AMMONII HERMEAE IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS COMMENTARII.

PER BARTHOLOMÆVM SYLVAnium Salonensem nuper latine conuersi.

ψυχὴ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως, ἐν δ' ἅμα πάντος.

VENETIIS Ex officina Francisci Bindoni,
Et Maphei Pasini. Anno à virginis partu.
M D XXXXX.

CHRISTOPHORO MADRVtio Tridenti Epiſcopo Principi ornatisſimo Bartholomæus Syluanius. S. P. D.

AMMONIVM Hermeam in Prædicamenta Ariſtotelis, locis à me nuper emēdatum compluribus, ac latinitate donatum, cũ is à ſapientiæ ſtudioſis identidē efflagitaretur, munus de mea ſupellectile ad te defero, ac nomini tuo dicatũ uolo optime Princeps Chriſtophore Madruti: ut ſecus in me accidiſſe intelligas quam in multorum amicitiis uenire uſu ſoleat: quæ, niſi asſiduis colantur officiis, ſenſim euaneſcunt, Nam etſi ita caſus tulit, ut à quo tempore à te diſceſſi, nullus conſuetudinis uſus interceſſerit, tamen mea in te uetus obſeruantia eo magis eſt aucta, quo maior in dies ea cauſa qua te obſeruare cœperam facta eſt. Non puto tibi memoria excidiſſe tempus illud cum tu mea opera in literis uſus es, tum me ſingularis quæ in te elucebat præſtantisſimę uirtutis indoles commouit, ut te non ſolum diligerem, ſed uehementer etiam, colerem. Ab ea indole cognoui quæ eſſent expectanda, eaq; expectaui magna ſcilicet, atque præclara. ſed meam tamen expectationem valde à te ſentio eſſe ſuperatam. Itaque meam in te uoluntatem tua virtus quæ pepererat, eadem aluit, atque auxit. Quo factũ eſt, ut in te colendo obſeruandoq; nemini forte concedam: ac, quanuis nec fœcundiora tibi deſint ingenia quæ laudes tuas celebrare copioſe ac ſplendide posſint, mea tamen intereſſe magnopere exiſtimem ut teſtis iis ſim qui noſtra hæc legent, ſummæ probitatis, ſapientiæ, benignitatis tuæ, ac denique earum uirtutum, quarum ope in ſublimem hunc virorum principium ordinem relatus es. Nunc genus non profero familiæ tuæ nobilisſimum, vel Gaudentii Patris tui integritatem, cuius hodie fidei ac prudentiæ credit Ferdinandus Romanorum Rex inclytus quę domi chariora habet, uel fratrum tuorum tum ſingularem eruditionem, tum militaris diſciplinæ peritiam quãdo graue mi

hi his recenſēdis negocium faceſſerē,ac demū uererer ne quam quā uerisſimus eſſem prædicator,aliquā tamē adulationis notā ſubirē.Non hanc tibi amplitudinē his fortunis præſertim cōparatā eſſe aīo: tametſi eæ quoq; non minimum ad hanc dignitatē contulere,non,quod aliis video contigiſſe quam plurimis,aut hę reditatis iure,aut pecuniæ adiumento: ſed tua ſapientia quā plu rimo literarum ſtudio conſecutus es.tua clementi ac miti natu ra,qua nulla in quenquam maleuolentia,ſuffuſus,neq; amicis,ne q; alienioribus opera & conſilio unquam dees, tua commemo randa quadam liberalitate,qua allicis beneficiis homines, eosq́; percupidos tui,ac ſtudioſos reddis adeo,ut ſe tibi non ſolum de uinctos,fateātur,ſed etiam mirifice gaudeant:tuæ te inquam uir tutis ſplendore illuſtratū:neq; hanc tibi laudē eſſe cū alio cōmu nicandā.tuis ipſe tibi præclaris operis & auctor & perfector extitiſti.Demum ea uirtus eſt tua, vt tibi ne etiam principatus quem obtines,an tu illi plus dignitatis afferas mecum ſæpius du bitem. Quamobrem quæ ad hanc tibi gloriam viam oſtenderūt, eadem te nec ibi diu eſſe patientur:ſed iis innixus altius euola-bis,honoribus quibusq; amplisſimis perfuncturus:ut familiæ tuæ ornamēti(quanquam ſit nobilisſima) plus multo quā acceperis, redditurus quotidie ſis.Hæc eſt hominum opinio de te. quæ ma gis in dies magisq́; confirmatur.Verum lōgius me digreſſum ſen tio,eaq́; commemorare quæ ſilentio præterire decreueram. At certe verum neceſſe eſt fateri aliquando,neq;, id quod faciunt in uidi,egregias laudes boni Principis intactas relinquere,ut hūc cæteri obſeruent,homines,oculosq́; in eum intēdant,uelut præ cipiuum probitatis exemplar,ad id uero unde oratio deflexit re deo. Ammonium meum tibi omnium maxime nuncupatum uo lo Princeps optime,exiguum id munus quidem, ſi tuæ conferre uelim amplitudini:permagnum uero, ſi uel noſtrum in eo exco lendo laborem æſtimes, vel rerū quas continet dignitatē(eæ.n. ſunt decem amplisſima rerū genera,quæ ad totam Philoſophiā, ob idq́; ad bonas artes omnes aditum patefaciunt) ſimul vt,ſi quando à grauioribus negociis te diſiungis, refersq́; ad Philoſo phiæ ſtudia,quæ te ſemper à prima uſq; ætate delectarunt,gra uisſimum iſtic Philoſophum habeas , cuius excellenti ac ſingu lari doctrina uti cōmode posſis: ſimul ut teſtis apud omnes ſem piternus is ſit meæ in te uolūtatis. Et uero tametſi nec tu in me

is esses qui es,neque ego te unquam præsens nouissem,ea tâmen ad nos tui nominis fama peruenit, ut idem hoc faciendum mihi fuerit.quare à te peto ut Ammonium meæ in te pietatis monimentum ita excipias ut cõplectare,in tuisq; intimis habeas.quẽ ubi per teipsum cognoueris,profecto nõ indignissimum tuo patrocinio,tuoq; hospitio iudicabis. Vale.

IOANNES MARIA CATANEUS Salonensis Medicus Bartholomæo Syluanio Salonensi Medico. S. D.

PRIDIE Non. Sept.cũ apud Syluanũ filium mineruæ essem à te mihi Tabellarius noster literas reddidit,quibus me consulis an Ammonium Hermeam in Aristotelis Prædicamentá, quem dudum latinitate donaueras, mihiq; legẽdum exhibueras,'& eum quidem sub sacro nomine Reuerendiss. Tridentini Episcopi Madrutii edere conueniat.Quid pro Deorũ immortaliũ fidẽ,tam celebrẽ Commẽtatorem,tam expectatum,& antiquum,tam docte, tam fideliter per te,quo modo & Galenũ nuper,& cętera plurima,quibus ætatem hanc ornas,ac cõmodas,interpretatum, in publicum dialecticorũ cõmodũ nõ prodere? Quid & eũ ipsum tã claro Principi,cui iã dicatæ sunt Gratiæ, & uirtutes omnes,bonæ literæ, bonæ artes omnes nõ dicare cõueniat? Auctorẽ igitur grauissimũ edito Tanto numini fidenter uoueto,Atque in deuotionis nostræ,meæ scilicet & Syluani erga ipsum præcipue testimonium, hanc epistolam una cũ Hermea publice cudendam curato Vale.

Mineruæ, Idib. Sep.

LECTORI.

QVONIAM Interpres in uertendo Ammonio ea tantũ Aristotelis uerba,quæ in impresso Ammonii Græco exẽplari nactus est,latina fecit,nos studiosorum vtilitati consulentes ,integram absolutãq; Prædicamentorum dictionem ubique suis locis ex Boethii translatione adiiciendá curauimus ,ne quid tibi præterea requirendum esset, Vale.

ARISTOTELIS GENVS ET VITA

ARISTOTELES fuit genere Macedo, ciuitate Stagiris oriundus, filius Nicomachi, Amyntæ Macedonum regis Medici. Vnde & filiũ quẽ suscepit, patris memoriæ gratia cõmẽdandi, appellauit Nicomachũ. ad quẽ & libros de moribus quibus titulus est Nicomachea, cõscripsit. matre autem natus est Phæstide. Horum porrò uterque & Nicomachus & Phæstis ab Aescula pio genus ducebant. id qđ dictum, in Aristotelẽ epigramma testatur hunc in modũ habens.

Nicomacho genitore satusq;, & Phæstide matre.

Est Asclepiadis diuus Aristoteles.

Post obitum uero Nicomachi & Phęstidis Aristoteles apud hospitem quendam Atarnensem educatus. cuius etiam nequaquam immemor officii, non eius filium modo uicissim aluit Nicanorẽ, omniq; imbuit literarum genere, uerum ipsum sibi quoque filiũ adoptauit, uitaq; decedẽs legauit ut nuptui Pythais eius filia Nicanori collocaretur. Aristoteles igitur per teneram adhuc ætatẽ liberalibus disciplinis erudiebatur: ut quæ ab eo de rebus poeticis, & aduersus poetas scripta sunt, nec non Homeri problemata, & Rhetoricę artes declarant. Annum uero natus decimum septimum, Pythia quoque ei Philosophari iubente, Athenas concedit. ubi Socrate utens præceptore, cum eo triennium agit. Cæterum extincto Socrate ad platonem uentitat: quicum per uiginti annos uersatur. adeoq; strenuam nauauit operam, ut Plato Aristotelis domum Anagnostæ, idest Lectoris domum uocaret. Non enim Aristoteles Lyceum uiuente adhuc Platone, ut quidã suspicantur, ad eius æmulationem aperuit, quomodo enim efficere id potuit, cum tunc potentes admodum essent Chabrias & Timotheus Athenis Imperatores, & Platoni genere coniuncti? Nõnulli sanè Aristotelem uiuo etiamnum Platone Lyceum aduersus hunc aperuisse dicere ex eo conantur, quod in pluribus Platoni refragetur. quibus respondendum non contra Platonem simpliciter pronunciare, sed aduersus eos qui minus Platonica intellexere, Quod si uel Platoni ipsi reclamet, nihil esse absurdum: cũ & in his Platoni consentiat. sunt enim ipsius Platonis uerba, ue-

ritatem magis curare quam aliud quidquam oportere. Nimirum hæc quoque ad uerbum inquit, amicus quidem est Socrates, sed ueritas amicissima. & alibi paulum quidem Socratis habenda ratio est, ueritatis uero quamplurimum. Fecit hoc ergo & Aristoteles, tametsi nec quæ sunt à Platone dicta subuerterit. quippe & hic consentanea illi peregit, cum despicere ueritatem nollet. Deniq; quod Platonem uidelicet magna beneuolentia prosecutus Aristoteles fuerit, ex eo compertum est, quod aram Platoni dicauerit, in qua sic inscriptum reliquit.

Ipse Platonis Aristoteles hanc condidit aram,
Laude malis quem fas nec celebrare, uiris.

Visus est Aristoteles Platonis familiaritate annos uiginti. uita autem defuncto Platone, scholæ succedit nepos ipsius ex sorore Speusippus (fuit enim is filius sororis eius Potones.) Aristoteles uero in urbem sese Macedonum contulit: ubi Alexandrum conditorem instituit bonis artibus. magnaq; huius pars imperii fuit. nam plurimum apud regem ualuit, potẽtiaq; opportune est usus, tum singulis priuatim, tum omnibus publice promerendis. Et quidem quod beneficia priuatim in multos contulerit, declarabunt quæ eius commendatitiæ feruntur de quibusdam ad regem epistolæ. Quod uero & publice iuuerit multos, perspicuum ex eo fit, quot Staniorum oppidum solo æquatum Alexandro vt de integro conderet suasit. unde & festum diem Stagiritæ celebrant Aristoteli, quem Aristoteleum uocant. mensem uero in quo solẽn ne id agunt, nominãt Stagiritem. Qui Eressium quoq; Theophrasti ciuitatem cum ab rege Alexandro male tractanda esset, ab iniuria uindicauit. Cæterum post hæc cum diem suum obiisset Speusippus, accersunt Athenienses Aristotelem. duoq; hi scholam Platonis excepere Aristoteles atque Xenocrates. docebatq; in Academia Xenocrates, Aristoteles in Lyceo. Postmodum uero Aristoteles seditione inter Athenienses coorta, in Chalcidem secessit utique cum hoc Atheniensibus dixisset, Non patiar uos bis in Philosophiam peccare. etenim morte iam Socratem Athenienses damnarãt. Significauit quoque Antipatro regi difficile esse Athenis agere. Porrò & uersum illum dicebat Homericum.

Inq; piro pira, fico ficus, inq; senescunt.

Quasi Atheniensium ex eo calumnias arguens. Rursus uero in Macedoniam reuertitur Aristoteles: multumq; apud eius tem-

pestatis Reges Alexandrum,& Olympiadē eius matrē & Antipatrū,ac Philippum ualuit. Scripsit uero vnico Libro & ad Alexandrum de regno,quo ipsum quonam pacto regnū administrari conueniat docet. Deniq; cum eo uel usque intra Brachmanas penetrauit:ubi respublicas quinquaginta quinque supra ducentas conscripsit. Hunc comitatus est & in Persidem:unde bello cōfecto,atque Alexandro uita perfuncto,in patriā suam rediit:Fuit hic vir moribus plusquam satis moderatus excessit in Philosophia humanos limites,de ea nihil omittendo commentatus. Atqui ex eius ipsius ingenio ac solertia compluribus additis,totam Philosophiam numeris omnibus absoluit. Nam Logicæ quidem adiecit,cum regulas discreuerit à rebus,& demonstratiuam rationem ac uiam confecerit. Norant enim veteres demonstrare:at demōstrationes facere haud quaquam sciebant quibus idem cum iis accidit , qui corii secandi artem exercere non possunt,uti uero calceis possunt. Physicæ quintā essentiā adiunxit. Theologiæ uero etsi nihil accreuit,nihil de ea tamen tractauit,in quo quidquam desideres. Non enim ut arbitrantur nonnulli , sola ea quæ mundi ambitu continentur , sed & quæ supra mundum sunt norat ut octauo quoque palam facit uolumine naturalis auscultationis:primam inquiens causam neque per se mobilem , neque per accidens esse.ex hoc sane indicans , diuinitatem supremam ac moderatricem neque corpus esse,neque ob noxiam affectibus Vixit Aristoteles uniuerso tempore annos tres & sexaginta. Nanque annum agens decimumseptimum Socratem audit , eiq; per triennium adhæret.fuit & cum Platone annos uiginti. vixit uero à Platonis interitu tres & viginti. Hæc de vita Aristotelis habuimus dicenda.

QVAESTIO VTRVM PARS an instrumentum Philosophiæ sit Logicæ

QVANDOQVIDEM autem Propositus liber Logicæ principium est commentationis, ut in orationis serie explicabitur, necesse est utrum pars an instrumentum Logicæ Philosophiæ sit disquiramus. Haud enim ignorandum est, Philosophatos iam pridem uiros, quosdam Philosophiæ partem esse, qualis Stoicus chorus fuit uniuersus, alios instrumentum, ut Peripatetici omnes, Logicen pronunciasse Plato autem Logicen partem simul atque instrumentum dixit: partem quidē in Phædro, instrumentum uero in Parmenide: ubi iuuenes inquit quoad Iuuenili ætate fruuntur, in garrulitate præexerceri oportere, ut postmodum à falso discernere uerū possint. Ex quo igitur Logicen garrulitatem uocauit, ex hoc instrumentum ab eo dictam coniicimus: non enim garrulitatem appellare eam ausus fuisset, si partem putasset Philosophiæ: ne Philosophiam garrulitatem nominaret. Fieri uero potest ut idem pars instrumentumq; sit, uerbi gratia manus. est enim hæc tum dandi tum accipiendi instrumentum. pars autem corporis uniuersi. Suam igitur opinionem Stoici duabus asserunt argumentationibus, quarum prima hunc in modum progreditur. Si omne id inquiunt quo utens utitur neq; pars alterius cuiusquam neque particula est, ipsius necessario utentis aut pars est, aut particula. Sicuti & medicina præfinitrice uictus ratione utitur (græci hanc διαιτητικὸν uocant, quasi uictuariam latine appellauerimus) quæ quoniam neque pars alterius neque particula est, ob id medicinæ pars est aut particula. uerum pars quidem curatricis, particula uero practices siue actiue existit. Porro additum orationis est si illud neque particula alterius est, ob astronomiam. hanc enim usurpat gubernatoria. ac quoniā prius Philosophiæ pars & particula est astronomia, pars nimirum Mathematicæ, contemplatricis uero particula, eam ob rem gubernatoriæ neque pars est neque particula. Quare si Logicen usurpat Philosophia. hæc autem scientiæ alterius pars aut particula non est, Philosophiæ igitur est. Prima itaque ipsorum est huiusmodi quidem argumentatio, sed quam facile redarguas. nam ego quoque retorto dicam

sermone,quoniam grammatica & rethorica & Medicina ratioci nandi utuntur facultate,alia ut suas ipsius regulas recte sese habere demõstret.alia ut placita sua cõstituat,ac neque pars neque particula alterius est ar tis,plane dictarũ artiũ pars erit aut par ticula,præterea sermonem quoque imperfecte protulerunt.siqui dem dicere eos oportebat, Si id omne quo utens utitur,artis al terius uel scientiæ neque pars est neque particula neque instrumentum,ipsius uel pars uel particula uel instrumentum erit utentis,quoniã igitur philosophiæ neque pars est neque particula ratiocinãdi facultas,eius necessario erit instrumẽtũ.Nam quod uer bũ hoc neque instrumentum addi sermoni opus sit,hinc datur intelligi.utitur.n.medicina phlebotomo,quod alterius neque pars neq; particula est artis,ergo Medicinæ.At si uera sunt hæc,quandoquidem Phlebotomũ corpus est,erit & medicina corpus,quasi ex corpore quoque consistens:id quod obsurdũ est,:cum habitus animæ sit ac scientia.Secunda uero ipsorum argumentatio id genus est.Nulla inquiunt ars propriũ instrumẽtũ molitur.si ergo Logicen facit Philosophia,non eius instrumentũ,uerũ pars erit. Cæterum hãc quoque euertimus aggressionẽ ex euidentibus dicimusq; & artes alias suorum inuentrices instrumentorum esse complures,ut in cudis excusoriã,quod ipsius instrumẽtũ est.eodem modo & materiariã mallei. Quid ergo uel hic incõmodum sit Logicen Pphilosophiæ instrumentũ esse dicere, tametsi eius opus effectusq; est? At uero Peripatetici instrumentum ut supra dixi Philosophiæ Logicen esse uolunt,pluribusq; utentes argumentis,partes non se mutuo complecti aiunt, verbi causa non contineri innaribus manum.Quod si Logicen quoque in cõtem platiua & actiua comprehendi uideamus, non pars tamen erit ipsius,sed instrumentum .Item si quæ parti insunt ea non Logicę insunt, quę uero competunt instrumento,ea Logicæ quoque ipsi competunt,constat non ut partem esse,sed uti instrumentũ. Est enim partis,ob seipsam non ob aliud factam esse: ut contem platiua,cum pars Philosophiæ sit,sui non alterius gratia facta est perinde uero & actiua. At instrumento datum est,ut ad aliud,nõ ad se usu referendo fabricatũ sit. Logice ergo non sui ipsius,sed alterius causa cõflata est,nẽpe ut in contemplatione uerũ à falso, bonum autem à malo in rebus aggendis discernat. Hæc porrò si sic habent,instrumentum ergo Phylosophiæ Logice est.Præte

rea si partem esse Philosophię Logicem supposuerimus, quoniam pars omnis eandem toti materiam finemq; obtinet, Logice auté neque materiam eandem cum Philosophia neque finem habet. eius igitur nequaquam pars erit. Nam res quidem, Philosophiæ materia sunt: finis autem, similem sese Deo præstare. At Logices materia, uoces & propositiones: finis, demonstrationes conclusiones q;. Item pars aliis coniuncta partibus totum complet: adempta diminuit. at Logice horum efficit neutrum. non pars igitur, sed instrumentum. Atque hæc quidem Peripatetici: quibus minime est refragandum. Plato autem, vt ante diximus, & parté eius & instrumentū pronunciauit. Quemadmodū enim duplex inquit sextarius est alter quo metiris, alter qué metiris, ac metiés quidem instromentnm metiendi est, quem autem metiris, totius is pars est humoris: eodem pacto & Logice remota quidem à rebus, Philosophię instrumentum: rebus vero accomodatá, pars est Philosophiæ.

AMMONII HERMEAE COMMENTARIORVM IN Prædicamenta Aristotelis Præfatio.

QVEMADMODVM cum introductiones auspicaremur, ea dicebamus quæ ad omnem Philosophiam spectarent, de in propositi nobis intentionem Libri definiebamus, ita nunc quoque exordientes, prius quam Aristotelis tractatum aggrediamur, dicamus ea quæ ad Aristotelicã omnes Philosophiam pertinent, tum sic quem præ manibus habemus prædicamentorum libri intentione decernemus. Decem autem sunt quę præmitti debent capita. Primum quot modis Philosophoru m sectæ nominentur, ut qualis etiam fuerit sectæ Philosophus dignoscamus. Secundum, de Aristotelicorum operum diuisione. Tertium, unde Aristotelicorum operum sumendum initium sit. Quartum, quis finis Aristotelis Philosophiæ. Quintum, quæ perducat ad finem uia. Sextum, quodnam genus sit Aristotelicæ elocutionis. Septimum, cur obscuritati studuerit. Octauum, qualis sit oporteat auditor. Nonum, qualem interpretem esse cõueniat. Decimum, quot sint capita singulis Aristotelis commentationibus præfanda. Hæ itaque summæ sunt quæ quæri debent. Causa uero etiam exploranda est, ob quam solas has, atque nec plures nec pauciores indagamus. Enimuero eam plane didicerimus, si sermonem ex diuisione complectamur. Itaque Philosophorum sectas septem modis dici sciendum est: aut à sectæ principe, ut Platonici, & Pythagorei. aut à principis patria, ut Cyrenaici ab Aristippo, & ab Euclide Megarici aut à loco in quo commorabantur, ut Academici à Xenocrate, & Stoici à Citico Zenone. aut à iudicio in Philosophando, ut qui Ephectici idest Inhibitores uel hæsitatores nominantur. aut à uitæ genere, ut Cynici, quibus prefuit Antisthenes. aut à fine Philosophiæ, ut Hedonici hoc est Voluptuarii, qui Epicurei sunt. aut ab acciden-

te,ut ab ambulatione Peripatetici,nimirum ab Aristotele deducti.Inhibitores ergo huiusmodi de causa dicebantur. Pyrrho sectæ Princeps indeprehensionem hoc est certitudinem nullam esse in rebus asserebat:taliq; exemplo utebatur. Quemadmodum inquit fieri nequit ut in fluuiũ bis eundẽ introeas (ante enim elapsus est quam secundo irruperis,) ita nec de rebus plane enunciare quidpiã licet, quippe cum earum quoque sit fluxilis natura, atque in eo quod fiat ac defiat,ipsum esse obtineat, quamobrem interrogati annuebant solum aut abnuebant , mutatas antea res esse quã respõderent putãtes.At uero discipulus eius Heraclitus absurditatẽ intẽdẽs,ne semel quidẽ licere in idẽ flumẽ ingredi affirmabat.prius enim quã totũ sit demersũ corpus,aqua præterfluxit iã plurima ita sese habere & rerũ naturã.habẽt enim esse in motu ac fluxu omnia.quare & Inhibitores nominabantur , quod respõsiones de rebus inhiberẽt atque supprimerent.Plato autẽ cũ hãc sentẽtiã pluribus cõfutaret rationibus,post multa hoc quoq; infert ipsis argumentũ.Heus homines qui esse indeprehẽsionẽ dicitis,nũ indeprehẽsionẽ esse an nõ ,deprehẽdistis?Nã si deprehẽdistis,est deprehensio.sin minus,habenda uobis fides nõ est,ut qui deprehensionẽ esse nõ deprehendistis.Cæterũ Cynici sic uocabãtur ob loquendi fiduciam,ac reprehendendi . Nam cani . Philosophum quiddam inesse,ac discernendi uim quandam aiunt,quippe in externos latrat,blãditur domesticis.sic ii quoque, uirtutes quiq; uirtuti addicti uiuerent agnoscebant amplexabanturq;: uitia uero,atque eos qui obnoxiam uitiis agerent uitam,uel si reges fuissent,insectabantur atque allatrabant . Voluptuarii ex eo nominabantur quod uoluptatem finem statuerent , uoluptatem autem non corporalem,sed tranquillum statum animi, & perturbationibus uacantem,ac studiosæ uitæ comitem . Porrò ii male sentiebant cum accidens uirtutis siue umbram , finem constituerent.Peripatetici autem eiusmodi de causa sic dicebantur.Plato enim exercitationis gratia deambulans sodalibus sese ad docendum dabat.cui cum successisset Aristoteles,actionis siue accidentis cognomen adeptus est.Age ergo diuisionem quoque Aristotelicorum operum faciamus. quorum aliqua particularia sont , ut Epistolæ . quædam uniuersalia , ut physica , Liber de Anima , & alia nonnulla in medio sunt , ut Respublicæ , & Historia de Animalibus , Particularia igitur , & quæ in medio sunt , ua-

leāt, Vniuersaliū vero alia sunt ordine accurateq; cōscripta (syntagmatica Græci vocant) alia commentaria, in quibus sola capita describuntur. commentariorum alia sunt uniformia, nimirum quæcunque ei de uno scripta sunt speculamine, nonnulla uaria, quæ scilicet de pluribus confecit. At ordinariorum seu syntagmaticorū quędam ex ipsius auctoris persona (autoprosopa Græci appellant) & auscultatoria sunt. aliqua collocutoria (Græce dia logica) atque extraria. Scripta autem ea quæ ex auctoris persona atque auscultatoria dicuntur, partim cōtemplatiua habentur, partim actiua, partim instrumentaria. Contemplatiuorum nonnulla physiologica, nempe in quibus de natura tractatur. aliqua mathematica, alia theologica. Actiuorum quædam ad mores colendos, quædam ad domus, nonnulla ad reipublicæ ad ministrationem pertinēt. Priora illa Græce Ethica, altera Pollitica, Postrema Oeconomica nominantur. Instrumentaria tū in ea discernunt quæ methodū antecedunt, tū quæ de ipsa agunt methodo, tū quæ aliter ad methodum conducunt. Sunt ergo particularia quę ad aliquem scripta priuatim sunt, ut Epistolæ. & quæcunque rogatus ab Alexandro Macedone de Regis officio, ac quo pacto colonias deducere opporteat, perscripsit. Vniuersalia vero, ut naturales tractatus, & de Anima, uel qui de Generatione atque interitu docent. de uniuersalibus enim rebus in id genus disserit libris. Media vero, ut Respublicæ, & de Generatione animaliū cōmentationes, quatens. n. de animalibus agit, uniuersale habēt. quoad uero nō de omni simpliciter, generatione, particulare sibi uēdicāt. Porrò Cōmētaria nominār illa, quæ ad res memoriæ suggerēdas sibi annotabāt, Consueuerūt. n. ueteres cū antiquiorum libros prælegerent, ipsorum de quauis re sentētias excribere & argumenta quibus ea assererentur cōmunirenturq;, neque id solum, sed quæ ipsis quoque legentibus placerent, scriptis sæpe numero memoriæ gratia mandabant, ut si quando de re aliqua scribendum esset, uetustiorum de ea opiniones in depromptu haberent, ueluti propriorū materiam. Ex Commentariis ea uniformia nuncupabant, in quibus de sola re una obseruabatur, ut de Anima, de Cœlo, uel quopiam alio. Varia autem, in quibus de pluribus collectum est rebus. Cæterum sintagmatica ea dicunt, quæ elocutionem habent erudito operi consentaneam, & capitum diuisionem ordine decenti dispositam. At Syntagmatica tum collo

cutoria sunt, tum auctoris ipsius personam referunt. Sunt ipsius personæ ea, in quibus ex persona sua docebat, quæ & auscultatoria nominant, quod ad suos legitimosq; auditores uerba faceret. Collocutoria autem, quæ non ex propria persona conscripsit, uerum quemadmodum Plato aliorum personas introducens, quæ & extraria nuncupabant, quod ad uulgi utilitatem scripta essent. plurimum uero differunt ab Auctoris personam referentibus Collocutoria. in illis enim tanquam ad iustos uerosq; auditores sermonem faciens, & quæ ipse sentiat dicit, & exquisitissimis fulcit argumentis, quæ assequi uulgus non potest. In Collocutoriis autem, uelut ad communem ac multorum utilitatem scriptis, ea quibus ipse assentitur pronunciat: idq; non per demonstratiua, sed simpliciora argumenta, quæq; percipi à pluribus ualeant. Diuiduntur quæ ex auctoris persona sunt, in Contẽplatiua, & Actiua, & Instrumentaria, quoniam in hæc duo distincta est Philosophia, Contemplatiuum, atque Actiuum. Contemplatiua sunt, in quibus de ueritate mendacioq; considerat. Actiua in quibus de bono & malo scrutatur. At uero quoniam de bono & malo, & uero & falso non leuis & hominibus controuersia, aliiq; aliud bonum, & malum, & verum, & falsum esse arbitrantur, instrumentũ quo hæc discernerentur nobis oportuit, traderet, id quod est demonstratio. Porrò aliud nihil demonstratio est, quam demonstratiuus syllogismus. Vt enim tignarius faber amussi utitur instrumento, curuis ac rectis lignis discernendis, nec non ædificator perpendiculo quo rectos atque obliquos dignoscat parietes, sic Philosophi demonstrationem habent regulam rectam certamq; rerũ diiudicandarum. Diuidunt Contemplatiua in naturalia, & mathematica, & theologica. Sũt theologica quæ ipsi post naturalẽ tractationẽ scripta sunt. eaq; sic τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ idest Post naturalia nuncupauit. Omnia enim quę supra naturã sunt, Theologiæ docere proprium est. Naturalia uero, ut eæ ipsæ quæ physicæ uocantur. & quæ de Generatione & Corruptione infrascripta sunt, ac similia. Mathematica horum media habentur, partimq; a materia separabilia sunt, partim separari nõ possunt scripsit enim & lineas quasdam. Actiua quoque in moralia (habet enim moralem tractatum) & in Oeconomica, ac ciuilia diducuntur. Instrumentariorum autem quædam de ipsis methodi principiis sunt, ut prædicamenta, & Liber de interpretatione & duo Priorum Re-

ſolutoriorum uolumina alia de ipſa pertractant methodo,ut Poſteriora Reſolutoria,in quibus de Demonſtratione præcipit. Loci uero,& ſophiſtici Elenchi,& artes Rhetoricæ, & ut placet nõ nullis,quæ de poetica prodidit, ex ſe quidem ad methodum nequaquam conferunt,faciunt tamen & ipſa aliter ad demonſtrationem,cum per ea methodus, ſecundum quas paralogiſmi hoc eſt mentitæ ratiocinationes fiunt,doceamur. Tertium deinceps erat caput,unde Ariſtotelica opera auſpicari conueniat.Itaq; Boethus atq; Sidonius à naturali tractatu inchoandum putant, utpote familiariore ac noto.ſemper autem à manifeſtioribus incipiendum ac cognitis. Huius uero præceptor Andronicus Rhodius diligentius exquirens,initium à Logica ſumi oportere affirmabat,quæ circa demonſtrationem uerſatur.Quando igitur Philoſophus in libris ſuis omnibus demonſtratiua docendi ratione ac uia utitur,egregie nobis hæc prius elaboranda eſt, ut ſcripta eius reliqua facile aſſequamur. Sunt qui a Morali incipiendum arbitrentur. prius enim mores excolere, itaq; adire alios tractatus oportere, ne turbata ab affectibus ratione non exactas de rebus ſententias feramus.Quod ſiqui a Logica malint, ut quæ nos ad principia ducat,ac qualis uirtus id genus exiſtat cum demonſtratione intelligamus,dicimus primum recte opinando id ſcire nos, dein poſt etiam demonſtratiue debere.Quare tametſi demonſtrationes non intellectu percipimus,ipſa tamen prius opera moralis ſcientiæ edocti,uiuere ſecundum ea recta opinione conuenit, tum demonſtratiuas dehinc aggredi methodos. Quis uero finis eſt Ariſtotelicæ Philoſophiæ?omnium inquam principium noſſe omnium opificem cauſam,ſempiternã,atque eodem ſe modo habentem,omnium enim principium idemq; incorporeum demonſtrat,deduci autem ex illo uniuerſa.Sed quænam hunc nos ad finem perducunt?nempe doctrina eorum quæ in tempore ac mutatione conſiſtunt.eiuſmodi ſunt generabilia corruptibiliaq; ab his enim nos ipſi ad ſempiterna perindeq; ſe habentia mathematicarum interuentu ſubducimus.id genus cœleſtia ſunt.itaque poſt incorporeas ſubſtantias ad primam omnium cauſam tranſcendimus.Nam cum motus omnis aut ad ſubſtantiam,aut ad quantitatem,aut ad qualitatẽ,aut ad locũ ptineat, at generationi interni tioniq; addicta motus genere omni,cœleſtia uero locali duntaxat cientur?Quamobrem decenti ordine pergendum eſt ab iis quæ

multiplici

multiplici genere de ea quæ uno ab solo agitantur, atque ita ad immobile,quodq; eodem pacto sese perpetuo habet principium neque in oraculo,pes est transgressor mittendus. Si enim a corporibus ad primum omnium principium semel accedere uelimus illud quoque corpus esse arbitraremur,ac figura descriptũ. Qua de re tradenda inquit Plotinus iuuenibus mathemata sunt, ut in corporeæ assuescant naturæ. Aristotelis autem scribendi genus vbiq; est elocutione exactũ.fugit enim semper Phliosophus rhetoricas exornaţiones,solum explicandæ ac ueluti oculis subiiciẽdæ rerum naturæ intentus.Sæpe etiam compressum,atque obscure dissertum,non ex scribentis natura,sed ipse data opera id egit. Nam loca,meteora,aliaq; dilucide stilo est persecutus. Ergo ob scuritatem affectauit, ut legentes ingeniosiores magisq; idoneos redderet iis quæ dicerentur composite audiendis. vtq; ignauos auditores ex primordiis auerteret.siquidem legitimi iustiq; auditores quo sunt obscuriora dicta,eo magis certando euincere atque intima subire contendunt.Itaq; oscuritate propter profanos rerum inuoluens dignitatẽ obscuritate perinde ac uelamine est usus. Auditor esse iustus debet ingenio perspicaci literarum studiosus,moderatione animi prꝑditus,ac unde quaque ornatus. Horum autem librorum enarrator neque beneuolentia doctus conari debet quæ perperam dicuntur consentanea facere,ea ueluti a tripode excipere,neque recte prodita paruo sensu per odiũ capere,sed eorum esse incorruptus iudex atque auctoris sensum aperire in primis,illiusq; placita interpretari,tum quid ipse sentiat afferre. Capita autem quæ libris Aristotelis omnibus antefari oportet,hæc sunt, intentio scopus ue.utilitas.inscriptionis ratio.an legitimus Philosophi liber sit.ordo lectionis.diuisio ĩ partes,Intentio tractatus naturã detergit atque dilucidat,& legenti quomodo intelligendum quidq; sit,ueluti habitum præbet.nam quidquid dicitur,ad operis intentionem id parat dirigere.quam qui ignorat,similis cæco est,haud,quonã feratur,scienti.ac quæcunquę ad intentionem pertinet,ab auctore temere dici putabit. Vtilitas studium alacritatemq; inuehit auditori. Qui enim incepturus quidquam est,quẽ fructum ex ipsa illius vtilitate accepturus sit,prius oportet condiscat. Quoniam uero in libris quibusdam titulo minus dilucescẽte a scopo aberramus,causam, cur inscriptum ita sit quærere conuenit ut in Prædicamentis, ac li-

bro de Interpretatione , atque aliis. nam in commentatione de Cœlo, vel de Anima, non est inscriptionis ratio scrutanda, quippe cum ex seipsa perspicuitatem habeat. Quærimus etiam an suus legitimusq; sit Philosophi liber. tres enim causæ Aristotelis libris dignoscendis errorem facere: una æquiuocatio auctorum. fuere nanq; & Aristoteles alii, quorum scripta ob æquiuocationem nonnulli huiusce Aristotelis esse existimarunt. altera, librorũ æquiuocatio. Eudemus .n. & Phanias ac Theophrastus eius discipuli præceptoris exẽplo Prædicamẽta, & de interpretatione, & resolutoriã scripsere. tertiũ huiusmodi est, Ptolomæũ Philadelphum Aristotelis conquirendorũ operum perinde ac reliquorũ perstudiosum fuisse tradunt, pecuniasq; iis persoluisse qui Philosophi ad ipsum libros afferunt. quo factum est, ut quidã lucri spe libros Philosophi nomine inscribentes comportarent. sane libros in magna bibliotheca Resolutoriũ quadraginta, Prædicamentorum, duos inuentos affirmant. suntq; hic Prædicamẽtorum, Resolutoriorũ autem quatuor ueri legitimiq; Aristotelis iudicati ab interpretibus, tum ex sententiis uerbisq;, tum quod huiusce libri Philosophus alibi identidem meminerit. Lectionis ordinem exquirimus, ne maiora primũ attingamus, atque ea quibus cognoscendis alia præcedere anticipariq; oportet, ignari quæ nobis cognosci in primis debeant. Diuisionem vero in partes, quoniam totius discere exacte naturam volenti, huius partes diligentius inspectandę sunt. vt si hominem nosse exquisitius uelis, huius caput, & pedes, & manus, partesq; cæteras incognoscere perinde debes. sic ergo & operis partes cuiusque prius in quot ac qualia diuidantur, operæ precium est intelligas. Cæterum id sciendum non vbique omnibus iis explorandis opus esse, verum in quibus occulta est perspicuitas. sæpe enim cum intentione iuxtà utilitas dilucescit. uerbi gratia in commentatione de Cœlo vel de Anima manifesta intentio est, & vtilitas, atque inscriptio. in topis locis ue ne unũ quidẽ ex iis conspicuum est. sed neque illico simul quoque vtilitas cogita patet intentione. nam eius in Topicis intentio est dialecticam nobis tradere methodum. Est porrò dialectica, vti ipse definit, methodus quæ de proposito omni problemate ex opinabilibus ratiocinatũ. quod si de omni proposito, non solum autem vera, sed falsa etiam in quęstionem uocãtur, qualis hoc loco utilitas? methodum nosse qua falsa

etiam collegemus. Itaque pergens ipse utilitatem nobis detegit, commentationem ad tria vtilem esse inquiens, ad exercitationē, ad vulgares disputationes colloquia ue, ad Philosophiæ methodos. at in Prædicamentis ac libro de interpretatione emicat simul cum intentione vtilitas, vt deinceps ostendemus. atque hæc quidem de Aristotelica omni Philosophia prodita sint. Sed dicamus & de proposito Prædicamentorum libro, quæ intentio, quę utilitas, quæ inscriptionis ratio sit, quis ordo lectionis, utrū suus iustusq; Philosophi liber existat, quæ diuisio in capita. Hæc uti diximus, Aristotelis tractatibus singulis prę mitti oportet dicenda. Quidam in Prædicamentorum intētione in diuersas abiere sententias, atque alii de uocibus solis intentionem esse prodiderūt, qualis fuit Alexander, nimirum ex Aristotelis dictiunculis decepti sic habentibus. Eorum quæ dicuntur alia per complexū dicuntur, alia sine complexu. quod si uoces sunt quæ dicuntur, patet esse ei de uocibus intentionem. Qui vero de solis rebus esse intentionem putarunt, qualis Eustathius fuit, de rebus à Philosopho diuisionem fieri aiunt dicente, Entium alia de subiecto dicū tur. quod si entia res sint, inquiunt, ergo de rebus ipsi intentio est. At de solis conceptibus disserere Philosophum rati, qualis fuit Porphyrius, de decem generibus sermonem esse affirmant. hæc autem considerari in multis, posteriusq; esse genita, quæ scilicet animo nostro inhærent. proinde hoc libro verba de conceptibus ab Aristotele fieri. Cæterum falsus quoque is est ex Aristotelis uerbis ad finem positis dicentis, De propositis ergo generibus hæc dicta sufficiant. genera autem vbiq; Aristoteles uocat quæ sunt in pluribus, ac mente concepta, Verum qui exactius loquuntur, inter quos uel Iamblichum censeas, neque de solis ei cōceptibus esse, neque de vocibus solis, neque de rebus dūtaxat sermonē ferunt, sed de uocibus res cōceptuū interuentu significantibus Prędicamentorum intentionem esse. Verum enimuero non recte priores definisse, sic licet perdiscamus. Dicant ii qui de rebus ipsum disserere, aiunt, quoniam rerum nonnullæ in sola cogitatione positæ sunt, ut Centaurus, & Hircoceruus, quædam à natura producuntur, de quibus ei sermo est? de iis dicturi proculdubio sunt, quæ in natura existunt. Vtrum ergo capta harum notione nos ita per voces de iis edocet? omnino sane confitebuntur, fieri enim haud potest quin a vocibus res per medios

significetur conceptus.ergo & de omnibus disputabit.Dicant & qui tractare eum de uocibus solis,aut solis cōceptibus perhibēt. quoniam uoces conceptusq; partim aliquid significant, partim ipsum esse uoce tenus obtinent ac cogitatione, de quibus agere ipsum censebitis? nimirum de iis dicent quæ res significāt. nullus enim Philosophis,uel de uocibus, uel de conceptibus sermo est significatu carentibus ergo cū de uocibus res significantibus uerba faciat,res quoq; ipsas per medios conceptus attingit. cumq; de conceptibus agat res indicantibus,de ipsis per uoces cōceptus interpretantes disputabit:nudi enim si animi essent, nec corpori bus impedirentur,nudis inter se agerent conceptibus congrederenturq;.nunc coerciti corporibus nō aliter quā per uoces suos mutuo significare conceptus ualent.Quoniam uero res quædam simplices sunt,quædam compositæ(simplex res Socrates est,composita Socrates ambulat)eodem modo mentis quoque cōceptiones & uoces partim simplices, partim compositæ sunt. simplex enim uox est Socrates simpliciter.& conceptio simplex, de Socrate.composita autem uox,quæ dicit Socrates currit & conceptio composita,de Socrate currente.utrum de simplicibus hoc loco disserit rebus uocibusq;,an de compositis? atque de simplicibus inquam. Iccirco Prædicamentorum intentionem exquisite definiētes hic disputari de simplicibus uocibus affirmamus,quæ simplices res per medios simplices conceptus significant. Verum ut luculentior sermo noster euadat,quædam nobis utilia ad eorū quæ dicturi sumus dilucidam repræsentationē assumamus.Quoniam enim Philosophiæ(sicuti prodidimus)pars altera contēplatiua est,altera actiua,contemplatiuæ finis est ueritatis cognitio, actiuæ boni adeptio, utrique autem obstant contraria, ueritati falsitas,& bono malum, noster uero animus, ut qui imperfectus est,sæpe pro ueritate mendacium eligit, uerum id esse existimās & pro bono malum,quod bonum esse id putet. Philosophis igitur aliquo instrumento opus fuit,quo ueritatem a falsitate,& bonum a malo discernerent.Sed quodnam est hoc? demonstratio. quidquid enim bonum esse demonstratum fuerit,id ex necessitate est,bonum,& quidquid malū probatū euidenter fuerit,id malum est.Similiter & uerum ac falsum.Quo enim pacto materiarius faber regula,ædificator ꝑpendiculo rectis ac non rectis utitur decernēdis,ita Philosophus demōstratione, ut ueritatē falsitatēq;,

& bonum& malum discernat. Porrò demonstratio syllogismus est scientiam pariens. amplius enim scientiarius syllogismo patet is qui simpliciter est syllogismus. Nam simpliciter syllogismo accedens certa aptaq; materia eodem modo perpetuoq; se perinde habens demonstratiuum syllogismum constituit. Verum quoniã docere de demonstratione non poterat, nisi prius quid esset simpliciter syllogismus docuisset: quemadmodum nec rectam aut curuam figuram describere quisquam ualet, nisi scribere simpliciter prius didicerit: rursus uero simpliciter syllogismus sine propositionibus tradi non poterat, ex iis enim collectio quædam cõstat orationũ multarum, ut uel nomine ipso indicatur: propositiones autem sine nominibus ac uerbis, nam ex iis compositæ sunt: at nomina & uerba citra simplices uoces, etenĩ significatiua uox est nomen & uerbum: de uocibus prius simplicibus iure differit. Vniuersaliter enim contemplationis finis fit actionis principiũ, contraq; actionis finis principium contemplationis. uerbi gratia ædificator domo proposita secum ait, domum institui fabricandam, quod operimentum est imbribus æstibusq; arcendis. uerum hoc nisi tectum fiat, ædificari non potest. hinc igitur contemplationem inchoat. procedẽs uero inquit, sed hoc fieri nequit nõ extructis parietibus. neque extrui possunt ii non iactis fundamentis. neq; hęc rursus iaci non effossa terra. Hic contẽplatio desiit. inde ergo initium capit actio. nam primũ terram defodit, tunc sic iacit fundamenta, dehinc parietes eregit, postremo fastigium imponit, quod finis est actionis. at actionis principium, finis est contemplationis. Perinde igitur & Philosophus facit. Nam demonstrationem conficere cogitans secum inquit, libet de Demonstratione dicere. uerum quoniam demonstratio syllogismus est scientiæ opifex, non potest is de eo uerba facere, qui antea, quid syllogismus sit, non prodiderit. neque simpliciter syllogismum edocebimur, nisi quid propositio sit didicerimus, propositiones enim orationes quædam sunt, quarum collectio est syllogismus. Quare non cognitis propositionibus, syllogismum perdiscas nequaquã licebit. siquidem ex iis constat. sed neque propositionem sine nominibus ac uerbis, ex quibus omnis constituta est oratio. nomina autem & uerba sine uocibus simplicibus. siquidem horum quodlibet significatiua uox est. ꝑinde ante de simplicibus est uocibus dicẽdũ. Hic ergo cessauit contẽplatio, fitq; hoc actionis ini

tium.nam in Prædicamẽtis de simplicibus primum agit vocibus tum ita in libello de Interpretatione,de Nominibus,Verbis,Pro positionibusq̃,Postea de syllogismo simpliciter in resolutoriis Prioribus.demum in Posterioribus Resolutoriis de Demõstratione.Hic ergo finis est actionis,qđ erat contemplationis principium.Iure igitur primum hoc loco de simplicibus vocibus disputat.Homines enim vulgo congressi suum cuiq; rei nomen ex cõposito indiderunt,id solum nimirum curantes, ut res inter se per uoces significarent.non tamen dicerent quid nomẽ sit aut uerbũ. De iis igitur in Prædicamentis edisserit. Sed quoniam non de uo cibus agit significatu carentibus.(n eque enim harum rationẽ habent Philosophi vllam)constat de uocibus cõceptus significanti bus haberi sermonem,necesse est enim ut si sit res , eius quoque nomen existat,& ante hoc quam rei habemus notionẽ. ut Socra tis nomen ,est uox,Socrates.res autem,Socrates ipse. notio quæ in animo hæret,cognitio de Socrate.Est igitur intentio Aristoteli de simplicibus uocibus res simplices per medios simplices con ceptus significantibus dicere.atque hæc quidem de intentione. Quod autem utilis Liber ad partem Philosophiæ contemplatiuam actiuamq; sit,ex prædictis dilucet, si demonstratio quoque ut ostendimus citra simplices voces nequit cognosci.ac quoniam de communitatibus in quas entia omnia diuidũtur edisserit:Causa uero,inscriptionis id genus est:Prædicamenta,siue, vt greci di cunt, Categoriæ inscriptus est Liber.non quod de Categoriis hoc est accusationibus quæ in foro agitantur disputet.non enim Rhe torem agere instituit,sed, velut in introductionibus quoque didi cimus,duplex est generum differentia. nam quędam generalissima sunt,& genera duntaxat.nonnulla subalterna, quæ species generaq; dicuntur superiorum.ac prædicantur solum quidem gene ralissima,subalterna uero prioribus subiacent , de posterioribus prædicantur.hic autem de decem generalissimis agit generibus, quæ prædicantur tantum,subiacent nunquam. ob id igitur Categoriæ idest Prædicamenta Librum inscripsit, quasi dixerit de generibus iis quæ duntaxat prædicantur.Ordo lectionis ex intentione clarescit quoniam enim comtemplatio huc , uti diximus, terminauit , inde inchoanda est actio . ac quoniam simpliciora oportet compositis anteire , simplicior autem est decem Prędicamentorum præceptio , si, vt proditum est, de decem uo-

cibus tractat quæ ſimplices res conceptuum ſimplicium interuentu ſignificant. Librum omnes Ariſtotelis legitimũ eſſe teſtantur, id quod & locutio declarat, quodq́; in aliis cõmentationibus Philoſophus libri meminerit. Enimuero duobus inuentis, vt dictum eſt, Prædicamentorum uoluminibus, tum in cæteris, tum in exordio prope conſimilibus (eſt enim alterius initium, Entium quædã æquiuoca ſunt, quædam Vniuoca: quod idem ferme eſt cum huiusce libri principio.) hic uerus iuſtusq́; eſſe Philoſophi iudicatus eſt Liber ab interpretibus omnibus. Diuiſio libri in capita tripartito diſtincta eſt, in Antepredicamenta, Prædicamenta, Poſtprædicamenta. In prima Sectione docet utilia ad Prædicamentorum doctrinam. Vt enim conſueuerunt Geometræ vtilia ſpeculaminibus, tradendis quid punctum, quid linea, quid circulus ſit prius docere, ne inter docendum aut peregrinis uti nominibus, aut de iis quidquam præcipientes digredi, ac propoſiti ſeriem abrumpere cogerentur, perinde quoq; hic Philoſophus, quoniam futurũ erat uti in Prædicamentorum doctrina dictiones quaſdam aut uoces nobis ignotas commemoraret, eam ob rem de iis primũ edocet, ne ſermonem turbare ac confundere videatur. In ſecundo ſegmẽto de ipſis docet Prædicamentis. In tertio rurſus de quibuſdam agit vocibus, quarum in Prædicamentorum præceptione commeminit, vt de verbo ſimul prius, atq; habere. Ac quã ob cauſam ante Prædicamenta: nõ una de omnibus docuit? quoniam inq̃ uoces hæ partim incognitæ omnibus ſunt, vt æquiuocum, uniuocũ. (horum enim notionẽ nullam habet bona pars hominũ) partim nota quidem ex uſu, ſed quæ aliqua tamen articulata declaratione egeant. ut ſimul, priusq;. Quæ ergo ignota plane ſunt, ea doctrinæ Prædicamentorum neceſſario præmiſit. quando ſi ignorarent illa, vtique eramus ea quæ de Prædicamẽtis traduntur haud quaquam intellecturi. utitur enim iis ad Prædicamentorum præceptionem reliqua vero, inarticulate inquam nobis cognita, poſt Predicamenta edocemur, ne longum faciat exordium, atque inſtituto opere acceſſorium prolixius reddat. Porro adinuenta eſt in partes diuiſio ad operis perſpicuitatem. vbi.n. quod libri capita ſint, ac de quibus verba fiant didicerimus, dicta aſſequemur facillime, nec ea confuſe atq; indiſtincte capiemus.

PRAEFATIO DE AEQVIVOCIS.
Tex. I.

AEQVIVOCA *dicuntur quorum nomẽ ſolum commune eſt, ſecundum nomen uero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Vt animal, & homo, & quod pictum eſt.* Horum enim *ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen vero, ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eo rũ utrũq; quo animal eſt, propriã aſſignabit utriuſque rationẽ.*

AEQVIVOCA dicuntur quorum nomen ſolum commune.}

SI nudi noſtri eſſent ſolutiq; corporibus animi, res inter ſe ſignificare per ipſos conceptus ualerent. uerum quoniam deuincti corporibus nebulæ inſtar intellectricẽ uim ſuam obtegũt, indiguere nominibus, quibus mutuo res indicarent. Sciendum itaque eſt, nobis inuicem res uel per nomina uel per finitiones innoteſcere, verbi gratia & per uocem homo, & per finitionem dicentẽ animal rationale mortale, hominem declaramus. Sed cum per uocem, homo, deſignamus hominem, totam ſimul ipſius intelligi damus naturam, cum notamus finitione, quæ particulatim homini adſunt contemplamur. Res igitur intra ſe aut communicant nomine, definitione vero differunt, uocanturq; æquiuoca. aut communicant definitione, differunt nomine, quæ multiuoca nuncupantur, aut & nomine, & definitione conueniunt, hæc appellant uniuoca. aut demum finitione ac nomine disſident, quæ diuerſiuoca nominantur. Cæterum aliud diuerſum eſſe, aliud diuerſiuocum oportet intelligas. Sunt quidem diuerſiuoca, res quæ circa unum idemq; ſubiectum conſiderantur, nomine autem impartiuntur diuerſo, ut aſcenſus in ſcalis deſcenſusq;. atque aliter quidem aſcenſus definitur, aliter deſcenſus, nomina quoque diuerſa ſunt. aſcenſus enim atque deſcenſus. hæc igitur proprie diuerſiuoca nominant. diuerſa autem quæ in omnibus alia ſunt tũ ſubiecto tũ nomine, ut homo & æquus. Porrò de ſolis ęquiuocis ac uniuocis præceptionẽ facit, quod ſolis iis in Prædicamentorũ

explicatione egeat.nimirũ in hoc quoque æmulans geometricũ genus docendi.nam & illi ſola ea a quibus in propoſito libro iuuantur,vel theoremate anticipare cõſueuerũt. Vel ẽt aliter dixeris,nẽpe cum amator ſit perpetuus breuitatis, per hæc de cæteris quoq; nos poteſtate edocere.ſiquidem cognitis,iis, manifeſta & reliqua erunt,utpote oppoſita.eſt.n.oppoſitorum ſcientia eadem.Nam qui æquiuocum quid ſit nouit,hic quoq; oppoſitũ nouerit,multiuocum inquam.ſi.n.æquiuocũ.i. qđ cõmunicat nomine,re autem eſt differens,ut mus,& marinus, & terreſtris, ergo multiuocum eſt id quod huic ex aduerſo eſt poſitum, quod, re ſcilicet idẽ eſt,nomine diſcrepat,ut enſis,gladius, ſpatha. Similiter qui etiam qui uniuo cũ ſit intelligit nempe quod finitione cõſentit ac nomine,ut homo Socrates, & Plato,is ẽt quid ſit diuerſiuo cũ callebit,nimirũ quod finitiõe nomineq; diſcordat,ut aſcẽſus ac deſcẽſus.etenim & nomine,& re diſtat.tametſi idẽ utrique ſubiectũ rei ſit.ut.n.eſſe aliud frumẽto eſt aliud ſemini, aut fructui,ita eſſe aliud ſcalæ eſt,aliud aſcẽſui deſcẽſuiq;:certũ.n. reſpectũ circa ſcalas actionis hæc indicant nomina.Præpoſuit aũt in docẽdo.Ariſt.æquiuoca,quoniã ſimpliciora ſunt, cõmunicãtq; uno dũtaxat nomine.quodq; priora natura ſint æquiuoca uniuocis.ens.n. æquiuoce de prædicamẽtis dicit̃,nec uniuoce.Cæterũ niſi hæc cõuenerint oĩa,neq̃ æquiuocũ fieri. idẽtitas nominis,toni,generis,caſus, ſpiritus,terminationis.nã ſi aliud atque aliud nomẽ ſit,cõſtat non eſſe æquiuocũ,quod ſi idẽ ſit nomẽ,tonus autem diuerſus,neque id æquiuocũ eſt, ut ἄργος & ἀργός.primum enim penultimam acuit,& Vlysſis canem ſignificat. alterum acuta ultima ſocordem deſignat.& ſi maſculinum ſit,ſignificat vel canẽ Vlysſis uti diximus,vel Herois nomen.ſin neutrum, nomẽ ciuitatis.ſimiliter.βίος & βιός.βίος enim habente tonum penultima,vita eſt. βιός autem eſt arcus ſi ultimam acuas. Et rurſus ſi ſint hæc,idem uero caſus non,ſit,non facit æquiuocum, vt ὁ ἐλάτης & τῆς ἐλάτης.illud enim recti eſt,& aurigam ſignificat, aut alium quempiam agentem.hoc uero & fœminini generis eſt,cũ illud maſculini & genitiui ſit caſus.nam ἡ ἐλάτη τῆς ἐλάτης.eſtq; arboris nomen. Spiritum quoque eundem habeat oportet. ſi enim diuerſus ſit ſpiritus,non erit æquiuocum, ut in uerbo οἷος. id enim qualis ſignificat.ſed & ſolus ſignificat ac, cum qualem indicat, aſpirationem habet.cum ſolum tenuatur. Eadem quo-

quę opus est terminatione, id quod perspicuum arbitror. ἐλάτης enim & ἐλάτη, terminatione differentia, non sunt æquiuoca. Quærunt uero nonnulli cur non æquiuocum, sed æquiuoca dixerit. quoniam æquiuocum inquam non est unum. non enim ipsum sibiipsi quidquam esse æquiuocum dicitur, uerum plura. nam aliud alii æquiuocum est. quoniam ergo unum est nomen, res autem multas declarat, iccirco pluraliter dictum est. Sed rursus addubitant cur Grȩce scriptum sit ὁμώνυμα λέγεται. idest æquiuoca dicitur, non λέγονται, hoc est dicuntur quoniam æquiuoca inquam & si multa sunt, quatenus tamen æquiuoca, sunt unum, unũ .n. est quod de multis prædicatur nomen. propterea, dicitur, singulariter protulit, plurale est enim dicuntur. Alia ratio. Græcis mos est in neutris nominibus si tertiæ personæ uerbis iungantur singulare nnumerum pro plurali usurpare, ut τρέχει τὰ παιδία. idest currit pueri. ἐσφαλται τὰ βιβλία hoc est libri deprauatus est. & οὐκ ἐβλάστησε τὰ δένδρα, non germinauit arbores. causam produnt grammatici, sic plurali quoque hic recto qui est æquiuoca, singulare illatum est uerbum quod est, dicitur. Neque uero nos prætereat tria hæc esse inter se differentia, æquiuoca, æquiuocatio, æquiuoce. Sunt ȩquiuoca, res ipsæ. æquiuocatio, respectus is secundum quem nomine communicarunt. æquiuoce, ipsa, quæ de rebus est prædicatio. Illud quoque intelligendum, statim declaratam ex procœmiis libri intentionem. ait enim æquiuoca dicuntur. nam per uerba æquiuoca, res. per dicuntur, uoces significat. res autem a nobis per medios considerantur conceptus. æquiuocorum autem præceptionem per æquiuocas uoces confecit. nam id ipsum quoqne æquiuocum, æquiuocum est: cum pluribus modis dicatur. Sunt enim æquiuoca quædam a fortuna, nonnulla a consilio. A fortuna, ut cum in locis quidam diuersis idem nomen habentes fuerint, ut Alexander Paris, & Alexander Macedo. A consilio, ut si cui liceбat seruos quouis nomine appellare. Horum quæ a præ electione consilioq́; proficiscuntur, Aliqua a memoria fiunt, uti cum quis filium suum maiorum nomine uocauerit. Alia a spe, ueluti ubi filium suum Philosophum fore quisquam expectans, Platonem nominauerit. Ac sæpenumero usu uenit ut quod factum a memoria est, indito a spe nomini concurrat: utique cum compertus Auus fuerit, tale studii genus tractasse. Alia ab analogia, seu proportione, cum ab ali-

cuius rei proportione quidquam nuncupabimus, ut pedem lecti, ac montis uerticem quam enim pes ad hominem, eam quoque pes lecti ad lectum rationem obtinet. Sunt etiam quæ ab uno dicantur, uerbi causa cum orsi ab aliquo, illius appellatione quæcunq; ab eo deducuntur uocabimus. ut medicum uolumen, medicum pharmacũ. Sunt & quæ ad unum, ficuti quando ad finem quempiam futurum respicientes, ad illum ea nominabimus, ut salubris exercitatio, ac potio salubris. Cæterum differunt hæc ab iis quæ ab uno denominantur, quod ab aliquo principio dicantur illa, hæc ad finem aliquem spectent. Quæ autem ab uno proueniunt, partim ut ab exemplari causa appellantur, ut homo in tabula depictus ab aliquo uero homine: partim ab efficiente, ut medicum scalpellum. Porrò quærendum hoc loco est quonam æquiuocorum significatu de æquiuocis doceat Arist. Itaq; eo dicimus qui ab uno est. nominatus enim pictus a uero est homine. Quidam autem cur æquiuoco a proportione usus non sit, indagarunt, id quod esse melius uidetur. & inquam quoniam quod in proportione est, id in quatuor minimam spectatur. Dicimus enim si forte contingat, duo ad octo proportionem habere, ut decem ad quadraginta. quadruplam.

AE QVIVOCORVM

A fortuna, ut siquis hic est, alibi eodem uocatus sit nomine.

A consilio, ut si cui libeat seruos quibus uis appellare nominibus.

A CONSILIO.

A memoria, ut si quis aui memoriam seruans filium aui nomine uocauerit.

A spe, ut siquis filium suum fore Platoni similem sperans Platonem appellabit.

A proportione, ut cum pedes idæ, aut montis uerticem, aut lecti pedes dicimus.

Ab uno, ut cum orsi ab aliquo, quæcunque ab eo proueniunt, illius appellatione nuncupabimus.

Ad unum, cum remedium salubre ac salubria cibaria dicimus. hæc. n. ut ad finem respicientes sanitatē, ęquiuoce uocamus salubria.

AB VNO

Ab aliqua exemplari causa, ut homo in tabula pictus ab homine uero.

Ab aliqua efficiente, a qua & cognomen habent, ut medicū scalpellū est, musica lyra a medica scientia & musica.

Quod factum est a memoria, sæpe nomini a spe indito concurrit, ut ubi quis filium sperans auo similem fore, aue nomen ipsi imposuerit, tum memoriæ causa, tum quod, talem ipsum speret futurum.

enim rationem utraque obtinent.æquiuoca autem uel in duobus iure igitur de æquiuocis secundum proportionem non disputat. Sunt uero qui dicant multiuocorum mentionem non ideo factam quod eadem nomine æquiuoca inueniantur,definitione differant contra multiuoca.proinde Philosophum quasi de rebus differentem nomina neglexisse,quippe cum ea scrutari grammaticos deceat. Aliter quoque.de solis agit his in præsentia , id quod iam dixi,quæ ipsi ad prædicamentorum doctrinam sunt utilia.{ dicũtur} Subaudiendum est res:ut ita sit,æquiuocæ res dicuntur quarum nomen solum commune.At cum dici ea inquit,apud ueteres quoque circunferri nomen indicat,neque suam eiusmodi esse nominis impositionem etenim Plato quoque eorum meminit.& Poeta de Aiacibus dicens, æquali nomine dicti. Vbi autem nomen ipse imposuerit,ait uoco,uel sit:ut in resolutoriis,Terminum autem uoco.& in libro de interpretatione , sitq; hoc contradictio. {quorum solum nomen commune. } Nunquid igitur non est in verbis æquiuocatio?atqui est.dicimus enim fero . significatq; hoc & porto,& dico . Quonam pacto ergo æquiuoca esse ea inquit, quæ solum nomen commune obtinent? Respondebimus ad hoc, dici dupliciter nomen:alterum ad uerbi distinctionem : alterum communiter de omni dictione appellatum , quo intellectu uox omnis significatiua nomen uocatur:ut in libro de interpretatione Ipsa igitur,inquit,quæ per se dicuntur uerba ,nomina sunt, atque aliquid significant.Hic ergo nomen dicit,non quod aduersus uerbum distinguitur,sed quod de uoce omni significatiua prædicatur communiter.Quamobrẽ fero,qđ tum porto,tũ dico significat æquiuocũ est.habet enim fero nomen commune , finitionem diuersã.Ergo & in uerbis æquiuocatio est.{solũ cõmune.} Bifariã dicit solũ:uel unicũ,ut cũ solũ dicimus solẽ , aut solã lunã uel qđ e diuerso a coniugato distinguitur , uti cum dicimus relictum in prælio hastam solum habentem:tametsi nihil prohibet quo minus & calceos habeat,& uestem:sed ad scuti , vel armorum aliorũ differentiam.& in prandio panẽ habebant solum : quanquam nil uetat & uestem habere:sed ad obsoniorum distinctionem.hic ergo ut ad coniugatum,uerbum solum,reddidit , finitionem inquã. Dictio autem(Commune)quatuor dicitur modis : vel ut id quod citra diuisionem impartitur , uti cum seruum dicimus communem.est enim hic substantia indiuisus , usu uero diuiduus : uel qđ

fectum in partes a pluribus habetur, vt commune prandium dicimus, & agrum communem. non enim sumus omnes totius participes, sed quilibet partis. vel quod est in anticipatione, ut in theatro locus communis, præoccupantis.n.fit. vel quod simul a participibus ex ęquo capitur, ut prętonis uox communis uocatur. hāc enim omnes pariter audiunt: neque unus hanc syllabam, alius illam. humana etiam natura communis participantium omniū est, eam siquidē promiscue particulares obtinemus homines. hic ergo cōmune accepit eo significatu quo uox æqualiter exauditur. {secundum nomen autem ratio substantiæ diuersa.} Cum ea exposuerit quæ insunt æquiuocis, nunc quæ eis non competunt apponit: ut non ea solum ex communitate ualeamus, sed ex differētia quoque cognoscere. Cæterum quærendum est, cur non quorum nomen solum commune dixerit, ratio uero substantiæ diuersa, sed secundum nomen autem ratio substantiæ diuersa? Dicimus posse æquiuoca, alio etiam alioq; respectu esse uniuoca, quippe Aiaces in quo sunt homines, uniuoci sunt: siquidem hominis nomen finitionemq; ambo sibi uendicant. nam ipsorum uterque animal est rationale mortale: qua uero Aiaces, æquiuoci. ne ergo finitionem quamlibet, sed nomini in quo conueniunt consentaneā capiamus, recte secundum nomen autem ratio dixit. Aiaces enim ipsum hoc nomen commune habent, rationem uero secundum id ipsum, non etiam eandem, uerum alter ex Salamine, Telamonis filius, cum Hectore singulari certamine congressus: alter Oilei, ex Locride, pedes celer, Sagittarius {secundum nomē autem ratio} Cur non, secundum nomen autem finitio, sed ratio dixit? Quoniā non in rebus (aiunt) omnibus supperit nobis finitionum facultas sed interdum descriptione utimur, ubi uel per finitionem res explicare non licet. Ergo generalissimorum generum assignari finitio minime potest, siquidem constat finitio omnis ex genere & constitutiuis differentiis, genus autem quod hæc superet nequaquam reperiatur, vt ex eo ac differentiis, ipsorum finitionem reddamur. qua Propter necesse est ea, tametsi descriptione, explicare propterea igitur non dixit, secundum nomen autem finitio, quoniam quæ per descriptionem designantur omisisset. hanc enim usurpare in omnibus licet. quam ex iis quæ rebus per accidens insunt accipimus. illud tamen affirmauerim, superuacuum esse in quibus exponi res finitionibus ualent, eas descriptione declara-

re. Ac quamobrem igitur non dixit, secundum nomen autẽ definitio uel descriptio? quoniam inquam breuitatis amator id quod de his cõmuniter prędicatur, quod est ratio, ꝓtulit. ratio enim tũ finitio, tum descriptio substantiæ dicitur. Vtrum ergo non est & in accidentibus æquiuocatio? atqui hoc uidemus. Prædicatur nanque acutum de sapore & uoce. dicimus enim acutum saporem & uocem acutam, & acutam molem. non secus graue quoque & de uoce prędicatur, & mole, & animi more, ut cum grauis homo dicimus. quomodo ergo substantiæ dixit? quoniam duplex inquam Aristoteles significatum nouit substantiæ. unum quod ab accidẽtibus ex opposito distinguitur. ac per se subsistit, illis esse in alio habentibus, in substantia inquam. alterum penes quod omnem simpliciter essentiam substantiam uocat: in quo significatu usus est substantiæ nomine, accidentibus quoque assumptis. quid igitur tã dem omnino adiecit substantię, nec dixit, secundũ nomen autem ratio diuersa? Respondemus ne quis finitione uocis deprompta dicat æquiuoca esse uniuoca. (licet enim huius uocis Aiax finitionem uel descriptionem assignare, si dicamus. Aiax est uox dissyllaba, tenuis, masculini generis. atq; hactenus uniuoci erunt Aiaces) ob id subtiliter addidit, secundum nomen autem substantiæ, hoc est eius quæ a nomine indicatur. Quidam etiam sciscitantur num quandoq; & æquiuoca sint uniuoca. communicanꝫ enim inter se tum nomine æquiuoci tum finitione. nam ꝑdicatur de Aiacibus & æquiuocum ipsum, neque id solũ, sed finitio quoq; æquiuoci. quippe vterque eorum habere cum altero nomen commune perhibetur, rationem uero substantiæ competentem nomini diuersam, sic igitur ostensum est & æquiuoca esse vniuoca. quid ergo dicemus? primum, haudquaquam ab re esse si secundum aliud atque aliud eadem æquiuoca sint & vniuoca: & uero magis necesse. Aiaces enim qua homines: vniuoci sunt. qua Aiaces, æquiuoci. sic & hoc loco quatenus Aiaces æquiuoci. cum enim solam hanc vocem quæ est Aiax communes habeant, finitione ei congrua differunt, quatenus autem æquiuoci, vniuoci sunt: cum non æquiuoci appellatione duntaxat, sed finitione quoque ei addicta conueniant. Alia solutio. Non possunt hæc vniuoca nuncupari: quandoquidem vniuocorum tum communiter nomen ac finitio, tum peculiariter de quouis per se atque in nullo respectu prædicatur: vt animal, & communiter de subiectis, & de quolibet priua-

tim.fertur .n.Socrates esse animal,equus animal, sed & definitio, substantia animata sensu prædita , quę finitio est animalis,prædicatur & de omnibus communiter particularibus animantibus & seorsum de singulis.etenim Sorates, substantia animata sensus compos.& equus similiter.in æquiuocis autem non ita:non enim post de quoque singillatim citraq; respectum,nec nomen , nec finitio prædicari:nam æqui uocus per se Aiax nō dicitur.sed neque solum nomen habet commune, secūdum nomē autem diuersam substantiæ rationem,uerum æquiuocus alii dicitur , minimumq; de rebus duabus ęquiuoci prædicabitur appellatio, quoniam & ex eorū numero est quæ in respectu habentur. Secari vero æquiuocum potest non secundum diuisionem duntaxat superius traditam,sed & magis uarie,nimirum quo subiectum est modo.

AE QVIVOCA

A fortuna , ut si qui Athenis, & hic eodem uocati sunt nomine.

A consilio,cum ad quempiam respiciens cogitatio nomina imponit.

A quo denominatiua , inter se autem ęquiuoca , vt a medicina medica instrumenta . deno nominatiue.n. ab ea dicuntur.

Et a quo,& inter se æquiuoca, veluti cum quis patris nomine filios uel nepotes uocarit.

A causa quadam efficiente . hęc ab uno dicuntur , ut a medicina medica instrumenta . ab illa enim denominatiue dicuntur.

A fine , & dicuntur ad unum , ut salubris causa , & exercitatio, & uictus ad unum enim finē spectant , sanitatem.

Aequæua inter se & cū eo a quo

Aequæua inter se,nō cō eo a quo

Qualem igitur hoc loco Aristoteles æquiuoci significationem assumit ? nempe forma similem. quidem eam putant quæ est ab uno . est enim ab homine, ut a causa imago , vtrunque autē uerum est.

AEQVIVOCA A CONSILIO.

A similitudine.

A Proportione, vt dicimus pedes montis ad verticem, & pedes lecti, vt enim se habent pedes ad totum animal, sic & lecti partes inferiores ad lectum.

Ab actione, vt cum patris nomine quempiam vocauerimus, quod in actionibus similis ei fuerit.

A forma, vt cum Socratis imaginem, illius nomine vocauerimus.

A spe, vt cum sperantes aliqui filios Platoni similes fore, ipsos illius nomine appellauerint.

Vt a causa effectrice, vt musice scientia & mulier & cithara. a scientia enim & mulier & cithara.

A fine, vt siquis alimentum ad id quod est respirare nominet vitam, quoniam ad vitam, vt ad finem conducunt aut phlebotomum bonum & purgatorium medicamen, ꝙ ad bonũ quoddam hoc est sanitatem referatur.

A memoria, vt cum aliqui patris memores, filios aui nomine appellauerint, vt illius memoriam custodiant.

{Vt animal, & homo & id quod est pictum.} Horum enim communis nominatio est. nam vtrunque animal dices, non est autem finitio eadem. quandoquidem si alterum definias, dices substantiam animatam sentientem. alterum, simulacrum substantiæ animatæ sentientis. {Siquis enim assignet quid eorum sit utrunq;, esse animali propriam utriusque rationem assignabit.} Cum hæc

tria sint, materie & forma & cōpositū, finitiones rerum quādoq; a materia conficimus, nonnunquam a forma, interdum a composito. atque ex materia quidem, iram esse dicimus, sanguinis, cor ambientis feruorem; hic.n. materia est iræ. a forma autē appetitum dicimus ulciscendi. a cōposito, sanguinis feruorē cor ambientis ob ulciscendi appetitū. Cæterū quæ ꝓprie habetur finitio, a forma desumitur, nā societatis auctor est rebus materia, forma autē differētiæ. nos vero finitionibus res à se discernere mutuo uolumus. Quamobrē cū hic etiā a forma ipsarū finitionē promere Aristoteles velit, non quid sit eorum utrunque esse animal dixit. hoc.n. compositum significat, nimirū materiā ac formā. sed quid eorū sit utrique esse animali, hoc est quod, in utroque eorū sit in quo sunt animalia, ut finitionē ex forma declararet, huius.n. ratione sunt animalia. qui autē quatenus horū utrūque animal dicatur exposuerit, ꝓpriū utriusque assignabit rationē, ut supra diximus.

DE VNIVOCIS. II.

VNIVOCA *uero dicuntur, quorum, & nomen commune est, et secundū nomē eadem substantiæ ratio, ut animal & homo atq; bos. cōmuni enim nomine horum utrunq; animal nūcupatur, & est ratio substantiæ eadem. Si quis enim assignet utriusq; rationem, quid utrunq; est quod animal est, eandem assignabit rationem.*

{Vniuoca autē ea dicunt, quorū & nomē cōmune est, & ratio substātię nomini cōueniēs eadē, ut animal, & homo & bos. &c.}

Absoluto de ęquiuocis sermone, deinceps de vniuocis dispu tat. Patet autem & uniuocorum pręceptio ex æquiuocis. eadem enim dicenda quæ in æquiuocis recensuimus. nempe quod non in nominibus tātum vniuocatio, sed in uerbis quoque cōsistat. quod item fit uel in accidentibus uniuocatio. nam uerbum alterare uniuocū est. alterare enim dicitur & qui dealbat, & qui denigrat, eandem uero & finitionem admittunt. nam ipsum alterans definientes, id esse dicimus quod in aliud mutādi, qua aliud est; in seipso principium obtinet. Hoc & in dealbante dicere, in denigrante cōueniet. siquidem quoduis alterans, eorum in seipso principium habet quæ alterantur mutandorum, estq; aliud ab iis quæ alterā-

tur.nam nisi aliud esset,ne alteraret quidē icciro,qua aliud, additum est.Porrò exemplo eodem animalis data opera utitur, ut idem posse alia atque alia ratione & æquiuocum & uniuocum esse videatur.in homine enim uero & picto æquiuocum animal est in homine autem & boue uniuocum.

DE DENOMINATIVIS. IIII.

DENOMINATIVA *uero dicuntur quæcunq; ab aliquo differentia casu,secundū nomen habeant appellationem:ut à grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.*

{Denominatiua uero dicuntur quæcunque ab aliquo differētia casu,secūdum nomen appellationem habent.}

Postquādе æquiuocis præcepit atque Vniuocis,de Denominatiuis merito disserit.siquidem hæc difficiliorem minusq; extricabilem habēt complexum.cum.n.solo nomine socientur æquiuoca, finitionē uero dissideant, rursus uniuoca,& nomine, & finitione cōmunicent,hæc nec semel conueniunt nomine, nec plane dissentiunt.similiter,& finitione partim cōmunicant,partim differunt. Enimuero hæc sub quatuor coniugationem quas enumerauimus complexū haud quaquam rediguntur: ęquiuocorum inquam & multiuocorum,& uniuocorum,& diuersiuocorū.Nam illa cū uel in nominis ac finitionis societate,vel utriusque differētia,uel unius communitate, alterius differentia propriam notam sortiantur,& nec utroque omnino conspirant, nec penitus discrepant, sed nec in altero exactè conueniunt,in altero dissident.verum in vtroque aliquatenus congruunt,quadantenus diuariant.Quidam statuenda ea censent inter ęquiuoca & uniuoca. siquidē cū nomine solo concordent æquiuoca,finitione discordēt. uniuoca autē utroque consocientur,hæc nec nomine simpliciter nec finitione consentiunt. uerum iis commodius inter vniuoca & diuersiuoca locum dabimus,cum enim in utroque concurrant uniuoca,diuersiuoca in utroq; uariant, hæc modo quodam in medio sunt, atq; in utroq; partim communicant,partim diuersa sunt . Porro

in Denominatiuis quatuor hæc adſint neceſſe eſt, communitas rei differentia rei, communitas nominis, circa finalem ſyllabam differentia. ſi enim horum unum aliquod deſit, denominatiuum non erit amplius. Sit communitas circa nomen ac differentia, ſit circa rem quoq; communitas, differentia ne ſit, denominatiuum non eſſe aio. ut in πλάτανος & πλατάνιστος, ideſt platanus & παρθένος & παρθενική hoc eſt uirgo, res. n. ab ambobus indicatur eadem. eſtq; παρθενική & πλατάνιστος poeticum, πλάτανος autem & παρθένος proſę orationis. Ruiſus cætera omnia ordine ſint, ne ſit crica rem communitas. pariter quoque Denominatiua non erunt ut in Helena & Heleno. Sint iterũ deinceps oĩa, abſit finalis differẽtia ſyllabæ, ut in muſica & muſica muliere, nã hæc ſunt æquiuoca, nõ denominatiua. Rurſus alia ſint, ne ſit aliqua in nomine cõmunitas nec erũt denominatiua, ut iuirtute & ſtudioſo, neq;.n. a uirtute dicit̃ uirtuoſus, ſiue ut græci dicũt, enaretos, ꝓpterea ꝙ huius veteres ne inueſtigio quidẽ ſomnii meminerũt, ſed cõtra, nomẽ inauſpicatũ norũt poetę. Quiſnã alius te, ſit iunior q̃; q̃; ille, iuuabit, Inarete hoc eſt cõpos ĩ malã partẽ, uirtutis. Sed neq; a ſtudio deducit̃ ſtudioſus, ꝙ ſimiliter de virtute dicit̃: ſtudioſus autem ſolus, eſt virtute præditus. quamobrẽ ſtudioſus, quod ad vocẽ attinet, a ſtudio deriuatũ eſt quod uero ad ſignificatũ nõ itẽ. ſed a uirtute eſt detortum. Per id autẽ quod dixit{ Secundũ nomen appellationem habent } communitatem declarauit nominis vel hoc modo, Cum quãdã ea cum illo quod dixit ab aliquo ſocietatem habere pronunciauerit, penes rem cõmunicationẽ ac diuerſitatẽ aperuit. nã ſi ab aliquo, cõſtat quãdã ea cũ illo, quatenus ab eo ꝓdeũt, ſocietatẽ obtinere. quod ſi omnino ab aliquo, ea quoq; differre compertum eſt. nam niſi differrent, minime ab aliquo dicerẽtur. Cũ dixit, differẽtia caſu, finalis ſyllabę trãſfigurationẽ indicauit. Docet autẽ de Denominatiuis Ariſtoteles. ꝙ ea quoque ad doctrinã ð Prędicamẽtis uſum afferãt.

DE IIS QVAE DICVNTVR IIII.

ORVM *quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt ut homo currit, homo vincit. Ea vero quæ ſine complexione di*

cuntur, sunt ut homo, bos, currit, uincit,

{Eorum quæ dicuntur, alia per complexionem dicuntur, alia sine complexione.}

Hinc ad doctrinam de prædicamentis ingreditur. Verũ quoniam prædicaméti nomẽ & de rebus, & de Cõceptibus, & de Vocibus intelligitur (nam Prædicamentũ, & res ipsa, & Conceptus de re, & ipsa vox dicitur) vocis prius diuisionem tradit. Quod si de Vocibus hoc loco disputat, & Vocibus non significatione carentibus, paulopost autẽ de rebus, cum ait, Entium alia de subiecto dicuntur, de conceptibus quoque qui in medio sunt, sermonẽ haberi perspectũ est, quare uel ex ipsis auctoris dictis perspicua est libri intentio. Diuidit autem uoces in simplices atque cõpositas. simplices eas dicit, quæ rẽ simplicẽ declarant, uel substantiã uel actionẽ, uel passionẽ, compositas, quæ cõpositum quidquã substantiæ, uel actioni, uel passioni significant, ut Socrates currit hoc. n. cõpositũ est. & Socrates, uel bos. hæc. n. simplicia. Porró non simplex uox oĩs rẽ simplicẽ notat, nec cõposita duplicẽ. Cõposita uox est Areuspagus, idest Martiusuicus. & Coruipetra, & Neapolis. hoc est Noua ciuitas, sed ꝙ ab iis significaẽ est simplex. Vox aũt simplex ut curro curris, omniaq; primæ ac secundæ personæ uerba, ac quæ tertiæ ds certa persona ferũtur, ut tonat, fulgurat, pluit, Iuppiter enim videlicet. nam hæc omnia pronunciatione simplicia, significato composita sunt. significant enim substantiam quandam actioni complexam. Enim vero aiunt in tertiis personis nõ admodum apparere substantiã, ob uerbi infinitudinem, proinde ea sola accepimus quæ præfinitam certamq; personam indicarent. uerum tametsi non definitam substantiam tertiæ personæ uerborum designet, significant tamen prorsus aliquam agentem uel patientem substantiam. Quapropter indicatiuorum tertiæ verborum personæ voce omnino simplices sunt, significatu compositæ. nam si quis dicat currit vel vincit, nimirum de aliquo prædicat id quod est vincere aut currere. Prorsus ergo & in tertiis personis quanuis indefinitæ, substantia dilucet at. Aristoteles tamen eiusmodi personas assumpsit uelut simplices, quoniam non distincte in iis apparet substantia. Proprie autem simplicia fuerint uerba quæ uel actionem solam uel passionem declarant circa id quod agit aut patitur,

at verberare, uerberari. Ergo nec uocū cōpositione aut simplicitatē res simplices aut cōpositas oportet, sed ex ipsis significatis æstimemus. Quin & uoces ipsæ tametsi cōpositæ sunt si rē simplicē ostēdāt, simplices appellādæ, nō secus & simplices cōpositę si cōpositā declarāt si. n. de solis ageremus uocibus ac syllabarū quātitate, cōpositione iuxta quātitatē iure definiremus, quo & grāmatici faciunt. at si ceu de significantibus dissserimus opus est uoces ad significatū iudicare. Eques. n. non simplex quidquā designat. equū. n. significat, insidentemq; hominē, atq; equitādi artē. nō simplex ergo uox appellanda, sed cōposita, uti Neapolis quoque. quoniā unū quid nō cōpositū, uerū simplex declarat. Porrò uerbū {dicuntur,} in rebus, & cōceptibus, & uocibus quadrat. nā & res dici perhibētur, sed quasi significentur. & cōceptus dici, sed quasi enuncientur uoces quoq; dici aiunt, sed quasi pferantur. Quā ob causam igitur per cōplexionē dicta præponit cōplexione carētibus? Dicimusq; humanæ naturæ ex uoto esse ab imperfectioribus atque cōpositis ad simpliciora perfectioraq; progredi, nam cōposita familiaria nobis notioraq; sunt sic ergo & puer orationē nectere, ac dicere Socrates ambulat nouit: cæterū resoluere eā in nomē & uerbū, atq; hæc in syllabas, tū illas in elimenta, nō et nouit. sic ergo nos quoque ambulantē intuentes hominē, prius totū hoc, hominē ambulantē cognouimus, ipsumq; ita in substantiā atque actionē resoluimus. Ac quomodo ergo incipere a simplicioribus oportere superius pronunciabamus, quasi futurū nō sit, ut simplicibus nō præcognitis cognoscantur composita: proinde opus esse ut simpliciū uocum pręceptio doctrinam antecedat syllogismorum? Dicimus igitur i quibus æq; simplicia compositaq; ignorantur, in iis incipere a simplicioribus oportere, illic. n. syllogismus similiter ac simplices ignorabātur uoces, hic ea notiora quæ cōpositiora sunt. iccirco sumendū a simplicioribus docendi initiū. Quamobrē illic propter docendi modū, a simplicioribus, hic a compositioribus, ob modū cognitionis exordiēdū esse dicebamus. Est & alia causa cur hic antepofita simplicibus composita sint. Quoniam enim futurum est, ut complexione carentia diuidat hæc ob id posterius commemorauit, ut de ipsis protinus doceat. est autē tum hęc diuisurus cum dicet. Eorum quę citra cōplexionem dicuntur. Porrò statuit in his de industria duo nomina, duoq; deinceps uerba, ne quis post error sequatur.

DE IIS QVAE SVNT. V.

EORVM quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt: ut hō de ſubiecto quidē dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. ut quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autē nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. ut ſcientia in ſubiecto quidē eſt, in anima, de ſubiecto uero dicitur, ut de grāmatica. Alia vero neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicunt. vt quidā homo & quidā equus. Nihil. n. taliū, neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicit. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur. in ſubiecto autē nihil aliqua prohibet eſſe, quædā enim gārmatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

{ Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur. In ſubiecto autem nullo ſunt, ut homo de ſubiecto quidem dicitut aliquo homine, in ſubiecto autem eſt nullo. }

Diuiſionem rerum in decem nobis traditurus, harum prius cō ſumptionem in quatuor exponit. tradita. n. in duo prius uocū partitione, iure ad quaternariā hanc ſectionem pergit. nam numerus duo in ſeipſum multiplicatus quatuor facit. poſt hanc vero, eam quæ in decē fit, diſtributionem docebit. ab unitate enim incipiēs numerus, ſi ad quatuor uſq; componatur, decem cōficit, unum, duo tria, quatuor, & decem fiunt. Aliter quoque. Complexam hic rerum diuiſionem facit: copulat enim uniuerſale ſubſtantiæ atque accidenti.

Subſtantia.		Accidens.
De ſubiecto & non in ſubiecto.	Vniuerſale	In ſubiecto & de ſubiecto.
In conſi-		In conſi-
ſtentes.		ſtentes.
Non in ſubiecto,nec de ſubiecto.	particulare.	In ſubiecto. & non de ſubiecto.

ſimiliter iiſdem & particulare illic articulatim ac ſimplicisſimam hanc facit lectionem,nullum ulli coniūgens,verum quodlibet uti naturam obtinet docens,peculiariter de ſubſtantia , peculiariter nec communiter de iis quæ unicuiq; accidunt.Cum igitur pro in tentionibus diuerſis fiat entium diuiſio,merito & diuiſionis ſegmenta diuerſa extitere.Eſto ergo id genus propoſita diuiſio entium.Entium inquit nonnulla ſubſtantia ſunt,nonnulla accidentia.Rurſus ſunt quædam entium uniuerſalia,quædam particularia.Cum quatuor hęc itaque ſint entium ſegmenta, binaq; comprehēdantur,ſex cōiugationes ex horum fiunt complexu:duæ in conſiſtentes quæ iungunt contraria,conſiſtentes, quatuor reliquæ.Nam entia partim uniuerſales ſubſtantiæ,partim uniuerſalia ſunt accidentia.& quædam particulares ſubſtantiæ particularia quædā accidentia ſunt.prout habet ſubiectæ tabellæ deſcriptio.

Verum ſi uocibus iis quibus nos,uſus fuiſſet Ariſtoteles , atque vniuerſalem ſubſtantiam, uniuerſale accidens , particularem

substantiam, particulare accidens nominasset utique nobis non facesseretur negocium: quasi perspicuum id esset quod traditur. at is ob quam diximus causam obscuritati studens, alia usurpauit nomina, eorum quæ significantur naturæ accommodatiora quidem, cæterum a multitudinis vsu remota, ac proinde obscuriora. Accidens igitur, in subiecto vocat: substantiam, non in subiecto: vniuersale, de subiecto: particulare, non de subiecto. constatq; quamobrem accidens in subiecto nominet. id enim per se subsistere non ualet: sed aliud, hoc est substantiam, ut existat requirit substantiam autem, non in subiecto appellat. neq; enim alio eget ut esse incipiat: vniuersale, de subiecto: quoniam particularia nō ad subsistentiam postulat, verum ad prædicationem: nam nisi sint particularia, vniuersale de quo prædicetur non habet. particulare, non de subiecto: quandoquidem particularia de nullo alio prædicantur. Quamobrem vero non subiectum, sed non in subiecto vocauit substantiam si ad subsistentiam subiacet accidētibus? Ad hoc itaq; dicemus primum substantiam non omnē subiectum esse. nam diuina substantia subiectum nequaquam est, cū in ipsa nihil accidat. ergo subiectum non vocabitur. quapropter si substantiam communiter uocasset subiectum, diuinam substantiam non simul comprehendisset. Secundum, quæ per quam potissima ratio est, quonian cum in opposita diuisiones fiant, quædam uitabiles sunt, quædam ineuitabiles. sunt vitabiles quæ in contraria, ineuitabiles quę per contradictionē fiunt. Cū enim alia medio prædita contraria sint, alia careant, diuisionem quæ in contraria obitur ineuitabilem non esse in medio præditis necesse est: sunt porro cōtraria medio prædita vt album & nigrum, sanitas & morbus: sunt enim inter albū ac nigrum colores, fuscus, ruber, at cæteri omnes, inter sanitatem & morbū, quod medici neutrum appellant. conualescētias enim ex morbo neq; sanitates esse aiunt: cum sanorū actionibus non perfungantur qui conualescunt, neque morbos, siquidē a causa ægrifica absoluti sūt, ii q sanitati restituuntur. ergo inter sanitatem & morbum, medium quoddam est conualescentia. Medio carent par & impar, si hæc ut contraria sunt plane opposita: nam nos alibi ostendimus nō esse contraria. Rursus rationale & brutum opposita sunt sine medio, cū contraria nec ipsa sint. quare sunt proprie contraria quæcunque obtinent mediū. Siquis igitur entia in cōtraria diuidat, atq; entiū

alia alba esse dicat, alia nigra, colores eum medii omnes fugiant, necesse est, neque vero solum ii, sed ét substantiæ quæ colores nõ admittunt, vt aer, angelus, anima. Verum nec cæteræ in species oppositorũ diuisiones ineuitabile habent, iis duntaxat exceptis quæ per contradictionem fiunt: verbi causa siquis dicat entia tũ dextra esse, tum sinistra, vel partim dominos, partim seruos: alia patres, alia filios. sunt enim quæ ex iis nullum existant. Verũ enim vero nec si per priuationem & habitum fiat diuisio: vt si quisquã entium dicat alia cæca esse, alia cernentia: quædam docta, quædã indocta: habitus enim & priuatio in solis capacibus dicitur, quod autem habitum indipisci natura aptum non est, neque priuatum eo esse perhibetur, quo circa non omnia quæ sunt, & priuatio di uidit: nisi in quibusdam cum contradictione tantundem valeat, vt habet corpus & in corporeum: nihil enim inter hæc medium est, siquidem in corporeum idem cũ negatione potest quæ est nõ corpus. Ergo diuisio ea duntaxat quæ per contradictionem fit, vt si quis inquiat eorum quæ sunt, alia esse alba, alia non alba, entia omnia cõprehendit. nam & fuscũ non album, flauũ quoq; & rubrũ similiter: sed & anima nõ alba, & angelus nõ albus: neq; enim colori suscipiendo aptitudinem naturæ obtinent. Porrò & Plato viam rationemq; diuidendi quæ per contradictionem efficitur effert laudibus, eam enim effugere nihil inquit quod sit gloriabũ. Proinde igitur cum & Aristoteles accidens in subiecto appellauerit, per huius negationem indicauit substantiam, quam non in subiecto nominauit vt omnem substantiam assumeret. Ad hæc duplex esse subiectum dicemus, alterum ad subsistentiam, alterum ad prædicationem, ad subsistentiam quidem substantia: nam hæc accidentibus vt existant subiecta est, particularia vero ad prædicationem, vniuersalibus enim subiacent hæc, non quo existant subiecta est, particularia vero ad prædicationem, vniuersalibus enim subiacent hæc, non quo existant illa. (neque enim vniuersalia ut subsistant egent particularibus) sed vt habeant de quibus prædicentur, contra vero vniuersalibus particularia non ad prædicationem, sed ad existendi inchoationem, non esset.n. Socrates & Plato, nisi esset homo simpliciter: eorum autem quæ ad prædicationem subiacent, alterum substantia, alterum accidens est, subdita enim est particularis substantia vniuersali ad prædicationem vt dictum est; exempli gratia, Socrates ei qui simpliciter homo

est, & simpliciter animal, particulare accidens vniuersali, vt inhærens huic lapidi album, simpliciter albo ac colori: dicimus.n. lapidem hunc esse album, & simpliciter album colorem esse. Quoniam igitur utrunque eodem modo subiectum nuncupatur, si entium alia in subiecto, alia subiecta esse dixisset, vtique esset & particularia accidentia complexus, quæ & ipsa subiecta sunt, tametsi non ad subsistentiam, sed ad prædicationem. Vult autem per hæc verba, non in subiecto, subiectam substantiam dicere, quæ ipsius esse initium suppeditat, eamq; ab accidentibus est diuerso distinguere. Harum porro diuisionum altera est a substantiæ, altera a prædicationis modo, illa Entium inquit alia in subiecto esse, alia non in subiecto hæc dicit Entium aliqua non de subiecto dicuntur. quædam enim prædicari, quædam ad prædicationem subiici ait atque Aristotelis diligentiam contemplare, quomodo in subsistendi modum significante (est) dixerit: verbum autem dicitur, pro eo quod est predicatur, in ea quæ predicationis modum indicat vsurpauerit. {in subiecto autẽ nullo est.} Pro non in alio inest. Ex quatuor autem coniugationibus vniuersalem substantiam veluti digniorem præponit: ac quoniam particularium scien tes per vniuersalia reddimur: in particularibus enim a brutis nihil differimus animantibus. nobis vero eorum nonnulla acrioribus præstant sensibus, quibus particularia apprehendimus, dein secundam ponit huic obiacentem: particulare id accidens est: oppositum enim substantiæ est accidens: vniuersale autem particulare: postea vniuersale accidens particulari substantię prætulit, quoniam de vniuersalibus est sermo Philosophis. {in subiecto autem id dico, quod cum in aliquo nõ ceu pars insit, sine eo in quo est esse nõ potest.} Quoniam vocibus quibusdam nobis ex cõsuetudine ignotis vsum sese Philosophus sensit: eæ sunt, de subiecto & non de subiecto, in subiecto, & non in subiecto, vult deinceps nos de ipsis docere. cæterum nõ omnes exponit, sed duas duntaxat, quæ sunt, in subiecto, & de subiecto: nam iis cognitis, reliquarũ quoq; significatio constabit. qui.n. quid sit in subiecto esse nouit, quod ẽt nõ esse in subiecto cognouerit. & qui de subiecto dici quid sit didicit, is ẽt quid nõ dici de subiecto intellexit. ac prius quid esse in subiecto sit, præcipit, id quod facit finitione. nã finitiones, ut sæpe cõmemorauimus, naturam nobis exhibent rerũ vt quæ ex genere ac constitutiuis differentiis consistunt. Cum

Nota

autem ex genere ac cōstitutiuis differentiis conflectur finitio, hic ꝙ dicit in aliquo assumit Arist. quod generi proportione respondeat: reliqua differentiis. Dicitur enim in aliquo modis undecim vel ut pars in toto, ut manus in toto corpore esse dicitur, & caput. uel vt totū in partibus, vt in capite, manibus aliisq; esse corporis fertur integritas, Porro totum nō in parte, sed in partibus dicitur: quandoquidem non in parte una integritas sed in omnibus consideratur. igitur una parte adempta, totum minutū uult măcumq; esse, nec poterit totum uocari, vel ut species in genere vt hominē esse in animali dicimus, uel ut genus in specie, vt in homine animal. hic uero genus in speciebus dicamus necesse nō est, ut totū impartibus dicimus: non est enim a partibus exempta integritas, sed ipsum esse in iis obtinet: at genus excemptam habet essentiam, estq; in specie qualibet totum, vel ut in tempore, ueluti cum ita loquimur, flagrarunt ea tempestate Troiana bella, aut tanquam in loco, uti dicimus in Lyceo, uel in foro aut tanquā in uase, ut uinū in dolio siue in modio triticū, Enimuero locus & vas æquali quodammodo conuersione commeant: nam locū vas quod moueri ac transferri nequit, vas autem locum qui mouetur ac circunfertur appellabis. vel vt forma in materia, ut statuæ forma in ære, aut ueluti res subditorum in principe, ut quando res ciuium dicimus in principe desitas. vel ut in causa finali, cum medicum uerbi gratia, in medicina dicimus, aut militem in re militari spem collocare, vel tāquam in subiecto, vt accidens in substantia, Aristoteles igitur quod dixit in aliquo, ceu genus accipit prædicatum de pluribus: quæ dehinc sequuntur, differentiarum loco adiicit, ut ab aliis ipsum discernat de quibus dictum in aliquo, prædicatur. Atq; per uerba hæc non ceu pars insit, ab eo quod tum ut pars in toto inest, tum vt species in genere, ipsum distinguit: nam hæc quoque vti pars quodammodo esse totius ipsius animalis videtur, & animal totū esse quidpiam, idq; Porphyrius in introductionibus affirmat, cum tria sint hæc inquiens, generalissima genera, specialissimę species, & subalterna, generalissimū, totum solummodo: specialissimum, pars, est duntaxat: subalternum & totum & pars, uerum pars alterius: totum, nō alterius, sed in aliis. Per id vero quod dixit, sine eo in quo est esse non potest a cæteris seiunxit. Porrò nonnulli finitionem, alii ex eo quod redundet, alii quod deficiat, uitiosam assueuerāt. Finitionis enim

nitium est,ad id quód definitur nequaquam reflecti, sed uel plura,vel pauciora assumere. Qui abumbare eam dicunt, non sola accidentia a finitione aiunt,sed corpora quoque cõprehendi. Cũ enim(inquit)Socrates in locó ac tempore sit,est in aliquo,nec ut pars in toto.non enim loci pars est,aut tẽporis nec fieri potest ut sit a loco uel tempore seiunctus.Itaq; similem dicimus collationem non esse accidens enim separatum esse ab eo in quo est, nequit sed simul ac separatum est etiam interit .at corpora quanuis ab omni loco semota non sint, ab hoc tamen si disiuncta sint loco.sunt nihilominus.Nam corpus qua corpus est locó tẽpore quo ipsum subsistat nõ indiget,habet tamẽ hæc cõsequentia:quemadmodum is qui in luce ambulans umbram habet consectantem,qua nihil ad substantiam iuuatur. at accidenti ad ipsam subsistentiam cõferunt corpora:quando sine iis aut quaquam consisteret.Præterea nec corpus omne esse in loco est necesse.Sphæram enim minime uagantem Aristoteles in loco non esse demonstrat , si locus terminus est ambientis quatenus id ambit quod continetur:vt seria locus est uini quod capit,non se ipsa quidem tota;sed interiore superficie,qui eius est terminus ni mirum si foris est culpatur,uinum nihilominus continet.quasi sola interiore superficie sit locus. Ergo;si id vt diximus locus est, Aristoteles autem extra sphæram immobilem nihil esse demonstrat , ut eius quoque fine claudatur:non locus,non tempus,non corpus,non vacuum,neque aliud quidpiam.non est igitur sphæra immobilis in loco. Quare corpus omne ;esse in loco non est necesse verum sectamen magis corporum vti diximus est locus & tẽpus. Porrò & illud in quæstionẽ uocant ,quomodo & quod ueluti totum in partibus est, finitio non comprehendat. nam & in aliquo est.in partibus enim, neque vt pars inest, ipsumq; esse absq; eo in quo est haud quaquam potest. Dicimus itaque discriptionem quanuis in cæteris communicet,hac tamen in parte,quę est in aliquo.differre.totum enim in parte esse non dicitur quippe non in parte totum,sed in quibusdam magis. nam in partibus perhibetur.sic Porphyrius quoque totum autem dicebat non al terius,sed in aliis.totum enim in partibus.Quod si inter eius significata quod in aliquo dicitur,id etiam assumebamus quod uelut totum in partibus est,non quoad tamẽ est in uno,sed sola ea significatione,quod p se non substat,id ipsum quoque in aliquo es

se dicebamus, illam quoque praeter eas quas recensuimus diffi-cultates in medium afferunt, nempe id etiam quod velut forma est in materia a finitione comprehendi, formam enim aiunt in ali quo esse, in materia. neque vt eius partem inesse fieriq; non posse vt ipsa sine materia existat. Itaque formam etsi materiæ non sit, tamen compositi partem esse affirmamus. sic ergo & manum non corporis totius, sed omnis partem esse arbitramur. Deinde vero formam asserimus cuiusq; esse rei substantiæ completiuam: sublataq; forma subiectum tolli. at accidens neq; substantiam complet subiecti, neq; corrupto eo subiectum interit. Aliter quoq;, propositum esse hoc loco Aristoteli dicimus explicare de entibus, non qua ratione sunt entia, sed qua significantur ab hominũ multitudine, neq; esse de iis ex propria ipsius sententia dissertũ. idq; verum esse ostendit plane in sermone de substantia, primam substantiam eam esse inquiens quæ spectatur in indiuiduis, secũdam quæ in speciebus generibusq;: cum res contra sese habeant. nam prima est ea quam in speciebus ac generibus contemplamur, vt quæ indiuiduis causa est, atq; incorporea semperq; secundum eadem atq; eodem pacto se habet. quæ autem in indiuiduis cernitur, secunda est, veluti vt ita dixerim causata. verum quoniam huius notitiam obtinet hominum multitudo, icirco ex eorum opinione præceptionem faciens primam ipsam appellauit. Quando quidam igitur formæ notio ac materiæ vulgo nequaquam cõstat sed solum ex iis compositum, idq; vt vnum, ea propter quãuis dicti in aliquo significata enumerasset Arist. nõ eius tamẽ qđ ceu forma in materia est meminisset: quasi nõ de entibus qua entia sunt, sed vt de iis vulgo placet, sermo habeatur. Sicut enim pũctum definiens geometra, id ipsum esse ait cuius pars nulla est: nec punctũ solum hæc finitio, sed& vnitatẽ, & ipsum nũc cõprehẽdit (partibus. n. nullis horũ quodlibet cõstat) nec quisquam copulauerit geometrã vtpote finiendo puncto hæc quoq; amplectentẽ. prorsus. n. dicet, q̃q̃ vnitas ac ipsum nũc partibus nõ distinguũtur. nulla tamẽ subiecta mihi res est præter punctũ quæ partibus careat: sic Arist. quoq; quod ad institutæ ei doctrinæ intẽtionẽ attinet esse in aliquo id qđ ẽ ut forma in materia nõ nouit: siquidẽ hujus notionẽ nõ habet bona pars hominũ. vult aũt vti diximus nõ de entibus qua entia sunt verba facere, sed quatenus ab id genus uocibus secundum vulgi placita significantur atque hæc aduersus

eos finitionem iusto ampliorem esse contendunt. Qui autem de fectionem in ea accusarunt, non accidentia aiunt omnia, sed inseparabilia duntaxat comprehensa: dixit enim inquiunt absque eo in quo est esse non posse, nam separabilia aiunt non impossibile solum, sed necessarium quoque est separari. Quid igitur respondemus? nimirum probe a vobis dictum, si separari nequaquam posse pronunciasset. nunc vero dicit si ne eo in quo est esse non posse, pro subsistere atque constare. nam separabilia etiam vt subsistãt, nequit sine subiecta eis substantia fieri. Hærent item nonnulli atque aiunt quomodo esse absque eo in quo est non posse accidẽs dixerit. Nam ecce odor est accidens, pomum enim sæpenumero cum longe à nobis absit, huius ad nos suauiolentia peruenit. quare potest à odor mali cum ipsius accidens sit absque mali esse substantia, nec secus in id genus vniuersis. Hoc itaque duplici ratione soluimus: Primum quod non in quo erat, sed in quo est, Aristoteles dixit. Non potest igitur odor mali in quo loco est absque eo esse: siquidem aut in malo est, aut in aere. Deinde quod mali fragrantia non sola, sed cum tenui quadam ipsius mali substantia ad nos redundat: id compertum ex illo est ꝙ sæpe fœtidum locum transeuntes sudario circunseptis naribus, aerem quidem respiramus (haud enim hunc respirare nõ possumus) odoris vero fœditatẽ nõ percipimus. quasi substantia illa quæ defluxit, si aeri conferatur, crassioribus partibus consistat, nec subire meatum sudarii possit. quippe aer ob tenues sui partes ingreditur. Quod si sudarium quanuis multo tempore adhæreat, odoris tamen grauitas sentitur, nihil est mirum: nam forte & ex sudarii positu id prouenit, cum præter modum dimoueatur, atque aditũ crassiori substantiæ præbeat. quando vel si plurimum motu perturbetur illa, tenuatur magis, penetratq́;. Nimirum admodũ ventilata partes quoque tenuiores adipiscitur. Enimuero emanare cum quadam substantia odorẽ, argumẽto id maximo est, q̃d pomum temporis longiore spacio rugosius redditur, perinde quasi eius substantia in qua odoris gratia suberat, per halitum digeratur. Declarant id quoque exhalantes ex incensis vapores, qui inde ob subiectæ substantię crassitudinem sub sensum cadunt. quo etiam fit ut aerẽ manibus sępius mouentes ad nares pellamus, vtique cum ex suffitu editus vapor crassioribus partibus constat, nec ad sensorium facile peruenit, id quod facto opus non erat, si qualitates ex iis

quæ adolentur in aerem citra corpus prodirent. Illud scitu dignum est, Platonem affirmare poni fragrantiã ad nos cum quibusdam defluuiis euadere minime a subiecto disiunctam. Aristotelẽ causam ad aerem referre, ut qui obsequio facilis sit, atq; odores transmittat, siquidem qua ratione uisui ac sono, eadem quoque est odori peruius. nam odoris suauitatem accipiens nobis impertit. Plotinum vero mutari partem aeris in odorabilem qualitatem arbitrari. nam manes in pomo suaueolentia partem inquit quam sentimus aeris immutat, ac similem aliam sibiipsi qualitatem gignit: vt in igne etiam caliditas non igne relicto frigido ad nos cõcedit, sed manens in igne conformem aliam sibiipsi in aere caliditatem creat. Cæterum nulla harum per seipsam vera est opinio: neq; Platonis illa quæ odorem ad nos cum defluxu fatetur progredi. nam defluxus corpus est, omnis autem corporis secundum naturam est motus. Nam aut leue est, & petet superna: aut graue, & ad inferna declinabit, at odorem mali æque omnes sentimus, supra, infra, ante, pone, dextra, sinistra, patetq; ex hoc defluuia dũtaxat non satis esse dicere. Neque sola Aristotelis est vera sententia. commentitium enim est dicere aerem totum qui interiacet odore imbui, vt in vulturibus qui cadauera aliis in vrbibus sentiũt inhumata. Sed nec verum solum Plotini placitum est, aeris partẽ qualitate infici ac mutari. cœnum nanque altius porci effodiunt, quo maxime delibamentis potiantur. at tres simul ueræ sunt. Nã in hebetius olfacientibus cuiusmodi porci sunt, usus quoque exposcitur delibamentorum. in iis quæ sagaciter odorant, quod genus vultures habentur, aer sufficit odoribus permeabilis. in iis uero qui mediocriter valent olfactu, quales nos sumus, satis aeris facit mutatio. Enimuero secundum opinionem ex iis, nullæ qualitates a subiecto in subiectum dimigrant. nam aut in instanti sunt eodem, tum in eo in quo sunt, tum in eo ex quo emanat, ipsaq; a se se qualitas diuelletur: aut in alio atque alio. ac quoniam duorum instantium omnium tempus est medium, circa subiectum illo tẽpore qualitates erunt. Possumus & hoc obiicere iis qui substantiam simul quanquam migrare cum pomi qualitate arbitrantur: nempe motum quendam vnum hoc est in rectum a substantia fieri. nam vel sursum tendit, vel deorsum, vel prorsum, vel retrorsum vel dextrorsum, vel sinistrorsum. Quandoquidem igitur contingit tum a dextris stantes, tum a sinistris, tum a fronte, tum a tergo sen

go sentire odoris iucunditatem, penes motus hoc cietur vniuersos. Afferenda igitur hoc pacto solutio est. Aer in genus potestate est cuiusmodi qualitas mali. quod qualitatem omnium accipiẽdarum, vt quarum expers ipse est, naturam obtineant, ergo a mali fragrantia talis actu fit, ac propter ea qualitates omnes nobis excipiendas transmittit, utpote carens ipse qualitate. Porrò si quis dixerit quomodo pendentia poma in arbore odorem nobis impertiuntur, nec gracilescentia diminutionem sustinent? quoniã est hic inquam quod influit alitq;, eo quod difflatur copiosius: est influxus vberior effluxu. {Alia uero & de subiecto dicuntur, & sunt in subiecto.} Cum particulare accidens declarauerit, quod in subiecto & non de subiecto appellant, nunc eo vertitur, vt vniuersalis nobis accidentis tradat exemplum, quod de subiecto, & in subiecto nominat. {Alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto quopiam dicuntur.} Vbiq; iis quæ ad vocem pertinent (ea sunt de subiecto & non de subiecto) verbum dicitur assignat: est autem attribuit iis quæ ab ente proficiscuntur, quæ sunt in subiecto & nõ in subiecto. Cæterum traditis accidentium particularium atque vniuersalium exemplis, nunc particularis exemplum profert substantiæ. Non de subiecto autem est imprædicabile. uti que prædicatione de subiecto. non enim simpliciter imprædicabile. siquidem & particulare prædicatione in subiecto prædicari potest, vt gtammatica quædam de Aristarco. idque vel ipse pergẽs docebit verbis illis, in subiecto autem nihil prohibet esse nonnulla. Quod si indiuidua quoque prædicantur de subiecto, vt homo is qui aduenit, Socrates est, prædicatio est præter naturã, vt quæ particulare de vniuersali prædicat: quomodo & substantia si de accidente prædicetur, cum dicimus hoc album est Socrates. Prædicantur enim secundum naturã vniuersalia de particularibus, & accidentia de substantiis, particularia vero de vniuersalibus, vt in exemplo quod diximus, & substantiæ de accidentibus, præter naturam, vt albũ accedẽs, est Socrates. Nõ de subiecto igitur est imprædicabile prædicatione de subiecto, ea secundum naturam sese habente. {Simpliciter autem indiuidua & vnũ numero de nullo subiecto dicuntur, in subiecto autem nihil prohibet esse nonnulla.} Quoniam proxime particularium meminit substantiarũ, vt quæ non de subiecto dicuntur, inquiens, alia vero neque in subiecto sunt, neque de quoquam dicuntur subiecto, vt aliquis hõ,

vel aliquis equus:minime uero solæ, particulares substantiæ nõ de subiecto dicuntur,sed particularia quoque accidentia , ob id uniuersalem hoc loco sermonem cõficit,aitq;.Simpliciter autem hoc est,uniuersali vero quodã sermone indiuidua oĩa,quę & unũ numero sunt,siue substantiæ siue accidentia existant,de nullo dicuntur subiecto. Verbũ autẽ simpliciter tribus dicitur modis,vel uniuersaliter , velut cum ita loquimur, simpliciter omnis homo, pro in vniuersum,vel vnice,ut simplex ueritatis est verbum,idest non uarium:vel proprie, ut cũ simpliciter virtus dicimus pro eo qđ est ꝓpne virtus. Tribus modis quoque appellaĩ vnũ,atque in sũma idẽtitas ac diuersitas.dicimus enim uel genere vnũ,ut hominẽ & equũ:vel specie unum,vt Socratẽ ac Platonẽ:vel numero,vt Platonẽ.unũ enim quiddã Plato est numero.Sed diuersa quoque similiter vel genere nuncupamus,vt equum & ficum : vel specie, vt equum & hominem:uel numero,vt Platonem Socratemq;. numero igitur vnum hoc loco accepit.Cæterum sciendum est, quæ sunt numero diuersa,ea posse vnum specie esse ac genere , ut Socrates & Plato:quæ autem diuersa specie sunt, prorsus quidem, & numero diuersa,genere autem non prorsus,sed eadẽ quandoq; esse vt equum & hominem: at quæ differunt genere , omnino & specie & numero discrepabunt, vt equus ficusq;,uel homo & album.{in subiecto autem nihil prohibet esse nonnulla.} Postquã vniuersalem sermonem confecit,cum dixit nullum ex indiuiduis, quæ & vnum numero sunt,de subiecto esse,non solæ autem particulares substantiæ,sed particularia quoq; accidentia sunt indiuidua,veluti quædam,vt ipse inquit,grammatica, hoc subiunxit , in subiecto autem esse nihil prohibet,idest accidens.Atque vt semel dicam,quæ unum sunt numero,de nullo subiecto dicuntur , sunt autem in subiecto.

DE PRAEDICANDI RATIONE VII.

QVANDO *alterum de altero prædicatur, ut de subiecto,quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur,omnia etiam de subiecto dicentur.Vt homo de homine quodam prædicatur, animal uero de homine:ergo & de quodã homi*

ne animal prædicabitur quidā enim hō & hō est, & animal.

{Quādo alterū de altero prædicatur, ut de subiecto, quæcūq; dicuntur de prædicato, de subiecto quoq; omnia dicentur.}

Absoluta de eo disputatione quod est in subiecto esse, nūc ad docendum de subiecto ingreditur: ac modo quodam hoc inquit, aliud esse prædicari de aliquo, aliud ut d subiecto prædicari. huic qđ prędicatur ut de subiecto, id cōsequēs est, quæcunq; de prædicato dicuntur, ea quoq; de huic subiecto nuncupari, ut prædicatur de Socrate, vt de subiecto, simpliciter homo. animal autem de homine simpliciter, hoc. ergo & de Socrate prædicabitur. nam simpliciter homo, per medium seipsum, animalis prædicationem traducit ad Socratē. Sed quid sibi volunt hęc verba ut de subiecto? nempe essentialiter atque re ipsa. siquid enim de prædicato p accidens dicitur, nō id quoque de subiecto dici est necesse. uerbi gratia prædicatur re ipsa homo de Agamemnone, atque vt de subiecto de homine animal essentialiter, per accidens vero disyllabum. iccirco de Agamemnone prædicatur animal, disyllabum non prædicatur. Rursus animatū ac sentiēs de animali, ut de subiecto, atque ut de re dicitur, per accidens vero & in respectu, genus, uel trisyllabum. Perinde quoque se habet res in accidentibus. prædicatur enim exempli causa de tribus vti de re numerus de numero ut de re, quantum per accidens vero trisyllabum. ob id prædicatur numerus de tribus, trisyllabum, non item. Vt ea igitur quæ essentialiter & vt de rebus prædicantur indicaret, vt de subiecto dixit. trisyllabū enim de animali nō ut de subiecto prædicaē, uerū ut de uoce ac syllabarū quātitate: & genus de respectu. Quæ igiē inquit, dicunē de altero ut de subiecto, hoc est ut de re subsistente quæcūque de prædicato dicūtur (est autē hic quoque, ut de subiecto subaudiendū,) omnia & de subiecto dicentur. Prædicamēta latitudinē pfunditatemq; obtinent. profunditatem inquā, pgressū eorū in particularia latitudinem, discessum in latera. verbi causa, vt sic profunditatem capias, substantiam, corpus, animatum, animal, atque ita deinceps. latitudinem, cum substantiam in corpus & incorporeum secueris. Regulam igitur nobis Aristoteles tum latitudinis, tum profunditatis depromit. nunc profunditatis de hinc latitudinis. est porrò hæc regula. Quando primum de secundo de subiecto prædicatur, & secundum de tertio

de subiecto, tunc primum quoque de tertio de subiecto prædicabitur. prædicatur exempli gratia animatum de animali, animal de homine. animatum quoque de animali prędicabitur. Quod autem de subiecto dixit. regulæ recte adiectum est. nam si uera esse debeat, vtraque de subiecto sit oportet propositio. siue enim in subiecto sint ambæ, nihil ueri concluditur, siue una de subiecto, reliqua in subiecto, sitq́; hæc uel prima vel secunda: nec ita quoque ueri quidquam colligitur. ambæ igitur in subiecto sumantur, ut Socrates albus, album disyllabum. accidit enim albo disyllabū si conclusum ita sit, mendacium est id quod conficis: nam Socrates nō est disyllabum. Rursus primam in subiecto cape: alteram de subiecto: vt homo album: album, color: falsum comminisceris. neque enim homo est color. Sumatur iterum prima de subiecto, secunda in subiecto: ut homo animal: animal, trisyllabum: neque hoc modo ueri quicquam congeritur. Habemusq́; per hoc regulæ vicem conuersam, quomodo sub decem prædicamenta quæcunque sunt omnia queāt referri; vt enim regula primum secūdo & secundū tertio inesse monstrabat, sic contra sub prima redigi posteriora ac secunda ostendere eadem potest, vt homo sub animal confertur, animal sub animatū, animatum sub corpus, corpus sub ipsam substantiam, & homo ad substātiam reuocabitur. in prædicamentis quoque aliis eodem pacto. Sunt vero qui temere dici querātur, ex quatuor propositis, uniuersali, & particulari, substātia, & accidente, duo sola ab Aristotele describi, eaq́; deteriora, accidēs, & particulare: cū hic & quid sit de subiecto definiat, uniuersale inquā, cū ait, si cōpetit primū secūdo, & secūdū tertio, tertio quoque primū cōpetere. Sed & quid nō in subiecto, substātiā, in quā, cū ꝓpria, substantiæ enumerat, nam descriptiones ex propriis desumuntur. Atque ad hæc dubia respondemus, regulam esse quæ recitata est, non finitionem aut descriptionem, quippe in nullam descriptionē finitionem'ue finibile uel finitionis nomē accersiri: nemo enim homo inquit est homo animal rationale mortale &c. neque animal est animal substantia animata sensu ualens. nunc uero sæpe in regula id quod finitur, ipsum in quā de subiecto, assumptum est. Ad alteram difficultatē dicimus, ex ꝓpriis quę nominat substantiæ nullū eiusdem descriptionē esse: nā quęcunq́; ipsius recenset, propria, aut soli substantiæ suppetunt, sed non omni, aut omni, non soli tamen. at descriptio & uere propria soli &

omni ac semper competere uolunt. Cæterũ cum sit duplex prædicatio, altera de subiecto, altera in subiecto, (de subiecto quidem dicimus cum de particularibus prædicantur uniuersalia: in subiecto aũt cũ accidens de substantia proditur) prædicatio in subiecto. quæ aliud alii inesse dicit, nullã exhibet quæstionẽ. quæ uero de subiecto, est cũ esse alterũ ostendere alterũ uelit, hoc est prædicatũ id ꝙ subiectum est, quæstionẽ præbet: dixerit enim quispiam quale prædicatũ est animal de homine? nũ ipsum id quod homini concretũ est, at uniuersale? si concretũ, idẽ de se ipso prædicabitur, eritq; nugamẽtũ prædicatio. sin vniuersale, particulare, uniuersali adæquabitur: idq; erit particulare quod uniuersale est. dicemus itaq; prædicatũ de subiecto & communius esse, & ipsius propriũ uelle. cũ. n. ita loquimur, homo est animal, nil sane aliud dicimus, quã animalis formã qua uniuersa sunt insignita animantia, homini quoque inesse, ut. n. Præconis uox & omniũ, cõmunis exauditu, & cuiusque propria est: ut centrũ, & cõmunis omnium rectarum est terminus quæ ab eo excurrunt, & cuiuslibet proprium: ut materia denique publice uniuersis substrata est, & priuatim singulis, sic prædicatũ quoque & cõmune esse uult, & peculiare subiecti. ergo qua cõmune est, nõ est prædicatio nugamẽtũ, quoad uero proprium, particolare haud uniuersali adæquabitur.

DE GENERIBVS DIVERSIS. VII.

DIVERSORVM *generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie & differentiæ: vt animalis, & scientiæ. animalis enim differentiæ sunt gressibile, bipes, & volatile, & aquatile, sciẽtiæ vero, nulla earum est, neque enim scientia à scientia differt in eo quod bipes est. subalternorum vero generum nihil prohibet easdem esse differentias. superiora enim de ijs quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur. quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint. totidem, & subiecti erunt.*

{Diuersorum generum nec subalrernatim positorum diuersæ

ſpecie & differentiæ.

Sumpticulas quaſdam accipit ad propoſitam institutionē cō-modum ipſi allaturas. Quoniam enim prædicaméta & generaliſsima genera ſunt, & in unoquoque ſeries quædā ſub alternorū edita eſt generū,regulam hic nobis tradit Philoſophus,qua genera prorſus diuerſa a ſubalternis diſcernamus:aitq́;, diuerſorū generum nec ſubalternatim poſitorū differentiæ quoque plane diuerſæ tum conſtitutiuæ tum diuiſiuæ,vt animalis ac ſcientiæ. sūt enim conſtitutiuæ animalis differentiæ animatū & ſentiens,diuiſiuæ,rationale & brutū,mortale & immortale.ſcientiæ vero, conſtitutiuæ,ſi forte,cōtingat,rationū certitudo ac firmitas,aut ſciētiæ ſubiectas res ſecundum eadem atque eodem pacto perpetuo ſe habere:diuiſiuæ,contemplatiuum & actiuum. Sunt ergo differentiæ diuerſæ ſi diuerſa ſunt genera.Aliter vero diuiſit Plato in Gorgia,nempe alias tantum ſermocinales eſſe ſciētias,qualis eſt Dialectica,alias actiuas duntaxat, vt pictura : nonnullas miſtas, quæ ſimul ſermocinales actiuæq́; sūt,idq́; tribus modis.aut enim tantundem verborū actionisq́; habent,vt citharœdia.ſimul enim & canit & cithara perſonat.differt autem a cithariſtice.nam hæc plectit & canit.cithariſtice plectit tantummodo, vt alea ante iactum quę opus ſunt inuocat,tum quæ iactus tulit ante tranſpoſitionem fatetur. Miſtæ ergo aut actionem cum ſermone æqualiter obtinent,aut ſermonis plus quam actionis,vt hiſtrionica.iuxta id quod a quodam dictum eſt, Reddas mihi quæ a patre cepiſti meo.illo vero per ſilentium renuente dixit,pecuniā nō inquā. aut contra actionis plus,minus ſermonis,vt medicina . hæc enim ſit dicta eſt,quaſi medicatrix magis ſit quam ſermocinatrix.nam & ſermone vtitur ad dignoſcendum curandumq́; qui enim nouit optime,is optime curabit. Quoniam vero pluribus dicuntur modis diuerſa genera(nam diuerſa cenſentur vel quæ a ſe mutuo plane diſtant,vt ſubſtantia & quantum. vel quæ ſunt haud prorſus diſiuncta,ex aduerſo tamen inter ſe ab eadem diuiſione diducuntur,vt uolucre & aquatile.hæc enim commune genus animal obtinent.Dicuntur & ſubalterna diuerſa,vt ſubſtantia & corpus.) ea propter dixit nec ſubalternatim poſitorum.fieri enim poteſt, vt eædem horum differentiæ ſint,ut ſimpliciter animalis & rationalis animalis.nam eædem ſunt utriuſque tum conſtitutiuæ tum diuiſiuę.ſunt conſtitutiuę amborum animatum ac ſentiens, ſed

eædem quoque diuisiuæ mortale & immortale. at eorum quæ nõ subalternatim collocata sunt, uerum diuersa, nec constitutiuæ eadem sunt, nec diuisiuæ, ut in animali ac scientia diximus. Subalternorum tamen cõstitutiuæ uti proditum est, plane eædem: at diuisiuæ non omnino, sed licet quoq; esse diuersas, ut in animali ac bruto animali. sunt enim eædem ut monuimus constitutiuę, nõ eædẽ diuisiuæ, nanq; simpliciter animalis sunt rationale & irrationale, mortale & immortale, bruti, volucre, aquatile, terrestre. Eadem & in iis ratio congruet generibus quæ inter se distincta, ex opposito sunt nam eorum quoque eædem sunt constitutiuæ, diuisiuæ diuersæ. bruti enim eæ sunt quas recitauimus: rationalis, mortale immortale, cœleste, terrestre. Decenter autem verbum specie apposuit, hoc est re, quo substantiales caperemus differentias. nam generum diuersorũ eædem esse differentiæ per proportionẽ possunt. dicimus enim domus instrumenta partim pedibus esse suffulta, partim expeda. sunt expeda mortarium & eiusmodi reliqua, pedibus munita, sella, lectusq;. sed & animaliũ dicimus alia carere pedibus, alia iisdem inniti. verum differentiæ hæ non sunt specificæ. non enim ex eõ exprimitur homo quod bipes sit. sed neq; si uoce differẽtiæ eædem esse videantur, iam specie quoq; sunt eædẽ, siquidem eiusdem speciei non sunt lecti atque animalis pedes, quoniã nec idem est actus. in proportione autẽ iidẽ sunt, si qua modo similitudo intercedat. nã partes inferiores quæ animalis ac lecti velut firmamenta sunt, pedes vocantur. vt enim pedes ad animal sese habent, sic fulcra quoque ad lectum. sed nõ pręterea & usus pedum reliquos pręstant, verbi gratia non ambulant, nec secum corpus suo transferũt motu & similia. Itaque non iidem specie sunt, sed voce ac ꝓportione, animalis enim habentur differentiæ vt pedestre, & volucre, & bipes, & aquatile. Pluribus modis diuidi generum differentiæ possunt: vt substantiales differentiæ sunt animalis, rationale & irrationale. a tempore autem ducuntur vitæ, vt mortale & immortale. & a loco in quo commorantur, vt volucre, pedestre, bipes, aquatile. & a partibus corporis, vt pedibus subnixa & expeda. Sunt porrò & differentiæ aliæ, ex aliis quæ animalibus insunt depromptæ. Arist. vero exemplo vsus a loco, ab alia quoque diuisione exemplum, differentiæ a partibus desumptæ in medio data opera interseruit, docere volens nihil in proposito si differentias quoque alias acci-

pias,explorandis generibus referre.nanque inter se nec differentia prima,nec secunda,neque ulla absolute genere diuersa côueniunt.{Subalternorũ vero generum nihil easdẽ esse prohibet differentias} Recte dixit nihil prohibet.Nam non eædem ex necessitate differentiæ subalternorũ sunt generũ ut aperuimus.sæpe tamẽ numero easdẽ esse côtingit.Nam constitutiuę quidẽ sunt eædẽ semper,quanquam solæ habeantur,plures enim sunt iuferiorum. quandoque uero & diuisiuæ,vt superius enarrauimus.

DE INCOMPLEXIS.

VIII.

EORVM *quæ secundũ nullam côplexionem dicuntur,ununquodque aut substantiã significat,aut quale,aut quantum,ut ad aliquid,aut vbi,aut quãdo,aut sitũ esse, aut habere, aut agere,aut pati.Est autem substãtia quidẽ (ut in figura dicatur)vt homo,equus.Quantum autem, ut bicubitum,tricubitum,Quale,vt album:grãmaticum.Ad aliquid vt duplum:dimidiũ:maius.*Vbi *vero,in foro in* Lyceo.*Quando autem vt heri superiore anno.Situm vero esse, vt iacet:sedet.Habere autem,ut calceatum esse:armatum esse.Agere vero,ut secare:vrere.Pati,ut secari:vri.*

{Eorum quæ secundum complexionem nullam dicuntur singula aut substantiam significat,aut quantum,aut quale.}

Tradita uocũ bipartita diuisione in simplices atq; côplexas, eodẽ pacto & diuisionẽ rerũ secundũ utrũque segmentum conficere uoluit.Ergo cum prius sectionem nobis, ut côplexorũ in quatuor præbuerit,uniuersalis videlicet substantiæ & particularis,atque uniuersalis particularisq; accidentis nũc partitionem in decem ueluti simpliciũ tradit.priusq, per res tãquam umbratili pictura ea nobis describit,ut in aliquam nos eorum notitiam deducat, postmodum articulatim nos de unoquoque docturus. Quamobrem uero eorum quæ secundum nullam complexionem dixit?quid enim?sunt ne complexiones plures? etiam.nam aut simplex uox,est,significatum compositum, ut curro. aut significatum simplex,uox autem composita, ut Martiusuicus & Corui

petra,ut finitiones & finibilia:aut & significatũ & uox cõposita sunt,uelut cum dico Socrates ambulat:aut simplex utrunque,ut prædicamenta. Hic ergo eorum quæ secundum nullam cõplexionem dicuntur diuisionem facit, eorum inquam quæ nec uoce nec significato complexa sunt. Bene autem dixit eorum quæ dicuntur. propter cõiunctiones,articulos,præpositionesq́;.quę per se non dicuntur, nec quidquam significãt,uerũ simpliciter uoces sunt quæ cum aliis pronunciantur,resq́, ita cum illis significant. atque hinc rursus pspicua est libri intentio.eorũ.n.inquit, quę secũdum nullam complexionem dicũtur,singula uel substantiam significant.itaque de uocibus res significantibus decernit.ergo & de mediis agi constat conceptibus. Cæterum sciendum est, rebus uerbo describendis subobscuram nobis ab eo prædicamentorum præberi imaginem. Nam rudior eorum præceptio in nudis exemplis duntaxat prodit. subtilior uero tum propria cuiusq; enumerat, tũ diuisionem affert,ut & quæ insunt prædicamentis per propria,& quibus ea insunt, per diuisionem dignoscamus. Verum ipse in decem exemplis decem prædicamentorum enumerationem facit: nos uero in uno eodemq; exemplo doctrinam conficiemus,in Socrate. Est ergo Socrates substantia, vt homo,& quantum,ut bicubitus, uel tricubitus. quale autẽ,ut albus, musicus ue. ad aliquid,ut iuuenũ curator,aut Sophronisci filius. ubi ut docens in Lyceo. quando,ut qui peloponnesiacis fuit tẽporibus,& facere. ut qui cernit.& pati,ut qui cernitur. situm esse uti stans,uel sedens,uel sub platano recubans,ut Lysiæ humilitatem orationũ audiat. nã aut recta uniuersa mẽbra sunt, idq́; stare dicitur:aut supina omnia,& recubare nuncupatur:aut partim erecta partim strata,quod sedere appellãt,habere autem, aut uestes circundatas. Nonnullos quoq; hæc angit difficultas, quomodo simplicia esse prædicamenta affirmemus,si quatuor uti prędiximus simplicia,sex composita habeantur? dicimusq́; composita uocari ea,quod speciem nobis inuehant compositionis cum sint ipsa simplicia non.n. prædicamentum est id quod in loco est,aut tẽpore: sed est prædicamentum esse in loco,esse in tempore. ob id.n.& nõ nulla ex iis per infinitum nominauit, ne asciscendis personis compositionem quampiam induceret. vt facere, & pati, & habere, & situm esse. Quoniam uero decem prædicamentorum ens genus non est, digeri quoque in ordinẽ possunt prior ergo

ſubſtantia eſt,ceu ſubiecta omnibus,ſecundo loco quantum,ſi quidem & informis materia quantitatem prius induit,tum ſic qualitate afficitur.tertiũ quale, ac prius eo quod ad aliquid refertur, quando & id quod per ſe exiſtit, eo quod alio ſpectat prius eſt. At hæc ſi ſic habent, utique priora ea ſunt quæ ex ſubſtantia & quanto,iis quæ ex ſubſtantia & quali cõſiſtunt. quæ item ex ſubſtantia & quali,iis quæ ex ſubſtantia & ad aliquid pertinentibus. {Eſt autem ſubſtantia quidẽ,vt formula dixerim.}Nõ omniũ ſubſtantiã notat.nõ.n.intelligibilis apparet ſubſtantia,verum ſenſibilis,tu vero & reliquas res quæcunq; in natura per ſe ſunt, nec alio quopiã egẽt vt ſubſiſtant,ſubſtantias intellige. { Quale autem,vt albũ Grammaticũ.}Hic operępræcium eſt adnotaſſe, cũ omnis in ſubiecto qualitas habeatur, non omnis autem ſit idem ſpecie ſubiectum ſortita,ſed partim conſiſtat in corpore, vt caliditas,partim ipſum eſſe in animo habeat, vt Geometria, velitq; Ariſtoteles per exempla duplicem ſpeciem qualitatis oſtendere, inclamaſſe eum,ac dixiſſe,Quale autem,ut album,grammaticum, vtique album ſumens qualitatis exemplum in ſubiecto corpore inſitæ:eius vero quæ ipſum eſſe in animo obtinent,grammaticũ. {Habere autem,vt calceatum eſſe,armatum eſſe.} De iis quoq; ſimplicibus intelligendum eſſe liquido conſtat.ait enim. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur. Cæterum ſunt qui quærant, cur quemadmodum ſunt facere ac pati oppoſita, aliudq; faciendi prædicamentum ſtatuat,aliud patiendi, non idẽ & hoc loco agat(ſunt enim oppoſita habere atq; haberi)nec ipſius haberi prædicamentum dixerit, ſed eius tantum quod eſt habere?Dicimus itaque poſſe hoc ſub ſitus prædicamentum referri, ipſum inquam haberi.id enim haberi dicimus quod uſquam eſt ſitum,vt in horto verbi gratia arbores,vel vt in corpore arma,ſeu veſtis,atque hæc ipſe haberi diceret.hortum quoque habere arbores,& eas ab ipſo haberi: quæ & per ſitum eſſe, vti diximus, pronunciare nobis licebit. vnde & ſæpe ita loquimur, amictus pallio ſum, uel talis eſt armis circundatus, quod Græci dicunt περικεῖσθαι. Quemadmodum igitur in facere ac pati vtrunque idem ſubiecto prædicamentum eſt,reſpectu autẽ diuerſum(nam facere dicimus cum a faciente, pati vbi a patiente inceperimus) ita hoc quoque loco habere & ſitum eſſe ſiue haberi ſunt eadem ſubiecto,reſpectu diuerſa.habere enim dicimus cum initium ab

eo qui habet sumpserimus, cum autem ab illo quod habere quis fertur, situm esse siue haberi.

IX.

SINGVLA *igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidē secundum se in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. horū autē ad se inuicem complexione, affirmatio vel negatio fit. Omnis enim affirmatio aut negatio videtur vel vera uel falsa esse. eorum autem quæ secundum nullā complexionē dicuntur, nullum neq; uerum neq; falsum est. ut homo, albū currit, uincit.*

{Vnunquodq; autem ex iis quæ recensuimus, ipsum quidem p se in nulla affirmatione dicitur negationē ve: at horum mutuo complexu affirmatio fit vel negatio.}

Hic a sequentis libri intentione, qui de interpretatione in scribitur, propositi libri intētionem discernit, quoniam in hoc de uocibus docet simplicibus. in alio de affirmatione ac negatione. distinguit autem syllogismo in secunda vtens figura: cuius medium terminum sumit veritatem ac falsitatē. ait enim, omnis affirmatio vel negatio veritatē aut falsitatē significat: nulla simplex vox affirmationē aut negationem designat. neque enim si homo homo sexcenties dixero, verus sum aut mentior. similiter si ambulat ambulat sexcenties proferam, nec verum nec falsum enuncio. Quod siquis asseueret dicentem ambulo vel verum esse uel falsū, (nam si forte ambulet, verus est: sin minus, falsus) respōdemus eū qui ambulo dixerit, pnomē quoque ego potestate comprehendisse, perinde ac si ego ambulo dixisset. Quamobrem quicūq; ambulo inquit, potestate pronomen ego ad veri & falsi generationē amplectitur: nec prædicamētū solū ipsum p se nec simplicē vocē pnunciat. iam enim commonuimus simplices non sola voce æstimandas, neque compositas. sed voces quoq; cōplexas, si simplex quidquā declarēt, simplices esse: & quasdam simplices, si id quod intelligitur complexum nec simplex habeant, compositas haberi. Quocirca curro non simplex est, quoniam nec significatum simplex. Aristoteles vero hanc ipsam prius dubitationem reprimēs dixit. Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, hoc i ex eorū quæ nec significato cōplexa sunt. Igitur uoces simplices, vti explicatū est, si per se proferantur ipsæ, nullam veri-

tatem aut falsitatem indicant: at affirmatio omnis vel negatio plane aut veritatem aut mendacium declarat. vt si inquam Socrates ambulat, si forte fortuna ambulet, vera locutus sum, sin sedeat falsa. Rursus quoque cum dixero Socrates non ambulat, si non ambulet, veritatem sum assecutus; sin ambulet, mentitus. Ergo prædicamenta, vti est proditum, cum voces simplices sint, veritatem nullam vel falsitatem significant. quod si inter se conferantur, affirmationem faciunt vel negationem, in quibus veritas inest & falsitas: vt homo currit, ex substantiæ & faciendi prædicamento conficitur. affirmatio autem, negatiua particula quadam in mediũ ascita, negatio fit, vt homo non ambulat. { in nulla affirmatione dicitur vel negatione. } Multa exemplaria quæ quidem & emendatiora videntur, non habent vel negatione: verum id solum in nulla affirmatione dicuntur. si enim prædicamentum nullum affirmationem significat, multo magis negationem: quoniam particulam negatiuam desiderat: magisq; suspicabitur quispiam ipsum facere, aut aliud prædicamentum aliquod affirmationem esse quam negationem. { omnis enim affirmatio vel negatio veritatem significare aut mendacium videtur. } Verbum videtur adiectum est, quoniam nec affirmatio vera est omnino, nec falsa prorsus negatio, vt siquis dicat curro, vel non curro. Quandoquidem igitur ego pronomen in hisce subauditur facultate, huius gratia dixit videtur: vt igitur hoc est, aut vacat verbum videtur, aut elegans est error scriptorum, aut pro eo dicitur quod est, ita omnibus videtur. Quærunt aliqui sub quod prędicamentum oporteat & pũctum, & ipsum nunc, & vnitatem referri. ad substantiam quidem non potest: nam ea per se existens quiddam est: horum autem nullum propriam subsistentiam obtinet. habet enim suum esse in linea punctum, cum lineæ finis atque initium sit: & nunc in tempore. nam tempus non est, sed temporis principium finisq;. Per nũc, temporis momentum intelligo, latitudine omni prorsus abiũcta. Vnitas quoque principium numeri, nec vllo pacto numerus est, quare nec seorsum est numerus, sed ipsum esse in numero obtinet est enim principium. at esse principii in illis habetur quorum est principium. Neque vero hæc quanta dicere possumus: est enim æquale & inęquale proprium quanti: punctum autem & ipsum nunc cui erunt æqualia? nam nec punctum puncto æquale dicitur nec nunc similiter; sed nec vnitas vnitati qua vnitas est. æqualia

enim ea dicimus quæ idem quantum, ac partes similiter habent easdem. at hæc nec quanta sunt, & partibus carent. Verũ nec dici de iis potest inæquale: tametsi quis in ipsis æquale dici concesserit: tempus enim tempori vel ęquale fertur vel inæquale, & numerus numero æqualis vel inæqualis, & linea lineæ, ut quæ quanta sunt. nam pro partium identitate vel æqualia vel inæqualia nuncupamus. hæc vero cum sint impertia, nullumq; ex iis quæ cõmemorauimus, collationem ad alia effugerunt. Præterea quantũ partim cõtinuum est, partim discretum. hæc autem nec continua nec discreta sunt, sed partibus vacant. Id enim continuum vocamus, quod habet vnitas partes, discretum quod seiunctas. porrò illud sciendum, quosdam redigere sub ea hæc velle, quæ ad aliquid referuntur, atque hæc suorum cõsequentium principia esse affirmare, punctum lineæ, vnitatem numeri, instans temporis. Prĩcipia igitur si sunt quorundam principia, id genus autẽ sunt quæ ad aliquid pertinent (nam pater filii pater est, & dimidium dupli dimidium) ergo & hæc sub ea quæ ad aliquid spectãt referri. Sed respondemus ad aliquid se habentia, vt fatetur ipse inferius, quorundam respectus esse duntaxat, nec propriam habere subsistentiam: sed ipsum esse in aliis obtinere prædicamentis: nam aut in substantia, aut in quanto, aut in quali, aut in quopiam alio prædicamento censentur. eaq; ob id adnatis assimulat, quorum esse in aliis hoc est in stirpibus habetur. Est igitur in prædicamentis omnibus ad aliquid spectantia contemplari: cum enim dixero pater filii pater, ad aliquid relata in substantia dixi: cum autem duplũ dimidii duplum eadem in quantitate pronunciaui, cum albius albo albius, in qualitate: atque in aliis similiter. Hæc igitur ipsa per se quid sint, quo ve sub prædicamento agant, ac ipsorum tunc mutuum respectum opus est exponamus. Quid itaque dicemus? Nẽpe sub nullum hæc re vera prædicamentum quantum ex præsentis operis intentione recipi, siquidem propositum est, ut sæpe diximus, Aristoteli non de entibus qua sunt entia differere, sed quatenus ab id genus vocibus significantur ab hominum frequentia: vult enim in hisce de vulgo notis docere. Quoniam ergo nullam de his plures homines notitiam obtinent, tametsi ea licebat sub vnum prædicamentum quantum inquam referre, ac dicere quantum alterũ secari in partes, alterum impers manere: sectile aut continuum esse, vt discretum: atque hæc sub indiuisibili quanti

ſegmento ſtatuere, non tamen repoſuit: propterea quod de hiſce rebus inſtitutio propoſiti libri intentioni nequaquam cõueniat. Atque velle ipſum non de entibus decernere qua entia ſunt conſtat ex eo, quod cum triplicem in Naturali auſcultatione ſubſtantiam prodiderit, unam quæ ad materiam pertinet, alteram ad formam, tertiam ad utranque ſimul, nuſquam hic neque materiam per ſe, neque formam, ſubſtantiæ nomine appellandam cenſet: per inde quaſi nullam horum multitudo utpote ſimplicium notionẽ habeat, ſed compoſitum ex iis duntaxat norit. Cæterum & illud diſquirunt, ſub quod prædicamentum referendæ priuationes negationesq; ſint? Reſpondemus ſub nullum potiſſimum. quando nec finitum quidquam declarant at indicatiua certarum ſunt rerũ prædicamenta. quod ſi omnino prædicamento ſubiici opus ſit, ad idem ſeſe priuationes, ad quod & habitus recipient: & inficiationes ad quod affirmationes quoque referentur acceptæ. eſt enim genus idem contrariorum, ut albi & nigri, & calidi & frigidi, ac ſimilium. Rurſus quærunt motus & mutationes ſub quod prædicamentum conferri oporteat? atq; ſub nullum inquam, ſunt.n. prędicamenta earum rerum quę in natura exiſtunt, quæq; ſuam perfecte ipſarum formam receperunt: eſt autem imperfectum quiddam omnis mutatio: uia.n. eſt ad formam atq; ens, mutatio, non ens ipſum. Aliter quoq; reſpondeas. nempe ne fieri quidem poſſe ut ſub unum prædicamẽtum mutatio omnis redigatur: in pluribus enim ut ipſe edocebit uiſitantur mutationes: nam & in ſubſtantia ſunt, ut generatio & corruptio. & in quanto, ut auctio & decretio: & in quali, ut dealbatio & denigratio: & in prædicamento ubi, ut aſcenſus, deſcenſus reuolutio. Quamobrem mutationes uiæ ſunt quæ ad prædicamenta deducunt alia ad aliud. nec ipſæ prædicamentum cõplent: nam mouere atque omnino mutare ſub faciendi, moueri autem & in ſumma mutari ſub patiendi prædicamentum referenẽ, ipſi vero motus mutationesq; cum viæ ac generationes quædam ad prædicamenta ſint, ad ea quo modo diximus ſi oporteat redigentur.

DE SVBSTANTIA X.

SVBSTANTIA *autem est quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est: vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ autem substantiæ dicuntur species, in quibus eæ quæ principaliter substantiæ dicũtur, insunt: & hæ quidem, & harum specierum genera, vt quidam homo in specie quidem est in homine, genus vero speciei animal est. secundæ igitur hæ substantiæ dicuntur, vt est homo, atque animal.*

{Substantia quę potisſimum, & primo, & maxime dicitur, est quæ neq; de subiecto dicitur aliquo, neq; in subiecto quopiam est, vt aliquis homo, & aliquis equus.}

Cum ea exposuerit quæ ad absolutam prædicamentorum cõferũt perceptionem, cumq́; proxime nos rudius ac veluti in exẽplis de ipsis quoque prædicamentis docuerit, nunc ad exquisitam etiam ipsorum enarrationem conuertitur, docetq́; prius de substantia. Nam primũ in prædicamentis locum substantia obtinet: eamq́; ob id cæteris iure anteposuit: siquidem hæc simul cũ aliis infertur. nam si sit quoduis ex accidentibus, erit omnino & substantia cui id accidit, reliqua vero secũ nõ infert. neq;.n. si sit substantia, prorsus aliorũ quodq́; est. & tollit quidem secũ alia, non ipsa tamen cum aliis tollitur. Ad quæ simul interimunt nec simul interimuntur, quæq́; simul inferuntur non simul inferunt, ea priora esse natura confessum est. Itaq; natura prior est cęteris substãtia. Alia ratio. Res partim per se, partim in ipso, partim circa illud dicuntur. per se est ipsa substantia. in ipso quantum & quale. in substantia enim spectantur. circa illud septem reliqua habentur. Pręterea, hæc per se subsistit, neque aliis ad existentiam indiget. reliqua hærent in alio. nã ipsum esse in hac habẽt. si enim substãtia sit, alia quoque sint prædicamẽta est necesse. at nisi sit, alia subsistere haudquaquã possunt. Porrò hæc substãtia tũ simplex ẽ, tũ cõposita. Sex enim modis substantia dicitur. nam aut existẽtiã

uel esse-
tiam

omnem declarat, quæ & de accidentibus fertur. quasi ea quoq; propterea quod in rerum natura existant. substantiæ siue essentię nuncupentur. aut naturam non in subiecto iacentem, quæ ex opposito ab accidentibus dirimitur, hæc in subiecto non hærens natura aut simplex aut composita est. simplex quædã deterior quã composita, quædam præstantior. Est autem substantia composita homo, & id genus alia. simplex vero & quam composita præstãtior, Deus, angelus, mens, anima, & similia. simplex & quam composita deterior, materia prima formaq;. Disputat autem hoc loco Aristoteles neque de simplici atq; ea quæ præstat compositæ (non enim de rebus diuinis sibi differendum proposuit) neque de simplici ac deteriore quam composita, quando nec scrutari de natura instituit, sed de sola composita. atque huius alteram primam esse ait, alteram secundam. primam vocat particularem, secundam uniuersalem, quæ ad species ac genera pertinet. nam ut proditum est sæpenumero, nõ de entibus qua entia sunt cõmentatur, sed de quali significato vulgus loquendo quodlibet prædicamentum ferat. quandoquidem si naturam esset rerum secutus, primam generum ac specierum, secundam indiuiduorum dixisset, utpote illam causam, hanc (ut ita dixerim) causatum, enimuero causa causato, & vniuersale particulari potius est. Item priora naturæ, posteriora nobis, & nobis priora, naturæ posteriora sunt. Quoniam igitur ad introductitios ei sermo est, merito particularem substantiam primam appellauit est enim sensui hæc euidentior, secundam, quæ in generibus ac speciebus consistit. a particularibus namq; ad vniuersalia, illucescente sero in nobis ratione subuehimur. ideo quasi dogma haud quaquam probans, non quæ potissimum & primo & maxime est: sed dicitur prõnũciauit: atque quo planior sermo noster fiat, dicamus hoc pacto, transpositis Philosophi aliquantulum verbis. Substantia autem quæ & potissimum & primo & maxime dicitur, hæc est idest quæ vulgo dicitur. At vbi velut ex propria sententia sermonem profert, non amplius dicitur, sed est verbum usurpat, nam quæ inquit nec de subiecto aliquo dicitur, hoc est prædicatur, nec in subiecto quopiam est, & non nec in subiecto quopiam dicitur: cum ipse dogmati assentiatur. Enimuero cognitam Aristoteli & intelligibilem fuisse substantiam ac compositis præstantiorem ipse plane & in Metaphysica ostendit, & in libris de cęlo, atq; in octauo Naturalis auscultationis:

tationis:vbi p se inquit mobilia priora esse iis oportere quæ aliũ de mouētur,& immobilia semper mobilibus.nam nisi immobilis quædam semper mobilium causa existeret,utique illa motu sempiterno haud quaquam perdurassent agitanda. Hanc autem incorpoream esse,ac partibus carere dimensionibusq; tali quodam demõstrat theoremate.(nihil enim fortassis ab re fuerit speculaminis velut in digressione meminisse)nam hãc asserit causam vi infinita constare.quod si est,plane quoq; incorpoream.nam corpus omne,vt ipse ad calcem octaui Naturalis auditus voluminis probat,finitam obtinet potestatem.si enim infinita, datum sit inquit esse infinitam.quando igitur diuidi potest omne corpus , diuidamus corpus in tria verbi gratia inquit.vtrũ ergo segmentũ quoduis infinitam vim an finitam possidet?si infinitam,pars toti tantũdem valebit:id quod absurdum est,nec fieri potest.si finitã,patet id quoque quod ex finitis cõstat finitũ plane esse.quare & totius corporis finita vis erit , nec infinita ergo corpus nullum finitum vi infinita præditum est.corpus autem nullum infinitum est magnitudine.nam id quoque ipse in Physica ostendit.nullum itaque corpus infinitam vin obtinet.hoc si sit,ergo quod facultatis infinitæ compos sit corpus non erit.incorporea est igitur prima substantia,siquidem & infinita pollet facultate.Porrò non intelligibilem substantiam solum compositis nouit præstantiorem,quam Græci dianoeticen nominant:idq; in Demonstratiua probat commentationem ait enim vti se habet sensus ad sensibilia, sic habẽt demonstrabilia ad demõstrationem. sic ergo & permutato ordine,vt sensus ad demõstrationem,ita fore vt sensibilia sese ad demonstrabilia habeant.ergo si sensus deterior propterea est demõstratione.quod hic circa particularia,illa circa vniuersalia uersetur,deteriora quoque erunt scibilibus sensibilia.quare non intelligibilem duntaxat,sed cogitatricem quoque præstantiorẽ cõpositis substantiã cognouit hic autem quæ secundæ sunt,primas vti diximus nominat,iis de causis quas sæpius recensuimus . { Quæ neq; de subiecto dicitur aliquo , neq; in subiecto quopiam est.} Quæritur cur substãtiã prædicamentis præstantiorẽ negatione finiuerit,si negationes affirmationibus contemptiores esse arbitramur . Itaq; dicimus , atqui contra finitiones per negationem ascitas maiorem subiecto dignitatẽ afferre.sic ergo & Deũ Opt. Max.significare volentes,non quidquã de eo,vt Diuinus inquit

Plato Affirmamus:sed ad negationes uenimus. Interrogante.n. Timæum Socrate quid Deus esset, quid non sit noui quidem inquit ille quid vero sit haud noui. nam nec corpus, nec colorem nec angelū nec eius quidpiam generis,sed his præstantiorem esse intelligo.quid autem sit non intelligo. Qua propter subiectum Interim magis eiusmodi exornant finitiones: cum ab inferioribus omnibus ipsum seiungant.Solent quoque in materia finitioné negatione explicare hoc modo,quæ nec homo,nec lapis nec ignis,nec corpus deniq; est:sed deterius quidquam vt æquiparari his debeat.Quocirca assimulari Deo materiam dissimiliter ferunt.assimulari, quoniam uterque aliorum negatione indicatur: dissimiliter vero, quoniam cum hic præstantior existat quāvt entia oīa cōferri ei possint,vniuersa abnegamus: deterior auté cū sit materia omniū cōparatione, hæc inficiamur. Queren dum vero est,num hæc in substantiis quoque intelligibilibus ut angelo ac similibus finitio quadret,ut dicere eas possimus neq; in subiecto esse,neq; de subiecto appellari:nam & in ipsis quoddammodo competere ratio videtur: sed asserimus nō cōpetere nā quæ acceptæ negationes in definitione sunt,nō sublationé solū sed positioné quoq; significant:siquidem ad aliorū distinctione dicuntur:nā non in subiecto quæ est substantia,ad eorum quæ sunt in subiecto hoc est accidétium differentiā dictū est:nō de subiecto auté ad eius quod de subiecto fertur,discrimen. Enimuero quemadmodū duplex lumen est,alterum e contra a tenebris, iis inquā quæ in aere offunduntur discretum ,aterum quod nusquā refertur:nec oppositū habet ullū,vt solare, ita negationes quoq; hic per se ipsas quādoq; nec ad discriminationé,interdū vero ad oppositorum discretionem dici affirmabimus.Ergo si negationes hoc loco non ad oppositorum discrimen acciperentur, utique cōuenire in intelligibilibus,substātiis finitioné,haud quaquā ratio ne quodammodo vacaret: quoniam nec in aliquo insunt subiecto nec de vllo subiecto prædicantur: nunc vero assumptis ad differentiam negationibus iure particularibus substantiis finitione dignitatem comparamus,cum eas per id quod dicit non in subiecto, se iungamus ab accidentibus: per uerba auté hæc non de subiecto,ab iis quæ de subiecto prædicantur,disernamus. Et vero hic ipsis dignitatem adhibemus,cum vsum aliis præbere nullius,uero egere eas affirmamus:uniuersalia enim ad prædicatio

nem opus habent particularibus,hæc vero illis non itē. At intel ligibilibus ſubſtantiis nullam per hæc dignitatem afferremus: ni hil.n.ꝑditū magni eſſet ſi has in ſubiecto nō eſſe diceremus,neq; enim aduerſus eas diſtinctum accidens quopiam eſt :ſiquidē nec capaces omnimo ſunt accidentium. Atquid de intelligibilibus loquor ſubſtantiis ? quando nec in ſola animata ratio congruet, vtiq; cū abſolutam eam a corporis v inculo,ac ſimilem Deo red ditam,bonumq; mundanum inſpicientem contemplamur:at cum in generatione ſpectatur,corporibusq; cōplexa eſt,tunc & in ip ſa finitio quadrabit,ut quæ ſubdita eſt accidentibus:nam Philoſo. ſophiæ,vel grammaticæ,vel alii cuiquam ſubiecta ſciētiarum eſt, quæ circa ipſam cōtigere. Porrò duorum quæ in finitione adep ta ſunt,alterū prius natura eſt,alterum doctrina.cum .n.ſint ſub ſtantia & accidens,& uniuerſale & particulare, prior natura ſub ſtantia eſt,qđ ꝑ ſe ea ſubſiſtat,illa uero ipſum eſſe in hác obtineát; quod aūt ad propoſitæ intentionē doctrinæ attinet prius eſt par ticulare:etenim natura uniuerſale eſt prius.Itaq; ex iis quæ in fi nitione ſunt accepta alterū ex rerū natura prius eſt,alterū ex do ctrinæ intentione.Atque eū ſpecta de ſubiecto & in ſubiecto do cere non temere anticipaſſē,quandoquidē futura nobis obſcura finitio erat,vocibus quæ ignotæ eſſent in ea aſſumēdis.{Secūdę uero ſubſtātię dicūtur.} Quęrere hoc loco dignū eſt,qualē in ſub ſtantia modū uſurpauerit diuiſionis:nā diuidendorū quædā ve lut genus ſecant in ſpecies,ut animal in rationale & brutū:alia ſi cut totū in partes,vt corpus in manus & pedes & caput ac reli qua, nonnulla vero ceu vox æquiuoca in ſignificata diuerſe, ut mus in marinū terreſtremq;.nulla igitur harū diuiſione ſubſtātiā in prima ac ſecundā deducit.Itaque dicimus primum diuidendo rum uti genus in ſpecies ſectionē non eſſe, nā id genus diuiſio nis conſequens eſt,una abolita ſpecie ,non ſimul & reliquas abo leri .homine enim perempto,non ſimul & reliquæ intereunt ani mantes, quæ ſpecies ſunt animalis:at hic ſecunda ſi intereat ſub ſtantia,ſimul aufertur & Prima.nam niſi genus ſit ac ſpecies,nec erunt indiuidua.Præterea nulla ſpecies alteram ſpeciem cum in eadem a ſeinuicem diuiſione ſeiunguntur cōtinere poteſt. neque enim continet homo equum, ſi in hæc diſcretum animal ſit. ſed nec iterum a rationali animali brutum comprehenditur.aut e con tra , ſi animalis ,rurſus in hæc fiat diuiſio. At uero nec ita pla-

duplex ordo doctrinæ sive naturæ ... prius est particulare ordine naturæ est universale

divisio ... genus in species ... ut totum in partes ... ut ceu vox æquivoca in significata ... sub ista

ne diuidas licet ut alterum in altero claudatur. ubi gratia animal aliud est inops rationis, aliud equus. nam & equus in bruto censetur: neque enim quod continetur id a continente contra distinguitur. dicimus uero animal aliud impos esse rationis, aliud compos: quoniam cum æquali a generę hæc distent absentia, neutrum in altero concipitur. at hic secunda substãtia primam cõplectitur: species enim genusq; adhuc magis cõtentiuum est indiuiduorum, non ergo uti genus in species substantiam in primam ac secundam diremit. Verum enim uero nec sicut totũ in partes, nec similares, nec dissimilares, neque enim ex aduerso partem a toto, sed partes a partibus hac in diuisione licet segregemus: nã nec manus dicimus aliud manum esse, aliud digitum: continetur.n. in manu digitus quoque, hic vero e regione distinguit a toto pars quippe & secunda in prima concluditur. Quinetiã in iis quę ceu dissimiliaria diuiduntur, totum propriæ parti nequaquã nomen impertit, ut in facie sese res habet: non enim pars verbi gratia os facies nuncupatur: hic autem pars utraque totius nomine substantia uocata est. Rursus quæ ut similaria dissecantur, totius habent nominationem finitionemq; veluti in carne: similiter enim pars carnis caro dicta est, & uero carnis, finitionem admittit at hic tametsi prima nomen cum secunda cõmune habeat, non tamen & finitione conueniet: non enim vnam edes animalis vel hominis finitionem. ac Socratis. nam ne finitio quidem plane est indiuiduorum: hominis autem animalisq; est. ergo substantia neque vt totum in partes consumitur, neq; in dissimilares, neque in similares. Verum nec vt in diuersa significata uox æquiuoca dispertitur: nam eius generis diuisio idem distribuit nomẽ segmentis, rei communitatem non distribuit, vt homo & uetus & pictus. hic vero est primæ substantiæ & secundæ quædam uel penes definitionem communitas: nam commune in ambabus est in subiecto non esse. Quid igitur dicimus? nempe diuisionem nõ esse prorsus quæ nobis hoc loco tradit, sed ordinem solum enumeratorum: ueluti siquis orationis principia alia elementa esse dicat, alia syllabas, alia dictiones, alia nomina & uerba: vel hominibus quibusdã ordine sedentibus, hunc esse primũ asserat, illũ secundum. ordinis enim est id, non diuisionis. {Secundæ uero dicuntur substantiæ in quibus speciebus eæ substantiæ sunt quæ primæ appellãtur.} Quamobrem uero in vniuersum dixit, Secũ

dæ dicuntur ſubſtãtiæ ſpecies & genera, ſed in quibus ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primæ appellantur? Dicemus ſubtiliter admodum ita diſſertum: nam ſi genera & ſpecies dixiſſet, quoniã in aliis prędicamentis genera ſpeciesq; habentur, vt color genus in quali, ſpecies albũ & nigrũ, eſſe in accidentibus quoque ſecũdas ſubſtantias ſuſpicari nobis liceret. ob id non ſpecies quaslibet, ſed in quibus primæ ſubſtantiæ inueniuntur ſpeciebus ſecundas ſubſtantias appellauit. Eſt vero vel hoc loco adnotandũ, in iis ipſum quæ non ex propria aſſerũtur ſententia, verbũ dicunt protuliſſe. ſecũdæ.n.inquit dicuntur ſubſtantiæ. quę aũt propria opinione aſſeruntur. in iis nõ dicuntur, ſed inſunt pnunciare. in quibus.n.inquit ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primę appellantur neque in ſecundis duntaxat ſubſtantiis verbo dicuntur, ſed in primis quoq; eſt uſus. eæ.n.inquit ſubſtantiæ quæ primę appellãtur. Ipſi autem primæ ſubſtantiæ in ſpeciebus eſſe ac generibus ut in uniuerſalioribus videtur. Veruntamen & genera & ſpecies vt traditum eſt, perinde quaſi in indiuiduis ſint licet ſumpſiſſe: cũ.n.ut cõmunitates ea cepermus, tũc uniuerſaliora ſunt, quaſi in ſe indiuidua cõplectantur. at cũ in Platone aut Socrate genus vel ſpeciem acceperimus, tunc ut elementa ea capientes indiuiduorũ, dicemus in indiuiduis ipſa vt partes in totis contineri.

XI.

MANIFESTVM *eſt autem ex ijs quæ dicta ſunt, quòd eorum quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt et nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur. prædicatur etiam & nomen. hominem enim de quodã homine prædicabis. et ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur. quidam enim homo, & homo eſt et animal: quare & nomẽ & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomen neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autẽ nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſſibile eſt. vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto, (dicitur enim corpus album) ra*

tio uero albi nunquam de corpore prædicabitur. Alia uero omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc *autem manifestum est ex ijs quæ per singula proponuntur: vt animal de homine prædicatur: ergo et de quodã homine animal prædicabitur. nam si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est: ergo & in quodã corpore. nam si non in aliquo esset singulorũ, nec omnino ĩ corpore. quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis, aut in subiectis eis sunt.* Non *ergo existentibus primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum esse.*

{Porrò ex iis quæ diximus constat, esse eorum quæ de subiecto dicuntur necesse tum nomen tum rationem de subiecto prædicari.}

Vult hoc loco primam substantiam laudibus efferre, dictamq; eam non inepte substãtiam primo & potissimum & maxime fuisse: quãdoquidem hæc nullo eget posteriore: quæcunque autem post primam substantiam sunt, illam partim ad subsistentiã, partim ad prædicationem requirunt. est igitur hæc intentio, ad propositi autem probationem hæc præsumit, atque inquit ex dictis patere esse eorum quæ de subiecto prædicantur, necesse & nomẽ & rationem de subiecto prædicari. Qualibus dictis? nimirum illis quæ superius traduntur de iis quæ de subiecto prædicantur, in quibus dicebat, Quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto. quæcunque de prædicato dicuntur, de subiecto quoque dicentur omnia. Hęc autem pręsumit, cũ primã ut dixi celebrare substantiam velit, nẽpe quę de subiecto prædicantur & nomen & finitionẽ subiectis tribuere. quæ vero sunt in subiectis, ipsum quidem esse in iis habere: vel nomen autem solum vel neque nomen neque finitionẽ subiectis impertiri. enim vero de prima substantia quæcunque præter eam sunt, prædicãtur omnia. Ergo primæ substantiæ vsum omnibus quę præter eas sunt. aliis ad innixũ, aliis ad prædicationẽ prębent. nam quęcunque præter primã substantiã sunt, aut de subiecto de ea dicuntur, quę nomen ipsi & definitionẽ tradunt, qualia sunt genera ac species. hæc enim de ea prædicantur uniuoce. nam & eiusdem particeps nominis & pri-

ma substantia,vt dicitur uniuersalis homo de Socrate,nomenq́; illi ac definitionem transmittit.nam Socrates, & homo& animal vocatur.horumq́; particeps est finitionis.est.n.substantia animata sensus cõpos & animal rationale mortale.Cætera prçter substantiam, accidentia inquam , quç primæ substantiæ sunt in subiecto,finitionis eam nunquam,nominis uero quandoq́; solius cõsortem reddunt:nam albedo est in corpore nec finitionẽ unquã corpori impertit:haud enim dicerẽ nobis liceret corpus esse colorem qui uisum dissipet:sed forte quod triplici constat dimensione,capax coloris qui visum dispergat nomẽ tamẽ impertit.albũ enim corpus appellamus verum non semper . nam ecce virtus. enim uero hæc neque nomen neque finitionemconfert subiecto. non enim qui virtutis particeps est virtuosus,sed studiosus perhibetur.Quæ autem nomẽ distribuunt,partim æquiuoce id faciũt quæ & rara sunt partim denominatiue.æquiuoce, vt grammatica mulier a Grammatica: & musica:a Musica denominatiue aũt quæ ẽt sunt plurima,vt a fortitudine fortis:& a Grãmatica Gramticus:& albus ab albedine:& quæcũque eiusmodi sunt.{ Alia nãque omnia vel de subiectis dicuntur primis substantiis.{Bene dicuntur. non enim egent particularibus vniuersalia vt subsistant: sed vt de illis prædicentur.{Aut in subiectis sunt ipsis. } Recte sunt dixit.nam accidentia ipsum esse in particularibus obtinent substantiis.{Hoc autẽ apertum ex iis est quæ singulatim proponuntur.}Alia omnia quæ præter primã substãtiã sunt,aut de subiecto ea dici,aut ipsa esse in subiecto vult inductione probare, quando vniuersali ratione nõ potuit.ostendit autẽ nõ in speciebus sermonẽ faciens .nã has perspicuũ omnibus est de indiuiduis prædicari.nimirum proprium aliquando non tenẽtes nomen,indiuidua ipsa ex specie nuncupamus,ac voca hominẽ illũ,dicimus sed in generibus demonstrationem facit per species medias.si enim demonstratum est eorum quæ ut de subiecto prædicantur,quæcunqne de prædicato vt de subiecto dicuntur,ea de huic qu oque subiecto nuncupari,prædicatur autem de indiuiduo species vt de subiecto , rursusq́; de hoc genus, plane genus & de indiuiduo prædicabitur, verbi causa si de Socrate homo , animal de homine , ergo & de Socrate animal. Perinde quoque in accidentibus facit.non enim esse album in corporibus monstrat aut nigrum nam hoc euidens est sed esse in corpore colorem . si

enim colorem omnẽ eſſe ipſum in corpore habere confeſſum ſit, ergo & particularibus ineſſe corporibus conſentiemus. nam corpus ſimpliciter, de particularibus prædicatur corporibus ſi igitur in corpore eſt color, corpus autem de corporibus,, particularibus dicitur, ergo & color de particularibus prædicabitur: quoniam in omnibus iis quæ de ſubiecto appellantur, quæcunq; feruntur de prædicato, ea de ſubiecto quoq; aſſeretur, Quamobrẽ vero color dixit in corpore: ergo & in quopiam corpore. nam nisi in corpore aliquo, ne omnino quidẽ in corpore? quoniã in particulari corporẽ ꝓprie ſunt uniuerſale albũ ac particulare. Quod ſi dicas quonam ea diſcernemus? nõ ſenſilibus quidẽ oculis, uerũ intelligibilibus. Ac quid tũ? colores erũt? nõ. uniuerſalis enim ut eſt cõpletiuus, cũ particulari nõ cẽſetur colore. nã cõpletiuũ nullũ ei connumeratur cuius eſt cõpletiuũ. Sicut enim homo in umbratili pictura & is qui eſt coloribus diſtinctus neq;, duo intelliguntur homines, nec qui completiuus eſt cõnumeratur, ſed alter cõmunis, utiq; iis qui obſcure deliniatus ẽ, alter particularis, unus q; ambo ſunt, ſic & in homine uniuerſali ac Socrate. Eſt enim ſciendũ ut primũ pictor cõmunẽ in rudi pictura hominẽ deſignat, de in coloribus exprimens ducit ut Socratẽ faciat uel Platonẽ, ſic uniuerſalẽ hominẽ, cũ ſit primus, ſi formationẽ accipiat, fieri Socratẽ aut Platonẽ. natura enim ſimpliciter hominẽ facit, nõ Socratem Platonem ue. Ergo niſi primæ ſubſtãtiæ ſint, aliorũ quidpiã eſſe haud quaquã poteſt. {Alia uero oĩa uel đ ſubiecto prima rũ dicũtur ſubſtãtiarũ, vel ſunt iis in ſubiecto.} Vides quã merito ſupra dicta anticipauerit, laudibus primam ſubſtantiam extollere cogitans? cum enim quæ præter eam ſunt inquit, omnia uel ſubſtãtiæ ſint uniuerſales vel accidentia, prima ut ſæpe eſt dictũ ſubſtantia, cum oĩbus uſum præſtet, ſublata ſecũ quæcunque præter ipſam ſunt ſuſtilit. nã prima interẽpta ſubſtantia, accidẽtia in quo hæreant non habentia, ſimul abolita ſunt ſimiliter & uniuerſalia, cum de quibus prædicẽtur non habeant. Porro prædicari in uniuerſum dicimus non quæ præ multis ſunt, ſed nec quæ in multis. nam & hæc quidem ſimul cũ primis ſubſtantiis dubio procul perimuntur. non. n. quidquam per ſe hominis in natura rerum eſt, quod nec Socrates nec Plato nec particulariũ quiſquã ſit hominũ. quippe in multis ſingularibusq;. ſpectantur cõmunia. hæc tamen nequaquam prædicari de induiduis conſueuere. nam ni-

hil ipſum de ſeſe prædicatur.ſola autem ea prædicari de indiuiduis ſolét quæ ſunt poſt multa,quæq́; i cogitatione verſant(quã enim habemus de rebus notionem,hanc prædicare de ipſis conſueuimus)quæ ipſa quoque una cum ſublatis particularibus auferuntur.nam niſi res ſint,utique ne de iis quidem extiterint notiones.Ergo niſi particulares adſint ſubſtantiæ,nec uniuerſalia erũt, nec accidenia.Merito igitur particulare ſubſtantiæ,primæ appellantur.Rurſus autem vel hoc loco recte uniuerſalibus uerbum, dicitur,accidentibus uerbum eſt aſsignauit.

XII.

SECVNDARVM *vero ſubſtantiarũ,magis ſubſtãtia eſt ſpecies quàm genus.propinquior.n.eſt primæ ſubſtãtiæ. Si quis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuentius aſſignabit ſpeciem quàm genus aſſignans: vt hominem quẽdam manifeſtius aſſignabit, hominem quam animal aſſignans,Illud.n.proprium magis cuiuſdam hominis: hoc autem communius:& cum quadam arborem aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit aſignando arborem. quam plantam. Amplius Primæ ſubſtantiæ ideo quod alijs omnibus ſubyciuntur, & omnia alia uel de ipſis prædicantur,vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicũtur.quẽadmodũ autẽ primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent,ſic,et ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur.n.ſpecies generi.genera.n.de ſpeciebus prædicãtur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur.Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.*

{Secundum uero ſubſtantiarum magis eſt ſubſtantia ſpecie genere.

Comparatione facit ſecundarum inter ſe ſubſtantiarum, ſpeciei nempe ac generis:aitq́; ſpeciem eſſe magis genere ſubſtantiam.idq́; duobus oſtendit argumentis .altero ab affinitate primæ ſubſtãtiæ,hoc eſt a propinquitate qua ad ipſam pertinet:altero a proportione.Atque a primæ quidẽ affinitate ſubſtantiæ, quod primæ ſubſtãtiæ ideſt indiuiduis ꝓpior ſit ſpecies genere.

A proportione autem,quod ut ſubſtantia prima ad ſpeciem ,ita ad genus ſeſe ſpecies habeat,Si enim ipſam ex eo primam appellauimus,quod omnibus ea poſterioribus uſum adhibeat, aliis ad exiſtētiam ſuppeditandam,aliis ad prędicationem , iure ſpecies quoque magis ſubſtantia quam genus uocabitur,quæ ipſi ad prędicationem ſubiacet.Nam ſi ſpecies deſit,genus de quo prędicetur non habet : ſiquidem per mediam ipſam de indiuiduis etiam prædicatur.{ ſiquis enim primam ſubſtantiam quid ſit exponat, is notius familiariusq; asſignabit ſpeciem reddēs quam genus.} Hoc eſt ab affinitate argumentum.Si enim quid Socrates inquit ſit expromemus, integre tum hominem tum animal asſignātes loquimur familiarius,uero ſi hominem quam ſi animal reſponderimus : non enim animali dicto ſignificauimus utrum rationale an brutum : & mortale ne an immortale , at ſi reſponderimus hominem , propinquius eius naturam explicabimus . {Hęc enim magis hominis cuiuſpiam propria eſt , illud uero communius . } Eſt enim Socratis magis proprium eſſe hominem : Animal autem communius . etenim de ſpeciebus aliis pluribus dicitur . { Pręterea ſubſtantię primę quod aliis ſubiaceant uniuerſis , ac cętera de iis prędicentur omnia , uel ſint in ipſis , ob id maxime ſubſtantię primę appellantur . ut autem primę ad alia ſeſe habent ſubſtantię , ſic ſpecies quoque habet ad genus . } Hoc eſt argumenrum ſecundum ,quod a proportione deſumitur . Vt enim ſeſe , inquit , primę habent ſubſtantię ad ea quę pręter ipſas , ſunt aliquibus ad exiſtentiam ſubditę, nonnullis ad prædicationem , ita ſe ſpecies habent ad genera, quibus ſunt ad prędicationem ſubiectę . genera uero non item ſubiacent ſpeciebus.quamobrem ſunt ſpecies iure magis ſubſtātię.Porrò ſubtiliter adiecit,ac cętera de iis prędicentur omnia, uel ſint in ipſis.nam ſubiacent omnibus primę ſubſtantię, uerum non ſimiliter.aliis enim ut exiſtant ſubiectę ſunt,hoc eſt accidētibus:aliis uero ideſt uniuerſalibus ſubſtantiis ad prędicationem. Cęterum quęſiuerit quiſpiam cur non ſpeciem ſubſtantiam ſecūdam , genus tertiam nominauerit . Itaque dicimus cum ſecundas ſubſtantias una eademq; de cauſa has nuncupaſſet , quod prima inquam ad prędicationem opus haberent,horum facere ſuper diuiſionem noluit.ſed comparare eas duntaxat contentus fuit,atq; alteram magis,alteram minus ſubſtantiam uocare.

XIII

IPSARVM *uero specierũ quæcunque non sunt genera, nihil magis alterum altero substantia est. nihil enim familiarius assignabis de quodam homine hominem assignãdo, quam de quodam equo equum. Similiter autem & in primis substantiis nihil magis alterum altero substantia est. nihil enim magis quidã homo substantiæ est, quàm quidã bos. Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species & genera secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hęc eorum quę prædicantur, primam substantiam indicant quẽdam enim hominẽ siquis assignauerit quid est, speciem quidam quàm genus assignando familiarius demonstrabit: & manifestius faciet hominem assignando quàm animal. Aliorum uero omnium quicquid assignauerit quis, assignabit extraneè: uelut albũ, aut currit, aut aliud quodcũque talium assignans. quare merito hæ solæ aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, Primæ substantię eo quod aliis omnibus subijciuntur, & omnia alia de illis prędicantur, uel in ipsis sunt, proprijssimę substantię dicuntur. sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent, ita genera & species primarum substãtiarum ad reliqua omnia se habent. de his enim reliqua omnia prædicantur. quendam enim hominem dices grammaticum esse: ergo & hominẽ & animal grammaticum dices. Similiter autem & in aliis.*

{Ipsarum autem specierum quęcunq; genera non sunt, alia nihilo magis substantia quam alia est.}

Cum substantiarum in profundum hoc est ab indiuiduis ad speciem, ab hac ad genus diuisionem cõfecerit, primamq; alterã esse pronunciauerit, alteram secundam, secundæ autem unam magis substantiam esse, alteram minus, nunc diuisionem earum in latum ac collationem facit, speciei inquam ad speciem, & indiuidui ad indiuiduum. beneq; dixit quęcunque genera non sunt, ne

ſubalternas ſpecies ac ſpecialisſimas,vt animal hominemq; conferres.Sed comparare illas inquit oportere quæ eadem a generibus aut indiuiduis diſtant abſentià,ut hominem & equum,vel bouem.harum enim alia inquit nihilo magis ſubſtantia quá alia eſt: eæq; perinde abſunt a genere.nam poſt animal protinus brutum ac rationale ſtatutum animal eſt.poſt quæ equus ſi forte contingat,vt homo,atque bos.vt enim de equo prædicatur animal, ita de homine quoque ac boue.ſimiliter planta de vite & olea,quod genus earum proximum eſt, vti quoque animal equi aliorumq́;: proinde ex iis omnibus aliam alia nihilo magis ſubſtantiam eſſe. nam & proximum eorum genus ab ipſis æqualiter diſtat,ſtatimq́; poſt ipſa indiuidua conſtitutum eſt.Verum nec indiuiduorum inquit aliud alio magis ſubſtantia eſt.ſimiliter nanque omnia ſpeciebus ſuis generibusq́; ad præditionem,& accidentibus ad inhærentiam ſubſtrata ſunt : quam enim vniuerſalis homo ad aliqué hominem habet rationem, eandem vniuerſalis equus ad equum quempiam obtinet . nam quemadmodum prædicans de Socrate homine,nihil prędicare familiarius potes,ita nec de Xátho equũ aut canem de Argo.Atque vel hinc proditur Ariſt. ad cognitionem vulgi præceptionem conficere.nihilo.n.magis indiuiduũ indiuiduo primam eſſe ſubſtantiam affirmat : ſed formicam hanc verbi gratia,& hanc ſtellam pariter eſſe ſubſtantias. hominum.n. multitudo perinde eſſe horum quodlibet nouit . ob id ipſe quoque ſimiliter vulgi ſententiam ſecutus hæc ſubſtantias appellauit.{Ipſarum autem ſpecierum quæcunq; genera non ſunt.}Hoc eſt quæcunq; iuxta indiuidua ſunt,& ſpecialisſimæ , quandoquidem & auis ſpecies eſt.{Iure igitur poſt primas ſubſtantias ſolæ aliorum ſpecies ſolaq́; genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. }Nũc cauſam exponit ob quam genera & ſpecies ;ſecundæ ſubſtantiæ nuncupentur ; tertias vero non item ſubſtantias ipſa accidentia nominet.Hoc autem rurſus duplici aſſerit ratione : altera a propinquitate ad primas ſubſtantias,altera a proportione. atque ab ipſa quidem propinquitate,quod primis explicandis ſubſtantiis proprie per ſolum genus aut ſpeciem ſolam exponemus . nam ſi Socratem hominem eſſe aut animal dixerimus,familiariter ac notius asſignabimus:ſin album eſſe,vel currere,aut huiuſmodi quodpiam pronunciauerimus , aliene atque ignobiliter explicabimus. Iure igitur genera ſpeciesq́; ſecundas ſubſtantias dicimus , quaſi

sola primas substantias designent. accidentia vero haud prorsus vocamus substantias, vt quæ substantiam primam non declarent. {Primæ item substantiæ quod aliis subiectæ sint omnibus, potissimum substantiæ nuncupantur.} Secundum hoc argumentũ est, idq; a proportione repetitum. Sciendum est primas substantias ob id primas uocari, quod & accidentibus indiuiduis ad existentiam suppositæ sint, & vniuersalibus substantiis ad prædicationẽ. vtq; primæ substantiæ ad prticularia sese accidentia, atq; vniuersales habent substantias. (subiacent.n.ad existendum illis, his ad prędicationem) ita secundas quoque substantias accidẽtibus quæ in nouẽ genera in vniuersum considerantur, subiectas esse. hoc. n. est quod aliis omnibus dixit, hoc est vniuersalibus substantiis, vniuersalibusq; accidentibus. Ac denique ita se habẽr species ad genera, vt indiuidua ad species. sunt nanque ipsis ad prædicationem subditæ. ait enim quemadmodum omnibus præter eas existentibus subiectæ primæ substantiæ sunt, ita & accidentibus secundæ. nam ut Socratem dicimns Philosophum, sic & philosophum hominem, & animal philosophum appellamus. Quamobrem subiacent & secundæ accidentibus substantiæ, & de iis accidentia Prædicantur. sed de indiuiduis quidem in primis, vt Porphyrius quoque inquit ratione vero secundaria, & de generibus, & de speciebus, at substantiis nũquam subiacent accidentia. Est enim nõ ignorandum ex iis quæ prædicantur aliqua secundum naturam, alia præter naturam, nonnulla per accidens prædicari. Dicuntur secundum naturam accidentia de substantiis vt Socrates est Philosophus, aut caluus, aut simus, uel id genus quidpiã: naturaliter.n. subiecta esse accidentibus substantia consueuit, accidentia autem de ea prædicari. Sed & vniuersalia lege naturæ de particularibus dicuntur, vt de Socrate animal. etenim particularia subesse vniuersalibus natura sunt apta. Prædicatio præter naturam ea est quæ contrarium efficit, atque de accidente substantiam prædicat, vti ea quæ dicit hoc Philosophum est Socrates, & siquid huiusmodi. non enim ea natura constant accidentia vt substrata substantiis sint. & ea item quæ prædicat de vniuersali particulare, vt quæ dicit hic homo est Socrates: vel color est album. Per accidens vero prædicatio est, quę accidens de accidente, aliud de alio prędicat, genere inquam diuersum de eo quod diuersi generis est vt ea quæ Philosophum quod est in So-

crate de simo quod eidem inest,aut caluo prædicat, aut econtra dicitq; si forte eueniat hoc simum caluum esse,vel hoc caluũ Philosophum,& siquid est tale. Enimuero p accidens dicitur,quoniã cum plura circa idem subiectum inuenta diuersi generis sint accidentia,nec de se inuicem prædicari natura idonea, aliud de alio dicitur:quod subiecto inhæreant,non quod mutua sint cognatione coniuncta.nõ enim vt simum caluo subiectum sit comparauit natura.vtrunq; enim sub genere diuerso,alterum sub quanto, alterum sub quali censetur. Prædicationem autem id genus præter naturam non dicimus,quoniam plane accidens de accidente natura prædicari potest natura: potest autem vniuersalis vnde magis particulari. Iure itaque accidentia tertię substantiæ haud quaquam vocata sunt,quasi non cuiquam ad existendum subiaceant. sed & cum de accidente prædicatur substantia, huiusmodi præter naturam fit prædicatio.

XIIII.

COMMVNE *autem omni substãtiæ est in subiecto nõ esse. Prima nanque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarum constat quidẽ etiam sic, quod nulla est in subiecto. homo enim de subiecto quidem quodam homine dicitur: in subiecto vero non est. neque enim in quodam homine homo est. similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiam est animal in quodam homine.* Amplius. *Eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impossibile est: secundarum vero substantiarum de subiecto & ratio prædicatur, & nomen. rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter. quare non erit eorum substantia quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc: sed & differentia eorum est quæ nõ sunt in subiecto. bipes enim & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto vero non est. neque enim in homine est bipes neque gressibile.*

ratio quoque differentiæ de illo prædicatur de quocunque ipsa differentia dicitur: velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur. est enim homo gressibilis.

{Commune de omni substantia est non esse in subiecto.}

Finitionem depromere vult. verũ qm̃ generalissimum est genus substantia, reddere eius finitionem propter ea nequit, quoniã ex generibus finitiones ac differentiis eruuntur. at simplicis genus substantiæ reperias non licet, quod genus ea vti diximus generalissimum sit. itaque ob eam rem ipsius propriam assignat. est enim id finitioni simile. Nam finitio vt soli & omni cuius finitio est competit, atque ad finibile commeat, sic proprium quoque vni inest atque omni cuius est proprium, ac inter sese reciprocãt. Hac igitur de causa proprium vult substantiæ prodere. Cæterum non quæ ipse probet protinus tradit propria, sed quæ propria esse suspicatus aliquis fuerit: ne hæc propria quoque esse substantiæ cuiquam dicere in posterum liceat. Proprium autem cum depromere voluerit, detulit commune. ait enim commune de omni substantia est non esse in subiecto. Quid ergo dicemus? nimirum duo quædam proprio inesse plane oportere, quæ sunt soli illi, omniq; competere cuius est proprium. ergo per id quod commune est dixit, id esse in omni significauit substantia. proprium enim & soli illi rei inesse & omni oportet cuius est proprium, vt risibile soli homini omniq; suppetit. Commune igitur inquit est omni substantiæ non esse in subiecto. Quodq; non sit in subiecto prima substantia, ne probatione dignum quidem arbitratur, cũ sit id ex euidentia manifestum, nam ipsum esse nõ habet in alio Socrates. Probat autẽ nõ esse in subiecto & substantias secũdas: idq; Syllogismo vtens huiusmodi in secunda figura. Secundæ substantiæ nomen finitionemq; subiecto distribuunt. Quę in subiecto sunt, ea neque nomẽ neque finitionẽ, aut solũ nomẽ tradunt subiecto. Ergo substantiæ secundæ nõ sunt in subiecto. {Porrò nõ est hoc substantiæ proprium: sed differẽtia quoque ex iis est quæ non sunt in subiecto} Promulgatũ substantiæ propriũ eiicit, ut quod non soli huic insit, sed etiã differentiis. Porrò ex hoc tum seiungere a substantiis differentias, tum connectere eas substantiis uidetur. nam cum ait non proprium id substantiæ, sed differentiarum

quoque esse, discernere eas videtur a substantiis. per id vero rursus quod differentias de subiecto dici ait, in subiecto autem non item, substantiis eas coniungit. nam ea inquit quæ in subiecto non sunt, iis tum nomen tum finitionem impertiunt de quibus de subiecto dicuntur. tales enim inquit sunt & differentiæ. nam pedestre, & bipes, & rationale, non nomen solum, homini elargiuntur. (pedestre enim animal homo dicitur, & rationale, & bipes) sed finitionem quoq;. quocunq; modo quis horum cuiuslibet rationem explicuerit. verbi gratia sunt in homine pedestre & bipes, sed non vt accidentia: quoniam & nomine & ratione prędicantur de homine. hominem enim pedestrem uocabis. dices & ratione pedestris idest quod super terram pedibus graditur. id vero proprium eorum est quę essentialiter de prima prędicantur substantia. Quamobrem differentias rursum substantias esse vult ex iis uerbis. Quidam igitur ad hoc tres esse species aiunt differentiarum: quarum alię magis substantiæ sunt quam accidentia, quędam magis accidentia quam substantię: nonnullę medio quodam adeo se modo habent, ut sit incompertum vtrum accidentia magis ipsas an substantias dicamus. exempli causa, magis substantię quam accidentia sunt rationale, brutum, & quę sunt id genus. magis quidē substantię ꝙ subiectarum sint specierum completiuę: accidentia uero, quod in quale quidquam sit prędicentur, quemadmodum & accidentia. at accidentia magis quam substantię album in colore & Scytha: & nigrum item in coruo & Aethiope. ab Aethiope enim Scytha hoc differt, albo & nigro. accidens quidem quod absque subiecti fiat corruptione ac desiat. pennis enim corui detractis nihilominus coruus erit. & Scytham si denigratum mente cōceperis, nihilominus & homo erit & Scytha. Rursus quę huiusmodi sunt, substantię quodam pacto esse uidentur, quoniā adest omni coruorum Aethiopumq; speciei nigrum. similiter & album oloribus & Scythis. Medio uero quodam se habent modo quę sunt in elementis qualitates, ut calidum & siccum in igne: frigidum uel humidum in aqua. Cęterum quo planiora nobis fiant quæ de his, differentiis inquam quę sunt elementis insitę, dicūtur, sermonem paulo altius repetamus. Primam materiam aiunt Philosophi incorpoream esse propria ratione, figuraq; carentem ac magnitudine, atque ab omni qualitate abiunctam. Quod enim in formis sit, ex eo plane ostenditur, ꝙ omnium ipsa naturalium sit

capax

capax formarum, quemadmodum enim ligna domestico instrumento materiæ rationem adhibentia forma omni priuata sunt, quæ in eo spectatur(nam neq; sedilis formam habet: neque abaci,neq; alterius id genus ullius)sic materia quoque cum fundamẽtum quoddam ac omnium quæ in corporibus considerantur formarum sit conceptaculum,ne vnam quidem propriam formam cōtinebit.Hæc igitur secundum tres dimensiones in molem exaucta subiectum secundum hoc est corpus exquale seu qualitatis expers ex Aristotelis facit sententia. Quandoquidem enim per se subsistere qualitates haudquaquam valebant (nam ipsum esse qualitas omnis habet in corpore)corporis eguere,quod vt in ipso existerent,propria ratione qualitate vacaret.Huic igitur parte quadam sicca & calida accidens qualitas ignem effecit, frigida & humida aquam,rursus sicca & frigida terram:aerem autem calida & humida, non quod actu vel incorporea materia vel corpus exquale aliquando fuerit: sed id dicimus rectum generandũ rerum ordinem contẽplantes,diuidentesq́; hæc cogitatione, quæ natura separari non possunt. Quæ ergo superueniunt qualitates corpori,secundo inquam subiecto,quatenus ipsi qualitate carenti aduenere, sunt accidentia. substantiæ autem quatenus ignis, aquæ,elemontorumq́; reliquorum sunt completiuæ,calida.n.& sicca igni velut corpori qualitas superindita est,vt autem igni,nõ hæc etiam superuenire dicuntur, sed huius magis complere substantiam,Quamobrem mediæ hæ quodam pacto se habent, nihilo magis substantiæ quam accidentia:nam corpori quidem simpliciter,quod trina inquam dimensione constat, contingere: insunt autem substantialiter elementis,cum completiuæ eorum substantiæ sint.Quoniam igitur inquiunt non vna species, vt ostensum est,habetur differentiarum,Arist.cum quasi ad totam differentiarum respexerit latitudinem,de differentiis neq; vt substantiis absolute,neq; vt accidentibus enunciat.Nos ergo quid ad hæc dicimus?nempe hos ingeniose quidem fuisse,cæterum non vere omnino commentos:nam si differẽtias esse Arist.inter substantias & accidentia volebat,faciendum ei prædicamentum erat vndecimũ quod inter substantiam atque accidens medium esset, quo differẽtias referret.quod si præter decem aliud non est, horumq́; vnum, substantia,cętera autem omnia sunt accidentia,nihilq́; interiacet, entia omnia vel substantiæ vel accidentia sint necesse est,ac nihil

medium intercurrat. Quod autem substantiæ dubio procul sint differentiæ ipsæ compertum inde est, quod completiuæ specierũ sint eæ ac de ipsis substãtialiter prædicentur: nã si cõplent substantiæ quoque videlicet sunt, nõ n. substantiã complent accidentia. Quod autem substantias esse eas vel ipsi Aristoteli uideatur, apertum est ex eo quod inferius partes eas uult esse substantiarũ cum ait. Ne vero turbent nos partes substantiarũ: & rursus. Competit autem, substantiis ac differentiis uniuoce ab iis dici omnia. declaratur id etiam ex Porphyrii verbis. nam de iis ut placet Peripateticis disserens ille, Differẽtia est inquit qua species est amplior genere, propria autem parte omnino est amplior. ergo pars quoque substantia est, siquidem & species. Quamobrem & Arist. tum ex suis uerbis, tum ex iis quæ Porphyrio ex Aristotelis sententia prodita sunt, ipsas differentias vult esse substantias. Quonã igitur pacto inquit, Proprium autem hoc substantiæ non est sed differentiarum quoque? quasi diuersæ a substantia palam sint differentiæ. Itaque censemus, quemadmodum in unitate & puncto & instãti diximus, hæc sub nullũ prædicamentũ redacta propterea esse Aristoteli, quod pluribus cognita non essent hominibus, etenim recipere illa quoq; sub quantũ licebat dicenti quanti hoc tribui quidem in partes posse, hoc vero non posse, atque id quod tribui potest, altera parte continuum esse, altera discretũ, nec sunt tamen recepta: quoniam: vt sæpe diximus, nõ de iis: quæ sunt quatenus sunt hoc loco disputat, sed quatenus de ipsis uulgo hominibus videtur. sic in præsentia quoque substantias eum quidem esse ipsas nouisse differentias, cæterum eas sub prædicamentũ non referre substãtię, quod hominũ nota nõ sint multitudini. Quod si quis dicat, atqui multis in ꝑpatulo sunt differẽtię: hominẽ n. rationalẽ ac mortalẽ esse aiũt. respõdemus nõ đ differẽtiis ceu de simplicibus, vt de ipsa ꝑ se rõnabilitate aut irrõnabilitate notionẽ iis, sed quasi de cõpositis haberi, rationale. n. animal totũ vt vnũ quidpiã norunt: & brutũ similiter. Porrò & superius dicebamus cum substantia partim simplex, partim cumposita sit: ac simplex quædam sit præstantior corpore, quædam deterior, de sola composita disputare Philosophum, quæ in generibus, & speciebus indiuiduisq; spectatur. Nimirum igitur conferens inter se substantias sola genera ac species assumpsit, & vero etiam indiuidua quandoquidem ipsi & de solis his docere cõsilium est: diffe

rentiarum autem ne mentionem quidem fecit, quoniã ſimplices hę ſunt. Hanc igitur ob cauſam dixit Ariſt. non eſſe hoc ſubſtantiæ proprium, cæterum nõ ſimpliciter omnis dixit, verũ compoſitæ: nã non eſſe in ſubiecto non ſolum cõpoſitę, ſed ſimplici quoque hoc eſt differentiis competit. Cũ uero ſuperius nobis quadripartita entium tradita diuiſio ſit. quęrendum ſub quod diuiſionis ſegmentum redigere oporteat differentias: dicimus itaque ſi que prę multis ſunt differentias ceperimus, has ſub primo ſegmẽto quod eſt de ſubiecto, & non de ſubiecto ſtatuendas, ſunt nanque hæ vniuerſales ſubſtantiæ, ſi eas quæ in multis, primum quidẽ ne differentias quidẽ has dici arbitramur, uti neq; genus, id quod in ipſis eſt animal, genus enim ſi id qđ de pluribus & ſpecie differentibus in quid eſt prędicatur, animal autẽ quod in Socrate eſt non dicitur de pluribus, utiq; genus nequaquã fuerit: & vero ſpecies ſimiliter quæ eſt in indiuiduo species dici non poterit. cum ſpecies de pluribus & differentibus numero in quid eſt prædicetur, ſic & rationale in Socrate nemo proprie loquendo differentiam dixerit, de pluribus enim differentia & specie differentibus in quale eſt prædicatur at rationale in indiuiduo de eo prædicatur ſolo, non erit igitur differentia. Sed hæc partes eſſe dicimus indiuiduorum, ut enim ſpecierum partes ſunt genus & differentia, ſic quod in indiuiduo eſt animal & rationale partes ſunt indiuidui. quo circa nec ſub definitionem cadũt, vtpote indiuidua. Aſſerit enim in libro de Dmõſtratione Ariſtoteles indiuiduorum nec finitionem. nec demonſtrationem eſſe. ſi enim ex generibus differentiiſq; cõſtat finitio, in indiuiduis autem nec genus eſt nec differentia, dubium nemini eſt, nec eorum haberi fintionem at ſi finitio non eſt, vtiq; nec demonſtratio: ſiquidem ex finitionibus demonſtrationes conſiſtunt, quod ſiquis differentias quoque eas uocari dignum arbitretur, non abſolute differentias, ſed vt in indiuiduo differentia nominabimus, differt hic homo ab hoc equo & hoc angelo. iccirco ſub quartum eas recipiemus ſegmentum, quod neque de subiecto eſt, neque in ſubiecto, quandoquidem & completiuæ indiuidui ſubſtantiæ ſunt & particulares: de nullo enim prædicantur ſubiecto.

XV.

N O N *conturbent autem nos ſubſtantiarũ Partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas nõ eſſe*

*ſubſtantias confiteri.*Non *enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dice-bantur, quaſi ut partes ineſſent alicui.*

{Ne uero nos turbent ſubſtantiarum partes, vt quæ totis in ſubiecto ſunt, nec ſubſtãtias non eſſe eas fateri aliquãdo cogamur.

Quod iniecturum Ariſtoteli ſcrupulum erat, id preueniens ipſe in quæſtionem deduxi & ſoluit. addubitaſſet. n. quiſpiam, quoniam ſunt in aliquo ſubſtantiarum partes (ſunt enim in ſubſtantiis) in aliquo uero & accidentia ſunt, partes ergo ſubſtantiarum ſunt accidentia, quod eſt abſurdum. hoc igitur ſoluens, traditum eſt inquit quomodo accidens in aliquo dixerimus nõ enim quod velut ſubiecti pars eſſet proditũ eſt: ſed vt quod ſine eo conſtare non poſſet. differentiæ autẽ viſum toti præbẽt, ac cõpletiuæ ſubiecti ſunt. ipſumq; conſtituunt. quapropter tametſi in eo conueniãt quod in aliquo ſint, eſt quoddã tamen in ipſis diſcrimen quatenus hæc cõplent ſubiectum, ſuntq; ab eo inſeparabiles. illa vero nec complent, nec ſimul perpetuo ſunt. Quidam uero interpretes hanc verborum ſeriem ei cenſent præponendam quæ de differentiis inquit, Porrò non eſt id ſubſtantiæ proprium ſed & differentia ex iis eſt quæ non ſunt in ſubiecto: oportebat enim aiunt cum per hæc ſubſtantiæ partem nullam in ſubiecto eſſe demonſtraſſet, ſubſtantiæ autem ſit & differentia, ita ſubiungere, nõ proprium eſſe ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto: quandoquidem eſt & differentiæ, An vero & ordo hic recte ſe habet. cum enim neque ſpecies neq; genera neq; differentias quæ partes ſubſtantiarum ſunt, in ſubiecto eſſe oſtenderit, inferẽdus uniuerſalis quidam ſermo erat, ne partem omnino quidẽ in ſubiecto aliam quãpiam eſſe ſubſtantiæ. Videt aũt ei ſermo eſſe non de partibus manu inquã & capite & pede, ſed de intelligibilibus uereq; partibus, ut rationali & mortali. hæc. n. partes proprie hominis ſunt: ſiquidẽ ex iis homo conſiſtit. ergo de intelligibilibus loquitur rationali atq; mortali: ſunt. n. alię partes ſenſibiles, intelligibiles alię nunc vero de intelligibilibus diſputat. ſic. n. ordo ſpeculaminis huius opportunitatẽ habet. quoniã. n. non propriũ ſubſtantię eſt dixit non eſſe in ſubiecto, quandoquidem & differentiæ ex eorũ numero habentur quæ in ſubiecto non ſunt, ne quis perinde hoc ipsũ dixiſſe putaret quaſi differẽtiæ ſubſtãtię nõ eſſent, quę ꝓpriæ

ſubſtantiæ ſunt,ob id ſubiunxit,Ne uero nos turbent ſubſtantia rum partes,ut quæ totis in ſubiecto ſint. alioqui intẽpeſtiue hoc interiectum ſpeculamẽ videretur,niſi de intelligibilibus cum par tibus loqui,rationali mortaliq; acceperimus, quæ proprię ſunt partes hominis:ſiquidẽ homo ex iis conſtat, { Non enim ita in ſubiecto ea dicebantur quæ vt partes ſunt in aliquo.} Ideſt accidentia etſi in aliquo eſſe, non tamen ut pars in toto dicebantur: nam ſi quidquid eſt in aliquo,id in ſubiecto neceſſario eſſet,partes quoque ſubſtantiarum cũ ſint in aliquo(ſunt enim in toto)in ſubiecto haberẽtur.nũc vero eſſe in aliquo vniuerſalius cum ſit, aliquod eſt in ſubiecto,quoddam ut pars in toto, aliud vero ſecundum alium in aliquo exiſtendi modum.

XVI.

I N E S T *autem ſubſtantijs & differentijs omnia vniuoce prædicari.omnia enim quæ ab his prædicata ſumuntur, aut de indiuiduis prædicãtur aut de ſpeciebus.* A *prima nãque ſubſtãtia nulla eſt prædicatio, de nullo.n. ſubiecto dicitur. Secũdarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidẽ de indiuiduo prædicatur:genus vero & de ſpeciebus & de indiuiduis ſimiliter autem & differentiæ,& de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur.* Et *rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ.ſpecierum & generum & ſpecies generis, quæcunque enim de prædicato dicuntur,eadem & de ſubiecto dicentur .Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies & indiuidua.*V*niuoca autem ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem.*Q*uare omnia quæ à ſubſtantijs & differentijs ſunt uniuoce prædicantur.*

{Competit autem ſubſtantiis & differentiis vniuoce ab iis dici omnia.}

Ad ſecundum cõſequens tranſit ſubſtantię priore improbato. & uero nunc peculiare proprium quærit ſubſtantiæ: ſed & hoc ſtatim dãnauit:idq; ex eo liquet quod differentias coniunxit:ut nõ ſoli cõpetere ſubſtantiæ pateat. Ac prius quidem eiectum eſt, quaſi omni ſubſtantiæ non ſoli autem inſit .hoc uero, quaſi nec

ſoli nec omni conueniat.neque enim competit primæ.nam ea de quibus prædicetur non habet .neque ſoli, quoniã & differentiis. {Omnes.n.ab his prædicationes aut de indiuiduis,aut de ſpeciebus prædicantur.} Docet primum quænam a ſubſtantiis & differentiis prædicationem admittant.tum ſic vniuocã in ipſis accõmodat prædicationẽ.indiuidua.n.inquit de nullo dicuntur ſubiecto.ſpecies de indiuiduis.genera de utriſque.eodẽ modo & differẽtiæ de ſpeciebus atque indiuiduis,hęc autem & uniuoce de quibus prædicantur dicuntur.nam Socrates & homo eſt, & animal rationale mortale.eſt animal quoque & ſubſtãtia animata,& ſenſus compos.Sed & differentiarũ nomen rationemq; accipit.dicitur enim rationale,eiusq; finitionẽ excipit,rationale enim eſt id quod utitur ratione.nam & Socrates hanc rationem admittit.Et vero de ſpecie ſimiliter & genus & differentia prædicatur uniuoce hoc uero etiam late patet. quæcunq; vniuoce de prædicato dicuntur,ea de ſubiecto quoque prædicatum iri.Iure igitur genus differentiaq; cũ de ſpeciebus prædicentur uniuoce,de indiuiduis quoque,de quibus & ſpecies,prædicantur:ſpecies autem de ſolis indiuiduis.indiuidua de nullo quoniã nec ſubiectũ eis ullũ eſt.Cõtemplare hic porro quomodo vtilis ei de uniuocis præceptio fuerit:id qđ uel ipſe apperiẽs inquit,Erant autem uniuoca ea quorum & nomen commune eſt & ratio eadem.Hinc vero etiam cõſidera quam aperte differentias ſubſtantias eſſe pronunciet. Si enim quæ ſunt in ſubiecto,uel ſolum tribuunt nomẽ,uel neque nomen neque finitionẽ:vniuoce autem differẽtiæ de ſpeciebus prædicantur atque indiuiduis,ipſæ ergo differentiæ ſubſtantiæ ſunt, & non accidentia.cõpetit enim iis quæ ſubſtãtialiter prædicãtur, & nomen & finitionem ſubiectis tribuere. Cuius igitur rei gratia cum ſuperius diſcernere eas a ſubſtantiis videatur,iiſdem deinceps coniungit?rẽpe ob eã cauſam quã ſæpe recitauimus,quoniã hic ipſi inquam eo conſiliũ ſpectat,ut non de omni ſubſtantia,ſed de ſola compoſita doceat,cuius & homines multi notitiã obtinẽt. Socratem enim multi non modo Socratem eſſe,verũ hominem quoq; ipſum,& animal norunt , & vero hominis nomen in particularibus ferunt communiter omnibus,nomen quoq; ſimiliter animalis in hominibus & equis & reliquis animantibus,ipſius autẽ per ſe rationalitatis notionẽ nõ habent. ſed quamuis dicant rationale,compoſitum dicunt,rationale.n.animal, hoc totũ

cognoſcunt.ſimiliter quoq; in bruto ac cæteris differentiis. Proinde igitur differentias ipſas non plane hoc loco ſubſtantias eſſe dicit,ſed ipſas quidem uult eſſe ſubſtantias:ac ſuam ubique ſententiam detegit.non eiuſmodi uero ſubſtantias quales compoſitæ ſunt de quibus hic ei ſermo eſt.Sic ergo & in phyſica cũ triplicem ſubſtantiam prodiderit materiam,formam & præterea quæ ex utraque ſimul & materia & forma conſiſtit, hic compoſitum ſolum uocauit ſubſtantiam:non autem materiam,neque formam quoniam nec de ſimplicibus ei ſermo eſt inſtitutus.

XVII.

OMNIS *autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.in primis igitur ſubſtantijs indubitabile & verum eſt quod hoc aliquid ſignificant.indiuiduũ enim vnũ numero eſt quod ſignificatur.* In *ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter pp appellationis figurã ſignificari hoc aliquid ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal:non tamen verum eſt ſed magis quale aliquid ſignificant.neque.n.unum eſt quod ſubiectũ eſt,quẽadmodũ prima ſubſtantia:ſed de multis homo dicitur,& animal.* Non *autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum album(nihil enim aliud ſignificat album quam qualitatem)at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatẽ determinant.qualem.n.quandam ſubſtantiã ſignificant.* Plus *autem in genere determinatio fit quam in ſpecie.dicens enim animal,plus complectitur quam qui hominem dicit.*

{Omnis autem ſubſtãtia ſignificare hoc aliquid videtur.}

Cum prima duo repudiauerit cõſequentia,quæ ſunt nõ eſſe in ſubiecto,& omnia vniuoce ab iis dici,ad tertiũ proprium tranſiuit,quod eſt hoc aliquid ſignificare.Igiẽ dictio hoc, ſubiectũ ipſi denotat ,ſignificatiuũ.n.eſt,demonſtrationis. Sic ergo materiam ipſe ſubiectũ in Phyſica nominat .ambo .n.finita ſunt , & ipſum hoc,quaſi ſub demonſtrationẽ cadens:& materia, ut quæ maneat eadem,omnibus quæ in ipſa ſunt uerſuram patientibus.ſiquidem transfigurari lebes poteſt & ſtatua fieri,& ſtatua rurſus figuram immu ans aliud fieri quidpiam , ære id nihilominus manente

quod prius erat,quam lebes factus aut statua aut quidquam eiusmodi esset.itaq; & ipsum hoc & materia subiecta appellat.Pronomen vero aliquid,non de subiecto substantiam nominat , quoniā permanet,nec quoquam eget,nec est in subiecto , sed ipsa subiectum omnibus est,auctorq; vnitatis,hoc est unum significandi,vt hoc lignū,hic homo.Ipsum ergo aliquid.particulare indicat. ambo autem cum dicūtur hoc aliquid,particulare subiectum indiuiduā inquam substantiam declarant,vt hunc hominem,aut hoc lignū.in his enim ipsum hoc semper fert Aristoteles in indiuiduis in quam quæ apparēt ac sensibus percipiuntur : quippe hæc ea sunt quæ sola recipiunt indicationem, quæq; sunt subiecta duntaxat omnibus . dictionem autem tale in infinito & uniuersali vsurpat.Iure nanque vniuersale omnium simpliciter rationem obtinet. At Plato hoc aliquid in vniuersali tanquam finitum uelut in Ideis necessario capiebat.eas enim in prima essentia,ac substantias esse affirmabat,quale autem in singulari.nam infinita hæc vocabat propterea,quod in statu non essent,sed ipsum esse in fluxu ac refluxu haberent recte igitur ambo atque alio proposito capientes dixere.Porrò & hoc proprium reiicit , quasi non omnē substantiā quanuis solam comitetur , nam speciebus inquit & genera,ut homo & animal,hoc quidem aliquid ob singularem uocis effigiem significare videntur : cæterum multitudinem magis contētricēq; aliquorū plurimū cōmunitatē ac qualitatē quādam referunt,cum cōmunitatem particularium ac collectum declarent.Operæ autem præcium est quærere,quomodo in substantia dicat significare & non esse, si res est substantia , significantur enim res nec significant.Dicimusq; quod vocis est de re quandoq;,& quod rei est de voce ob mutuū prædicati complexum:funguntur enim res vocum interim munere, ut non tanquam res significent,sed tali modo nominentur,vt Socrates si ipsum inquirentibus in multitudine spectetur.interdum uero quæ rei sunt uoces obeūt,vt Socrates ambulat,non quod nomen Socrates ambulet.uox etenim est,uox aūt nō ambulet , sed qđ res quæ nomē eiusmodi habet,illa ambulet.sic ergo & hoc loco,ꝓpter uocis implicationē subiectū prædicationē vocis accepit, qđ est significat ac nūc præsertim,ubi de significatiuis sibi uocibus disputādū proposuit Institutū.n.esse Aristoteli diximus,de uocibus,rebus,cōceptibusq;, explicare.Substātia,igitur vt vox quidē,significat,nec

significatur, sunt enim significatiuæ rerũ uoces.ut res vero, signi ficatur,nec signficat.nam significantur quidem a vocibus res,ipsæ vero aliorum non sunt significatiuæ.Quemadmodum autem ipsa per se significatiua rerum nomina sunt , si autem parti orationis cuiquam coniungantur , significantur magis ab ea quodammodo ita, uel hoc loco cum dixero Socrates , per Socratis nomen substantiam notaui.cum autem Socratem Philosophum, vel Socrates ambulat pronunciauero , tunc per Philosophum, vel per ambulans significatur magis quam significet nomen, Cæterum & ad hoc animaduersione opus est,indiuiduam Aristoteli substantiam hoc aliquid,vniuersalem tale appellari. Platoni cõtra , nec eos mutuo discrepare . utranq; enim hoc aliquid & tale nomines licet nam hoc aliquid,finitum:tale autem,infinitum declarat. Enimuero in vtraque & finitũ est & infinitum.in indiuidua quidem finitum,& ipsum numero unum:infinitum autem,ipsum mutari adeo,vt secundum perpetui affectus dogma, Heracliti inquam,ne uox quidem de seipso remaneat,ut Socrates. habet enim esse ipsum in fluxu ac refluxu,perinde atque res naturales aliæ.In substantia vero uniuersali finitum est ipsum immutabile, ut vniuersalis hominis,atq; animalis.infinitũ,vt multitudine inerrare atq; allabi.homo enim si dixero,sum particulares omnes cõplexus.{In secundis vero substantiis videtur quidem similiter figura appellationis,hoc aliquid significare.} Pronunciatione quidem singulariter facta.hoc aliquid significare uidentur, cum homo aut animal dixerimus.veruntamen non hoc aliquid, sed tale hoc est similitudinem.designãt,qua homines quatenus homines sunt,similes inter se habentur,& animalia quatenus animalia.magis ergo quale quidquam propterea indicat,quod plura vniuersalis homo indiuidua complectatur. {Non tamẽ verum est.}Quoniam ex eius rei ignorantia quod non omnis substantia hoc aliquid connotet,fiunt paralogismi,hoc est deceptoriæ raciocinationes,qui a Gręcis uthines idest non aliqui nominanũ:iuxta Homericũ Vlyssem, qui Vthin seipsum oportune appellauit. Vthinis paralogismi exemplum. Siquis est Athenis,is nõ est Megaris. homo autem est Athenis.homo igitur nõ est Megaris.homo enim non est aliquis , neq; hoc aliquid significat. simile huic & illud est, Quod ego sum,tu non es,ut.n.uerbũ aliquis indiuiduam substantiam declarat,ita & uerbũ ego.Est ergo paralogismus in ver

bo aliquis seu quis,nam verbum siquis , alter vniuersale esse cogit,quod falsum est:alter in particulari ipsum capit,& verus tũc sermo est.nam aliquis homo verbi gratia Socrates,aut particularis alius qui Athenis est,Megaris non est,ne sit ipse a seipso diuulsus.ita ergo dicas oportet , Quisquis est Athenis , is non est Megaris.Socrates Athenis est,Megaris igitur Socrates non est. Itaque ob id,non tamen verum est,dixit:quoniam cũ plura sint singularia,genus & species eorũ similitudinem referunt . { Non enim subiectum velut prima substantia est vnum.} Quemadmodum vox,quæ singularis est figuræ,atque eam ob rem de vno ferri videtur subiecto.homo enim secunda substantia atque animal dicitur,non homines animaliaq; . { Non simpliciter autem quale quidquam significat velut album.} Quale ipsum communit , atque ab æquiuocatione propter accidentia vindicat:est enim differentiis atque accidentibus quale,qualitatem autem non dicit qualis est accidentis:neque enim subiecto accedens illa, neque ab eodem decedens,quicquam confert aut nocet,genera autem & species illorum quorum esse dicuntur ac de quibuscunque prædicẽtur completiua sunt,atque vt ipse ait qualitatem circa substantiã determinant,hoc est talem aut talem substantiam determinant, atque distinguunt,confusamq; ipsam discernunt, synceramq; seruant essentialem cuiusq; substantiæ qualitatem. nam cum contineat substantia corpus & incorporeum , & hæc confusa indiscretaq; sint,harum diuisio specierum,cuiuslibet qualitatem secreuit Rursus cum res plures ambit corpus,animatum atque inanime. confuse discriminat,ac cuiusq; proprium definit. Similiter & plura complectente animato, huius species proprium singulis limitant,eodem & in cæteris modo. Animal enim & planta, quæ suorũ subiectorũ genera sunt,ac sub animato corpore cõstituta, substantialem speciebus suis qualitatem suo ipsorum interuentu decernunt.Ac quonã igitur pacto inquiunt prędicari genera & species in quid est dicebantur,nunc vero Arist.quale iis determinari circa substantiam affirmat? Dicimusq; quatenus differẽtiis imperfiuntur species quidẽ actu,genera autem siue potestate ut placet Peripateticis, siue actu secundũ Platonicos , eatenus quale dici circa substantiam definire:in quale enim est prædicantur differentiæ.Quærendũ vero est quomodo significare substantiam dicat, quanquam significatur ea magis neque significat . Itaque ad hoc

respondemus, vti proditum est sæpenumero, disputare de vocibus & rebus & conceptibus propositum Aristoteli esse. significat ergo ceu vox nec significatur substantia, significatur autem ut res nec significat. A uocibus enim significatur res, ipsæ vero significatiuæ non inter se sunt. Nomina enim vt ipsa per se significatiua sunt rerum, orationis autem si cuipiam parti iungantur, significantur magis ab ea quodammodo. perinde ergo & hoc loco cum Socratem dixero, per nomen substantiam Socratis notaui, cum vero Socrates Philosophus, vel Socrates ambulans, tunc significatur nomen magis per Philosophum, vel per ambulans, quam significet, & non ipsum, sed magis aliud quidquam significat. sic ergo vel hic, ipsa per se res si capiatur substantiæ, nihil significat: cum vero complicata voci fuerit, tunc ab illa significatur. } Amplius autem genere quam specie determinationem facit: nam qui animal dicit, plus complectitur, quam qui hominem dixerit. {Hoc est. etsi substantia omnis secunda substantialem rerum qualitatē decernit, genus tamen magis vniuersaliorem communioremq;, species particolariorem qualitatem diiudicat.

XVIII.

I N E S T *autem substantiis nihil illis esse contrarium.* Pri*mæ enim substantiæ quid erit contrarium, ut cuidam homini, uel cuidā animali? at uero nec homini nec animali aliquid est cō trarium.* Non *est autem hoc substantiæ proprium, sed etiā multorum aliorum, ut quātitatis. bicubito enim vel tricubito, nihil est contrarium. at uero nec decem, nec alicui talium.* Nisi *forte quis multū pauco dicat esse contrariū, uel magnum paruo.* De*terminatorū vero quantorum nullū nulli est contrarium.*

{Competit substantiis nihil quoq; ipsis esse contrarium.}

Ad quartum transgreditur consequens tertio quoq; damnato vtpote soli, verum nō omni cōpetente. Enimuero hoc est, nihil cō trariū esse substantiæ. ait. n. quidnam contrarium est Socrati, aut alii cuiquam indiuiduo? At vero nec secundæ. nam quid homini est aut animali contrarium? Verum siquis dixerit, quid igitur? non aduersatur ignis aquę, & terra aeri? Dicimus repugnare sibi hæc mutuo non qua ratione substantiæ sunt, sed qua affectæ sūt

qualitatibus, aquæ enim qualitati frigidæ atque humidæ calida & sicca opposita est ignis. non ipsæ ergo inter se pugnant substātiæ, nam hæc non per tota seipsa contraria sunt, cum non materia & corpore, sed solis obluctentur qualitatibus. Sciendum est rationabile irrationabili non esse contrarium. siue enim negatio rationabilis irrationabile sit, negatio contrarium non est: siue potestatem affirmandi habeat quæ speciem quandam a rationabili diuersam declaret, ne ita quoque contrarium est rationabile irrationabili, cum in esse ipsum deducat atq; constituat. Sed neq; species alia contraria est speciei verum contrarietates circa differentias & qualitates visuntur. Forsitan vero siquis diligenter exquirat, ne penes quidem qualitates obiectam esse igni aquam probitebimur. sidunt enim circa idem subiectum contraria, atq; ita aduersum se inuicem bellum suscipiunt, vtroq; studente eorum subiecto potiri, & alterum expellente. Ignis ergo si caliditati frigiditatiq; alternis non subiacet, ne proprie quidem caliditati vt in igne oppositum quidquam esse censebimus, si opposita vt dicimus circa idem pugnant subiectum. Hoc vero etiam reprobat, perinde quasi non vni substantiæ quanuis vniuersę competat. quanto .n. nihil inquit contrarium vt denario. vel bicubito. nam quid esse iis potest contrarium? non .n. quadricubitum contrarium bicubito corrumpunt nam se mutuo contraria: hic vero auctio bicubiti est quadricubitum. {Nisi quis multum pauco vel magnum paruo dicat esse contrarium.} Atqui ne hæc quidem contraria sunt quātа. quoniam ex multis paruis magnum, & multū ex pluribus paucis consistit, atque hæc paulopost non quanta esse, sed ad aliquid ostendet. Veruntamen & si quis concessionem inquit dederit vt quanta sint, nihil tamen nostra intererit, satis enim nobis est ad demonstrandum non vni substantiæ nullum contrariorum inesse, si quantis etiam definitis id competat. Definita quanta ea nominant, quæ circunscriptam quibusdam finibus habent quantitatē, neque relatione ad aliud dicuntur. paruum autem & magnum, & multum & paucum sunt infinita.

XIX.

VIDETVR *autem substantia non suscipere magis & minus. Dico autem, non quoniam substantia non est à substantia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quoniam est)*

Sed quoniam vnaquæque substantia hoc ipsum quod est, non dicitur magis & minus: ut si est eadem substantia, homo, non erit magis & minus homo, neque ipse se ipso, neque alter altero. non enim est alter altero magis homo, sicut est album alterum altero magis & minus album, & bonum alterum altero magis & minus bonum. Sed & ipsum seipso magis & minus dicitur. ut corpus cum sit album, magis nunc album esse dicetur quam prius: & cum calidum sit, magis & minus calidum dicitur. Substantia vero non dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis nunc homo quam prius dicitur, neque aliorum quicquã quæcunque substantiæ sunt. quapropter non recipiet substantia magis & minus.

{Videtur porrò substantia non accipere magis & minus.}

Ad quintum consequens accessit, a substantia inquam non admitti magis & minus. Verbum autem videtur fingi hoc loco significat, sed quod persuadere non aliter queas, quodq; deponi non potest. Proprium vero hoc ex proxime antecedenti sequitur ortumq; ex illo obtinuit substantiæ contrarium nihil esse dicẽte. fieri enim magis & minus in iis natura conparatum est, in quibus & contrarietas, idq; non simpliciter. non enim contraria quæcunque magis & minus accipiũt, sed quæ misceri inter se natura apta sunt. par enim & impar quanquam sunt contraria, magis tamen & minus nequaquam admittunt. quoniam nec misceri natura sunt idonea. neque enim est par magis par pari: neque impar impari magis impar. album autem albo magis esse album dicitur: quoniã nigro suapte misceri potest natura. dicitur enim id magis album quod a nigro longius distat: minus uero album, quod plus cum nigro mistionis accepit. & uero ipsum quidquam seipso magis album dicitur. aliquid enim cum album nunc sit, fit seipso albius, discreto quod in ipso immistum est nigro. similiter & in aliis. ergo si nec omnia magis minusq; admittunt contraria, sed ea duntaxat quæ misceri natura valẽt, multo minus ea quæ ne vllum quidem prorsus habent contrarium, magis & minus recipient. Sciendum contraria ipsa fines esse, magis autem & minus viam ad contraria. Ac contraria quidẽm vocat album & nigrum. magis vero

& minus,mutationẽ ex albo in nigrum,vel ex nigro in albũ.quę non tota simul fit,sed uia quadam per accessionem vtitur, facta ex albo vel nigro in alterũ transfotmatione.Itaque cõtraria vbi sunt ibi aduerbia magis minusq; sunt.& vbi non sunt contraria, neq; magis & minus:vbi item magis minusq;,ibi cõtraria,& vbi magis minusq; non sunt,nec ibi contraria habẽtur.quatuor enim semper hæc inter se contingunt.verum hæc ex Platonis sententia medio prædita dicuntur.neque enim semel natura a contrario in id quod plane contrarium est transilit,sed via vtitur quadam, fitq; minus album,& minus adhuc,atque ita nigrum. Aristoteles vero non omnia inquit contraria mediis distincta esse vt Plato affirmabat:sed nouit etiã quæ medio careãt:tametsi duo duntaxat,par & impar,& morbũ sanitatemq;.Quidã vero & horũ media esse arbitrantur.paris enim qui in duas æquales portiones diuiditur,& imparis qui in duos pares non secatur numeros, tres medii habentur,pariter par,qui vsque ad vnitatem æquali partitione dissecatur,vt numerus trigintaduo,in sedecim , & octo , & quatuor.& duo,& vnum & impariter par,qui multis paribus acceptis sectionibus in numerum imparem desinit,vt quadraginta octo,in viginti quatuor,&.xii.&. vi. & in tria numerum imparẽ terminat.& pariter impar qui in duas quidem partes æquales di siungitur,cæterum eius segm enta protinus imparia sunt,vt decẽ & octo in.ix.diductus.ac sunt quidem vt aiunt paris & imparis ii quos diximus medii: morbi vero ac sanitatis conualescentia. Si magis & minus non admittit substantia,quomodo in libro de generatione atque interitu minus calidum aerem dicit vt igni collatum?calidior est enim ignis aere.& aer quam aqua humidior. & aqua frigida magis quam terra.& terra igne siccior. hæ autẽ substantiæ sunt.Ac dici potest qualitates has rursus non ceu substantias magis ac minus suscepisse.quælibet enim in proprio subiecto plurima est.vt accidẽtia vero intẽdi ac remitti.nã qđ minus est si in id qđ est magis euadat,non speciem aboleuit,aer autem acceptis igneæ caliditatis mẽsuris aer nõ manſit.Illud vero tenẽdũ est, non esse in solis accidentibus magis & minus,cum demutationẽ speciei non faciunt.viuit enim magis mens quam anima. Enimuero non omnino fit magis & minus ob contrarii mistionem. tametsi nanque immortalis anima est,minus tamen viuit quã mens. Composita quoque essent hoc pacto elementa. erit enim humi-

dus ignis,vtpote minus ficcus quam terra,& aqua ficca, quafi in humiditate aeri cedat.atque in aliis fimiliter elementis. fed hæc fpeciem obtinuere.Quamobrẽ minoris id genus rationes,remiffiones magis funt degenerationes ve formarũ.Sicut & luna quæ cũ quintæ fit effentiæ ultima,quanuis fub feipfa contentorũ particeps nõ fit,habet tamẽ quidquã in fe forma diuerfum, vt facies ea declarat quæ in ipfius medio pleniluniis apparet.& color qui in eius deliquiis carbonis fpecie cernitur,qui disfimilaris eft,horũ enim neutrũ terræ miftione,fed quintæ effentiæ fucciditatis re misfione ꝓuenit.{ Dico autem non fubftantiam fubftantia non effe magis minusq; fubftantiam.} Quoniam enim fuperius primã fecunda magis effe fubftantiam dixit, (eft enim inquit fubftantia quæ potisfimum & primo & maxime dicitur) & ipfius fecundæ fpeciem magis genere effe fubftantiam,cum ait fecundarum vero fubftantiarum magis fubftantiã effe fpeciem quã genus,merito in quæftionẽ vocat,quomodo cũ fubftantiam fubftantia magis effe fubftantiam fupra commemoraue rit,nunc dicat, videtur autem fubftantia non admittere magis & minus.Cui folutionem inferẽs inquit,non dictum eodem effe modo magis quidem & minus effe illic,hic vero non effe.ibi enim fubftantiarum collationem ordinemq; fecundum profunditatem contemplando: primam fecũda magis fubftantiam effe pronunciabat,quafi hominũ magis plura litati cognita effet.& fecundæ fpeciẽ magis,ꝗ primæ fpecies fit quam genus propinquior,hic vero fecundum latitudinem collationem faciens,indiuiduum inquit neque ipfum feipfo neq; aliud alio magis effe minusq; fubftantiam. Socratem. n. neque ipfum feipfo magis & minus quis hominem dixerit, neque Socratem Platone magis hominem.Sed neque fpecies vel ipfa fefe, vel alia quam alia magis fubftantia eft,vt homine equus,nihilo magis fub ftantia:eodem pacto & in generibus. Enimuero proprium hoc feu confequens omni quidem,non foli tamen competit fubftantiæ.etenĩ nõ admittit quãtũ magis minusq;,quoniã nec quodpiã habet contrarium. Sed neque par neque impar', quoniam ne mifceri quidem hæc uapte poffunt natura. Quamobrem vero quemadmodum in propriis aliis ad finem aiebat, non eft autem hoc fubftantiæ proprium, quandoquidem licet omni ver bi gratia infit, foli tamen, aut foli quidem, fed non omni non perinde & hoc loco fecit, dixitq; non proprium hoc effe

ſubſtantiæ quanuis omni conueniat,ſiquidem quantum magis mi nusq; non ſuſcipit. Dicimus,hoc propterea quod ex dictis pate ret omiſiſſe.quoniam enim ut dixi ſunt conſequentia planeq; id quod eſt non eſſe aliquid magis & minus,ex eo quod eſt non habere contrarium, ſequitur, paulopoſt vero prius nec ſubſtantiæ nec quanto aliquod ineſſe contrarium oſtendit,id nobis colligendum ac ſubaudiendum reliquit,nempe non ſolius eſſe ſubſtantiæ magis ac minus non admittere,ſed etiam quanti.

XX.

MAXIME *vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur, quod vnum,& idem numero eſt,contrariorum ſuſceptiuum eſſe:vt in aliis quidem non habet quiſquam quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ: quod cum ſit vnum numero ſuſceptibile contrariorum ſit:velut color qui eſt vnus & idem numero,non dicitur albus & niger.neque eadem actio & vna numero,praua & ſtudioſa.ſimiliter autem & in aliis quæcunque non ſunt ſubſtantiæ.Subſtantia vero cum vnum & idem numero ſit,ſuſceptiua contrariorum eſt:vt quidam homo cum vnus & idem ſit,aliquando quidem albus,aliquando ſit niger & calidus,& frigidus:& prauus,& ſtudioſus. in aliјs autem nullis aliquid tale videtur.*Niſi *quis forſitan inſtet,dicens orationem & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera & falſa videtur eſſe:veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quendam,eo ſurgente ipſa eadem falſa erit.ſimiliter autem & de opinione.ſiquis enim verum putet aliquem ſedere, ſurgente eo falſo putabit eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſiquis & hoc ſuſcipiat,tamen modo differt. nam ea quæ in ſubſtantiis ſunt,ipſa quidem mutata,ſuſceptibilia ſunt contrariorum.*Frigidum *enim ex calido factum mutatur(alteratur enim)& nigrum ex albo,& ſtudioſum ex prauo. ſimiliter autem & in aliјs vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens*

piens

piens,susceptibile contrariorum est.Oratio nanque & opinio ipsa quidem immobilia omnino perseuerant:cũ vero res moueatur,contraria circa ipsa fiunt. oratio nanque eius quod sedeat aliquis,per manet eadem:cum uero res mota sit,aliquando quidem uera,aliquando autem falsa dicitur.similiter autem est& in opinione.quapropter saltem modo proprium substantiæ est ut secundum mutationem suipsius susceptibilis sit contrariorum.Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem susceptibilia esse contrariorum,non est hoc verum.Oratio nanque & opinio non in eo quod ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur:sed eo quod circa alterũ aliqua passio facta sit.nam in eo quod res est aut non est, in eo etiam oratio vera vel falsa esse dicitur:non in eo quod ipsa susceptibilis sit contrariorum, simpliciter enim a nullo neque oratio neque opinio mouetur,quapropter non erunt susceptibilia contrariorum:cum nulla contrarij sit passio in eis facta.Verum substantia in eo quod ipsa contraria recipiat,in hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorem enim & sanitatem suscipit:& candorem & nigredinem, & unumquodque taliũ ipsa suscipiendo,contrariorum susceptibilis esse dicitur. quare proprium erit substantiæ:cum vnum & idem numero sit,secũdum suiipsius mutationem, susceptibilem contrariorum esse. De substantia qui dem hæc dicta sint.

{Maxime uero proprium esse videtur substantiæ, quod idem unumq; numero est,vicissim id capax esse contrariorum.}

Sextum hoc consequens proprium assignauit substantiæ,quod & inter cætera præcipuum habet, id inquam quod una numero ac eadem manens, contrariorum sit capax. Socrates enim vnus idemq; permanẽs,modo calescit,modo frigescit.& in qualitatibus similiter aliis, reliquisq; accidentibus. Hoc autem soli competit substantiæ,uerum nõ omni.aliud enim præter ipsam nihil unum idemq; manens numero,natura est aptum contrariis excipiendis,

accidētia inquā ab ea .n.vbi discesseris,accidētia omnia sunt ne que.n.prorsus natura cōparatū est accidens subiici, vt illi existē di primordium præstet.nō enim subiacet album nigro uel calido, neque id genus alicui. eadem & aliis accidentibus ratio est .ergo nec capax est contrariorum,competit igitur hoc soli quidē,nō ta men omni.nam secundæ id nequaquā conuenit.neq;.n.vnū idēq; numero dici proprie vel genus uel spēs possit, cum proprie vnū numero circa indiuidua spectetur, Præterea quanuis unū sit spe- cies,nō tamen est contrariorū capax. neque enim corpus est, vt caliditatem vel frigiditatem vel eiusmodi quidquam accipiat.si militer nec genus.sed hæc sane effectiua esse contrariorum,aut di uidi in contraria dicuntur,mortale inquam & immortale.rationa le atque irrationale.At ne cōtraria quidem hæc sunt,siquis acrius inspexeris.corrumpuntur enim inter se contraria : hæc aūt mu- tuo se magis afferunt quam corrumpunt simpliciter enim ratio- nale atque immortale bruta & mortalia promunt in naturam. Quid ergo si non omni inest substantiæ,id eius maxime propriū esse arbitratur? Dicimus itaq; cum prodita sex quædā velut pro pria substātiæ sint,primū quartum quintumq; esse quæ omni sub stantię non tamen soli competere,non esse inquam in subiecto, quod differentiæ quoque constabat.& quartum, nihil esse illi cō trarium,quod & quantis aderat.præterea & quintum,non admit tere in quam magis & minus,quod & ipsum suppetebat quantis. At secundum quod erat subiecta iis omnia dici vniuoce , neque omni cōpetere.nec enim conuenit primæ,neque soli, quandoqui dem & differentiis. Tertium autem,quod est hoc aliquid signifi- care:& ad hoc,sextum,unum inquā idemq; numero manens,ca pax contrariorum esse,soli substantiæ subesse,quāuis non omni. Ergo ne vnum quidem ex quatuor iure approbat , quoniam non soli inerat.nemo enim quod & alii competit,id esse alicuius di- xerit proprium,tametsi omni adest subiecto:sed magis quod so- li quanquam non omni.At cur duorum tertii & sexti,sextum an teponit? quoniam illud,quod est significare hoc aliquid,idest sin- gularem numerum, secundæ substantia uoce conuenire videba- tur.hoc uoro re ipsa videtur congruere. Quo circa vt omni quo que substantiæ assignatum cohærere proprium ostendamus, hoc pacto immutatis parum Philosophi verbi dicamus Maxime vero proprium substantiæ esse videtur, indiuidua quæ sub ea cō

tinentur,vicisſim capacia eſſe contrariorum .ſic.n.& de omni ſub ſtantia proprium hoc prædicabitur,neque aliorum vlli congruet prædicamentorum.nam nec quanti indiuidua, verbi gratia decẽ: nec qualis,vt in hoc lapide album ,capacia ſũt uicisſim contrario rum.Verbum vicisſim,adiectum eſt,quoniã nõ dealbatur ſimul ac denigraĩ Socrates:nec ſimul ægrotat ſanitateq; fruitur. Ver ba autem adiacent illa,unam eandemq; numero ,quoniã numerus quoque contraria par & impar admittit.non vnus tamen nu mero,ſed ſpecie vnus:quaudo ne vt in numero quidem conſiſtit par & impar,ſed vt in materia quæ poteſt in par atqne impar di vidi.nam cubitale lignum & in par & in impar ſecatur , & pares equi poſſunt impares reddi alterius additione . Et vero corpus quanuis contraria admittat , vt albũ & nigrum,non vnum tamen numero,ſed ſpecie eſt vnum,Sed enim ab Ariſtotelica ipſa dictio ne id quod dicitur contemplemur.{Maxime vero proprium eſſe videtur ſubſtantiæ,quod idem unumq; numero eſt,vicisſim id capax eſſe cõtrariorum.}Nam vnum quidem numero,vt idẽ ſer uetur ſubiectum:idem vero,ne ſecundum ſubſiſtentiam mutetur. fit enim color ex albo niger mutationem ſuſcipiens eſſentiæ.nã ſubſiſtentiam in eo quod album eſt propriam obtinet.itaq; ſi in nigrum mutetur,ſecundum ſubſiſtentiam mutatus eſt.at Socrates vnus & idem manens,quandoq; calidus,quandoq; frigidus fit .& in aliis ſimiliter.Capax autem contrariorum ,vt excipiendorum vicisſim contrariorum facultatem oſtendat . non enim excipere contraria,ſiquidem eſſent in eodem pugnantia , ſed capax dixit, quo vt expoſuit facultatem indicaret.in aliis autẽ prædicamentis nihil eiuſmodi videtur.Sed rogabit quiſquã fortasſis,Quid er go?& coruus hic eſt capax albedinis,vel olor nigredinis? quomo do igitur eſſe capax dixit contrariorum?Sed reſpondemus,ab ra tione haud quaquam fore alienam in coruo aliisq; innumeris du bitationem, ſi capacem eſſe omnem ſubſtantiam contrariorum omnium dixiſſet.Neq; n.nigra fieri valet ceruſſa, neque ignis,ſi ignis maneat,capax frigiditatis humiditatis ue eſt.nec aqua,nec terrra leuitatis.nunc vero non omnium , ſed ſimpliciter contra riorum dixit.Quamobrem etſi coruus quoque albedinem non ac cipiat,aut olor nigredinem , tamen caliditatem, frigiditatem ac cæteras contrarias qualitates admittunt. & ignis licet non frigiditatem vel humiditatem vel quid ei contrarium ſuſtineat , la-

tionem tamen deorsum capit uiolentam,cum sursum ferri suapte natura incitet. Quid uero de sole & luna ac simpliciter cœlestibus dixerimus ? horum enim quoduis cũ numero unũ idemq; sit,tamen contrariorũ capax non est,nisi contrarios quis & hic cẽperit motiones,quoniam ab ortu quidem motu feruntur cũ uniuerso,per se uero ipsa contrario cientur.In septum autem errantibus,ab australibus quoque regionibus ad aquilonias , & ab iis rursus ad australes transitum ceperis licet:eamq; contrarietatem qua a terra longius recedunt,ac prope eandem iter tenẽt:nec nõ quã congrediuntur,digrediunturq;.In luna autem & eius illustrationes & deliquia.Quo fit ut sphæra sola immobilis non capax contrariorum esse videatur. Aliter quoque respondeas : Supra diximus inesse hoc quidem substantiæ,uerum non omni . neque enim speciebus competit ac generibus,sed quæ sub iis continentur indiuiduis. Vniuoca vero ne omnino generis quidem vel speciei cuiuspiam sunt indiuidua,vt sol & luna.& vero cælum prorsus unicum quoddam est . Non ergo sermo arguitur Aristotelis,etsi capacia cœlestia non sint cõtrariorum,nam de indiuiduis quę sub generibus speciebusq; comprehenduntur, non de omni substantia agitur. Diximusq; item hoc soli substantiæ, quanuis non omni congruere,quanquam ne indiuiduis quidem inest vniuersis,vt quidam putarunt,propter cycnum qui album nõ mutat. Verum tametsi oppositionem hanc non admittant,suscipiunt tamen,vt dictum est oppositionem aliam , quæ est calidi & frigidi humidiq; ac sicci. Secundæ autem substantiæ,vt quæ sunt immutabiles,non recipiunt cotraria.similiter & cœlestia cum sit immutabilia,quatenus talia sunt,contraria non admittunt. Quidam uero difficultatem proponunt,nempe vniuersalem hominem si mutabilis sit,capacem contrariorum.sin nõ mutabilis,Deum igitur, quod absurdum est,fore. Dicimusq; constitutiuis,eius partibus esse immutabilem;ut animali,rationali,mortali.homo enim nullus cum animal sit, sit inanimal.aut cum rationalis existat, expers euadit rationis.aut mortalis immortalitate fruitur.sic .n. & Plato opinatur,qui immutabilem essentia, actione vero mutabilem esse rationalem animam asserit.{Nisi quis forsitan inest ,ac orationem opinionemq; eiusmodi esse dicat.nam oratio eadem & uera & falsa esse uidetur:vt si uera sit sedere aliquem,vbi is consurrexeris,eadẽ falsa erit oratio.eodẽ modo & de opinione.si quis

enim vere opinetur sedere quempiã, vt ipse surrexerit, falso opi nabitur is qui eandem de ipso opinionem habet. } Quæstionem quandã per se ipse in medium adducit, quam ab aliquo ex ulcera ri par erat, eiq; quoad fieri potuit solutionem affert. quisquam enim dubitasset, quomodo solus dicat substantiæ proprium esse, oportere, quæ idem vnumq; numero est, capacem eam esse cõtra riorum. Nam ecce & pronunciatiua oratio, & opinio, quarũ ora tio tum pronuntiatiua tũ animo concepta quantum est, opinio au tem quale, cum unum ideq; maneant, capaces veritatis sunt & fal sitatis. quæ enim dicit oratio Socrates sedet, si forte sedeat Socra tes, vera: rursum si surrexerit, hęc eadem falsa est. Similiter & opi nio de Socrate sedente, si eum sedere contingat, recte sentit: si surrexerit, eadem falso existimat. Itaque eadem oratio, atque opi nio eadem cum vnum idemq; maneant, capaces sunt veritatis fal sitatisq;. Solutionem igitur quæstioni bifariam infert, tum per fiduciariã reprobationem, (sic enim eam uoco quam Gręci antiparastasin nominant) tum per instantiam. quam iidẽ Gręci ensta sim appellant. Est ergo fiduciaria reprobatio, cum id quod obiici tur admiserimus, ostẽderimus autem quãquã ita res habeat, ei ta mẽ quod dicimus, nihil officere. Instantia vero, est cũ nihil omni no quæstioni cedimus sed ipsam subuertimus perinde quasi non ita ut est proposita habeat: ac primum quidem per fiduciariam reprobationem soluit sic inquiens, { Si quis autem vel hoc admiserit, modo tamen differt. nam quæ sunt in substantiarũ genere, cum mutentur ipsa, capacia sunt contrariorum. mutatũ nanque est frigidum ex calido factum. alteratum enim est, & nigrum ex albo, & studiosum ex vitioso. eodem pacto & in quouis aliorũ ipsum mutationem suscipiens contrariorum esse capax. oratio autem atque opinio ipsa quidẽ immobilia usq;quaq; omni no parmanent, at res cum mouetur, fit circa ea cõtrarium. } Si ue ro etiam inquit orationem esse concedemus contrariorũ recep tricẽ, non eodẽ tamen modo cum substantia suscipiet contraria nã substantia quidẽ motũ ipsa cõcipiẽs, ex calida frigida fit, & ni gra ex alba. in cæteris quoq; contrariis eodẽ modo at manẽs im mobilis oratio, eo ꝙ mota res fit, ueritatẽ accepit falsitatemq;: nã cũ sedeat Socrates, oratio quę sedere eum dicit vera fit, ubi uero surrexerit, falsa. ẽ ergo Socrates is qui mouet, oratio aũt manet im mobilis: idq; merito. nã neq; in solis orationibus, neq; in solis rę

ueritas mendaciumq; est,sed in uerborum cum rebus coherentia. Quemadmodum.n.calceatio neq; in solo pede,neque in calceo, sed in calcei ad pedem concinnatione spectatur,sic ueritas quoq; in verborũ cũ rebus cõuenientia. Eadem & in opinione dicemus nam manẽs & illa immobilis,re cõmota, uel uera uel falsa dicitur. Modo igitur quodam hoc proprium substantiæ est :siquidem alio modo conceptrix est contrariorum substantia,alio oratio atq; opinio.{Quod siquis receptiua contrariorum esse opinionem orationemq; acceptauerit,hoc uerum non est.}Ac per fiduciariã quidem reprobationem hoc pacto.per instantiam uero sic dubitationem soluit,hoc autem verum non est .i. dicere ab oratione uel opinione admitti contraria,uerum nõ est.{Simpliciter autẽ a nullo neq; oratio mouetur neq; opinio.quapropter nõ erunt susceptiua cõtrariorũ,cũ nullus in iis affectus prouenerit. {Nã substantia in contrariis excipiendis motu cietur qualitati cõuenien te:horum vero neutrum ab altero mouetur.siquidem neq; oratio causa est rei mutandæ atq; in contraria dimouendæ,neq; res mota quidquam secum orationis commouit. nam mansit eadem immobilis oratio. nec quidquam perpessa est.afficiuntur enim quæ capacia contrariorum sunt,cum sit affectus mutatio in contraria.at quæ afficiuntur mouentur. nam motus est ipse affectus.Si ergo non permanet pronunciatiua oratio,sed simul atq; dicta est,ẽt deperiit.cõstat nec eam moueri,quomodo enim quod nõ est,mouebitur?nisi moueatur,neque afficitur,nisi afficiatur,neque admittit contraria.sed ab oratione sane fatebimur quę eadẽ specie,non ẽt numero sit contraria,excipi. eodẽ pacto & in opinione allegabimus.{Quocirca proprium fuerit substantiæ ut eadem atque una numero capax contrariorum pro sua ipsius mutatione sit.}Cum orationem non unam eandemq; manentẽ contrariorum receptricem esse ostenderit, quod soli hoc insit substãtiæ,per hęc sermonem concludit,decenterq; verba illa,pro sua ipsius mutatione,apposuit.non enim oratio inquit atque opinio cõtraria suiipsarum mutatiõe,sed eo quod res immutetur accipiũt. at substantia ipsa cum penes qualitatem mutetur,receptrix facta est contrariorum.Vnum autem numero dixit, quoniam numerũ ut materiam intelligamus opportet: contrarietatesq; circa hanc fieri,nempe pariũ atque imparium.

DE QVANTO XXI.

QVANTI autem aliud quidem est discretũ, aliud autem continuum. et aliud quidẽ ex habẽtibus positionẽ ad se inuicẽ in ipsis partium constat, aliud autem ex non habentibus positionem. est autẽ discretũ quidem, ut numerus, & oratio: continuũ vero, vt linea, superficies, corpus: amplius autẽ præter hæc, locus & tẽpus. Partiũ etenim numeri nullus est communis terminus ad quẽ copulẽtur partes eius; vt quinque si sunt denarij partes, ad nullũ terminũ cõmunẽ copulantur quinque et quinque: sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communẽ terminum partium accipere. sed semper discretæ sunt. quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio. Quod etenim quantum sit oratio, manifestum est. mensuratur enim syllaba breui & longa. dico autem cum voce orationem factam. ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur. nõ enim est communis terminus ad quem syllabæ copulentur, sed vnaquæque diuisa est ipsa secundũ seipsam. Linea vero continua est. est enim sumere communem terminum punctum ad quem partes eius copulentur. & superficiei, lineam. plani nanque partes ad aliquem communem terminum copulantur. similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminum lineam vel superficiẽ, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus. præsens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurũ. rursus locus cõtinuorum est. locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur. ergo & loci partes quæ obtinent singulas corporis partes ad eundem com

munem terminum copulantur ad quē et corporis partes. Qua propter continuus erit & locus: ad vnum enim communem ter minum eius partes copulantur.

{Quanti vero alterum discretum est, alterum continuum.}

Cuiusnam rei gratia pręposita sit prædicamētis omnibus substantia iam supra enarrauimus. sedem autem secundā obtinet in prædicamētis Quantum pluribus de causis. ac primū quidē, quod quanti in sermone de substantia meminit, cum dixit non esse proprium substantiæ nihil esse ei cōtrariū, siquidem est & quanti. ne igitur diu nos quanti naturę ignaros relinqueret, protinus de hoc post substantiam verba facit consulto. Deinde uero, quoniā quātum secundum sibi locum in rerum natura, vendicat. prima enim materia, ut sæpe proditum est, cum incorporea, informis, infigurataq; sit, prius in molem elata quantitatem consequitur, ac tres dimensiones capit, fitq; triplici præditum distantia, quod secundū subiectum Aristoteles nominat tum sic qualitates suscipit, & fit compositum, facitq; elementa: uerbi gratia quod trino constat spatio, caliditate frigiditateq; accepta, fit ignis: frigiditate autem & humiditate, fit aqua: similiter & reliqua. Secundum igitur locum in iis quæ sunt iure obtinet quantum. Quale uero in iis quæ sunt tertium possidet. Quartum quæ ad aliquid pertinent. siquidem respectus quidā utriusq; prædicamenti sunt quæ ad aliquid referuntur. Et quoniam cæteris sublatis, mente cōcipere ? potes naturale corpus, si desit dimensio, ne corpus quidem complecti animo valeas. locus autem & tempus & reliqua compilata inde sunt. Tertia causa est, quod quoniam substantia in primam ac secundam diuiditur, primum autem & secundum numeri, est numerus vero quanti, merito locus quanto post substantiam destinatus est Et aliter. ipsum quærere prius, quanti est. Rursus numero vtitur definitio corporis, cum inquit quod triplici constat dimensione: corpus autem substantia est numerus, quanti. Itaq; sermonem de quanto iure facit Arist. omnibus de causis secundum. Diuidit vero quantum in continuum atque discretum. Est porrò cōtinuū quantum quod unitas habet partes, atq; inter se cohærentes. discretum quod e cōtrario se habet quod partes inquā a seinuicem obtinet, disiūctas. Quanti cōtinui quinq; species enumerat, lineam, superficiem, corpus, locum, tempus, discreti

duas numerum,orationemq;.Cæterum gratia eorum qui Geometria initiati non sunt,de his opus est pauca dicere. Sciendum igitur id a geometris corpus vocari,quod tres obtinet dimensiones longitudinem,latitudinē,profunditatē,corpus autem,aut finitum esse,aut infinitum.Sed non esse infinitum demonstratum Philosopho est in Naturali ascultatiōe.ergo necesse est finitum sit corpus omne,si infinitum esse nullum posse ostensum est.quod autem finitum terminatumq; est id a termino clauditur. aliud ergo terminus est ab eo quod terminatur,quādoquidem terminos ambo,aut ambo terminata appellare erat necesse.Nam si hoc terminus est,illud quod terminatur idem vero ei quod terminatur est terminus. nec ab eo diuersus . necesse est quod diximur sequatur. Vt enim Socrates eiusq; imago , diuersa , non eadem sunt (nam si essent eadem,aut ambo Socratis imago essent , aut ambo Socratis)ita in termino & eo quod terminatur sese res habet. hæc igitur non esse eadem est necesse, quando quidē esse diuersa cōfessum est. Corpus ergo si tribus præditū sit dimēsionibus, huius terminus tres non habebit.Aut igitur duas aut unā habuerit,sed vnam obtinere non potest,non.n.corpus ipsum in vniuersum terminabit enimvero terminus totū id quod terminat extrinsecus emetiatur oportet.opus igitur est ut corporis terminus totū ipsum de foris ambiat, nec ꝓfūditatē tāgat.id si fit,lōgitudinē solū latitudinēq; habebit corporis terminus:quocirca dimensione una a corpore superabitᵣ ne idē sit corpori:qui est superficies corpus limitans,ac secundū longitudinē latitudinēq; circunscribēs. Quoniam vero ne hæ quidem extremo uacat,necesse est huius quoque terminum iuxta sermonē de corpore habitum, vna dimēsione ab ipsa superari.Hæc igitur cum penes longitudinem ac latitudinem consideretur,ille unum tantum quod est in longitudinē spatium habebit.is autem linea est,lōgitudo latitudinis expers uti eius quoq; habet definitio. At quoniam terminata quoque linea est , necesse est huius etiam terminus eadem ratione uno dimensu sit ea inferior.Hæc ergo cum in sola spectetur longitudine,huius terminus dimensione omnino vacat,quod est punctū. iccirco & ipsum finiens Geometra,punctum inquit est cuius pars nulla est.Quod autem nostræ cōmentum non sit cogitationis esse longitudinem quæ latitudine careat,sed id in rerum quoque natura inueniatur,perspicue ostendunt locorum distinctiones ·l-

lustrium ab opacis.ubi.n.sol uerbi gratia parieti incubuerit, eiusq; partem illustrauerit,necesse est quod locum collucatũ ab obũbrato disterminat ,longitudo tantum sit quę in latitudinem non porrigatur.nam si habeat latitudinem,id omnino aut lumine affusũ est,aut umbra cõtectum.non.n.quidquam inter hæc medium est: sed si lumine præditum,illustrato:si umbrosum,obumbrato applicabitur.At vero linea palam inter hæc media cernitur:quæ in longitudinem solum extensa obscuram a luminoso discriminat. nã si discreta hæc a se mutuo sunt, necesse est pręter hęc sit aliquid qđ ipsa disiungat,nec radiis illuminatum sit, nec umbra occupatum. Neq; hoc latitudinem habebit. habet enim id latitudinem quod necesse ẽ lumine sit aut umbra affectũ.at horũ neutrũ est,cũ utriusq; diręptio sit.Quare necesse plane est insolati atq; inumbrati loci interlimitiũ,longitudinẽ latitudine carentẽ esse duntaxat, qđ est linea.Quin cõmunis quoq; usus,lineæ naturaliter notitiam obtinet,cum uias metimur:longitudinem.n.sine latitudine solam accipimus.Rursus vero ipsius superficiei notio habetur, cum mensura definimus agros:nam eorum longitudinem solum latitudinemq; æstimamus.at vero puteis & parietibus & lignis metiendis,corporis intelligentiam concipimus,longitudinem & latitudinem & profunditatem nimirum assumentes. Rursum itaque si infinita linea non est,sed terminis conclusa,ipsius quoque omnino finis necesse est ab ea vno spatio vincatur.Linea igitur quoniam vnam in partem dimensile est,huius terminus nulla constat dimensione, quod est punctum.quamobrẽ & id ita finiunt,cuius pars nulla est. Ac si quidem per resolutionẽ hæc inter se deinceps posita esse ostendimus, & vero per compositionem idem hoc rursus demonstrabimus.Punctum si in fluxu ponatur,lineam facit: principium enim lineæ est,ut ipsum nunc temporis,& momentum motionis.Quapropter recte affirmat Arist.proportione hæc sibiinuicem respõdere,punctum,& ipsum nunc, & momentum. Quam enim punctum ad lineam utpote lineæ principium absq; dimensione habet rationem eandem & ipsum nunc ad tempus obtinet, & momentum ad motum:cum principia sint consequentium, ac spatio careant.Linea vero in latitudinem mota superficiem parit. hæc autem si in profundum agatur,corpus efficit.Atq; hæc de agnoscendis a nobis his quid linea sit,& superficies & corpus. Quod autẽ sint hæc cõtinua nemo ambigit:cohærent enim ipsis partes, sũtq;

vna inuicem iunctę. At locus & tempus non ex ſe habent continuum, quo circa & Ariſt. tribus prioribus enumeratis linea ſuperficie, corpore, velut ab alio principio ſubiunxit. { Adhuc autem præter hæc locus & tēpus. } Quaſi illa ex ſe continuitatem habeant, hæc non ex ſeſe, ſed aliis de cauſis. Eſt enim nihil aliud tēpus quam motus menſura, qui in cœleſti ſit globo. Diem nanque eſſe dicimus, ſolis reditum ab ortu ad ortū rurſus, & menſem vbi luna iterum ad idem punctum vnde moueri cœpit redierit magis, vero a ſole diſcedens rurſus ad idem cum ipſo punctum ſecundū longitudinē coiuerit. Similiter & annum, circuitum ſolis in ſignifero. Tempus ergo menſura eſt motionis: fit autem motio in magnitudine. Ariſt. enim motum nullum per vacuum fieri poſſe demōſtrat: nam ſiquis motum inquit per vacuum fieri velit, is rationē quam asſignet non habet cur celerius globoſa corpora iis quæ folii ſpeciem referunt, tametſi pari conſtent mole deorſum ferantur: aliasq; præterea demonſtrationes affert. Quare cū tria hæc ordine ſint diſpoſita magnitudo motus tempus, vtcunque ſeſe habet magnitudo, ſic motus quoque, ac quemadmodum motus, itidem habet & tempus. Nam ſi continua ſit magnitudo, continuus erit & qui in ea fit motus: quod ſi motus continuus ſit, erit & tempus cōtinuum. Simili modo & ſi diſcreta magnitudo ſit, diſcreta erunt & motus & tempus, Si in ligno verbi gratia fiat motus, huius vero ſint partes diſcretæ, fiet diſcrete & motus. at ſi continuæ hæ ſunt, eſt & motus continuus. Itaque ſi continuus ſit cœleſtis globus, eſt & qui ab eo fit motus continuus: continuum vero & tempus: eſt enim nihil aliud tempus, quam menſura quæ in eo fit motionis. Non igitur continuitatem ex ſeſe habet tempus, ſed propter motum: motus vero propter corpus in quo fit motus, quocirca tempus quoque continuitatem obtinet corporis beneficio. Verum ne locus quidem ex ſe continuum habet: eſt.n. locus, vti iam diximus, terminus ambientis quatenus rem quæ ambitur cōplectitur: vt dolium locus eſt vini non ipſum totum, ſed eius caua ſuperficies duntaxat ergo vt quod continetur ſe habet, ſic habebit & locus. Cum igitur continuum corpus omne atq; in loco neceſſario ſit, erit & locus continuus, qua de re locus quoque corporis ope quod in ipſo eſt continuitatem habet: eſt enim locus vt modo diximus, terminus ambientis. Nam quatenus quidem terminus eſt ambientis ſuperficies non locus dicitur, continuusq;

est, quatenus vero ambit locus habetq; qua locus est cõtinuitaté ex eo ipso quod continetur. Quod autem cõtinuus sit omnis locus, vel hic constare potest. Si enim dolium resciderís, nihilq; extra uinum, neq; aerem, neque aliquod corpus aliud suppolueris, inuenietur vini illius pars quæ per scissurá apparet in loco non esse, quod est absurdum: nam corpus omne loco contineri est necesse. quinque igitur hæ sunt species quanti. Quam ob causam vero speciebus quanti non cõnumerat motum? Dicimus propterea quoniam motus infinitates quædam est, est. n. uia a potestate ad actum, ob id igitur huius nõ meminit. Et item tanquam ad introductitios uerba faciens: præceptionem. n. maiorem requirit sermo de motu. Vel magis motum ne proprie quidem quantum esse dicendum, est enim actus quidam eius quod mouetur: nam quoná pacto alterationem, vel auctionem, vel decrementũ dixerim quátum? Vt ergo nec generatio quantum est, ita ne motus quidem ullus: nam nec motus localis ipse quantum est, sed actus, quidam, propter subiectum uero in quo fit, & nõ per se cõtinuitaté habet. Quamobrem mutationes in uniuersum, id quod supra quoq; asserebam, vias in prædicamenta, non prædicamenta esse dicendum est, aut alia ad aliud prædicamẽtum referẽda, ut loco illo prodidimus. At tempus cum numerus mensuraq; existat motionis, proprie est quantum: nam quanti sunt numerus & mensura, est ergo tempus quantum si continuum quoq; idest corpus quantum est. Cęterum quæritur quanam ratione corpus inter species quáti cũ corpus substantia sit connumerauerit. Dico itaq; esse & quantum & quale ut antea quoque indicauimus, substantiale, verbi gratia calidum in igne quale substantiale est, & in corpore tripliciter dimensum, substantiale quantum. Quem igitur admodum siquis calidum in igne, non ut ignem, sed ut qualitatem simpliciter contempletur, id ad qualitatem refert, ita corpus quoq; quoad longitudiné & latitudiné & profunditaté simpliciter habet spectátes, ut specié quanti, nec vt substantiam considerauimus. Discreti uero species sunt, ut traditum est, oratio & numerus. Est enim oratio, & quantum, & discretum quãtum. quantum quidem, quoniam syllaba breui & longa eam inquit metimur. discretum vero, quoniam syllaba quæuis propriam circunscriptionem habet, possumusq; syllaba una prolata supprimere alteram. Porro & numerus discretorum est, nam & huius quælibet vnitas circunscriptionem propriam ob

tinet. Hoc igitur pacto diuisione usus ac subdiuisione, rursus mo do quodam alio subdiuidit quantum: quantum inquiens tum ex habentibus inter se partium quæ insunt ipsis positionem, tum ex non habentibus constare. Ex partium suarũ inter se positionẽ habentibus dicuntur illa, quæ alicubi posita ac demonstrabilia sunt, partesq; habent totas simul consistentes, vt lapis. etenim situs est uerbi gratia in pariete, & demonstrari potest, sub sensum. n. cadit, simulq; partes eius omnes consistunt. Ex situm itaq; habentibus sunt corpus, & superficies, & linea, & locus, demonstrabilia nanq; hæc sunt omnia, & sita alicubi, habentq; partes omnes quæ simul constent. At vero tempus & orõ neq; demonstrari queunt, digito cum sensui non succumbant: neq; simul constitutas habent partes: neq; enim tempus simul totum existit, sed in ipso nunc solo: ipsum. n. esse in eo obtinet quod fiat corrumpaturq; protinus. Verum nẽ oratio quidem simul tota subsistit: nam pronunciata sylla ba quæ sequuntur dicenda nequaquam expectat, sed prius interiit prima quam secunda prodierit. Quomodo igitur quod non permanet positionem quampiam habet? atqui ordinem magis naturalem quendam habere hæc dixeris: est enim ipsum nunc futuro, non autem futurum ipso nunc prius. estq; id naturalis ordo, cum non reflectatur. Ordo autem ad nos relatus, est cum nullo di scrimine reciprocat: velut cum a dextris inchoantes, primum dixerimus dextrum, rursus si incipere a sinistris uelimus, sinistrum primum asseruerimus. Et uero oratio quoque ordinem obtinet naturalem, nam qui orationem dicit, primam syllabam hanc habet, illam secundam. Quin ordo etiam in numero est, quod duo priora uno numerentur. Verum quoniam est duplex numerus, alter in animo numerans, alter in numerabilibus: quemadmodum & Sextarius duplex, tum quo metimur, tum quem metimur: animo insitum numerum non posse ex iis esse quæ positum partium habeant per spectum est: non enim situm quempiam habent eius partes, cum sit intelligibilis, qui autem in numerabilibus est rebus, ut in decem equis, is ex positum habentibus consistit. nam iacent usquam eius partes, ac quendam inter se obtinent sitũ, ob id itaque dixit. {Positionem autem haud plane acceperis.} Nec dixit nequaquam: haud ignarus numerũ alterõ ex positionẽ habentibus constare, alterum, ex non habentibus. Sed. n. uel in ipsis auctoris uerbis perscrutari ea quę diximus operæpretium est. {Partiũ enim

numeri communis nullus est terminus ad quem eius copulentur partes.} Quod numerus quantum sit, ne probatione dignum quidem arbitratur, qui enim numerum non vult quantum esse, nec aliud quidquam censuerit. quod autem discretum sit quantum, nimirum hoc asserit. non enim inquit terminum habet ad quem partes eius cōmittantur cōmunē. Nam si denariū numerū in duos quinarios diuiserimus, discretum vtrunque circunscriptionemq; habere cōperiemus. neq; enim vnitas aliqua est quæ partibus vtrisque coniuncta sit, suaq; opera continuitatem iis largiatur. Similiter & in septenario numero. nam quarta vnitas, trinitatum neutrā neq; ad seipsam, neque eas inter se connectit: sed ipsa quoque circūscriptione propria consideratur. quare discretum quantum est numerus. Sed oratio quoq; inquit discretum est quantum, eadem de causa. nam neq; orōnis partes, syllabas inquam, per cōmunē terminū quempiam continuari cernas, sed circunscripta quælibet est. Orationem autem dicit quæ cum voce fit quando quidem. n. oratio altera pronunciatiua est altera interius insita, quæ in animo spectatur, ob id de pronunciatiua se oratione loqui admonet. nā interior ne quantum quidem est omnino. verum si quidpiam est modo, animi qualitas proculdubio est, si habitus dispositio est animi, dispositio autem & habitus qualitates, vti intelligemus. Numerum autem orationi antepoſuit, quoniam per eum orationē metimur. {Linea uero continua est. est enim communem terminum sumere ad quem eius continuantur partes, punctum. & superficiei lineā.} Linea iure continua est. est enim linea longitudo latitudine carēs. nam pars eius quælibet ad aliam atque aliam copulatur, quę punctum terminum obtinent communem punctum autem impers est, vacatq; dimensione. merito igitur & eius partes continue ac citra dimensionem vnitæ sunt. diuiditur. n. in puncto linea, in quo & eius copulantur partes. Cæterum punctum seu cōmunē terminū potestate nec actu oportet cepisse. nam si actu acceperis, non erit linea tota cōtinua. Et vero speciei partes communi termino idest lineæ copulantur. quocirca continua est. & superficies, per lineam enim diuiditur, quod si linea longitudo est expers latitudinis cū superficies per longitudinem secetur, partes latitudinis interstitio carebunt quandoquidem nec linea spacium habet secundū latitudinem. Porrò vel hoc loco linea potestate & non actu capienda est. {Partes enim plani ad terminum quendam copulantur cō

munem.} Antiquiores enim superficiem absolute omnem, planum unum pro vno dicentes appellāt. siquidem nullo discrimine superficiem vel planum nominant. Iuniores vero non omnem superficiem planum vocant, sed extentam duntaxat. norunt quippe superficiem genus esse, eamq; in planam, & teretem, & globosam, ac si alia sit quæpiam diuidi. {Eadem vero ratione & in corpore cō munem terminum lineam vel superficiem sumere assignareq; habeas, ad quam se corporis partes contingant.} Copulantur enim ad superficiem terminū communem corporis partes. ob eam vero & ad lineam. Nam cum superficies secundum profundum diuidat corpora, ipsa vero profunditatis dimensione omnino careat, necessario quoque partes corporis per superficiem ad seinuicem cl tra dimensionē copulantur. rursus autē & hoc loco, diuisionē etiā ad superficiem potestate accipimus. {Ob superficiē vero corporis partes vel ad lineā copulantur.} Quoniam enim (vti diximus) adepta fluxum linea superficiem facit, is a linea incipiat oportet, qui corpus secundum superficiem diuidit. eamq; velut attrahendo superficiem constituat, atq; ea subiectum diuidat. Quamobrē quoniam corpus ipsa per se totam superficies secat, necesse quoque est vt suo termino, linea inquam, corporis extrema coniungat. {Est porrò tempus & locus huiusmodi. nam tempus nunc, ad præteritum ac futurum copulatur. rursus locus continuorum est. occupant enim locum quendam corporis partes, quæ ad communem terminum quendam cōnectuntur.} Si enim corpus coniunctas continuasq; habere partes demonstratum est. (nanque secundum se totum in loco est omne corpus) locus ergo qui corpus ambit, continuus est. Siquidem pars nulla corporis quin in loco sit, effugit. Igitur ob corporis cōtinuitatem habet & locus continuū.

XXII.

AMPLIVS *autem. Alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem, alia autem ex non habentibus positionem: vt lineæ quidem partes positionem habent ad seinuicem, singulæ nanque earum sitæ sunt alicubi, & habeas unde distincte sumas, & assignes ubi singulæ sitæ sint in plano, & ad quam partem reliquarum copulentur. similiter autem & partes plani positionem habent aliquam. si*

militer nanque assignaretur vnaquaque vbi iacet,& quæ copulentur ad seinuicem.sed & solidi partes similiter,& loci.in numero autem non possit quidquam ostendere quemadmodum partes eius positionem aliquam habeant ad seinuicem, aut vbi iaceant, aut quæ partes ad seinuicem connectãtur. neque ex quæ temporis sunt:nihil enim permanent partes temporis,quod autem non est permanens,quomodo positionem aliquam habebit?Sed magis ordinem quendam dices habere, eo quod aliud quidem prius sit temporis,aliud vero posterius. Sed & in numero similiter,eo quod prius numeratur vnum quam duo, & duo quam tria: & sic habebunt aliquem ordinem: positionem uero non omnino accipies.Sed oratio similiter.nulla.n. remanet partium.sed dictum est simul,& non est hoc amplius assumere Qua propter non erit nulla positio partium eius siquidem permanet.Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant, alia ex non habentibus positionem.

{Præterea quædam ex partium quæ ipsis insunt positionem inter se habentibus constant,quædam ex non habentibus.}

Attendendum est construi in priore diuisione tempus quantis continuis,lineæ,superficiei,corpori,loco.hic vero iis quę non ex positionem habentibus partium constant. quandoquidem ex habentibus positionem consistentia tribus his figurantur, quod sita vsquam sint,superius inferius: quod digito demonstrari queant: quod partes coniunctas hoc est totas simul existentes habeant: quorum ne vnum quidem tempori cõpetit. Numerum autẽ cum in prima dimensione discretis connumerasset, hic positionem habentibus iunxisse quodam modo videtur, enim vero de quali numero sermo ei sit superius diximus.{ Vbi sita quælibet in planitie sit, & quibus reliquarum partibus cohæreat.} Per hæc verba, vbi sita quælibet sit,receptiuum dicit.Per ea vero, & quibus reliquarum partibus cohæreat,sex positus aduerbia.Qua vero ratio ne quantum non id quod præditum ordine sit & non sit, sed in positum habens & non habens diuisit?Quoniam ordo in quanto spectatur.Non enim in posititiis ordo est duntaxat, sed in positu

quoque

quoque carentibus.nam & in numero visitur, siquidē vnum prius duobus est: & in oratione, quandoquidem exordium narrationi præmittitur:& in tempore.primū enim præteritum est,dein præsens,postremo futurum.

XXIII.

PROPRIE *autem quanta hæc dicuntur sola quæ dicta sunt:alia vero omnia secundum accidens.* Ad *hæc enim aspicientes,& alia dicimus quanta:vt multum dicitur albū,eo quod superficies multa sit. & actio longa, eo quod tempus multum sit,& motus multus.* Ne*que enim horum singulum per se quantum dicitur:vt si quis assignet quanta actio est, tēpore diffiniet annuam,vel sic aliquo modo assignans.& album quantum quid sit assignans,superficie definiet.quanta enim fuerit superficies, tantum album esse diceret.* Q*uare sola proprie secundum seipsa dicuntur quanta,quæ dicta sunt. aliorum vero nihil per se: sed si forte per accidens.*

{Cæterum proprie quanta hæc sola dicuntur quę commemorauimus:alia vero per accidens omnia.quippe ad hæc respicientes,& alia quanta nominamus.verbi gratia multum vocatur albū, quod sit superficies multa.}

Scientis munus est non subiectas modo eius scientiæ res contemplari,verum eas etiam quæ esse videntur,nec re vera sunt persequi atq; refellere.Id quoq; Arist. facit. nam cum species quanti septem,nempe continui quinq;, duas autem discreti enumerasset non eatenus stetit,sed num sub quantum redigi & alia quæpiam possint disquirit.Quandoquidem igitur album & multum & paucum videtur,quanti autem sunt multum & paucum:sed actionem quoque longam & breuem uocamus,inquit non proprie quanta, verum per accidens appellamus.Eo enim quanta & ipsa nuncupantur quod in quantis existant.Nam quoniam in superficie albū est,si multa vel pauca illa sit,album quoq; multum paucū ue esse ex transumptione hac affirmamus.Similiter & actio vt longa sit

aut breuis per accidens habet. Cum enim exempli causa Troianum bellum in quodam tempore sit puta decennio confectũ tempus autem longum nominemus, iccirco & actionem quæ in longo tempore c[.]itur, longã esse per accidens dicimus. Quamobrẽ quanta propriè ea sunt quæ recensuimus: alia vero illorum gratia quãta p accidẽs appellãtur. { Et motus multus. } Multus dicit motus esse, quod tempus in quo fit, multũ existat. Tempus enim mensura est motionis, nam mensem uocamus lunæ restitutionẽ. annum vero, solis circuitum annuo tempore confectum. quippe siquis quanta sit actio quæpiam rogatus fuerit, tempus respondet, ut decem annorum. { Quanta enim cumque superficies fuerit, tantũ quoque albũ esse affirmabis. } Nam si quantũ sit albũ interrogaueris, dicimus bicubitum forte uel tricubitum quanta nimirum & superficies est quæ album multum continet. Quare non ipsum album multum vel paucum, sed superficiem appellamus. Cæterum potest & in cubitali superficie albũ eo magis quod in bicubitali est album esse: verum tunc album non albo plus, sed album albo magis album nominamus.

XXIIII.

AMPLIVS. *Quanto nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est quod nihil est contrarium: ut bicubito vel tricubito, vel superficiei, uel alicui talium. nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum: sed magis eorum quæ sunt ad aliquid. Nihil enim ipsum per seipsum magnum vel paruum dicitur, sed eo quod ad alterum refertur. ut mons quidem paruus dicitur, milliumvero magnum eo quod hoc ijs quæ sunt sui generis maius sit, illudvero ijs quæ sui suut generis minus. ergo ad alterũ est eorum relatio. Nam si per seipsum magnũ vel paruũ diceretur, nunquã mons quidem aliquando paruus, millium vero magnum diceretur. Rursus in uico quidem plures homines esse dicemus. Athenis uero paucos, cum sint, illis multos plures. & in domo quidem multos: in theatro vero paucos, cum sint plures.*

{Item quanto nihil est contrarium.}

Cum quanti diuisione nobis tradita, qualia proprie quanta sint,& qualia per accidens dixerit,nunc vult,perinde atq; in substantia fecit.proprium quanti assignare.nam finitionem eius promere minime licuit,ob eam quam supra causam attulimus:nempe quod generalissimorum generum finitio explicari non possit.siquidem de decem prædicamentis ens,ut in introductionibus proditumest, non ut genus prædicatur. Nam si de quanto hoc quopiam ei ut bicubito sermo haberetur,fieri poterat,:vt genere assumendo quod est simpliciter quantum, eius naturam finitio nc exhiberet.nunc vero de simpliciter quāto sermonem instituit, cuius genus inuenire generalissimum non est,quo finitionem eius in medium afferr et.Verum enimuero quemamodum in substantia,ea prius quæ ipsius propria esse viderentur exposuit,dein cō futatis iis,uniuersum eius vere propriū tradidit,hic quoque haud secus explosis prius iis quæ propria quanti esse videbantur,postea germanum ipsius proprium edocet.Atque in primis quidem, nihil inquit contrarium habere,quanti esse proprium videri: nā finito quanto quidnam esse inquit contrarium,vt bicubito,vel tricubito,vel superficiei,uel eiusmodi cuiquam potest.{Nihil enim eorum contrarium est,nisi quis forte multum pauco, vel magnū paruo contrarium esse affirmauerit.}Hic proprie an magnum & paruum contraria,vel quanta omnino sint,accurata examinatione scrutatur. Nam cum in disputatione de substantia hæc sola cō memorasset,contrarietate eorum concessa præteriit, nunc vero non esse hæc quanta,sed ad aliquid demonstrat:idq; duplici rursum via,tum per instantiam, nempe quod non sint quanta, tum per fiduciariam reprobationem,nimirum quod tametsi quanta esse fuerit concessum,non sint tamen contraria. Ac primum quidem per instantiam sic inquiens,horum autem nullum est quantum,sed ad aliquid mag is nihil.n.ipsum per sese magnum dicitur aut paruum,sed ad alterum refertur.Proprium nanque ad aliquid se habentium est,uno posito simul inferri alterum,& tolli sublato. Nam posito patre,secum omnino & filius infertur,atq; eo sublato perimitur. Eo modo nec multum quidquam ipsum per se dicitur multum,sed si ad paucum referatur, nec secus quoque paucum ad multum. Et vero in paruo & magno similis ratio est: habet.n.relationē utrumq; ad alterū,neq; horū ipsum per se ullū

finitam quampiam obtinet naturã,idq; apertũ hinc est,nã mons inquit paruus,magnũ aũt milii granũ vocatur.Atqui si horũ p se quodlibet paruũ diceretur.neq; ad alterũ collatiõe ad illud referretur,vtiq; nõ montẽ paruũ,granũ aũt milii magnũ nominaremus. ridiculum.n.hoc esset:nunc vero paruum quidẽ montẽ,alio videlicet minorem mõte appellamus.magnũ autem milii. granũ,nempe alio maiorẽ.Sic & paucos homines Athenis esse, ipsas sibi alii ue urbi conferentes: in vico vero complures, quanquam hic quàm Athenis pauciores,cõparationẽ nimirum ad vicum alium facientes.Qua de re aut continuum quanti & ad aliquid relati,idẽq; esse prædicamẽtũ dicamus, aut si distincta prędicamenta sunt,hæc nõ ad quãtũ,sed ad id magis qđ est,ad aliquid referẽda.

XXV.

AMPLIVS. *Bicubitum quidẽ & tricubitum & vnũ quodq; talium quantum significat.magnum vero uel paruũ nõ significat quantum,sed magis ad aliquid.quoniam ad alterum consideratur & magnum & paruum.quare manifestum est quòd ipsa sunt eorum quæ ad aliquid.*

{Præterea bicubitum & tricubitum atq; unumquodq; eiusmodi,quantum significat.magnum autem & paruum nõ indicat quãtum,sed ad aliquid magis.}

Proprie.n.quantum,inquit,& circa quantum sit denotat.tricubitalis.n.ut sic dixerim,bicubitalis ue est.Quare quæ propriẽ quãta sunt circa quantum quoque versentur declarant. At magnum & paruum,multumq; & paucum non certum quantum definitũq; obtinent.est enim horum quoduis infinitum.quapropter hæc quãta non sunt.Quid ergo,dixerit quisquam,non est fortasse infinitum quantum?nam vbi continuum vel numerum vel lineam dico,aut huiusmodi quidpiam,quantum quoddam pronuncio quidem,non tamen præterea & circa quantum sit definio, velut cum tria dico,vel quinque,vel tricubitum.Neque igitur in his infinitudinem eandem spectari aio, quæ in paruo ac magno visitur, & multo ac pauco. sunt enim infinitiora semper speciebus suis genera.Animali igitur pronunciando non perinde finio subiectum atque cum hominem dico, aut equum.Verumtamen quoniam non æquiuoca simpliciter vox est animal,sed insita quę

dam communiter pluribus ſubſtantia,licet quod ab hac voce ani mal ſignificatur definire,atq; ſubſtantiam animatam ſenſu prædi tam eſſe dicere,eſtq; certa quædam natura ea quę ab animali de notatur.Sic igitur & in propoſitis.Nomen enim cōtinui cum ge neralius pateat,eſt quanto quidem infinitius determinato,nempe tricubito:quippe hoc indiuiduum iam eſt,vt ibi Socrates quoq; indiuiduum.Similiter numeri quoque ſignificatum eſt quam tri-um,& quinque,quæ ſunt indiuidua.Sed eſt tamen & in his quid-dam,ut quod declaratur,finitum continuum enim eſt quantum, cuius partes ad terminum quendam coeunt communē,diſcretum autem,quod non ita habet.Et vero linea nominanda, magnitudi nem dico ſpatio vno comprehenſam,ſuperficie,duobus: corpore autem,tribus,ac finitum horum quodq; eſt, perpetuo ſe perinde habens,nec ad reſpectum diuerſum,differentem , vt magnum & paruum,& multum & paucū naturam admittit. nam ſi quis ma-gnum dicat puta,quod aliud exuperet,atq; iccirco magnum mō-tem ,verbi gratia Olympum afferat,vt Hymetto vaſtiorem , ta-men eundem hunc ſi terrę conferat,paruū, quaſi minor quam ea ſit,appellabit.Ergo quod eſſe magnum dicitur, quantum quod-piam finitum non eſt:vt ſingula quæ diximus quanta ,non quan ta duntaxat ſunt,ſed & circa quātum ſint definiunt,exempli gra tia vel in unum porrigi verſum,vt linea,uel in duos , ut ſuperfi-cies,vel in vnione partium ſpectari,vt continuum, vel in earun dē diuiſione diremptioneq;,vt diſcretum.Præterea. Iam magnū & paruum in quantis verſantur particularibus, ut in hac ſuperfi-cie , ſimiliter & in hac linea, atque in hoc corpore.& multum ac paucum in hoc numero. Quocirca in quantis indiuiduis ho-rum quoduis verſatur . quanta vero indiuidua , non quanta ſe modo eſſe , verum & circa quantum ſingula eorum verſentur declarant,vt tria,& quinq; . Non ergo quanta ſunt magnum & paruū.quo factū eſt,ut vſus quoq; Aris.huiuſmodi fuerit exēplis vtiq; cum dixit a bicubito atq; tricubito eiuſq; notæ ſingulis dū taxat,ideſt ſubſiſtentibus indiuiduis quantum indicari.Nā ſi quā tū omnino eſt magnum & paruum, indiuiduum prorſus dicendū eſt:ſi eſt(id quod dixi)ſimpliciter quippiā magnū,ſed magnū ī ſub ſiſtentia eſſe pronunciamus,eſt autem & magnitudo indiuidua. Ergo ſi quantū eſt omne indiuiduum,definit : magnum autem & paruum & multum paucumq; cū ſint indiuidua , infinita quædā

existunt.nō igitur quāta sunt magnū & paruū,ac p instantiā quidem,ne quanta quidē ea esse ita concedit.Per fiduciariā autē reprobationem,tametsi quanta esse ea cōcesserit,ipsa tamen non esse contraria demonstrat.Illinc uero reprobationis initium sumit.

XXVI

AMPLIVS. *Siue aliquis ponat quanta esse hæc,siue non ponat nihil est in illis contrarium.quod enim non potest sumi per seipsum,sed ad alterum refertur,quomodo huic aliquid erit contrarium?*

{Item siue ponat quis quanta ea esse,siue non ponat, nullū est ipsis contrarium.nā quod ipsum per se sumere non est,sed ad alterum refertur,quomodo contrarium huic esse quidpiā possit?}

Quod dicit huiusmodi est,Contraria primū ipsa per se sunt, absolutamq; obtinent subsistentiam:tum sic inter se bellum suscipiunt:vt album & nigrū,cū alia prius quædam sint,(sunt enim qualitates)ita aduersus se mutuo prælium ineunt. Eo siquidē ad aliquid relata a contrariis differunt, quod primum ipsa per se contraria sint.(licet.n.qui album dixerit , nigrum non accepisse:& ne omnino quidem,etiā si album sit, esse. contra nigrum esse,nequaquam albo existente)deinde inter se pugnent . Atquæ sunt ad aliquid,simul seinuicem pariant,simulq; intereant . nam patre nominato,filiū quoq; simul comprehendi:& hoc rursus perempto,simul & filius deperit . Quandoquidem igitur magnum paruumq;,& multum ac paucum per se minime ipsa sunt,neq; horum per seipsum non alteri adhærens subsistere aliquod valet, non contraria,sed ad aliquid esse conspicuū est . Contraria enim esse ea dicebamus,quæ prius ipsa per se subsistentiam habēt propriam, dein sic inter se pugnam committunt.

XXVII.

AMPLIVS *autem.Si sunt magnum & paruum contraria,continget idem simul contraria suscipere , & ea ipsa sibimet esse contraria . contingit enim simul idem paruum esse & magnum . est enim ad hoc quidem paruum , ad alind vero idipsum magnum . quare idem & paruum & magnum eo*

dem tempore esse contingit. quare simul contraria suscipere. Sed nihil est qđ videatur simul contraria suscipere posse, vt in substantia quidem. susceptibilis enim contrariorum esse videtur: sed nullus simul sanus est & æger: neque albũ & nigrum est simul. nihilq́; aliud simul contraria suscipiet. Et eadẽ sibiip*sis contingit esse contraria. nam si est magnum paruo contrarium, ipsum autem idem simul est magnum & paruum, ipsum sibi erit cõtrarium: sed impossibile est aliquid sibiipsi esse contrarium.* Non *est igitur magnũ paruo contrariũ: neque multum pauco. quare nisi & eorũ quæ ad aliquid hæc quis dicat, sed quanti, nihil contrarium habebunt.*

{Insuper si erũt magnum & paruum contraria, vsu veniet idẽ simul contraria admittere, atque ipsa sibi ipsis esse contraria.}

Ex his contraria plane non esse ea per abductionẽ ad impossibile demonstrat. ait enim. Si contrarium paruo magnum est, eodem tempore contraria eidem inesse continget. nam erit idem & magnum & paruum, & multum & paucum: verbi causa, milii granum si ad fabam conferas, paruum: si ad sinapi, magnum appellatur. & qui Athenis homines sunt, si iis qui in pago habitant compares, multos: si iis qui totam græciam incolunt, paucos nominabis. itaq; hæc, id quod fieri nequit, tempore eodem contraria ascisćent. Enim uero substantia contrariorum quidem esse capax asserebatur, nón tempore eodem tamen contraria accipere. erit n. idem nunquam eodem tempore calidum & frigidum, album, & nigrum. Non solum autem admitti ab his contraria inquit, sed ipsa quoque sibiipsis fore contraria: siquidem dicitur idem paruum & magnum, & multum & paucum, quod certe absurdũ est: quippe ens nullũ ipsum secũ pugnat. {Non est igitur magnũ paruo contrariũ, nec multũ pauco.} Antea contraria ipsa supposuit & quãta nõ esse ostendit. dein subiecit quanta esse, atque contraria non esse monstrauit. nanq;, vt verum postulat, neque quãta sunt neque contraria, sed ad aliquid. Quod itaque quanta non sint, per instantiã asseruit. ꝙ vero neq; cõtraria, per fiduciariã reprobationẽ. sunt ergo uti diximus, ad aliquid, ipsumq́; esse habẽt in quãtis. Proprie aũt magnũ & paruũ de cõtinuo dicunt.

nam corpus magnũ,& paruũ appellamus.similiter & lógũ & breue.codẽ modo & superficiẽ,ac species cõtinui reliquas magnas vel paruas,vel lõgas vel breues ꝓpric nominamus. At multũ paucunq; de discreto , nec situm habente,nempe de numero ac tempore,quæ positu carent.multũ nanque tempus & paucũ,similiter & numerũ dicimus.Quamobrem sermonẽ & ipse in exẽplis meditatus,magnũ & paruũ in mõte & milii grano,quæ continui quãti sunt.accepit.corpus.n.est vtrumque. Multũ vero & paucũ in numero,in hominibus inquã,tũ qui Athenis , tũ qui in pago degunt,quæ suut discreti.est.n.numerus discretũ quantũ.Cæterum sæpe quoque abutẽdo,paruũ & magnũ de discreto ferimus, multum vero & paucum de continuo.paruam siquidem Demosthenis esse orationẽ dicimus aut magnam, quod ad scopum vnum ac continuũ spectet . quare & de oratione hac magum ob scopi continuitatẽ vnitatẽq; ferre cõsueuimus.nimirũ orationes nouem illas de publicis negociis haud quaquam orationem lõgam vocaremus.non.n.intentio harum una est ac continua . neque itẽ Philippicas undecim:sed eas dicimus multas. Quin & aquam,cũ continua sit,multam nominamus,forte qnod facile diuidatur.Sępe vero & multam dicimus viam tametsi continua est , nempe, quod in multa stadia secetur:vel quod ambulando locus quidam pedibus distinguatur. Est uero & hoc loco iure quæstione dignũ quomodo multum & paucum quanta esse paulo ante affirmauerit,cum dicere proprie quanta hæc sola nuncupari quæ proxime docuit.Sunt autem quinque cõtinui species,linea supeificies curpus,locus,& tempus.& duæ discetì,oratio, & numerus . Alia vero,inquit,per accidens omnia quippe ad hæc respicientes , & alia quanta nominamus,ut multum uocatur album , quod sit superficies multa.Quo pacto igitur his prius dictis , quibus multũ & paucũ quãti esse plane pronũciauit hic nõ esse quãti,sed adaliquid affirmat?si.n.nõ quãta ea esse hic uere ostẽsum est, superius eandẽ esse quãta ꝑperã dixit.quid ergo ad hoc aiunt?nimirũ (id quod nos sæpe ꝓdidimus)quæ sunt ad aliquid , definitã re vera nequaquã habere naturã,sed ĩ prædicamẽtis aliis existere:esseq; multum & paucum , & magnum , ac paruum , & duplum & dimidium , similiaq; ad aliquid : quæ in quanto consistunt, non in quali : quemadmodum & albius, & dulcius , & grauius, ad aliquid ;quæ subsistentiam in quali obtinent. Itaq; cum mul-

tum dicimus album,quoniam multum & paucum,quæ ad aliquid sunt,circa:quantum,& non quale versantur,non propriè uidelicer,neque per se loquimur:verum quia superficies multa quędā est quanti.Non hoc igitur dixit superius , multum ipsum per se quantum esse,sed ad aliquid in quanto : neque id sane in quanto ferre nisi per accidens licet , nempe quod in quanto sit , multum ac paucum admittente.

XXVIII.

MAXIME *autem circa locum esse videtur contrarietas quanti.sursum enim ei quod est deorsum cōtrarium ponunt,locum qui in medio est deorsum dicētes: eo quod plurima distātia sit medij ad mundi terminos.Videntur autem et aliorum cōtrariorum ab his afferre diffinitionem. Quæ enim plurimum à seinuicem distant eorum quæ sunt sub eodem genere,contraria esse diffiniunt.*

{Porrò quanti contrarietas circa locum esse maxime videtur. supra enim & infra contrarium ponunt locum ad medium infra nominantes,quod ad mundi terminos plurimū medii spaciū sit.

Postquam magnum & paruum neque quanta esse neque contraria demonstrauit,siquis omnino inquit contemplari in quanto contrarietatem uelit,supra & infra cōcipiat. hæc enim tum a se mutuo plurimum distant,tum contrariorum quoque ob id finitionem suscipiunt.sic nanq; definiuntur contraria,quæ plurimū sunt in eodem genere a seinuicem distincta.Cæterum hoc ipsi non placet.siquidem supra & infra in rerum natura re uera non est , sed circum & medium : quę non contraria , sed ad aliquid sunt. circum enim ipsum ,circum ,medium est supra vero & infra spacio abesse per diametrum a se mutuo debent.At terra centri rationem obtinet vniuerso collata,ad quam grauia omnia deferuntur. Qua itaque ratione locū terræ , hoc est centrum uniuersi,ignis, loco , idest caue lunaris globi circunferentiæ contrarium asseremus? non .n. alter ab altero abest uniuersi diametro quare plurimum semoti non sunt . Seiuncta enim sunt ea plurimum quæ omni distant . diametro . ergo neque hæc neque supra & infra contraria sunt , sed uti dixi, ad aliquid . circum nanque ipsum. circum medium est.Nisi quis infra esse terram simul omnē sup-

posuerit, quod terra sub pedibus atque infra quauis sui parte sit habitantibus, cœlum autem supra. Quod siquis secundũ terræ superficiem infra, sphæram autem supra dicere velit, idem supra infraq; esse inuenietur. Nam superna terræ superficies infra est cœli comparatione. si infernæ suiipsius superficiei conferatur, supra. Quin & hemisphærium vtrunque supra infraq; erit, cum sese pro motu diuerso aliter atque aliter habeat. Sed nihil est quod simul in seipso contraria eadem ratione obtineat. Qua de causa fieri nequit vt supra & infra in rerum natura proprie sint. nisi modo prædicto simul terrã omnem infra appellare cuiquã libeat. Enim uero situ est supra & infra: vt capiti nostro impẽdẽs laquear quippe ad nos relatũ, supra est, ad eo superiora, infra. {Locum ad medium infra nominantes quod ad mũdi terminos plurimum medii spacium sit.} Qui, inquit, supra & infra in rerum natura esse propterea volunt, quod terra a quouis mundi termino spacio p diametrum distet, terram infra esse iccirco asseuerant. { Ad his vero finitionem quoque aliorum inferre contrariorum videntur. nam quæ a se plurimum inuicem in eodem distant genere, contraria definiunt.} Quoniam terram infra esse suspicati sunt inquit, hæc vero vt ad singulos mundi fines relata plurimo interstitio abest, per diametrum inquam: sunt autem supra & infra contraria, referunturq; hæc ad vnum genus quantum, ex his & contrariis omnibus finitionem afferunt, contrariaq; esse dicunt ea quę a se mutuo distant plurimum sub eodem genere comprehensa.

XXIX.

NON *videtur autẽ quantum suscipere magis & minus, vt bicubitum. neque enim alterum altero magis bicubitum. neque in numero: vt tria quam quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neq; quinq; quam tria. nec tempus alterum altero magis tempus dicitur: nec in vllo eorum quæ dicta sunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non suscipit magis & minus.*

{Non videtur vero Quantum magis & minus admittere.}

Cum proprium esse quanti asseruerit nullum habere cõtrariũ, idq; omni inesse ostenderit, non addidit quanti hoc pprium non esse, quandoquidẽ & substantiæ cõpetat, quẽadmodũ & in substã

tia egit.hoc.n.ex iis fuit perſpectum, quæ de ſubſtantia diſſeruit. Nam ſi ibi proprium non eſſe ſubſtantiæ nihil contrarium habere pronunciauit,quòd & quanto conueniat: conſtat hic quoq; proprium quanti,quoniam,& ſubſtantiæ ineſt,non eſſe.Quare quantum nullum capax contrariorum eſt.Verum ſi contrariorum capax quantum eſſe fateri oporteat, vti ſubſtantiæ quoq; contrarium nullum eſſe dicebamus:ipſam vero capacem contrariorum, quid ergo?non eſt,inquiunt, craſſum & tenue quanti, & latum & anguſtum,quæ ſunt contraria? At hæc non eſſe quanta, ſed ipſum eſſe obtinere in quantis aſſerimus,non aliter quàm magnũ quoq; ac paruum.craſſum.n.id vocamus,quod dimenſionem multam habet in profundum.latum,quod in latitudinem.anguſtum aũt & tenue,quod parũ in profundum ac latum interſtitii habet. ac quæcunque de aliis prodidimus, magno inquam & paruo, multo & pauco, hæc in his quoq; pronunciabimus.nam & hæc ad aliquid ſunt.{non videtur quantum magis & minus admittere.} ad aliud quanti proprium tranſiuit,quod eſt non admittere magis & minus.neq; id iniuria:ſiquidem diximus,vbi quantitas eſt, ibi magis & minus ex contrariorum miſtione fieri.Eſt vero ſciendũ, & hoc rurſum reprobari a Philoſopho,perinde quaſi & ſubſtantiæ competat:ad aliud autem degreditur,aitq;.

XXX.

PROPRIVM *autem maxime quanti eſt quod æquale & inæquale dicitur.Vnum quod enim eorũ quæ dicta ſunt quantorum æquale & inæquale dicitur:ut corpus æquale & inæquale dicitur.& numerus,& tempus æquale & inæquale dicitur.ſimiliter autem & in aliis quæ dicta ſunt, vnunquodq; æquale & inæquale dicitur.In cæteris vero quæcunque quanta non ſunt,non prorſus videbitur æquale & inæquale dici. ut diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & disſimilis.& album æquale & inæquale non omnino dicitur,ſed ſimile uel disſimile.quare quanti maxime ſit proprium,æquale & inæquale dici.*

{Cæterum quanti proprium maxime eſt, æquale dici atq; inæquale.}

Atq; hoc præcipue proprium eſt quanti, quoniam rei ſoli ineſt atq; omni. linea.n. æqualis lineæ atq; inæqualis dicitur, & locus loco, & ſuperficiei ſuperficies, & corpus corpori & orationi oratio & numerus numero. Quod ſi in quoquã alio æquale & inæquale nominemus, id non per ſe, ſed per accidens appellamus. exempli cauſa, corpus hoc album dicimus corpori albo illi æquale eodem modo & inæquale: non in quo alba ſunt, ſed quatenus corpora, quæ ſunt quanti. Verum ſimile magis in talibus propriè diceretur atq; diſſimile. album.n. albo ſimile ac diſſimile dicitur: & in id genus aliis eadem ratione.

DE RELATIVIS, HOC EST, ad aliquid ſeſe referentibus. XXXI.

AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterũ. Vt maius hoc ipſum quod eſt alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius.n. duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt. At vero ſunt ẽt & hæc ad aliquid: vt habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio. hæc enim omnia quæ dicta ſunt, hæc ipſa quæ ſunt aliorũ eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſcientia alicuius ſciẽtia, & poſitio alicuius poſitio, et alia vero ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur.

{ Ad aliquid vero dicuntur talia quæcunq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur.}

Quinque hæc ante relatiuorum præceptionem oportet quæra

mus. Primum ordinem eorum ad prædicamenta. Alterum inscriptionis causam. Tertiū eorum subsistentiam, quænam sit. quartū diuisionem in species. Quintum, genus docendi. Primum itaque cur locutus de quanto, non deinceps de quali, sed de ad aliquid relatis sermonem instituit: tametsi quale formam per se quandā ac subsistentiā habeat, hæc autem propriam non habeant subsistentiam, sed ipsum esse in aliis obtineant prædicamentis? pluris enim quæ per se substant fiunt, iis quæ ipsum esse in obnixu possidēt. nam ipsum per se quidquam primum sit oportet, tum sic ad aliud cohærentiam suscipiat. Dicimus igitur quomodo fecit in quanto, secundamq; de hoc præceptionem ob id statuit, quod in sermone de substantia eius meminerit, ne diu nos quid tandē quantum esset ignorare pateretur, non secus quoque hic facere. postea enim quam, cum de quanto ageretur, ad aliquid se habentium meminit, vbi magnum, & paruum, multū, & paucum ad aliquid esse pronūciabat, ne nos quæ relatiuorum natura sit ignorantes diu sineret, de iis protinus sermonem habet. Quamobrem vero de relatiuis, non de relatiuo singulari inscriptum est numero? propterea inquā quod ad aliquid pertinentia respectus quidam sunt, iis autem in rebus duabus minimum spectatur: eaq; de re pluraliter titulum indidit. dextrum enim sinistri est dextrum, nec potest quidquā ipsum per se dextrum esse. & pater filii pater, nec quisquam per se fuerit pater, quin ad filium dicatur. At in substantia fieri potest, magis uero est necesse, res vna per se substantia sit vt homo. Similiter & in quanto. potest enim solum bicubitum quātum esse. Pos sunt vero res ipsæ de relatiuis, pluraliter, ipsa autem prædicatio vel respectus ipse, singulariter de relatiuo nominari. quo modo in quanto prædicamentisq; aliis singulariter prædicamentum proferimus, inscriptione nimirum non res eo contentas, sed quæ de ipsis communiter dicitur naturam declarantes. si quidem & relatio quanquam est in pluribus, subiecto tamen vna est, vt semen ac fructus, & ascensus descensusq;. est enim serui ad dominum relatio vna, quæ a seruo incipientibus: nobis seruitus, a Domino, Dominatus vocatur. simili quoque ratione in discipulo & præceptore, ac reliquis. verum quo, vti diximus, nunquā vni rei substare ad aliquid prædicamentum indicaret, pluraliter iccirco de relatiuis inscriptionem fecit. De ipsorum vero subsistentia hæc dicimus, Quidam nihil ad aliquid natura esse inquiunt, sed nostræ hæc esse

cogitationis cōmentū:aiuntq; non ita quæ ad aliquid sunt natura esse,verum positione atq; composito,quandoquidem fieri nequit, vt quod dextrū est,sinistrum fiat,& dextrum,quod sinistrum.pater quoque filius etiā est.& seruus positione seruus. natura enim seruus nemo est. idem autem & herus alterius fieri eadem ratione potest.Cæterum hi non recte sentiunt. perinde enim cognita natura hæc sunt,ac partes corporis in mutuo quodam respectu con siderantur.quædam enim dextra a natura sita est,vt iecur. quædā sinistra,vt lien.nec sinistrum fieri iecur unquā potest,nec lien dexter.Verū si alter in alterius locum cesserit,interiit animal. Deus quoque imperat solus:nos vero eius tantum imperio subditi om nes sumus.Corpus item mouent anima naturaq; duntaxat:ab ipsis autem solummodo corpus mouetur. nec contrà ipsas mouet. Quidam vero his ex diametro se habentes ac repugnātissimi res omnes ad aliquid esse censebant. quorum ex grege Protagoras fuit Sophista.Is enim rem nullam asserebat finitam certamq; obtinere naturam: proinde nec mentiri quenquam posse affirmabat. quemlibet enim prout sibi apparet opinaturq; de rebus, quæ non finitam naturam, sed ipsum esse in respectu ad nos habent,pronunciare.Mel itaque auriginosis amarum dici,ac sane veros esse. nam quod eorum opinio fert,atque iisdem videtur,id eos quoque affirmare.qui vero sanitate fruuntur,dulce,& ipsos perinde veridicos. Nigræ quoque columbæ in sole stantis collum nonnullis purpureum,quibusdam aureum apparere, aliisq; aliter quodammodo,pro diuerso tum ipsius,tum intuentium situ. simili modo & in aliis cunctis.quod enim verum alii videtur,id ab alio falsum esse existimari.quodq; huic elegans esse censetur,id alii vitiosum habitum esse, verum autem oppositum. Lege ergo amarū dici,lege dulce:alterum vero nihil. Quocirca definitam aliquam a re nulla obtineri subsistentiam, sed esse ad aliquid. Hunc autem confutat quidem & Aristoteles in tertio Metaphysicæ tractationis volumine. Si omne, inquiens, quod aliquis quidquam esse putat,id verum quoque est, quandoquidem alimento esse ignem, non autem vrere furiosi arbitrantur,ingestum iis ignem alere, nec vrere oportebat. vel panis vreret eos,nec aleret opus erat, quoniam vrere hunc suspicantur.Cæterum redarguit & Plato in Teæ teto dialogo ipsum hoc refellere instituens: in quo post demonstrationes multas, hanc quoque vrbane rationem affert, Quo-

niam nos,inquit,ò Protagora te nequaquam verum esse affirmamus,num veri sumus cum mentiri te dicimus,an falsi? si ergo verũ pronunciamus,mentitur Protagoras, qui omnes vera loqui censet.nos enim verum asserimus,cum commemorare te falsa hæc dicimus. Quod si sumus mendaces, licet ergo mendacium diceret nec qui quidquam loquitur, verum omnis enunciat. Alii vero præter hos recte dicebant,res ad aliquid, ipsas autem per se esse alias.ad aliquid,ut dextrum,sinistrum:per seipsas, vt corpus. vt homo, non est enim ad aliquid homo qua homo est. Porrò hæc ad aliquid spectantia propria subsistentia carent: esse vero ipsum in aliis habent prædicamentis. cum enim patrem dixi, relationem dixi in substantia: cum multum vel paucum:in quanto, cum albius vel nigrius,in quali,eademq; in cæteris ratione.Pulchre autem ipsa appendicibus compararunt nonnulli.quæ non subsistentiam propriam,sed ipsum esse in stirpibus obtinet.Assimulant ea quoque sibi inuicem obtinentibus lignis. quippe horum altero sublato,haudquaquam reliquum stabit. Diuisio autem hæc ipsorum est. Quæ sunt ad aliquid,alia per æquiuocationem dicuntur: vt simile,simili simile.alia per diuersiuocationem. & horum quædam a mutuo excessu vel defectu:vt multum ac paucum,magnum & paruum,maius minusq;. alia a principe & subdito: vt Dominus,serui Dominus.quædam à iudicante & eo quòd iudicatur: vt sensibile, sensu sensibile & scibile scientia scibile. vel ab eo quod participat:vt sciens,quòd scientiæ particeps sit,sciens nominatur. aut secundum causam & a causa perfectum: vt pater, filii pater. vel secundum agens vel patiens:vt verberans vapulantem verberat.vel pro locali differentia:vt dexter,sinistri dexter. Modo autem docendi huiusmodi vtitur. Non sanam protinus integramq; ad aliquid relatorum tradit finitionem: verum prius quam veteres ipsorum finitionem statuerint exponit. dein complura ostendit quæ finitionem hanc comitentur incommoda. itaque finitionem aliam ipse eorum propriam reddit, quæ solis omnibusq; inest ad aliquid pertinentibus. Ne enim grassari inuehiq; in antiquos videatur, ipsorum prius explicat finitionem, atque ostensis quæ ipsam consequuntur absurditatibus, suam deinceps finitionem citra inuidiam communit. Cæterum sciendum est, quæ sunt ad aliquid, prorsus a recto casu incipere, atque ad vtrum ex obliquis referri. vsuq; interim venire, vt ad quem

asſignantur,ad eundem & commeent, ut pater, filii pater: & filius, patris filius. Quandoque autem ad quem eduntur, non etiam ad eundem, ſed ad alium reciprocent:vt in ſenſu & ſenſili. Eſt enim ſenſus, ſenſibilis rei ſenſus. hic ad genitiuum asſignatio eſt:verum non contra ad genitiuum,ſed ad ablatiuum reflectitur. vt ſenſibilis res,ſenſu ſenſibilis. Et vero attributio ad accuſatiuum fiat ſæpenumero:vti cum dicimus, verberans vapulantem verberat.eaq; ad ablatiuum conuerſionem faciat. nam qui verberatur a verberāte.{ Ad aliquiduero dicuntur talia.} Ideſt quæcunque ipſa non ſecundum quam ſunt naturam, ſed hoc ipſo quod aliorum eſſe dicuntur,eo ſunt ad aliquid. verbi cauſa homines ſunt pater & dominus. ſi ergo accepti hac ratione fuerint, non ſunt ad aliquid:ſed quoad relationem ad aliquid dicuntur. Dexter quoq; homo,non qua homo alterius dexter uocatur:ſed quatenus dexter.Verbo autem dicitur vſus eſt,vt cui hæc minime placeat ſententia.oſtēdet.n.multa quæ finitionē ſequunē abſurda,al·āq; ipſe finitionem ponet.{ Quæcunq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur.} Vt dexter homo,non qua ratione homo eſt, alterius dexter appellatur: verum qua dexter. { Vel quouis modo aliter ad aliud.} Quoniam ad genitiuum asſignationem fecit cum ait, eſſe aliorum dicuntur,ne ad ſolum genitiuum quæ ſunt ad aliquid depromi putaueris,vel quouis,inquit,aliter modo: ideſt ſiue ad genitiuum ſiue ad accuſatiuum fiat accommodatio.{ Sunt porrò talia quoque ad aliquid,vt habitus,diſpoſitio,ſcientia, ſenſus, poſitio.} Quoniam priora quanti ſunt,hęc autem qualis,merito ſeiungere ea viſus eſt, cum dixit, Sunt porrò talia quoque ad aliquid. Vel quoniam ad genitiuum caſum ſuperiora asſignauit, quæ ad eundem rurſus reciprocationem obtinebant, hæc vero ad ablatiuum reflectuntur,ea velut ab alio principio data opera ediſſerit. Exemplis autem exponendis modum nobis præbet relatiuorum reflexionis.hæc.n.ut antedixi ad genitiuum edita, conuerſionem ad ablatiuum faciunt. Eſt.n.habitus,habilis rei habitus. hic ad genitiuum asſignatio eſt:reciprocatio autem ad ablatiuum. nanque habilis res,habitu habilis eſt.ſimiliter & diſpoſitio, diſponi aptæ rei diſpoſitio:& apta diſponi res,diſpoſitione diſponi idonea. & ſcientia,ſcibilis rei ſcientia:& ſcibilis res,ſcientia ſcibilis.

XXXII.

SVNT autem & accubitus & statio & sessio positiones quædam. positiones vero ad aliquid sunt. iacere autem & stare vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones, denominatiue vero dicuntur ab ijs quæ dictæ sunt positionibus.

{Sunt vero & accubitus, & status, & sessio, positiones quædam.}

Cum ad aliquid esse dicere & accubitum & statum & sessionem velit, id probat ex genere, positione, inquam. quæ genus dictorum est, ipsa vero ad aliquid. est enim positio, sitæ rei positio. Quod si genus ad aliquid est, huius quoque species (eæ autem sunt quas enumerauimus) constat ad aliquid referri. aut enim corpus erectum totum est, & status nominatur: aut obliquum totum iacet, diciturq; accubitus: aut partim stat, partim iacet, ac sessio nuncupatur. Cæterum quærendum est, si hæc relatiuis subijciantur, quæ nam ad situs prædicamentum reducemus? Dicimus ergo aliud statum esse, & aliud stare: aliud accubitum, & accubare aliud sessionem quoque, sedere aliud. Status enim & reclinatio & sessio schesin ipsam idest habitum declarat. stare autem & recubare, & sedere, non habitum modo, uerum ipsam quoque reclinatam substantiam indicant. eodem & in cæteris modo. Illa igitur vtpote habitum significantia, ad ea quæ aliquo spectant sese recipiunt: hæc autem cum habitu res quoque circa quas habitus est declarantia, sub situs prædicamentum referunt. Quem enim ad modum aliud in tempore est, aliud tempus: & aliud in loco, aliud vero locus. (continua enim quanta sunt tempus & locus: ipsum autem in loco in prædicamentum Vbi: ipsum vero in tempore, in Quando confertur) perinde in his quoque res sese vti dictum est habet: id quod ipse quoque aperiens intulit. {Recumbere autem, vel stare, vel sedere, ipsa quidem positiones non sunt, cæterum sunt a positionibus quas diximus denominatiue de sumpta.} Non vero si quid denominatiue dicitur, idem illi est a quo dicitur. stare enim a statu, accumbere ab accubitu, sedere a sessione nominatur. Quo autem modo a speciebus positionis deducta hæc sunt, eodem quoque ab horum genere, hoc est positu situm esse, quod

prædicamentorum vnum est, transferretur. siquidē hoc eius quod est recubare & stare & sedere cognatum est genus. Quare species vna ad aliquid se referentium, hoc est positio, vnum quod est sitū esse, prædicamentum peperit. nec quidquam mirum, quando & tēpus prædicamentum quando & locus prædicamentum vbi quæ species quanti sunt, pariunt. non enim tempus ipsum est quando, nec locus vbi, sed res quæ in tempore ac loco fiunt.

XXXIII.

INEST *autem & cōtrarietas in ijs quæ sunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium cum sit vtrunque eorum ad aliquid: & scientia ignorantiæ. Non autē omnibus ijs quæ sunt aliquid insunt contraria: duplici enim nihil est contrarium, neq; tripli-ci, neq; ulli talium.*

{Inest autem & contrarietas in iis quæ sunt ad aliquid, vt vitium virtuti contrarium, cum ad aliquid sit vtrunq; & scientiæ ignorantia.}

Cum de iis quæ aliquid referuntur ex veterum sententia dispu tauerit, nunc vult proprium eorum depromere, exponitq; ea pri us quæ relatiuorum propria esse videntur, re autem vera nō sunt: vti sane tum in substantia fecit, tum in quanto: ne qui minus exer citatus in hęc offendit, ea propria vere esse arbitretur. Ac primum quidem ipsorum proprium esse dicit contraria admittere, est nanque contrarium inquit uitium uirtuti, & scientiæ inscitia, & iustitia iniustitiæ, quippe hæc singula ad aliud dicuntur: virtus enim studiosi dicitur uirtus, & scientia, scibilis vel scien tis scientia, & vitium vitiosi vitium, reciprocantq;; Verū non quę cunq; sese habēt ad aliquid contraritatem suscipiunt, idq; haud īm merito, quādoquidem enim adnatis similia sunt uti diximus rela tiua, neque definitas res ad proprium habent subsistentiam, sed in prędicamentis aliis reperiuntur, ea quibus adhærent imitantur, ac quæcunq; cōtrarium admittūt prædicamenta, consistentia quoque in ipsis obtinent relatiua contrarietatem nanciscentia, quæ vero nullum habent contrarium, eorum quoq; relatiua sortiuntur quæ medio careant. exempli causa. Quoniam substantiæ ac quanto

contrarium est nullum,neq; subsistétibus circa ea relatiuis aliquid erit contrarium,vt triplici.nam triplex ad aliquid est:alicuius .n. est triplex,nec tamen contrarium habet quippiam:quoniam uti diximus prędicamento inhæret contrarium nullum habenti idest quanto. Similiter quoq; in substãtia , vt hero , filio , dextro,sinistro:nihil enim his contrariũ propterea est, quod ii quibus adhærent,homines inquam,sint sub contrario carens prædicamentum redacti.Quoniam vero contrarium qualitati quidquam est , ob id & quæ circa ipsam habentur relatiuis adest contrarium,vt virtuti contrarium vitiũ:& inscitia scientiæ:hæc enim sunt quãta. Porrò illud ignorãdũ nõ est,cõtraria hęc aliis esse,aliis ad aliquid:vt virtus,studiosi virtus:& studiosus,virtute studiosus.similiter & uitium,vitiosi uitium:& vitiosus,vitio vitiosus. his ergo ad aliquid sunt.contrarium autẽ vitium virtuti,& vitiosus studioso. iure igitur & in iis quæ sunt ad aliquid spectatur contrarietas,neque est id consequens omnibus.Quærẽdum verò est quo pacto virtutem vitiumq; & scientiam, atque ignorantiam ad aliquid perhibeat. Respondemus non eum ex propria hæc sententia,verum simulanter affirmare,nimirum cum traditam labefactare finitionem velit.Si enim ex eo quod dicantur aliorum,quæ ad aliquid sunt obsignãtur,hæc quoque ad aliquid erunt: nam ea quoque dicuntur ad aliquid:virtus enim & vitium vitiosi vitium: & scientia scientis scientia:& inscitia . Hac autem ratione & prædicamenta accidentis omnia,nouem inquam illa ad aliquid esse indicat : siquidẽ omnia ipsius esse substantiæ , quippe cui superueniant, dicuntur. albedo enim , albi dicitur albedo : & bicubitum , ligni , si forte contingat , bicubitum. & vero quando,& vbi, & facere , & pati, alicuius dicuntur:non enim est quidquam ipsum per se quando, sed est aliquid substantiæ,eodem modo & in reliquis.Quin substãtia quoq; ipsa cum velut pars sumitur,ad aliud dicitur: nam pars totius fertur pars,& totum in partibus totum.At hoc est absurdũ prædicamenta inquam omnia ad aliquid censeri. Porrò quod prædicamenta euidenter omnia ab iis quæ sunt ad aliqud discernantur,inde dilucescit,si enim ad aliquid essent , finiendis iis illa ad quæ dicuntur assumi oporteret , nam relata ad aliquid finientes, necessario & eorum ad quæ illa dicuntur meminimus . verbi causa cum patrem difinimus,filii quoq; mentionem haberi est necesse:patrẽ enim filii dices.at cum prædicamenta alia finitione com-

plectimur,ea ad quę dicuntur commemorare haud quaquam cogi mur:finiendo enim si forte accidat bicubito,aliorum deinceps cu iusquam cuius dicitur bicubitum,ut ligni haud necesse est memineris,similis etiam in quali, ac cæteris ratio est. Ergo si prædicamenta ad aliud dicuntur(esse enim accidentia ipsius perhibentur substantiæ,& partes totius,)nec sunt ad aliquid,constat relatiuorũ finitionem perperam redditam,quippę cum prædicamenta quoque alia comprehendat.Non enim quod alterius dicitur, ipsum esse in hoc obtinet quod dicatur alterius . at obtinet ipsum esse in hoc relatiua quod sint ad aliquid:nam siquid est alterius id esse & alterius quidquam,ipsum quoq; esse in hoc iam habet, quod alteri us dicatur.Cæterum sciendum est, quicũq; a Platone relatiua hoc pacto finiri aiunt,putareq; ipsum in eo relatiuorum esse ꝙ aliorum dicantur subsistentiam inurere hos Philosopho calumniam: etenim quod ea non quia dicantur , uerum sint aliorum obsignet, ex proditis in Gorgia licet cognoscas.ait.n.si agẽs est,patiens quo que esse aliquid est necesse.esse enim dixit ,non dici.

XXXIIII.

VIDENTVR *autem & magis & minus ea quæ ad aliquid sunt suscipere.Simile enim & dissimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur:cum vtrunq; sit ad aliquid.simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale.*Non *autem omnia quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum,nec aliquid talium.*

{Suscipere autem quæ ad aliquid sunt ipsum magis & minus ui dentur, simile enim & dissimile magis & minus dicitur, quorum est utrunque ad aliquid , dicitur æquale quoq; atq; inæquale ma gis,& minus.}

Ad aliud proprium consequens relatiuorum transit superiore improbato, nempe suscipi a relatiuis magis & minus : dicimus enim hoc illi magis minusq; simile, ut album in pariete magis simile albo esse ei quod ĩ ueste est,quã ꝙ ĩ niue. Estq; cõsequẽs hoc

ſuperiori non abſimile: ſiquidem neque hoc quæ ad aliquid ſunt commitatur omnia. pater enim alio patre non dicitur eſſe magis pater, ſimiliter neque filius, idq; iure optimo, dictum nanque eſt, vbi ſpectatur contrarietates, magis ibi eſſe ac minus. contra ubi non eſt, nec magis minusq; haberi. Quibus ergo ſubeſt relatiuis contrarietas, in iis eſt magis & minus: quoniam vero non ineſt cõtrarietas omnibus, nec omnibus iccirco magis minusq; ſuppetit, Forſitan uero quiſpiam diſquirendo dixerit, in quibus contraria ſunt, in iis magis quoque & minus contrariorũ miſtione fieri: eamq; ob rem in quanto quoniam non ſunt contraria, nec magis minusq; haberi. Rurſum ſi æquale & inæquale proprium eſt quãti, cur hic magis inquit & minus dici ęquale? Relatio enim ſi in prędicamento ſit contrarium habente, contraria quoq; ab ea ſuſcipi aſſerebamus. ſin vero in prædicamento quod contraria non admittat, neque ab ipſa contraria excipi. Igitur ſi ęquale & inæquale ad aliquid eſt in quanto conſiſtens, contrarium autem nullum eſt quãto, nec æquale & inæquale contraria ſunt: ubi vero non eſt contrarium, ibi nec magis & minus. ergo magis ac minus nõ dicitur æquale & inæquale. Nam ſi fit magis minus contrariorum miſtione, nec miſcetur æqualę inæquali, nec magis quidquam ac minus inæquale fuerit, quippe minus inæquale, qđ æqualis particeps magis ſit, minus inęquale appellatur. Item ſi magis & minus inæquale quidquam eſt, erit & magis ac minus aliquid æquale: nam quod minus eſt inæquale, eſt id magis ęquale magis inæquali: quo ſane modo minus album, magis, albo, magis eſt nigrum. Ergo ſi veri nequit ut æquale æquali magis minusq; ſit (quod enim ex ęquali in plus aut minus egreditur non eſt amplius ęquale) neq; igitur magis & minus inæquale eſt. priuatio enim magis infinitudoq; eſt inæquale, non æquali contrarium, An igitur uel per abuſum hoc loco dixit ęquale magis & minus eſſe, minus utique exquiſite decernens, uel hoc per additionem poſt adiectum eſt a nonnullis.

XXXV.

OMNIA *autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus, & dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimi-*

dium & maius minor maius, & minus maiore minus: similiter autem & in alijs. Sed casu aliquotiens different secundum locusionem: vt scientia scibilis scientia dicitur, & scibile scientia scibile: & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile.

{Quæcunque vero ad aliquid sunt ad conuertentia dicuntur: vt seruus, dominus serui dicitur: & dominus serui dominus & duplum dimidii duplum.}

Ad aliud consequens transiuit relatiuorum quod præcipue ipsorum est proprium, nempe dici ad antistrephonta idest conuertentia. Verum quod dici ad antistrephonta quid sit intelligamus, discamus ante quid sit antistrophe idest conuersio reciprocatioq;. hoc autem prius, quid sit strophe hoc est versio. Est versio itaque seu strophe, ab eodem in idem restitutio. ob id enim & verti dicimus uniuersum, quoniam circulari motu ab eodem puncto ad idē iterum redit. Nos quoque verti dicimur cum ex quo incepimus loco, in illum desiuerimus. Antistrophe autem seu conuersio, velut isostrophe idem æqui versio est. nam anti apud veteres grçcos æquale significat: quemadmodum Antitheon pro isotheon hoc est Deo æquale: & Antianira quæ viris æquatur: & Antichira digitum magnum appellant, quod pares cęteris vires obtineat. Isostrophe vero est, cum alterum de altero magis nihil quam de reliquo prædicatur illud: vt pater nihil ad filium dicitur quam filius ad patrē. Quæ ergo sunt ad aliquid, ad cōuertētia dicuntur: vt seruus domini seruus: & dominus, serui dominus. { Verum casu, } inquit. {Quandoq; in dictione different. } Quoniam enim ad genitiuum edidit, propterea subiunxit, non ad genitiuum modo quæ sunt ad aliquid, verum ad alium quoq; casum assignari. quo fit ut neque ad eundem omnino reciprocent. dictum autem de his iam nobis antea est. {Ad conuertentia dicuntur. } Dicuntur ergo ad conuertentia quæ sunt ad aliquid cum geminatione: verbi gratia seruus duo quædam est, & seruus, & homo. Dominus itaq; ad id quod seruus est dicitur dominus, quoniam & ad illud reflectitur. nō autem ad id quod homo est. Æqualitatem igitur seruare mutuam debent, quo etiam conuertantur quemadmodum homo & risibile. quod si sint inæqualia, tunc non reciprocant.

XXXVI.

AT VERO *aliquotiens non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat: vt ala si assignetur auis, non conuertitur, ut sit auis alæ. non enim prius conuenienter assignatum est ala auis. neq; enim quatenus auis est, eatenus ala ipsius dicitur: sed in eo quod alata est. multorum enim & aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, & conuertitur, ut ala, alati ala est, & alatum ala alatum.*

{Verum enimuero commeare non interdum videbuntur nisi, proprie fuerint ad quod dicuntur assignata: sed peccauerit is qui attribuit: vt penna si auis prodita sit, nõ reciprocat auis pennæ.}

Quæ sunt ad aliquid ęqualitatem seruare inter se debent vt cõuertantur: quomodo obambulant homo quoq; & risibile. Quod si sunt inæqualia, maius quidem est minori consequens, vt homini animal: maiori autem minus non item non enim sequitur homo animal, vt animal hominem. Est ergo relatiuorum regula hęc nempe æqualitas: ut pater filii: & duplum dimidii: quæ & reciprocant. quæ vero sunt inæqualia, non etiam reciprocant: id quod vel ipse ait, penna si auis prodita sit, non reciprocat auis pẽnæ: siquidem omnis penna non est auis penna. sunt enim volucres quædam quæ aues non sunt. Volucres nanq; aliæ sunt fissipennes vt quæ in nostro sunt orbe, quæ solæ etiam aues nuncupantur, vt ipse in libro de animalium historia docuit: aliæ cutipennes vt vespertiliones: quædam vaginipennes vt scarabei, quæ non sunt aues. Quandoquidem igitur non inter se æqua sunt penna & auis, sed penna quam auis latius patet, quam vt etiam conuertantur, exæquare hæc conuenit. Exæquantur porrò inæqualia vel minore aucto, vel diminuto maiore. ergo in his si id quod minus est auxerimus, hoc est auem, atq; ita fecerimus, penna pennati pẽna, pennatum, auem appellantes, sic commeat. nam pennatum penna pennatum, Rursus si proditum sit clauus nauigii clauus, hic non reciprocat. dicere enim haud licet nauigium clauo nauigium sunt enim nauigia cõplura quę gubernaculo careant: vt piscatoriæ quædam nauiculæ quas Acatia græci nominant. Quoniã

itaq; inæqualia & hæc sunt.(amplius enim nauigii quam claui vocabulum est)si quod maius est minuerimus, nauigium inquam nimirum pro nauigio clauatum dicētes, tunc æqualia reddita cō uertuntur.clauus enim clauati clauus,& clauatum clauo clauatū. Item caput alicuius dicitur caput,nempe animalis.si igitur tributum ad animal sit,non reflectitur,quoniam non propria rursum sit attributio.nā dicitur,quidem caput animalis caput,haud vero etiam animal capite animal.sunt enim animalia quædam quæ capite careant,ut cancer,vermes, terræ in testina. Ergo quod maius est rursum minuas oportet animal inquā,ac facias capitatū, seruabiturq; hoc pacto antistrophe.nā caput capitati caput, & capitatū capite capitatū. Igitur in aui quod minus est auximus, auē inquā:ī aliis vero maius diminuimus,nauigiū dico & animal.

XXXVII.

ALIQVOTIES *autem forte & nomen fingere necesse erit,si non fuerit nomen impositum ad quod conuenienter assignetur:ut temo si assignetur nauigij, non est assignatio cōueniens. neque .n. in eo quod nauigium est,in eo ipsius temo dicitur.sunt enim nauigia quorum temones non sunt ,quare nō conuertitur.nauigium enim non dicitur temonis nauigiū. Sed forte conuenientior assignatio erit,si sic quodammodo assignetur,temo temonatæ rei temo est,aut quomodocunque aliter:nomen enim non est positum:& conuertitur si conuenienter assignetur,temonatum enim temone temonatum est.Similiter autē & in alijs:vt caput cōuenientius assignabitur capitati caput, quam si animalis assignetur.neque enim in eo quod est animal, caput habet,multa enim animalia sunt,capita non habentia.*

{Quandoque uero & nomina fingere necesse forsitan fuerit, nisi positū nomen sit,ad quod germane fieri attributio possit.}

Ne enim dixerit,quispiā quid ergo?nouare conuenit nomina? & ununquodq; vt cuiquam libet confingere ? sic igitur usum

omnem nominum aboleri continget, singulis pro arbitrio nouas nomē claturas inuehentibus, ac quod reliquū est, inaudita & quæ nihil significent quisque loqui videbitur, pro homine, verbi gratia capitatum dicens, pro nauigio clauatum, aut quouis aliter modo noua cuderit nomina. Ad hoc igitur nihil inquit graue esse, si quibus indidissē nomina minus vsus curauit, illis nos ipsi excogitemus. quæ enim usus noscit communis, nomina illis accommodat. at artes nouarum ceu rerum inuentrices, imponere inuentis nomina ad eas significandas debent. Geometra exempli causa cum triangulum alium duo tantum habere æqualia latera, alium tria æqualia, alium tria inæqualia repererit, primum æquipedem alterum æquilaterum, tertium scalarem nominauit. Similiter & musicus diuersis sonis sua statuit nomina, vocatq; alium diatonicum, aut aliter quomodolibet. Quoniam ergo talibus dicernere nomina & hic consuetudo neglexit, nos ea ponere necesse est. uocauit quidem consuetudo nauigium, non vero etiam clauum habētia iis quæ clauo non gubernantur distinxit. nominauit animal, nō adhuc vero capita prædita a carentibus appellatione disiunxit. proinde absurdum vti diximus nihil est, aucupari in talibus nomina. Quo autem pacto atque vnde imponere ea conueniat ipse deinceps appetuit, cum ait.

XXXVIII.

SIC *autem fortasse facillime quis sumet quibus posita non sunt nomina, si ab ijs quæ prima sunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quæ prædicta sunt, ab ala alātū, à temone temonatum, Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur, quoniam si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad id ad quod dicūtur, non conuertuntur.*

{Sic vero quisquam fortasse nomina quibus posita non sunt sumpsisse potest facillime, si a primis ea ad ipsa quoq; reciprocantibus imponat.}

Nunc regulam nobis tradit qua nomina si in communi non comperiantur usu apposite fingere poterimus. Oportet enim

inquit a primis ac proprie prædicatis denominatiuum illis nomen de quibus prædicantur imponere, atq; hoc modo reciprocare ipsa inueniemus. Vocemus verbi gratia a clauo nauigium, de quo clauus prædicatur, clauatum. & a capite, caput obtinens animal capitatum, similiterq; in aliis. Atq; hæc rursus dolose pronunciat, finitionem labefactare nimirum cogitans. si enim ad aliquid sunt ea quæ aliorum esse dicuntur, erit & caput, & clauus, & penna ad aliquid, quod est absurdum. nam hæc vti substantiarum quidem partes, ad aliquid dicuntur esse. pars enim est totius pars. & totum, partibus totum. vt vero penna, vel clauus, vel caput, non ad aliquid, verum substantiæ sunt: quippe singula hæc per seipsa spectantur. Nam si a toto caput aut manum desecueris, nihilominus caput vocatur & manus, non partes tamen prçterea dicuntur: si quidem consideratur in toto pars. at relatiuis si illud ad quod dicuntur dempseris, simul statim & propria nominatio tolletur: vt pater, filii dicitur pater, verum si filium sustuleris, patrem quoq; esse simul patri adimetur. At quæ dicuntur aliorum, quanquam priuentur illis quorum esse perhibentur, propriam nihilominus nominationem seruant, vt caput, animalis dicitur caput. ac si ablatum fuerit, animalis nihilominus caput vocatur. clauus autem nauigii, & penna auis, iis priuata quorum esse dicuntur, nihilominus sunt propriam rursus nominationem sortita.

XXXIX.

D I C O *autem quoniam neq; eorum quæ in confesso ad cõuertentia dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur. si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignetur, & non ad id ad quod dicuntur. vt seruus si non domini assignetur, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscunq; talium, non conuertitur. neque enim dici potest homo est serui homo. non enim conueniens est assignatio.*

{Dico autem ne eorum quidem quæ ad conuertentia proculdubio dicuntur, etsi posita ipsis nomina sint, reflecti vllum, si ad aliquod accidentium, & non ad quæ dicitur assignetur.}

Hinc argumentatio a maiore. Quid enim inquit mirum, nisi

in prædictis conuersio, propterea quòd non proprie assignatio sit facta seruetur? quando ne ea quidem quæ ad aliquid consensu omnium sunt, dicunturq; ad conuertentia, nec positis carent nominibus, reflectuntur: nisi conuenienter facta assignatio fuerit exempli gratia nisi dominum ad seruum quisquam, sed ad hominem assignauerit, dicatq; dominus hominis dominus, non poterit retorquendo dicere homo domini homo. est enim hoc ridiculum. nam dominum quidem dicere hominis dominum, haud sane graue est: hominem vero domini hominem appellare, absurdissimũ. Quoniam igitur non propria & in his facta est attributio, neq; obambulatio seruatur, quippe non ad æquale assignationem fecimus: cum homo amplius pateat. Itaque exæquari mutuo vt diximus debent reciprocantia, quo etiam conuertantur, eo enim & propria ad ea quorum propria sunt, quoniam & inter sese exæquantur, commeant. Hæc ipsa edisserit omnia, nimirum finitioni opitulans dicenti, quæ sunt ad aliquid, eo esse quod aliorum dicatur, ac conuerti secundum hanc finitionem quæ sunt ad aliquid, ostendere conatur: quam vult quoad fieri potest communire: ne eam damnare indicta causa videatur. deinde post eam iure confutare: vtique ostendens vel post tantum patrocinium, complura tamen haberi quæ ipsam comitentur incommoda.

XL.

SI TAMEN *conuenienter assignetur ad quod dicitur, omnibus alijs sublatis quæcunque accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur: vt si seruus ad* Dominum *dicitur, circuncisis omnibus quæ accidentia sunt* Domino, *vt esse bipedem, vel scientiæ susceptibilem, vel hominẽ: relicto vero solo quod* Dominus *est, semper seruus ad ipsum dicetur: seruus enim* Domini *seruus dicitur. Si autem non conueniẽter ad id ad quod dicitur assignetur, circuncisis omnibus aliis, relicto autẽ eo solo ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circuncidatur ab homine esse* Dominum: *non enim amplius seruus ad hominem dicetur. cum enim* Do-

minus non sit, neque seruus est. Similiter & de aue, si adimitur eam alatam esse. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id ad quod conuenienter dicitur. & si sit nomen positum, facilis erit assignatio: si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignentur, manifestum est quoniam omnia quæ ad aliquid sunt, ad conuertentia dicuntur.

{Item si congruetur assignatum ad id quod dicitur, fuerit, aliis quæcunque accidentia Domino sunt omnibus præcisis, ut esse bipedi, capaci scientiæ, homini, hoc autem solo nempe esse Dominum relicto, seruus ad ipsum perpetuo dicetur.}

Regulam nobis tradit eorum quæ de aliquo proprie reddita sunt. ait enim. Quodcunq; pluribus fuerit appellatum nominibus si aliud quidquam sit quod de horum nominum uno prædicetur, uelisq; an proprie de illo dictum nomine prædicatum sit cognoscere, cæteris omnibus amputatis nominibus, subiectoq; accidentibus, illo autem duntaxat ad quod assignatum prędicatum est relicto, si ipsum ad id reciprocare quod de eo prædicatur inueneris, prius illud apposite redditum scito, neque enim reciprocasset, nisi adhibitum conuenienter foret. Exempli gratia, seruus si prodatur domini seruus, quandoquidem domino accidit esse homini, & bipedi: & scientiæ capaci, si hæc ab ipso omnia detraxeris, ac perinde quasi omnino non sint suppolueris, Dominumq; esse reliqueris duntaxat, comperies nihilominus proprie obambulationem fieri: Dominus enim serui dicitur Dominus. Quod si non ad Dominum seruus, sed ad hominem referatur, cæteris omnibus exuto homine, Domino inquam, bipede, ac reliquis, haud seruabitur conuersio: dici enim reciprocando non potest, homo serui homo. itaq; non proprie seruus ad hominē assignatur Si alia, inquit, quęcunq; Domino accidentia sunt omnia præcidas, ut esse bipedi, scientiæ capaci, homini. Nihil enim mirum est quod accidere hæc dixerit: quandoquidem possunt ad serui relationem accidentia, secundoq; de ipso prædicata censeri, primus autem & per se Dominus est, Eorum enim respectus quæ ad aliquid sunt. ut supra do-

cuimus, ipse per se ceu constans, quandoq; esse in substantia, interdum in quantitate, uel quali, uel prædicamentorum alio quopiam indicat. Itaq; non inepte quis duplo, quod ad aliquid est, cũ in ligno uerbi gratia fuerit, accidisse lignum dicit, cum in lapide, lapidem. cum in superficie, uel in tempore, tempus uel superficiẽ: nimirum cum respectus per se cogitatione consideretur.

XLI.

VIDENTVR *autem ad aliquid simul esse natura. & in plurimis quidem uerum est: in aliquibus uero non uerum. simul enim duplum & dimidium sunt. & cum sit dimidium, duplum est. & cum sit dominus, seruus est: & cũ sit seruus, dominus est. similiter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt sese inuicem. si enim non sit duplum, non erit dimidium: et si nõ sit dimidium, nõ erit duplum. similiter autem & in alijs quæcũque talia sunt.*

{Videntur autem quæ sunt ad aliquid, simul esse natura, atque in plurimis quidem uerum, idest, in quibusdam autem secus. simul enim & duplex est & dimidiũ, ac si sit dimidiũ, duplex quo q; est.}

Aliud relatiuorum post id quod est dici ad conuertentia consequens proprium tradit, nempe simul esse natura. Sed quoniam pacto natura simul sunt relatiua? nam simul quidem natura sunt pater & filius, possessor uero & possessio quodam modo? Solutio. Quæ sunt ad aliquid non rerum naturam, sed quę ad aliud respectum habent contemplantur. Pater igitur non ut simul natura sit, qua homo est, habet, sed quatenus relationem ad filium, obtinet. Sunt porrò ea simul natura, quorum uno posito alterum quoq; i ferri, & sublato tolli necesse est: & nunquam si alterum sit alterũ nõ esse. simul. n. ac seruum dixeris, herũ simul necesse est mẽte cõcipias: & si duplũ sit, necesse quoq; est esse dimidium. In plurimis autem esse uerum dixit, quoniam in aliis nõnullis est quæstionem allaturus, quæ simul natura esse nequaquam uidentur.

XLII.

NON *autem in omnibus his quæ ad aliquid uerum uidetur, esse simul natura. scibile enim scientia prius uidebitur esse.*

nanq; in pluribus, præexistentibus rebus, scientias accipimus. in paucis enim vel nullo quisquam hoc perspiciet simul cũ scibili scientiam esse factam.

{Cæterum non in omnibus quæ sunt ad aliquid verum id videtur quod est simul natura esse.}

Affert ad quod dixit instantiam, nimirum q̄ est simul esse natura, competere iis quæ ad aliquid sunt non omnibus uideri. Nam scientia & scibile, quanquam sunt ad aliquid, non simul tamen existunt: tollitur.n.& scientia sublatis scibilibus: siquidem hæc nisi sint, cuiusnam erit scientia? at si non sit scientia, scibilia esse nihil prohibet, non sunt ergo hęc simul natura, & ad aliquid sunt. Est vero ipsum prius duplex, tempore vnum, alterum natura, prius id tempore est quod ab ipso nunc abest longius vt in præterito. iccirco enim Medica bella Peloponnesiacis priora asserimus, q̄d a præsenti longius distent, prior enim crastino est dies perendinus. prius ergo tempore id genus est. Natura autẽ prius est id q̄ secum tollit, nec simul tollitur, quodq; non secum infert, sed simul infertur: vti res sese in animali habet atq; homine. Videri itaq; potest scibile scientia natura prius. non est enim scientia nisi scibile sit. at scientia quanuis non constet, esse tamen potest scibile. Sane Thaletem tradunt Milesium primum lunaris defectus causam animaduertisse; cum lunam a sole lumen mutuari intellexisset: propterea, quod solis recessu augescens illustratam partem ad occasum habeat, sole tunc magis occiduo: eius vero cornua & pars vacans lumine ad ortum vergant. Cum tota solem aduersum respicit, ab eo per diametrum absens, tunc splendescat vniuersa, tota toti soli aspectu incumbens. totam autem voco, nimirum, parte quoque eius nobis conspicua. At quando sese a coitu solis recipiens decrescere inceperit, tunc contra, pars lumine affecta ad orientem spectet, sole eo tempore magis ortum tenente, quæ autem luminis expers est, ac cornuum speciem præfert, ad occasum declinet. Hinc igitur lunę deliquium animaduertit: quoniam ea cum in terræ vt vocat obumbrationem inciderit, sole ipsi qui inferius hemisphærium perlabitur ad perpendiculum opposito, absolutam defectionem qua ei ratione contingit perpetitur, solaribus in ipsam radiis nequaquam impingentibus: quo sane argu-

mento idest,quod non nisi solo plenilunio hoc accidit. Ergo si Thales lunarem defectum nouit primus,scibile ante ipsum, lunarem inquam defectum fuisse constat, eius vero scientiam non fuisse.Scibile igitur scientiæ apertum est & tempore & natura anteire:neque simul esse hæc,quanquam sunt ad aliquid.Eodem modo nec sensus est ni sit sensibile.cuius enim sensus erit? attamen nisi sit sensus,sensilia esse nil vetat:vt ignem,terram, eiusqꝫ generis reliqua.{In paucis enim quis vtique aut in nullo simul cum scibili fieri cernat scientiam.}Quoniam dixi,rebus enim magna ex parte præexistentibus scientias capessimus, nunc quid per, magna ex parte,sibi velit exposuit.in paucis enim quis vtiqꝫ inquiens aut in nullo simul cum scibili fieri cernat scientiam, hæc autem gratia eorum dixit, quæ ab aliqua arte producuntur. hæc enim prius non erant: sed ipsum esse simulatqꝫ ex parte produ-cta sunt habent.Nam antecedunt quidem scientiam res naturales.quæ vero ex arte confiunt, ipsum esse simul cum earum habent scientia, Verbi causa excogitauit lectum quisquam, quem græci stibada vocant,ad dormiendum:hic scientia quoqꝫ ipsum esse simul cum scibili obtinet.Id vero etiam insigmentis videas licet.nam simulatqꝫ commentus Chimęram fueris,phantasma quoqꝫ seu visum Chimæræ vnacum eius exultauit sciẽtia.Pictor quoque eorum quæ primus inuenit simul cum pictura introduxit imagines.Et qui literas docuit primus, is simul cum rerum scientia literas inuexit.Sed cur verba illa,vel in nullo,adiecit? An & hæc in rerum natura fuere,postea vero scientias adepta? At hoc maxime in mechanicis licet contempleris inuentis quomodo graue quis verbi gratia moueat pondus, aut aquam in sublime erigat, aut huius generis quidpiam: hæc enim atqꝫ eius notæ alia simul cum eorum scientia constat,esse inuenta.Fortassis vero & artificialibus contra ac naturalibus accidit.siquidem scibilia ipsa in naturalibus,ut dictum est,eorum scientia priora existunt. at in iis quæ constant arte, scientiam de ipsis indeptione esse oportet priorem,dein scibile fieri.nam facta primum videlicet de re assequenda excogitatio est,ac quomodo constare ea possit, tum deinde effectus excogitationis consequitur. Nisi illud quispiam dixerit,scientiam de naui priusquam facta nauis sit,etsi in primi inuentoris animo antecesserit, nondum tamen vt proprie scientia sit obtinuisse: cum tunc responsura ne excogitationi res sit,

minime pateat.forte enim ad imaginationem id usq; præcesſit dũ taxat,cæterum haud egredi in opus ualet:quo pacto de Dædalo fertur fabula, quod alas fabricare ſibiipſi & Icaro filio excogitauerit. Itaq; ſcibile etiam ipſum quando ſimul cum eius ſcientia in opus prodierit,tunc quoq; re vera ſcientia proprie eſt, cum ambiguo nullo teneatur. Quare ſimul a ſe mutuo conſtitui ſcibile ad ſcientiam artificialibus contingit.

XLIII.

AMPLIVS. *Scibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam. ſcientia uero ſimul non aufert ſcibile.nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia.nullius.n.erit ſcientia.ſcientia uero ſi non ſit,nihil prohibet eſſe ſcibile:ut circuli quadratura ſi eſt ſcibilis,ſcientia quidem eius nondum eſt,illa uero ſcibile eſt.*

{Præterea ſublatum ſcibile ſecum tollit ſcientiam.}

Cum quod prius tempore eſt in ſcibili expoſuerit, (nam præexiſtentibus inquit magna ex parte rebus,ſcientias adipiſcimur,) nunc in eodem rurſus quod prius natura eſt explanat, nimirum per hoc quod ſecum perimat ſcientiam ſcibile, non ſimul ab eo perimatur.quale eſt inquit & quadrangulatio circuli. Quadrangulum Geometræ capedinem uocant non quæ quatuor ſimpliciter latera & totidem angulos, ſed latera quatuor æqualia, & rectos angulos obtinent.Ita uero & angulum rectum fieri aiunt. nam cum recta linea ſuper directam lineam erecta interiores atque ad eaſdem partes angulos inter ſe æquales facit; rectus uterque eſt angulus & quæ ſuperſtat ei cui innititur, perpendicularis nuncupatur.eſt hic igitur angulus rectus.Acutus uero angulus eſt minor recto.obtuſus eodem maior.nam inclinata ea quæ deſuper recta incumbebat,alter maior,minor alter fit angulorum.Minorẽ igitur,ut dixi,acutum nominant, quoniam huic ſimiles fiunt & acutæ moles quæ pungendo ſunt,ut cultellus,maiorem autem obtuſum:huius enim inſtar moles fiunt obtuſæ, ut piſtillum,ad dandam impresſionem aptę.Figuras uero alias rectilineas eſſe aiũt, alias orbiculares,rectilineas,triangulos,quadrangulos, ſexangulos,& quotquot angulis excogitare alias posſis, orbiculares aũt

circulos dicunt. Quærunt ergo Geometræ, quomodo super recti-linea data, verbi gratia quinquangula æqualem constituere quadrangulum liceat. & quidem id ratione ac via docuerunt. Vt ergo in rectilineis quæsiuere, ita in circulo quoq; scrutantur, qui super circulo dato æqualem reperire possis quadrangulum id multi quæsitum non inuenere: solus autem Archimedes inuentioni proxime accessit: sed exactam tamen rationem non comperit. Arist. igitur si scibile inquit, quadrandulatio est circuli, necdum est hactenus eius scientia, prius esse constat scientia scibile. Non solum autem natura priora scibilia quam scientia esse hoc probat exemplum, sed etiam tempore, nam cum scibile sit quadrangulatio circuli, de eo comperta est nondum scientia. Hoc vero subiunctum natura etiam prius esse scibile quam scientiam demonstrat.

XLIIII.

AMPLIVS. *Animali quidem sublato non erit scientia, scibilium vero plurima esse contingit. Similiter autem his sese habent ea quæ de sensu sunt. sensibile enim prius quam sensus esse videtur. sublatum enim sensibile simul aufert sensum: sensus vero sensibile non simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt: sensibili autem sublato aufertur & corpus. sensibile enim corpus est, cum autẽ corpus non sit, aufertur & sensus. quare simul aufert sensibile sensum. Sensus vero sensibile non simul aufert. sublato enim animali sensus quidem aufertur: sensibile autem erit corpus vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quæcunque sunt sensibilia. Amplius. Sensus quidem simul cum sensitiuo fit. simul enim fit animal & sensus: sensibile vero ante animal aut sensum est. ignis enim & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal constet, ante sunt quàm animal omnino sit, aut sensus. quare prius sensibile quam sensus esse videbitur.*

{Item animali interempto non erit scientia.}
Superius in uno ad aliquid relatorum exemplo, scibili inquit

tum consequens claudicare ostendisset, vniuersaliter nūc in omnibus demonstrat: sublato enim inquit animal, scientiæ quoq; adimūtur, sunt enim in animo scientiæ, sunt per se tamen nihilominus scibilia quamobrem & quæ in sensu sunt, esse primum videntur. Cum itaq; in scientia & scibili rationem examinauerit, nunc in sensu meditatur ac sensili. docetq; iisdem verbis prius esse sensu sensibile: secum enim sensum tollit sensibile: at non tollitur sensibile simul cum sensu: sunt enim sensus in animali: animal autem corpus animatum est: sensibile vero est omne corpus, quapropter necesse est perdito sensibili & corpus oboleri: neq; esse animatum abolito corpore. ꝙ nisi animatum sit, neq; animal esse: neq; sublato animali sensum: ipsum enim esse obtinet sensus in animalibus. Itaq; sublato sensibili, neq; erit sensus, uti ostendimus: quandoquidē esse ipsum habet in corpore sensus omnis, circumq; id solum spectatur. effugere enim sensum omnem incorporea, cum neq; sub sensu cadant, neq; capacia sint sensus: quanquem non etiam reciprocat ratio. non enim perempto sensu interimitur & sensile. Quam obrē? quoniā animal omne, animatū constat animatū corpus: nō omne aūt corpus iam & animatū est animal sed omne corpus sensibile. Quo fit vt vel intermortuo animali nihil alia esse uetet cō plura: ut ignē, aquam, terram, dulce, amarum, ac similia. Ergo probatum ex his ex priora natura esse sensibilia sensibus: quoniam se cum secus interimunt, non illa cum sensibus perimuntur: & inferuntur quidem simul cum sensibus, ipsos autem non secum inferunt. Cęterū cum ēt dixerit {sensus simul cū sentiente fit.} Argumētationē facit a maiore, atq; eo quod attinētius ad sensibile reditur, sentiente in quam. sentiens. n. sensibilis sentiens. porrò sentiēs est ꝙ particeps est sensus. Quid igitur dico? nempe quod sensibilia affirmet priora sensu existere, quandoquidem sentiens, (animal intelligo) qui cum fieri sensum natura voluit, esse ipsum habet ex sensibus, igne inquam, & aqua elementisq; reliquis, qđ autem ex aliquo, ac velut ex materia potissimū fit, illo ex quo fuit conditū, & natura posterius & in tempore est. quare potest sensibile inquit esse sensu prius videri. Atq; hactenus ipsi quidem progreditur dubitatio. cæterum dictarū instantiarum solution ē non addidit. Dicendumq; ad hæc, duplici quę ab aliquid sunt ratione intelligi, vel vti res ipsæ per se absolutæ vel vt in mutua quadam relatione cō iunctæ, ut Pater ac filius, Nā si patrē in iis nouerimus vt Sophro

niſcum,filium autem ut Socratem, prior erit Socrate Sophroniſcus.eſt enim Sophroniſcus prior,nobis ceu res ipſos intelligentibus.quod ſi uelut patrem ac filium ceperimus, medio carebunt, reſpectu deuincta:Sic ergo & ſcientiam & ſcibile ſi perinde atq; res conſideraueris,prius ſcibila eſt quam ſcientia.ſin vero vt reſpectũ,hæc ſimul ſubſiſtunt.neq; enim ſcibile eſſe aliquod poteſt,niſi ſit circa ipſum ſcientia:exempli cauſa ſidera,quæ ſcibilia ſunt,ſi uelut res accipiantur,verſante circa ea ſcientia erunt priora. ſi tanquam ad aliquid ſint,ut ſcibilia inquam,hęc cum ſcientia de iis ſimul erunt.nam nec ſcibilia eſſe poſſunt niſi de ipſis ſcientia ſit,ex qua denominatiue etiã dicũtur.nã quonã ſcibilia forent?eſt.n.ſcibile ſcientia ſcibile.ergo non conſtante ſcientia,q̃uo illa ex ea quæ non ſit denominationem habebunt?verum vt res quidem ſunt,vt ſcibilia vero non item. Eadem quoq; de ſenſu ac ſenſili dicemus. Quin & aliter ſoluas, cum rerum quædam poteſtate,quędam actu ſint:poteſtate habentur,ea quæ ad aliquid eſſe natura idonea ſunt nondum ſunt tamen,actu uero quæ naturalem etiam poteſtatem, actu oſtenderunt.verbi gratia acto quidem eſt conſũmatus grammaticus,cui nihil ad artem grammaticam deeſt : poteſtate, ut puerulus cui facultas ſuppetit,vt grammaticus fiat.in omnibus quoq; quæ ad aliquid ſunt,vt ſeſe habet,alterum,ita & reliquum habebit.nam ſi hoc actu ſit,erit & alterum actu:ſi hoc poteſtate ,& illud ptãte erit. Cum igitur ſcibile uel ſenſile actu fuerit, erit actu ſcientia quoq;& ſenſus:ſi ſint poteſtate illa,erũt & hęc poteſtate. Si quis ergo,lunarẽ defectũ ante Thaletem,vt ſcibile excogitaſſet, erit poteſtate ſcibile,& non actu.& vero huius ſcientia prorſus & hæc poteſtate adinuenietur. Nam ſi lunaris deliqui ante Thaletem non fuiſſet.ſcientia,vtiq; in actum ei us tempeſtate non prodiſſet.ꝙ enim prius,vt fieret facultate caruit , id fieri prorſus nequit in poſterum.quo nanq; modo equus cum facultate ne ſit grãmaticus,careat,nunquã fiet actu grammaticus,ita ſi lunaris defectionis ante Thaletem ſcientia non fuiſſet poteſtate , certe neq; Thaletis ipſius temporibus in actum ꝓueniſſet uerum cũ eius tẽpore cõſtiterit actu ſcientia,ſcibile quoq; actu ideſt lunę deliquiũ factum eſt.eadem etiã in ſenſu ac ſenſili pronunciabimus. Et uero nunc circuli quadrangulationem,ſi inueniri nunc queat,poteſtate ſcibilem eſſe conſtat . eiusq; ſcientiam poteſtate futuram . quod ſi reperiri eam ab hominibus liceat nunquam , neq; erit ſcibile

facultate.sed est quidem ceu res scibile vero ne potestate quidem est:quemadmodum nec hominibus scibilis arenæ potestate est numerus. Hac porrò ratione difficultatem quoq; illā soluemus quæ a legum peritis nobis obiicitur. Affirmant quippe illi seruum esse qui hero careat:velut si quis moriens inquiunt, legādo dicat, Thalis si hoc fecerit seruum hūc meum familiaremq; habeto.ecce hic igitur,aiunt,nulli addictus domino seruus est,quoad iussum hæres non exequitur.Itaq; difficultatem,uel hoc loco per potestatem & actum solui arbitramur.nam neq; dominus ille actu est , neq; hic seruus,sed vterq; facultate, postea uero quam mandatum hæres fecerit,& dominus actu euaserit,tunc & qui relictus familiaris est, fiet actu seruus. Qua de re integer sermo est qui in omnibus relatiua inquit simul natura esse.

XLV.

HABET *autem dubitationem vtrun nulla substantia ad aliquid dicatur,quemadmodum videtur:si hoc contingat secundum quasdā secundas substantias.Nā in primis substantiis verū est.nam neq; tota, neq; partes primarum substantiarum dicuntur ad aliquid.nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo neq; quidam bos, alicuius quidam bos. Similiter autē & partes.quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus,sed alicuius manus. & quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput,sed alicuius caput.Similiter autem & in secundis substantijs.atq; hoc quidem in pluribus:ut homo non dicitur alicuius homo:nec bos alicuius bos:nec lignum alicuius lignum,sed alicuius possessio dicitur.in huiusmodi ergo manifestum est quoniam non sunt ad aliquid. In aliquibus vero secundis substantijs habet dubitationem.vt caput alicuius caput dicitur:& manus alicuius dicitur manus : & singula huiusmodi. quare hæc fortasse ad aliquid esse videbantur.*

{Cęterum dubitationem habet.}

Absoluta de iis quę ad aliquid sunt veterū finitione,eaq; quoad

maxime licuit defensa: deinde expositis quoque relatiuorum cõsequentibus, cum propriam redditurus definitionem esset, absurditatem, prius quę traditam sequitur finitionem ostendere hinc auspicatur. Porrò absurditas est, secundarum substãtiarum partes secundum proditam finitionem reperiri ad aliquid, hoc est substãtiam in accidens commutari. nam decem prædicamentorum, vt diximus vnum est substantiæ: nouem uero accidentis, ex quibus vnum ad aliquid pertinentium est. Ergo si partes ad aliquid sunt substantiarum, posse easdem & accidentia esse quis neget? sin partes sunt accidentia, totum quoq; erit necessario: siquidem constat totum ex partibus. substantia igitur accidens erit. quo quid absurdius? Cęterum traditur hoc loco substantiæ nobis id genus diuisio. Substantia vel vniuersalis vel particularis est: uel totum, uel pars. hæc igitur quatuor cum sint segmenta, coniugationes rursum sex fiunt: quarum duæ, ut sępe commonuimus, inconsistentes sunt: nimirum quę contraria coniungunt. non potest enim idē & vniuersale & particulare, & totum & pars eadem ratione esse. consistunt autem quatuor reliquæ, subalternas dico, per diametrū aduersas, nam aut iunctum toti vniuersale, simpliciter hominem facit, qui & uniuersalis est. prædicatur. n. de indiuiduis, atq; ea cō plectitur, & quoddam est totum: siquidem totalitas (vt sic dixerim) quædam est propriarum partium: vt animalis, rationalisq;. Rursus vniuersale si parti applicetur vniuersalem partem constituit: vt simpliciter caput & manum simpliciter. vniuersale quidem, quoniam de particulari capite omni prædicatur aut manu: pars vero, quoniam animalis partium vna quædā propria est. At particulare toti complexum, hominē quendā facit, vt Socratem: qui ob id particulare est, quod de nullo prædicatur. totum uero, quarū partium suarum cōtētiuū. Porrò iterum particulare si parti copulatur, caput conficit quoddam, aut quandam manū, Socrates. Hæc nanq; particularis est, quoniam solius Socratis: pars aūt ꝙ in suipsius integritate spectetur. in hoc siquidē pars à particulari differt, ꝙ sit in pluribus particulare pars vni cōpetat soli. Harū tres inquit haud quaquam ad aliquid censueris: una autē quæ vniuersalis est partis, vt caput, vel manus, quod ad redditam relatiuorū finitionem attinet, videri ad aliquid potest. Ac quod prima inquit non sit ad aliquid substantia, clare dilucet. non dicitur enim Socrates alterius cuiuspiam Socrates esse. Verum neq; eius pars,

particularis pars inquam:ut quædam manus, ne ipsa quidem esse ad aliquid potest videri, nemo etenim manum quandam dixerit cuiusdam quandam esse manum : quippe ridiculum est. Verum neq; secundæ ea quæ vniuersale ac totum connectit, homo inquam simpliciter: nemo nanq; hominem cuiusdam hominem neq; bouem cuiusdam bouem esse pronunciabit : sed cuiusdam esse bos atq; homo possessio dicitur:homo vero cuiusdam esse homo & bos cuiusdam bos, non item. Quæ igitur vniuersale inquit, & patrem duntaxat iungit ea ex assignata definitione ad aliquid esse apparebit : simpliciter caput dico, & manum simpliciter.nam caput cuiusdam caput,& manus cuiusdam dicitur manus. Mihi vero particulare quoq; & pars esse videtur ad aliquid, caput quoddam dico, & quædam manus, quantum ex finitione præmissa conceditur. Si enim esse illa dicuntur ad aliquid, quæcunq; ea ipsa quæ sunt,esse aliorum dicuntur,non pars modo vniuersalis ut simpliciter manus simpliciter hominis esse dicitur, verum & quædam manus cuiusdam esse hominis perhibetur. dicimus nanq; hanc esse Socratis manum : estq; hoc cum consuetudo loquendi communis, tum antiquorum vsus refertus. dicimus enim manu mea scripsi : huius manum aut caput cecidi. caput illius tale,ac tales sunt manus : & hæ manus A Egei. & Cōtremuere pedes manantis fontibus idem. & At Iouis haud caput annuit.Quapropter & particulare & pars alicuius est pars. erit ergo id quoq; ad aliquid.Quod autem visum in dictione est sequi incommodum,facile est soluere:neq; enim dicere est necesse quandam manum cuiusdam quandam manum esse. quoniam nec uniuersalem manum uniuersalis cuiusquam nominamus, sed hominis manum.sic ergo & manum quandam cuiusdam vocamus ut Socratis,præfinitione non addita. Duæ igitur descripti partes propositi uniuersalis pars & particularis pars erunt ad aliquid: vsuq; vt dixi eueniet in accidens transire substantiam. Hoc ergo absurdum inquit,partes inquam substātiarum non esse ad aliquid ex supra relatiuorum finitione edita, aut soluere prorsus non licet,aut non facile.Itaq; finitionem traditam per abductionē ad incommodum percellit hoc pacto.Est autem ad incommodum abductio,vt cum demonstrare quidquam volentes huius acceperimus oppositū,atq; huic absurdū aliquod consequens esse ostenderimus.deinde simul intulerimus ex hoc ea de re sequi absurdū ꝙ

falsa data propositio fuerit.veram.n.propositionẽ nullam aliquod comitatur incommodum.quod si falsa hæc sit propositio, huic ergo opposita vera erit:vt quid inquam? Si immortalem esse animã asserere libeat, contrariam huic propositionem sumimus, quę dicit mortalem.deinde absurdum quoddam ex ea sequi ostendimus,ut contrarium hoc pacto cõfirmemus.Ergo si sit mortalis anima,non erunt quæ apud inferos geruntur iustiora, sed ad id usq; quod apparet nobis vita constat,simulq; anima cum corpore interit. Non erit igitur neq; operum compensatio bonorum,neq; lucida malorum pœna.Si nanq; in angoribus afflictionibusq; iustos complures traducere vitam omnem cernimus,peccatores autem è vita plurimos celebri gloria atq; opibus affluentes excessisse, nec posthac in vita gestorum vlla quæstio est,circunclusa ad id usque solum hominum vita,nemo igitur paria meritis accipiet,neq; erit prouidentia.Si enim principe bono ciuitatem administrante, ordine geri cuncta in ciuitate videas licet, honestari donis ac dignitatibus bonos,malos infamia notari, atque in suppliciis agere,quanto magis bono per essentiam Deo qui omnia obtutu vno incognoscit, ac rebus prouidet vniuersis, nihil in rebus humanis eueniet absurdum?Non erit igitur prouidentia,nisi eorum sit quę viuentes egimus ratio reddenda. hac vero absurditate quid magis impium nam nisi erit prouidentia,nihil quod sit, ordine constabit.quod enim citra prouidentiam fit, temerarium id est, nulloq; ordine digestum perinde atque casu ac fortuito feratur. Cæterum quod non casu vita constet,aut forte regatur, hinc dilucescit. Rarissima sunt quæ casu vel fortuna eueniunt,atq; ex aliis sequuntur naturaliumq; motuum casualia,fortuita consultoriorum sunt consequentia.Delatum est verbi gratia saxum quodpiam superne naturali impetu deorsum ruens.terræq; allisum,ac cõfractis partibus circa id eminentioribus, idoneum sessioni redditum est. Commodum igitur sessioni euasisse,casu factum esse dicitur:quoniam consecutum est naturalem saxi ad inferna impetum. raro autem superne deuolutus lapis ad sedendum fit aptus. Equus rursum in bello deturbato domino potum accurrit siti confectus: atque commisso prælio, cæsoq; cum omnibus domino seruatur. casu igitur superstes equus perhibetur fuisse. at equus in bello,dominum rarenter excutit, eaq; de causa seruatur. Rarum etiam est id, quod fortuito accidit, ac consultorias

appetitiões comitatur. Lauatum abiit quisnam exempli causa, vel supplicatum diis: atq; venalem librum quem diu quæsiuerat offendit coemitq;, hoc forte fortuna accidit. nō enim ex quaquam prouidentia, neq; locum eum adiens vbi venundari ii solent, librum comparauit. Id vero etiam rarissimum est. Sunt ergo quæ casu fortunaq; contingunt infrequentissima. artificialia vero ac naturalia demum quæ ex prouidentia proficiscuntur ex eorum numero habentur quæ ut plurimum, siue etiam in totum fiunt. Finem enim assequuntur proprium materiarius faber atq; ædificator maiore ex parte, quam eodem frustentur. magisq; sanat medicus quam non sanet. nam si perinde sanaret non sanaretq;: utiq; a nullo accersiretur: ac magis item si rarius sanaret. Et uero infantem quinquedigitum crebrius quā sedigitum crebrius, quam sedigitum creat natura: idq; ob materiæ redundantiam. Luna congressu cum sole perpetuo minuitur: indidem recedens augetur. Sol nunquam non capricornum tenens hybernum solstitium parit: cācrum peruadens, æstiuum: neque aliter alias. Sursum, quoque semper ignis fertur, aqua fluit deorsum, pariterq; in omnibus tum arte factis, tum naturalibus, ac deniq; iis quæ ex prouidentia veniūt id quod semper atque vt plurimum est, licet nec contrarium unquā videre. Apertum est itaque nec mundum casu, nec eius partes constare. atque si ita sit, causam eum habere quampiam videlicet quæ ipsi præsideat, mundanasq; res concinno ordine disponat, quā prouidentiam vocamus. Ergo si sit prouidētia, necessario quilibet pro dignitate tractabitur: quod si verum est, cernimus autem vti iam diximus, multos contraria eorum, quantum ex apparentibus iudices, quæ hac in vita gerunt sustinere. Igitur non ad vitam hanc usq; circunscripta est hominum vita. Quamobrem erit ab hac vita quæstio de iis prorsus aliqua quæ uiuentes tractauimus, in qua retribuet cuiq; pro meritis prouidētia. Hoc si fit, immortalis igitur anima est, nec commoritur corpori: permaneat. n. oportet ipsa soluente se corpore, nec corrompatur: ut post hanc vitam quæ ipsi pro dignitate debentur accipiat. Itaq; hoc loco contēplare quonam pacto immortalem ostendere volentes animam, propositionem huius contrariam subiecimus. quæ immortalem esse pronunciat: aperuimusq; quoddam ex ea sequi absurdum, nimirum importari ex hoc prouidemtiam non esse: atq; hac ratione immortalem asseruimus. Si enim qui mortalem animam dici incommodo urge

tur,veram autem propositionem comitari incon modum nullum potest,falsa igitur hæc est:contraria autem huic vera:quæ immortalem esse affirmat: verum nanq; ex necessitate id est quod falso obiacet .Hæc itaq; deductio est ad incommodum,quam vel hoc loco vsurpat Philosophus.uult enim ipse ad aliquid se habentia eo quod aliorum sint obsignari:supponit autem huic contrariũ.quod aliis videtur,nempe ex eo quod ipsa aliorum dicantur figurã adipisci.supponit vero id,ac consequens absurdum demõstrat:est autem hoc , ad aliquid secundarum partes quoq; substantiarum esse,nam & ipsæ aliorum dicuntur . atq; hac ceu falsa opinione hũc in modum reiecta suam confirmat.sic pote autem dicta concludens inquit.

X L V I.

S I igitur sufficienter eorum quæ sunt ad aliquid diffinitio assignata est,aut omnino difficile, aut impossibile est ostendere quod nulla substantia eorum quæ sunt ad aliqnid dicitur. si autem non sufficienter,sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum est esse,ad aliquid quodammodo se habere,fortassis aliquid cõtra ista dicetur.Prior vero diffinitio sequitur quidẽ omnia ea quæ sunt ad aliquid,non tamen in ipsis idem est cum eo quod est esse ad aliquid,ipsa quæ sunt aliorum dicantur.

{Itaq; si finitio deprõta sufficiat relatiuorũ,aut difficiliũ admodũ,aut impossibilium an aliquid dici substantiã ostendere.}

Hoc aut difficilium admodum esse propterea dixit , ꝙ defendi quodammodo nulla posse videantur:dicebat.n. finitio ea ipsa quæ sunt esse aliorum dicuntur.Caput igitur ad aliquid est,non ut caput,vel corpus,sed ueluti pars:nam pars totius est pars,sed verum hoc nõ est.siquidem caput, non quod pars alterius dicitur,sed in hoc ipso ꝙ caput sit. Quamobrẽ si editam supra finitionẽ attendas,quę dicit insculpi eo relatiua ꝙ aliorum dicãtur,partes quoq; ad aliquid reperientur substantiarum,nam & caput alicuius caput dicitur.Quocirca finitio attributa relatiuorum absurditatẽ hãc effugere nullo modo potest.Eã.n.ob rẽ quoniã admodũ difficiliũ dixit,& impossibiliũ addidit , inexcusabilẽ nempe absurditatem

ostendens.{Sin minus sufficiat,sed ea sunt ad aliquid,quibus ipm esse perinde est atq; quodam pacto ad aliquid se habere. } Nunc finitionem relatiuorum propriam exponit,atq; inquit. Sin minus sufficiat,hoc est,sin satis nequaquam faciat, nec integra sit nobis data a veteribus finitio relatiuorũ, sed ea sunt ad aliquid quibus ipsum esse perinde est atq; quodam pacto ad aliquid se habere, idest quibus in hoc essentiæ cardo est,ꝙ adnixum ad aliud quendam recipiant,forte ad hæc inquit dici aliquid possit.ad quænam hæc fortassis dici posse pronunciauit?nimirum ad proditas difficultates, quoniam partes quoq; substantiarum ad aliquid esse opinantur:si enim sic inquit finitio sit vti nunc edidimus reddita,obiectis occurrere absurditatibus facile possumus: qui autem sit occursus ipse subiunxit. { Prior autem inquit finitio relatiua quidem comitatur omnia, non hoc ipsis tamen relatiuis est esse quod ipsa ea quæ sunt aliorum dicantur.}Non enim siquid, ait, alterius dicitur, huic ipsum quoq; esse in eo est quod dicatur ad alterum:nam si alterius est quidquam, id alterius quoq; dicitur: at non si dicitur alterius aliquid,hoc & alterius iam est.pater nanq; cum filii sit pater, ipsum in hoc esse habet quod filii pater sit, & vero pater etiam filii dicitur.cæterum caput cum animalis caput nominetur,non ipsum quoq; in hoc habet esse quod dicatur animalis.nam & abscissum,animalis præterea & dicitur & est caput.at pater a filio seiunctus,neq; pater est,neq; insuper ad filium dicitur.Quamobrem pronunciatum iure est priorem consequentem relatiuis finitionem esse,priori autem secundam non item.id quod vel Homerus docet.

Amplius haud post hac humeris caput insit Vlyssi,
Nec me Telemachi patrem quis nomine dicat.

Cum enim pater haud præterea sit, quoniam non amplius est, neq; potest vocari.Quapropter ipsum dici,ei quod est esse consequens est,nec vice obuersa.hoc vero si ita habet partes ergo substantiarum cũ esse aliorum dicantur,ad aliquid hac ratione erũt. Illud vero quærendum, quid sit quod iis quæ ad aliquid sunt finiendis,quæ ad aliquid se habent assumpserit,cum dicat quodam pacto ad aliquid se habere:neque enim includi finitioni conuenit quod finitur, Ad hoc itaq; duplicia esse affirmamus quæ alio referuntur, dicuntur enim tum res ipsæ ad aliquid in quibus relatio fit; tum vero ipsa relatio, quo etiam modo prædicamentum vbi

ac quando res ipsas quidem,substantia inquam & tempus aut locum significant:indicant vero & relationem ipsam nudam quam ad tempus aut locum substantia obtinet. Quandoquidem res igitur sunt relatione illustriores,vt quæ sensibus pateant,eas iccirco in finitione accepit,vt præceptionem ex clarioribus conficeret.

XLVII.

EX *his autem manifestum est, quod si quis aliquid eorum quæ sunt ad aliquid,definite sciet,& illud ad quod dicitur definite sciturus est. Manifestum igitur & ex ipsis est. si enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid est (est autem esse ijs quæ ad aliquid sunt, idem ac ad aliquid aliquo modo se habere) & illud nouit ad quod hoc aliquo modo se habet. si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo se habet,neque si ad aliquid hoc. aliquo modo se habet, noscet. Sed & in singulis palam hoc est.vt si quid nouit quis definite quod duplũ est, & cuius duplum est mox definite nouit. si enim nullius definitorum nouit ipsum duplum esse,neque si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc ad aliquid si nouit quis quod melius est,& quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autem nõ indefinite hoc cognoscet quod hoc est peiore melius. suspicio enim hæc est,non scientia. non enim adhuc sciet exacte quod est peiore melius. si enim sic accidit,nihil est deterius ipso. Quapropter palã ẽ quod necessariũ est si nouerit quis aliquid relatiuorum definite,& id ad quod dicitur definite necesse est nosse. Caput vero & manus & eorum singula quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt sciri definite possunt,ad quod vero dicantur nõ est necessarium scire. cuius enim hoc caput,vel cuius hæc manus sit,nõ est scire definite. quare nõ erunt hæc ad aliquid. Si vero non sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid,verum erit dicere quod nulla substantia eorum est quæ*

ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de huiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi id ſæpe pertractatum ſit. dubitaſſe autem de horum unoquoq; non eſt inutile.

{Eſt vero ex hiſce compertum, ſiquis relatiuorum præfinite quodpiam norit, eum illud certo quoq; ad quod dicitur ſciturũ.}

Cum propriam relatiuorum finitionem asſignauerit, quoddam Geometrarum more colligit ex ea corollarium. Porrò corollarium illi vocant quod cum alterius rei demonſtratione reliquum collucefcit. Quemadmodum ſuperius animæ nobis demonſtrare immortalitatem ſtudentibus, ſimul eē apparuit prouidentiā. Et nobis igitur finitionem relatiuorum hic ueram quærentibus, hoc ſimul enituit, nimirum ſi relatiuorum quis definite alterum agnouerit, definite ab eo ſcitum iri & alterum. atq; ſi teneat alterum indefinite, reliquum quoq; indefinite cogniturum. Siquis enim patrem eſſe nouit Sophroniſcum, idem quoq; filium eſſe Socratem intelliget. nam niſi Socratem norit vt filium, neq; an pater ſit Sophroniſcus cognouerit. Non nulli vero ad hoc aiunt, ſiquis toto obuelato corpore caput tantum nudum exerat aut manum in hoc partem quidem verbi gratia manum vel caput certo agnoſci licere, quippe partem omnino eſſe nouimus, cuius tamen ſit pars haud quaquam dignoſci. non ergo inquiunt, qui definite alterum agnouit relatiuorum, definite & alterum intelliget. Verum præfinite nos cognoſcere quidem dicimus, vt caput vel manum: non vero definite etiam vt partem, ſed indefinite. non enim cuius ſit pars intelligimus. Vt autem ſcimus hoc infinite, ſic & id cuius pars eſt infinite cognoſcimus. Cæterum poteſt, hoc etiam quaſi ſupra citatas dubitationes ſoluens addidiſſe. Quandoquidem enim ad aliquid quæ ſimul natura non eſſent, nonnulla eſſe affirmabat, quippe antecedere ſcibili ſcientiam, & ſenſum ſenſibili. (nam plerunq; rebus inquit præexiſtentibus ſcientias comparamus.) huic igitur ſolutionem hoc loco inferens ait, ſi ea ſunt ad aliquid quibus ipſum eſſe perinde eſt atq; quodam pacto ad aliquid ſe habere, ergo vt ſe relatiuorum habet alterum, ita habere & reliquum ſeſe eſt neceſſe. Quare ſi poteſtate ſcientia ſit, poteſtate erit & ſcibile. ſin alterũ actu, erit actu & reliquum. verum de hoc perfecto locuti iam ſumus. { Eodem modo ſi & melius

esse definite hoc quidpiam nouit,necesse quoq; est quonam id me lius sit definite intelligat.nō indefinite intelliget esse hoc deterio re melius. existimatio quippe id genus res est, nec scientia. non enim exacte etiamnū deteriore esse melius nouerit.} Qui.n.quod melius sit de quoquam cognouit,debet is & quod melius, & cuius rei nomine melius sit distincte cognoscere. nisi enim qua in re melius sit intelligat,ne an melius sit quidem dignoscet. quomo do enim?cum differētiam nesciat qua melius esse illo perhibetur. {Non indefinite vero intelliget esse hoc deteriore melius. existimatio quippe id genus res est,nec scientia.} Existimationē hoc loco obscuram infirmamq; cognitionem vocat, quæ velut opinatio est,quam Græci Docesin nominant.Scientia vero cognitio est offendiculo carens,atq; irrefutabilis existimatio. Quamobrem qui deteriore melius hoc aliquid infinite nec scite esse didicit,perinde quasi erroribus labefactam cognitionem habeat de omniū quoq; deterrimo,materia inquam,quod melius sit aliquo suspicari posset quandoq;,ignarus discriminis penes quid melius, & quo melius sit, quod est absurdum. Ex hisce igitur caput & manum partesq; substantiarum omnes, quæ & ipsæ substantiæ sunt, non esse ad aliquid demonstrat:si præfinite cognoscere quidem ipsa sit ea vero præfinite quorum esse dicuntur non sit necesse,ad aliquid enim vocabantur, quoniam vt eorum alterum noris, ita & reliquum necesse est dignoscas.Quocirca non sunt ad aliquid partes substantiarum.{Cæterum de talibus acriter pronunciare difficile ei forsitā sit,qui de iis nō identidem.considerauerit. inutile tamen haudquaquam est de eorum singulis dubitando disquisiuisse.} Philosophice admodum hoc loquitur.Quoniam enim manum & caput vt substantiam quidem dixit præfinite agnosci,vt partes ve ro infinite,nisi cuius caput sit aut manus intelligatur, ea propter inquit,qui talia non admodum considerauerit,acriter hunc de ipsis pronunciare non oportere .non de his vero duntaxat, sed de re etiam qualibet minime conuenit:addubitare tamen de huiusce modi rebus ac difficultates persequi est necesse:nam facultatis ini tium difficultas,ac quædam ad disciplinam via est.Hæc autem di cit, cum nos eius verbis acquiescere nequaquam velit, sed nos quoque ipsos quæ id genus sunt indagare, neque ab alio moueri.

DE QVALI ET QVALITATE. XLVIII.

QVALITATEM *vero dico, secundum quam quales quidem esse dicuntur. Est autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur.*

{Qualitatem autem eam voco, secundum quam quales esse quidam dicuntur.}

Hoc rursus loco de ordine qualitatis, inscriptionis causam, qualitatis diuisionem, ac specierum ordinem diuisionis perquirimus. Primum itaq; de ordine: conspicuus autem ex supradictis is est, in quibus docebamus relatiuis ex eo anteponi qualitatis disputationem oportere, quod per se hæc ipsa spectetur, ad aliquid vero pertinentia ipsum esse in relatione ad aliud obtineant: plurimis autem ea fiunt quæ per se subsistunt iis, quæ ipsum esse per seipsa non possident: quodq; sublato quali, simul quoq; existens in eo relatio perimitur: vt albius, & calidus, discipulus ac præceptor, similiaq;. quod si non sint relatiua, qualitatem omnem esse nil vetat. quippe relatiua subsistentiam prorsus non habere propriam, sed prædicamentis superuenire aliis diximus, verum vti memorabamus, propterea quod relatiuorum Philosophus vbi de quanto differebat, meminisset, præceptionem, de ipsis confestim facere habuit necesse, ne diu naturæ ipsorum ignorantia laboraremus. atq; hæc quidem de ordine. Quid autem quod duplicem titulum præscribit de quali & qualitate, nec vt in prædicamentis aliis simplicem? Dicimus aliud quale esse, aliud qualitatem, qualitas enim vniuersalis ipsa qualitas est, qua participantia qualia denominatiue nuncupantur, vt vniuersalis albedo, nigredo: quale autem, corpus est particeps qualitatis, quodq; ab ea denominatiue appellatur, vt album corpus, aut calidum. est ergo intellectu solo comprehensibilis qualitas: quale autem cadit sub sensum. Quandoquidem igitur nomen est duplex qualitatis, vel quot vt ipsum per se solo intellectu consideratur, quale ipsum est qualitatis genus, vel vt sensu perceptile, duplicem quoq; hac de causa inscriptionem fecit. Præposuit vero qualitate quale: quoniam vtpote sensibile est notius. semper enim a notioribus præceptionẽ exordiri conuenit. Dicere autem & aliter possis: nempe quod quali-

tas quoq; ipsa quale sit.nam de quali & qualitate communius prædicatur quale.quo fit vt qualitas quoq; quale dicatur,quo pacto & nomen communiter verbi gratia de nomine prædicatur ac verbo. tametsi enim de qualibus, non de iis tamen verba facit primum,sed qualitatis ipsius gratia differit: vt oratio de ea perspicua velut a notioribus fieret.Diuidit vero qualitatem in species quatuor:quarum primam habitum & dispositionem vocat. alteram potentiam & impotentiam:tertiam passiuas qualitates passionesq;:postremam vero figuram ac formam.Cæterum vt intelligamus cuiusnam rei gratia qualitatis species quatuor duntaxat, neq; plures pauciores ve sint, ac quam ob causam in huiusmodi eas digesserit ordinem,qualitatis diuisionem quandam faciamus. Est ergo vel per potentiam & impotentiam,vel per actum qualitas.per potentiam,vt puerulus est facultate grammaticus. per impotentiam,vt equus qui impos est percipiendæ grammaticæ. Sin per actum sit qualitas,aut perfectiua est,aut deprauatiua subiecti,aut nec perfectiua nec deprauatiua. ac si perfectiua quidem deprauatiua ue sit,aut affectum in nostro nequaquam sensu generat,aut generat.atq; si affectum non generet quidem,ægreq; amittatur,habitus:sin facile,dispositio nominatur.Sanitas exempli causa & animi virtus actu & perfectiua est nullumq; affectum inuehit,morbus & vitium deprauat:perficiunt enim subiectum sanitas & virtus,quoniam & secundum naturam sunt:neq; ingenerant affectum:quippe sensibus nullis succumbunt:nisi forte consequentia sanitatis memores,vt colorem probum:vel morbi labefactantis,pallorem:verum sanitas ipsa & morbus similiaq; nullis sensibus occurrunt.uocantur habitus tamen cum diu perdurant, nec facile amittuntur:nam virtutem obtinere in habitu seu vitium dicimur:nec non sanitatem vel morbum:quocirca bono quoq; tum frui dicimur habitu, cum intenta sanitas fuerit. quin & hecticus quidam hoc est habitualis vocatur morbus:maloq; rursus laborare habitu dicimur.Quod si breui finiantur ac facile deserant, dispositiones nominantur.Cæterum speciem hanc esse affirmat qualitatis primam,habitum inquam ac dispositionem.Porrò habitum vocant,stabilem qualitatem ægreq; dimobilem:dispositionem vero,depositu facilem.sic nanq; habitum rhetoricæ habere enim dicimus qui non eius rationes ac vias duntaxat nouit,sed obsistere quoq; obiectis difficultatibus valet, at qui compos rhetoricæ

non admodum eſt,nec facile eius obtinet methodos, alioquin ve ro qualitate quodammodo rhetorica delibutus,non hunc quidem rhetoricæ habitu præditum, ſed quodam pacto in rethorica diſpoſitum appellamus. Quid ergo?non eſt & habitus diſpoſitio? qui enim poſſidet habitum,diſpoſitionem is multo magis obtinebit. Diſpoſitio quippe tum vniuerſalior eſt, tum particularior: habet enim ſecundum eam ſe quodammodo qui diſponitur: nam duplex nomen eſſe dicimus diſpoſitionis, alterum generalius, quod vel de habitu prædicatur:ſpecialius alterum,quod ab habitu ſeiungitur in oppoſitum. Diſpoſitionem itaq; hoc loco non generalem,ſed ſpecialem aſſumpſit:quæ ab habitu ex aduerſo diſtinguitur. Illud vero ſciendum eſt, celebrari in iiſdem habitus nomen in quibus & boni habitus fertur.ipſius nanq; habitus intenſio eſt habitus bonus. Ergo ſi boni habitus nomen in ſolis animatis ferre conſueuimus, (nemo quippe bene habere in caliditate ignem dixerit,aut in frigiditate niuem)nomen habitus quoq; in ſolis animatis prædicabitur. Sin vero actu exiſtens qualitas, perfectiua deprauatiua ve ſit,ac noſtrum circa ſenſum affectum inducat, paſſiua qualitas nominatur, quaſi noſtro ſenſui affectum importet:perfectiua,vt in igne caliditas,aut dulcedo in melle: deprauatiua,vt vini acor:putredoq; in fructibus,aliisq; corporibus. Perfectiuæ porrò non iniuria dicuntur illæ,ſiquidem iis formam melatq; ignis ferunt acceptam: hæ vero deprauatiuæ, quoniam ſubiecti ſunt corruptrices. ſenſui tamen omnes noſtro affectum conciliant. Cæterum non vt ab affectu hæ fieri dicuntur, quando quidem non ſunt per mutationem ſubiecti quampiam genitæ(perfectiuas intelligo)verum qualitates ſubſtantiales earum ſunt,quibus item inſigniuntur. Haud vero ſegmentum hoc vt alterum in facile ægre ve dimobile ſubdiuidi eſt neceſſe: nam illud in ſolis animatis viſebatur,in quibus deprauatiuas etiam qualitates & perfectiuas fieri atq; defieri voluit natura ſubiecto eodem manente, iccirco & in diuturnas diuidebantur breuiq; durabiles. hoc vero in inanimis ſegmentum ſpectatur,in quibus & perfectiuæ ſubiecti & deprauatiuæ qualitates pariter cùm ſubiectis perdurant, ſecumq; & ſubiecta marceſcentes extinguunt ſeu cũ ſubiectis marceſcunt,vt in roſa ſeſe rẽs habet ac malo:quippe horum ſuaueolentia, colorisq; exoleſcens probitas ſubiectum quoque ſecum corrumpit. Verum enimuero habent ſe eodem pacto & deprauatiuæ,

tiuæ,cum simul & ipsę cum subiectis in quibus gignuntur perennent atq; intereant,qualis vini est acor,ac fructuum corporumq; re liquorum putredo. Quod si vel deprauatiua in nonnullis qualitas non diu permanens reperiatur, ut ærugo in argento,aut huiusmodi quidpiam,talia quidem potissimum quis forsitan magis pro prie affectus seu passiones quæ ad qualitatem referuntur nomina uerit. Quoniam vero occupauit prorsus deprauatiua qualitas per fectiuæ coniungi,propterea quod in altera subdiuisionis parte, ea inquam quæ perfectiuas ac deprauatiuas,nec passionem ingerentes capit,consors in omnibus est perfectiuæ,(fiebat enim vel habitus vtraq; vel dispositio:atq; in solis animatis cōspiciebatur,)ic circo & in parte altera,nempe hac proposita, necessario constructa,cū ea p omnia est delata: neq; in diu breuiq; durabile diducta ,atq; effigiem ex affectu inuehendo magis recipiens, quam ex eo quod ab affectu inducatur. Cōnexæ hæ porrò inter se sunt per fectiua inquam & deprauatiua, ne multifida diuisio reddita posset oculis tota incommode subiici,atq; in eadem segmenta discer pi cogeretur. Sin nec perfectiua sit nec deprauatiua,qualitas , aut in profundum penetrat,aut per summa diffunditur.ac si alte desedit,aut difficilis abiici est aut facilis.si vix ergo abiiciatur, passiua qualitas dicitur,quasi passione innascens: vt dulcedo in iure:vel ab ortu pallor. Haud vero hæc passionem circa sensum nostrum veluti ingenerans vocatur:quamuis ipsa quoq; ingeneret: sed tan quam a passione innascatur,propterea quod ipsam peculiarius ab eo quod ipsi magis inest appellauimus:id enim ipsius expressius figuram repræsentat,quod est secundum mutationem subiecti esse genitam, hoc est secundum passionem , magis quam quod eadē in sensu nostro moliatur. Sin autem reiici queat facile, idest breui permaneat,nisi paruo negocio emendetur expellaturq;,passio dicitur ad qualitatem relata:vt pallor ex diutino morbo: & fuscus color ex multo solis æstu contractus , quæ sese propterea quoq; sub qualitatē recipiunt,quoniam proprium & in his consequens seruatur qualitatis , nempe id quod est denominatiue ab ea quæ participant appellari . Quod si facile emendetur, passio ad pati prædicamentum relata nuncupatur : vt si quis expalluerit metu : vel pudore erubuerit. hæc enim ne qualitates censet quidem prorsus appellandas:quoniam nec qui ita affecti sunt,denominatiue ex ipsis uocantur :nemo enim qui uere-

cundia inquit erubuit, rubicundum, aut qui impalluit metu, pallidum nominauerit. Tertia autem ex hisce species fit qualitatis, quæ sunt qualitates passiuæ passionesq́; , passiuam qualitatem eam voco, quæ ceu passionē intus generat quæq́; vt a passione in nascitur, & passionem eam tum quæ ad qualitatem, tum quæ ad pati prædicamentum redigitur: nam sunt priora quidem tria qualitates, quarta vero passio est. Verum quo pacto subiisse hæc in profundum dicimus, pallorem inquam atq; erubescentiam? cum circa corporis summa duntaxat spectentur? Dicimus non sine mutatione in profundo factam circa superficiem esse id genus qualitatem: nam sicuti ab ortu rubicundi, tales temperaturæ eiusmodi causa existere, superante nimirum in ipsis calore, atque ad superficiem erumpente: sic rubri quoq; vel pallidi per timorem aut verecundiam redditi, sine mutatione in profundo tales haud quaquam euasere. At vero si actu qualitas neq; perfectiua neque deprauatiua sit, ac superficiem tantum tantum occupet, atq; in inanimis habeatur imaginariisq́;, figura: in animatis vero, forma seu græce morphe nuncupatur. in imaginariis quidem, vt Mathematicis omnibus, triangulis inquam, & circulo, ac reliquis figuris, hæc nanq; ipsum esse in sola imaginatione obtinent. inanimis vero, lignis, lapidibus, similibusq́;. quippe imaginaria hoc est figuræ quæ inanimatis insunt, ea quoq; tali ratione esse aut tali dispositas pro figurarum differentiis faciunt: in ipsis vero animatis vt animalibus omnibus forma seu morphe circa superficiem solam considerator. Quid ergo? nonne morphen habere & statuam dicimus? Verum non prima ratione. figuram enim habere in primis dicitur: secundaria vero ratione & formam. eo enim quoniam animati imitamen est, in quo & forma existit, forma quoq; in eo magis per abusionem fertur. Habes & speciem quartam qualitatis, figuram inquam ac forma m, reddetq́; descriptio diuisionis faciliorem caput rationem nobis ac viam. A peruit itaq; nobis diuisio cuiusnam rei gratia solæ species quatuor neq; plures neq; pauciores sint qualitatis. Hæc vero de earum ordine pronunciamus. Statuit quidem iure speciem habitudinis ac dispositionis primam, quandoquidem enim circa animata eæ versantur: præstantiora vero sunt omnibus animata, qualitas quoq; quæ in iis visitur iure sibi primas vendicauit. Merito autem secunda per potentiam species est atq; impotentiam. nam quoniam potentia & impotentia natu-

ralis quædam est aptitudo : quippe & puerulus naturalem quandam habet potestatem suscipiendæ grammaticæ vel rethoricæ:& equus naturalem talium percipiendorum impotentiam:ignis quoq; naturalem calefaciendi facultatem obtinet, similiterq; id genus alia.secunda vero sunt ab animatis naturalia,qualitatis quoq; per potentiam & impotentiam species cum in naturalibus rebus visitetur,secundum locum non immerito obtinet. Quoniā vero naturali quadam ante prçditum esse aptitudine, dein secundum eam aut facere quidquam aut pati conuenit.nam nisi prior aptitudo existat,vtique nec pati quis poterit aut facere. quandoquidē Amiantū verbi gratia aptitudine vrendi vacat:neq; si sexcenties quis ignem admouerit conflagrabit at lignum potestate vrendi præditum,igne adhibito vretur habent.& passiuæ ob id qualitates passionesq; tertium inter species qualitatis ordinem: quoniā nemo(vti diximus)facere secundū eas aut pati valeat, non prius facultate in eo existente aliqua quæ apta sit ad eiusmodi res capessendas.Cæterum figura & forma cum in sola superficie consi derentur,sedem sunt postremam sortitæ,passiuis qualitatibus atq; affectibus vsq; in profundum peruenientibus,hæc quoq; de speciecierum ordine.Sciendum vero modis pluribus eandem dici quali tatem posse.vt calor in igne passiua qualitas est, velut sensui nostro affectum insinuans.in nobis vero,vt febris,passiua qualitas,velut a passione ingenita.in ferro cadente,atque eum si forte accidat per diem seruante,passio quæ ad qualitatem refertur, calor autem qui nobis forte iuxta ignem fit prætereuntibus passio est quæ sub pati prædicamentū redigitur.{ Qualitatē autē eā voco secundum quam quales esse quidam dicuntur.} Cur qualitatis præceptionem facit per quale? Respondemus quoniam manifestius quale est vt iam docuimus,velut sensui perceptibile. ac deniq; a quali in qualitatis notionem venimus.quippe album in lacte, in niue, in cerussa contuiti, in albedinis notitiam concedimus. similiter gustato melle, & palmula, & caryca, in dulcedinis intelligentiam deducimur. ex quali igitur vtpote planiore præceptionem conficit. Porrò ipsum id cui impertitur, quale:id quod impertitur,qualitas est.Sed quamobrem verba adiacent illa, secundum quam quales esse quidam dicuntur? an ob ruborem ex verecundia, & pallorem ex metu. non sunt enim qualitates: hæ quoniam non rubicundi vel pallidi qui sunt

pudefacti ac territi dicuntur. nam præuertit appellationem mutatio sed erubuisse atq; expalluisse: quòd appellationem non præuenit. neq; hæc etiam qualitati passio eadem de causa, sed prædicamento pati, fertur accepta: siquidem non patiens, sed passi duntaxat nominantur. {Est vero qualitas ex eorum numero quæ multifariam dicuntur.} Quonam pacto multifariam? hoc est secundum ea quæ velut ab vno, atq; ad vnum pertinent: sed non vti vox æquiuoca. Multifariam igitur dici qualitatem affirmat. hoc cum dicat, non æquiuoce, sed modo diuerso appellari indicant. nã dici multifariam, non æquiuoce significat: sed vt hoc loco, differenter. nam si æquiuoce esset sumptum, in diuersa significata diductio fieret. verum quoniam pro differenter acceptum est, diuisio iccirco vt generis in species obitur. Verum ergo non est qualitas genus? quamobrem igitur species eius prima alia dicitur, alia secunda? Respondemus non quoad qualitas primam hanc secundam esse illam, sed dignitate duntaxat: vt homo quoq; differt ab equo.

XLIX.

VNA *quidem igitur species qualitatis, habitus & dispositio dicantur. Differt autem habitus à dispositione, quod permanentior & diuturnior est. Tales vero sunt scientiæ & virtutes. scientia enim videtur esse permanentium, & diuturnorum, si quis vel mediocriter sumat scientiam: nisi grandis permutatio facta sit vel ab ægritudine vel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & virtus, vt iustitia, & temperantia, & singula talium non videntur posse facile moueri, neque facile permutari. dispo tiones vero dicuntur quæ sunt facile mobilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & sanitas, & quæcunque alia huiusmodi. afficitur enim quodammodo secundum eas homo, cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. similiter autem & in aliis: nisi aliquã earundem contingit per temporis longitudinem congenita & immobilis, vel omninò difficile mobilis existens: quam iam quis*

spiam vt habitum vocet. Manifestum est autem quod hæc volunt habitus dicere quæ sunt diuturniora & difficilius mobilia. Nanque disciplinas non multum retinentes, sed facile mobiles existentes, non dicunt habitum habere: & tamen dispositi sunt aliquo modo secundum scientiam peius melius ve. quare differt habitus à dispositione, quod hæc quidem facile mobilis sit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & dispositiones: dispositiones vero, non necesse est habitus esse. qui enim retinent habitum: & quodammodo dispositi sunt secundum ipsos: qui autem dispositi sunt, non omnino retinent habitum.

{Species itaque vna qualitatis, babitus ac dispositio dicant.}
Species prima qualitatis habitus ac dispositio est. Differt vero inquit a dispositione habitus, quod amittatur facile dispositio, habitus non facile: quodq; habitus omnino & dispositio sit, dispositio autem non etiam habitus necessario. { Tales porrò scientiæ, virtutesq; sunt. videntur enim ea iis quoq; scientia esse quæ tenacius adhærent, nec facile dilabuntur, tametsi mediocriter scientiam acceperis: modo ne magna sit vel a morbo facta vel alio quo quam eius generis mutatio. } Vocat hoc loco scientias non quæ carent errore, sed artem absolute omnem pertinacius animo insitam. Fit igitur hoc significato, vt scientiæ tum grammatica, tum fabrica, tum mechanicæ artes reliquæ sint. stabilis enim sunt qui dam habitus singulæ. Tribus autem modis nominatur scientia. nam & cuius subiectum offendiculo vacat, atq; secundum eadem ac eodem pacto perpetuo habet, sic dicitur: qua significatione & Geometria, & Astronomia, & Arithmetica scientiæ habebuntur. Medicina, si hoc significatum attendas, non item, cum circa subiectum fluxile versetur. Vocatur scientia & ea quæ probatis per se principiis emanat, atq; hæc re vera scientia est, quam philosophiā suppositionibus carentem, seu græci anhypotheton nominant: ꝑpterea qđ ex cōmunibus animi cōceptibus prodeat. Hac porrò ratione neq; Geometriā, neq; Astronomiā, neq; vllā eius generis, scientiā appellabis: quoniā non ex creditis suapte natura princi-

piis oriuntur,ſed demonſtratione indigentibus. Sunt enim Geometriæ principia punctum,linea,ſuperficies, ac ſimilia. definitq; horum quodlibet Geometra,punctum id eſſe inquiens cuius nulla pars eſt.lineam vero longitudinem latitudinis expertem.ac cætera vti habent.at horum demonſtrationem, qua inquam de re impers punctum ſit, vel linea longitudo carens latitudine, non etiam,qua Geometra eſt,nouit.ſed horum faciendas demonſtrationes ad primum philoſophum relegat:cum ſcientia nulla ipſa ſui ipſius principia demonſtret.Quæ ergo non ex creditis per ſe principiis proficiſcuntur,eæ ne ſcientiæ quidem propriè fuerint, id quod vel Plato affirmat.cui enim ſunt quæ non nouit principia,media autem finisq; ex iis ſunt quæ ignorat,quomodo conſtare huic poteſt ſcientia? Eſt uero & tertia quadam ratione ſcientia paratrix uiæ,(græci hodopœeticen uocant) intelligens quæ antecedere,quæ ſequi conueniat. in quo ſignificatu ſcientia eſt tum Medicina,tum Mechanica ars omnis.qua ſane ſignificatione uel hoc loco uſus eſt ſcientiæ Philoſophus. Virtutes autem hic dici perfectas,eas nimirum quæ & quod ſit ſciunt & quamobrem ſit. Sunt enim uirtutes aliæ naturales,ut qui naturalem modeſtiā obtinent quandam, aut mites natura ſunt: qua bruta quoq; prædita feruntur nonnulla ut turtur & cornix caſtitate, ciconiæ iuſtitia. aliæ morales,quæ honeſtum eſſe iuſtitiam, & omnem ſimpliciter uirtutem norunt, quam autem ob cauſam honeſtum ſit haud norunt:ſed hoc qui præditi iis ſunt ex patribus aut præceptoribus recta opinione inſtituti intelligunt.aliæ ciuiles,quæ ſimul & quod ſit,& qua de re ſit cognoſcunt.quædam autem purificæ. Porrò a ciuilibus diſtant purificæ, eo ꝙ circa inferiora ciuiles uerſentur, honeſtioresq; arripiant uoluptates,ac tempus & locum & quantitatem obſeruent.qui autem pure agunt, haudquaquam curent deteriora,uoluptatesq; ſemel contemnant. ſunt uero & contemplatiuæ quædam uirtutes.Itaq; uirtutes hic ut commonuimus perfectas intelligit,nempe & ciuiles & purificas & contemplatiuas. {Modo ne magna ſit uel a morbo facta, uel alio quoquam eius generis mutatio.}Conſentaneum.n.eſt ut diuturno aliquo uexatus morbo,aut alioquin negociis impeditus ob poſt habitam meditationem ſcientiam amiſerit.{ Dicuntur uero diſpoſitiones eæ quæ ſunt per mobiles ac cito mutantur,ut caliditas,& frigiditas, & ualetudo,& ſanitas,atq; id genus reliqua. diſpoſitus quidem

homo quodam pacto in iis dicitur, non habitum tamen obtinere, nisi harum quoq; aliqua ipsarum temporis diuturnitate iam in naturam abierit, sitq; insanabilis aut uix admodum dimoueatur, quã quis habitudinem forsitan appellauerit.} Talis.n.non amplius dispositio, sed habitus nominatur. In naturam autem inquit abierit, hoc est mutata fuerit in naturam, atq; ob consuetudinem multi tẽporis ipsa natura euaserit.{ Qui.n.participes non admodum sunt scientiarum, eos obtinere habitum haudquaquam dicunt.} Nam qui in grammatica uel rhetorica, de quibuscunq; rogetur rhetoricæ uel grammaticæ speculaminibus, ad respondendum est promptus, rationemq; de iis reddit, atq; oborientes difficultates impigre soluit, hunc rhetoricæ habere aut grammaticæ habitum affirmant. sin est aliter qualitate earum quodam pacto seu modice perfusus, non is quidem habitum obtinere harum dicitur, sed iis quodam modo dispositus.{ Nam qui sunt habitus, ii dispositiones quoq;. at quæ dispositiones, eæ non habitus ex necessitate sunt.} Sicut enim de nomine & uerbo prædicatur nomen, estq; nomen tum genus nominis, & uerbi, tum quod a uerbo e regione distinguitur, ita dispositio quoq; altera ut genus de habitu, ac dispositione dicitur, altera ut species ab habitu in aduersum se mouetur. quo fit ut qui habitus est, is & dispositio sit prorsus, quoniam genus est eius dispositio: at quæ dispositio, non præterea & habitus nam per contrariam ab ea distinctionem dicitur habitus.

L.

ALIVD *uero genus qualitatis est secundum quod pugilatores vel cursores vel salubres vel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo unumquodque huiusmodi dicitur: sed quod habent naturalẽ potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati: vt pugilatores uel cursores dicuntur, non quod sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres vero dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiantur: insalubres vero quod impotentiam habeãt*

naturalem nihil facile à quibuscunq; accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle se habent. durum enim dicitur quod habeat potentiam non facile secari: molle vero qđ eiusdem ipsius habet impotentiam.

{Alterum est genus qualitatis, secundum quod pugilicos, ac cursorios quosdã, vel salubres, ac valetudinarios appellamus, & simpliciter quæcunque per naturalẽ potentiam vel impotẽtiã dicunt.}

Species est hæc secunda qualitatis, quæ potentia inquam constat atq; impotentia. Sed cur genus ipsam qualitatis appelauit? genus enim qualitas generalissimum est. aiunt pro specie genus ab eo dictum, ne speciem quis hanc esse putaret specialissimam. huiusce rei argumentum idest quod non genus generalissimum, sed genus dixit, ut subalternum genus esse, speciem vero quæ sub qualitatem confertur indicaret: perinde ac si diceremur genus esse substantiæ animal, hoc est ad substantiam referri. Speciem igitur tradit qualitatis, secundam vt diximus, quæ ad potentiam & impotentiam pertinet, ac secundum quam pugilicos, vel cursorios vel salubres, vel valetudinarios vocamus. Porrò eos pugilicos aut cursorios nominat, qui naturam ad horum aliquod idoneam possident, hoc est qui tales sunt facultate. Ac qualitatis prima quidem actu species consideratur, habitus inquam ac dispositio. secunda potestate. aliud enim est pugilem, aliud pugilicum. & cursorem, ac cursorium dicere, quippe actu pugil cursorq; est, potestate vero pugilicus atq; cursorius, qui nondum actu quidem eiusmodi est, cæterum vt talis fiat natiuam obtinet facultatem idest aptitudinem. at qui est actu pugil aut cursor, non is etiam per naturalem potestatem dicitur, sed habitum vel dispositionem habet. pugilicum autem nominamus infantem cui longæ sunt manus, quasi ad certandum summis manibus vtiles: & infantem cursorium qui plethoricus non est, sed bene etiam valet. Quomodo vero & impotentiam qualitatem nuncupat? quoniam dispositi in hac sumus quodam pacto. equum enim dicimus propterea quod tali dispositus ratione sit, impotentiam habere scientiæ capessendæ. Ac demum in quibus potestatem, in iisdem quoq; impotentiam contemplamus. nam qui præditus patiendi est facultate, habet is & non patiendi impotentiam; & qui facultate pollet non patiendi, iis pa-

tiendi impotentiam obtinet.poteſt enim pugilicus facere. poteſt & non pati ſalubre:quippe ab ægrificis cauſis peſtilentia ſæuiente non facile excipitur.nec facere poteſt conſilio tardus : de quo dictum eſt.Dilatorem operum nunquam non noxa fatigat, facere nō pōt ignis vt refrigeret:facere non poteſt ignis quin calfaciat. neq; pōt non pati molle:aut valetudinarius peſtilentia graſſante. at pati durum non poteſt.Alia ratio.Quoniam genus idē eſt oppoſitorum.Siue igitur quis hęc contraria oppoſita eſſe velit, ſub quo genere vnum habetur contrarium,eodem ſeſe & alterum recipiet.ſiquidem & album & nigrum ſunt contraria, eidem generi qualitati referuntur accepta. Ergo ſi ſub quale potentia colligitur,recurret ſub idem & impotentia.ſiue hæc mutuo aduerſari ſibi per priuationem atq; habitum malis,ea ſic quoque ad idem genus reduces. nam cuius eſſe fertur habitus generis, huius quoq; priuatio dicetur,ut oculi.eſt enim eius & viſus & cæcitas.itaq; ſub quo genere continetur habitus,ad idem priuatio quoq; reuocabitur.{Non.n.quale horum quod vis dicitur ꝙ diſpoſitū ſit quodam modo.}Quaſi dicat non.n.ſi propterea ꝙ actu ſint,tales dicuntur:ſed quod eiuſmodi poteſtatem habeant. Porrò vocatur tribus modis facultas. nam aut ex eo nominatur quod facere ſit quiſquam natura idoneus,hoc eſt facultatem quiſquam ad faciendum habeat,aut quod ad patiendum aut ad non patiendum,quēadmodum adeſſe valetudinario exempli gratia poteſtatem patiendi dicimus a multa ambulatione,aut ſolis ardore: ſubeſſe vero ſalubri vim a talibus non patiendi:& fabro ianuæ faciendæ facultatē adeſſe.Quot aūt modis vocatur potentia, totidē & impotentia nuncubapitur.habet.n. qui poteſt pati impotētiam nō patiendi:& qui poteſt non pati,patiendi impotentiam. non vero etiam qui facere poteſt, is omnino & non faciendi impotentiam obtinet.Quamobrem igitur,vt cum patiendi potentia non patiendi quoq; aſſumpſimus impotentiam,non itidem cum faciendi ui impotentiam non faciendi cōmiſimus? Reſpondemus, quoniam res quædam ſunt quæ ad faciendū duntaxat,nequaquā vero & ad nō faciendū vim habēt:ut in libro quoq; Ariſt.de interpretatione inquit,partim vtroq; ſpectare potentiam, partim ad alterum tantum ſeſe habere contrariorum.ancipitis eſt naturæ quæcunq; rationali conſtat ſpecie.poſſidet contrariorum ſolum alterum quæ eiuſmodi non eſt. poteſt verbi gratia ſanare Medicus, ſed ni-

hilominus & non sanare, faber quoq; ianuæ potens construendæ nihilominus, & non construendæ præditus est facultatate. ac vero calefacere cum possit ignis, non potest præterea & non calefacere. similiter cum adsit & refrigerandi vis niui, nõ insuper vis quoq; non refrigerandi præsto est. & Deus cum faciendorum bonorũ facultate polleat, non est item & non faciendorum compos. Habetq; iure optimo potestatem ad utrunq; rationabilia: quoniam non in iis potestas concurrit cũ uoluntate. non. n. quæ volunt possunt & ea omnino: nec quæ possunt, ea etiã volũt. Deus tamẽ Opt. Max. comitẽ voluntati potestatẽ habet. nam si velle quidem dicamus eum, cæterum quę uelit non posse, fatua esse voluntas. quẽadmodum fatuus & homo ille est qui ea vult quæ consequi nequit, vt volare, immortalis ue esse. Rursum si posse eum quidem, non autem uelle affirmemus, inanem facultatem obtinebit. nam si facere potest quisquam aliquid, nec facere id velit, omnino non faciet, nec facultatem in actum prouehet. quapropter inanis erit facultas, quæ nunquam actu illustretur. eam ob rem ipsum in Deo posse duntaxat dicimus, haud vero etiam non posse. quoniam quæ potest, vult ea quoq;. volens autem facit etiam prorsus. nec forte quidẽ facit, forte vero non facit, sed facit omnino. quidquid enim vult potest, & vult quidquid potest. Porrò hic uoluntatem non quod Græci buleuesthæ vel buleusin appellant, hoc est consulere vel consultationem, sed to thelema, hoc est id quod Iubet uocamus. nam neq; consulere proprie in Deo fertur aut consilium, si nihil aliud consilium est, ut Aristoteles tradit, quam prudentiæ defectus quid enim facere oporteat, & vtrum hoc faciendũ an aliud sit nescientes consulimus. Nam in quibus est præelectio, in iis & consilium est, si est præelectio nihil aliud quidem quã hoc præ illo eligere: consilium autem rerum electionis gratia fit: consulimus vero ignari: ignoramus prudentiæ inopes. nam minime eum latent quæq; res gerendæ cui suppetit prudentia. quippe virtus ea est absolutissima. Ergo si Deus quoq; prudentia ipse est, consilio non egebit, si per defectum id fiat prudentiæ. Itaq; his de causis Arist. rationale solam esse facultatem in vtrunq; dixit procliuem. Verum si sit exquisitius loquendum, appetendi facultas omnis ad vtrauq; partem habet momentum. præter appetitricem vero, tum hęc præstantior, tum deterior, omnis membrum alterum contradictionis duntaxat possidet, uti iam in igne niueq; monstrauimus.

Igitur ſi faciendi ſolum facultatem in rebus quibusdam locū habere oſtenſum eſt, haud vero & partem quoq; contradictionis alteram, merito non ut in patiendo ipſum non pati ex aduerſo collocauimus, ſic volumus in faciendo id etiam quod eſt non facere oppoſitum ſtatuere. enim vero non omnem prorſus facultatem ſequitur impotentia. Porrò & deſcriptionem eorum ac negationem ſic facere conuenit.

Affirmationes		Negationes
	Valetu bres	
Poteſt facere, Poteſt pati , Poteſt nō pati		Nō poteſt facere Non poteſt pati, Nō pōt nō pati,
	Salu dinarii	

Itaq; eas ob res triplicem hanc, & ipſæ ſpeciem tradit poteſtatis. ac eam quæ faciendi eſt, inquiens, pugillici enim uel curſorii dicuntur nō ꝙ diſpoſiti ſint quodam pacto, ſed facultatem, facile quidquā faciendi habeāt. hic faciēdi eſt fac ultas. Salubres vero appellantur, quod naturalē habeant nihil à quibusuis facile patiendi poteſtatē. ecce & ſecunda. Valetudinarii uero, quod natiuam impotentiam nihil a quibuſcunq; patiendi obtineant. tertia hic. Nam habent quidem valetudinarii poteſtatem facile patiēdi, non patiendi vero impotentiam, ſalubres contra. A quibuslibet autem minime affici ſalubria dixit exacte, ut ab æſtu, vel flatu, aut a quibus deniq; affici ſalubria noluit natura. affici enim poſſent a gladio, vel igne, aut huiusmodi quouis alio. at morboſa poteſtatem a quouis obuio patiendi habent: impotentiam uero nō

patiendi. Simile his est & durum & molle. habet nanq; illud potestatem quo minus diuidatur facile, atq; huius ipsius impotentiā molle autem potentiam vt facile, impotentiam ut minime dissecetur.

L I.

TERTIVM *vero genus qualitatis est passibiles qualitates & passiones. Sunt autem huiusmodi, & dulcedo & amaritudo & austeritas & omnia his cognata: amplius, & calor & frigus & albedo & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates sunt manifestū est. quæcunque enim has susceperint, ipsa qualia dicuntur secundum ipsas: vt mel quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem suscepit: similiter & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicuntur, non quod ea quæ illas susceperint qualitates aliquid patiātur (neq; enim mel quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi) similiter autem his & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur: non quod ea quę illas suscipiunt aliquid passa sint. sed quoniam secundum sensus unaquæque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quandam secundum gustum efficit: & calor secundum tactum: similiter autem & aliæ. Albedo autē & nigredo & cęteri colores nō eodē modo iis quę dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur: sed eo quod ipsæ ab aliqua passione innascantur. quoniam enim fiunt propter aliquā passionē multæ colorum mutationes manifestum est. erubescens enim aliquis, rubens factus est: & timens pallidus et unum quodquè talium. quare etiam siquis natura aliquid talium accidentium perturbationum ve passus est, similem colorem verisimile est eum habere. Quæ enim affectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta est, etiam secundum naturalem consti-*

tutionem eadem fieri potest affectio, ut & naturalis color simi lis sit. Quaecunque igitur talium accidentium ab aliquibus pas sionibus difficile mobilibus & permanentibus principiũ sumpse runt, passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundum natura lem constitutionẽ pallor fit aut nigredo qualitates dicunt (qua les enim secundum eas dicimur) siue propter ægritudinem lon gam, vel propter æstum eidem contingit nigredo vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent, passi biles qualitates & ipsæ dicuntur similiter enim quales secundũ eas dicimur. Quæcunque uero ex ijs quæ facile soluuntur & cito transeunt fiunt, passiones dicuntur: qualitates uero minime non enim aliqui secundũ ipsas dicuntur quales. neque enim qui propter verecundiam rubens factus est, rubens dicitur. neque cui pallor propter timorem venit, pallidus est: sed magis eo quod aliquid passus est. quare passiones quidem huiusmodi di cuntur: qualitates vero minime. Similiter autem his & secun dum animam passibiles qualitates & passiones dicuntur. quæ cunque enim mox innascendo ab aliquibus passionibus difficul ter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipsæ: vt amentia, men tis alienatio, & ira & alia huiusmodi quales. n. secundum eas di cuntur, idest iracundi, atque amentes. similiter autem & quæ cunque alienationes non naturales, sed quæ ab aliquibus alijs ac cidentibus factæ sunt difficile prætereuntes, & omnino immo biles, qualitates sunt etiam huiusmodi. quales enim & secũdum eas dicuntur. Quæcunque vero ab ijs quæ facile & cito prætereunt fiunt, passiones dicuntur: vt sis quis contrista tus iracundior fiat. non enim dicitur iracundus qui huius modi passione iracundior est: sed magis quia aliquid passus. quare passiones quidam huiusmodi dicuntur, qualitates ve ro minime.

{Genus vero tertium qualitatis, passiuæ qualitates ac passiones dicuntur,sunt autem huiusmodi, vt dulcedo,amaritudo, acerbitas, similiaq; his omnia.}

Genus rursus pro specie dixit.Quomodo autem genera ea nũcupauit,si species hæ sunt qualitatis? Quoniam habent & ipsa subiectas sibi species alias,quarũ sunt genera.Hoc aũt quatuor modis cõsideraĩ genus.adest.n. aut omni speciei passiua qualitas, ut albũ omni niui, aut nõ,omni naturaliter tamen atq; ab ortu ut nigrum A Ethiopibus.atq; si omni.aut complectiua subiecti est ,aut minime,com pletiua est,vt niuis albedo ac frigiditas, & ignis caliditas siccitasq;.Non complectiua vero,vt nigritia coruorum,'atq; olorum candor .non enim complet coruum, nigritia , vt proditum sæpe est:propterea quoniam deplumatus, niger quidem non est,præterea coruus tamen est nihilominus.Et aliter. quoniam finiendis iis,nec eiusmodi vsurpamus qualitatum differentias , nisi sæpenumero substantialium differentiarum egestate coacti . nihil enim mirum est,cum simus homines,non in omnibus substantiales a nobis differentias inueniri.eaq; de causa rerum ex talibus obsignandarum necessitate vrgeri . Si igitur speciei omni competat , completiuaq; sit , passiua qualitas nominatur , vt sensui nostro passionem ingerens.Sin in tota sit specie , quam tamen non compleat,passiua dicitur qualitas,uelut a passione innascens vt nigredo coruorum.At si speciei non inest omni, aut diuturna est,aut breui finitur.si diuturna,rursus passiua qualitas fertur,quasi a passione inuecta,vt dulcedo in iure,aut ab ortu pallor ac rubor.sin speciei non omni conueniat , breuiq; permaneat,nec facile emendetur abiiciaturq;,passio dicitur ad qualitatem relata,vt pallor ex morbo diuturno,aut ex multa hyeme oborta frigiditas. sin deponatur haud magno negocio,ac facile confestimq; emendetur,passio ad pati prædicamentũ pertinens vocatur, vt ex intẽpestiuo metu pallor,aut rubor ex verecundia. talia enim qualitates appellare operæprecium esse non putat Arist . quoniam non ab iis denominatiue participes dicuntur Descriptio autem rursus diuisionem faciet conspicuam,ac subiiciet oculis.

Qualitas pasſiua ſpeciei adeſt.

Omni.		Non omni, naturaliter tamen, & ab ortu, vt album æthiopi.	
Completiua ſubiecti, ut albedo & frigiditas niui, eſtq́; ſenſui noſtro pasſionem ingerens qualitas.	Non completiua ſubiecti, vt nigrum corpori. & pasſiua eſt qualitas a pasſione innaſcens.	Diuturna, & eſt qualitas a pasſione innaſcens, ut dulcedo in iure.	Breui durans.

Non facile emendabilis. eſtq́; pasſio ad qualitatem relata, vt pallor ex morbo diuturno.	Facile emendabilis. & pasſio eſt ad ipſum pati relata, ut rubor ex verecundia.

Non ſolum autem quatuor hæ pasſiuarum qualitatum ſpecies circa corpus ſed animum etiam ſpectantur. nam ſiquis optimo habitu ſit ac ſimpliciter ſcientiario in rationalem præditus contemplationem tale dici poterit, nempe qualitas pasſiua ut noſtrum circa ſenſum pasſionē inducēs nec quaſi a pasſione inoleſcēs. quoniā animæ eſſentię cōpletiuis perfectiuusq́; eſt, id genus habitus; Pasſionem vero circa ſenſum non videlicet corporalem mollitur, ſed eum qui diuinus & rationalis uocatur. Dicimur itaq; rationes iniuriasq́; ſentire, nimirum animo, & non corporeis ſenſionibus, Furioſos autem ex corporea quadam temperie, vel iracundos, vel huiuſmodi aliquos pasſibilē qualitatē habere quis dixerit tanquā ab affectu innaſcentem. qui ex morbo tales euaſerunt, pasſionem quę ſub qualitatem recipitur, obtinere qui ſunt ob caſum quēpiā ira correpti, aut quidquam id genus pepersi, pasſionem eā quæ ſub pati prædicumentum confertur. Cæterum conſtat nos nominibus abutētes: hæc dicere: quandoquidem proprie hæc omnia ad habitum ac diſpoſitionem referuntur. Sunt vero duplici modo pasſiuæ qualitates deſumendæ. nam aut ab eo quod affectum ſubiectum ſit, ac pasſiua quædam ei qualitas ex affectu ingenita

qualitatem habere dicitur: aut quod iis percipiendis qualitatibus noster afficiatur sensus, ipsæ vero in iis quibus hærent non per affectum fiant, sed naturaliter, vt in igne. non enim per affectum est igni innata caliditas. nam inest ei substantialiter, eiusq; formatrix est. perinde quoq; res habet in melius dulcedine, & niuis candore, ac similibus. Alba tamen caro ab affectu habet albedinem. accidit nanq; ipsi album, neq; adest eidem substantialiter, nec formam indit. eodem modo & de nigro, & dulci iure, ac similibus dicemus. Afficitur ergo & in his sensus: verum quoniam magis proprium est hæc ab affectu ingenito, quàm ab inferendo sensibus affectu nominemus, hoc ipsis ea de re primo loco competit. secundo uero & affectum ingerere. par siquidem est ab antiquiore cognomentum passiue qualitatis fieri. Ergo & in melle, quoniam ei dulcedo non ab affectu prouenit (ipsum enim informat) iccirco ab affectu sensui inferendo passiua qualitas nuncupatur. {Passiuæ vero qualitates dicuntur.} Duplex est passiua qualitas: vel animo, vel corpori insita. quæ animo inhæret, aut speciei omni impertitur, vt animi ferocia leonibus: aut nonnullis, & vel ab affectu ex generatione aliquo, vt furor: aut ab accidente vt astutia. Ac quæ corpori insidet, aut omni speciei conuenit, vt albedo niui: aut quibusdam, aut ab aliquo ex generatione affectu, vt æthiopibus nigredo aut non a generatione est, sed post ab affectu genita: idq; duplici via. nam aut inuehit affectum, vt febris: aut vt pallor, non inuehit. {Albedo autem & nigricia coloresq; alii non eodem cum supradictis modo.} Non faciunt inquit a seipsis denominatiuum affectum. non enim albescit qui album contuetur velut educatur: calescitq; iis qui dulcedinem caloremq; percipit. Cæterum si passiua qualitas albedo nigrorq; est, ex quali prodiit affectu, & quem affectum ingenerat? albedo ab affectu frigido est, nigror calido. affectus vero non circa habentem faciunt: sed cernentis aspectum. quippe illa visum dispergit, hic congregat. {Con plures igitur ob affectum mutationes colorum fieri constat.} Cum colores passiuas esse qualitates dixerit, quod ipse ex passione innascantur, id ita se habere probat ostenditq;. exterriti enim inquit pallescunt, dilecto naturæ sanguine ad cor proprium fontem, vt validam arcem, fontem vitæ confugiente: eaq; de re postremum partium omnium morte occumbentes: nam si vel quibus vulneratum, cor est biduum ac triduum viuunt, id ac-

cidit

cidit arteriarum beneficio quæ ab ipso pertinét.Pallidum quoque una & ad tempus & ab ortu facit temperatura: fit enim sanguinis defectione,quemadmodum eiusdem abundantiam rubicundum & ab ortu & ad tempus reddit.nam cum pudore afficitur natura, amabilem sanguinem sibiipsi veluti velamen obtendit,eorum ritu qui ne cernant indigna manus oculis admouere: quasi dicere nobis det illud elogium. Te vero ipsum maxime omnium pudeat.{ Quæcunque igitur huiuscemodi accidentia.}Colores accidentia esse dixit propterea quod aliis affectibus superueniant:vt morbum diuturnum comitatur pallor:est & quidam substantialis collor,ut album cerussæ vel niui,& rubrum sanguini, & nigrum in sepiæ humore:similiter enim quales inquit & secundum has dicimur qualitas autem ea est secundum quam quales esse quidquam dicuntur.ergo si quales ab iis non dicuntur affectibus qui summo ueri facile queunt, hi nec qualitates dubio procul nominantur {Simili his modo & in animo pasiuæ qualitates dicuntur atque, affectus.}Non modo enim circa corpus inquit pasiuę qualitates & affectus,sed circa animum quoq; spectãtur.{Dicuntur qualitates & quæcunq; protinus in generatione a contumacibus quibusdã affectibus genita sũt.}Sicut.n. nigrities in æthiope ab ortu cõtracta,pasiua appellatur qualitas,sic & mentis emotio ab ortu, vel ira,pasiua qualitas uocatur.{Similiter & quęcunq; emotiones aliæ non naturales,sed ab accidẽtibus aliis quibusdam genitæ sunt,depulsu non faciles.} Rursus quemadmodum pasiua dicitur qualitas pallor ex longo morbo contractus, sic & exorta ab aliquo accidente exorbitatio mentis,vel aliud eius generis quidpiã, qualitas pasiua nominatur. { Quæ autem a facile dissoluendis fiunt citoq; emendandis,affectus vocantur omnia,pasiones vero minime.} Quales quidam igitur secundum has non dicuntur,hoc est,finitio nẽ qualitatis non admittunt, nec quales secundũ eas & impertiti.nominantur. Nõ. n.erythrias, vel ochrias idestdiu rubicundus pallidus ue habetur is qui in solo uerecundiæ vel metus tempore rubet aut pallidus euasit.non habentur autem,quoniam neq; expectat appellationem mutatio sed ii sub pati prædicamentum recipiuntur affectus: erubuisse enim & expalluisse solum & aliquid perpesi dicuntur,quod est pati.eadem vero & in anima dicit;non .n. iracundus ea tenus iratus est duntaxat, ut tristetur.

LII.

Q V A R T V M *uero genus qualitatis est figura,& circa vnunquodq; cōstans forma.amplius autem ad hæc rectitudo,& curuitas,etsi quid aliud his simile est.secundum enim vnunquodq; eorum quale quid dicitur.triangulum enimvel quadrangulum esse quale quid dicitur,& rectum aut curuum: & secundum etiam formam vnunquodq; quale dicitur.*

{Quartum vero qualitatis genus, figura, & circa vnunquod que forma existens.}

Quarta species est hæc qualitatis. Genus autem rursum dicit pro specie,quæ figura & forma seu morphe est.Patet vero latius figura quam morphe.Nam morphe omnis & figuram & morphē habet:non habet autem & morphen quidquid est compos figuræ hac enim de causa figuram morphæ antepofuit, quoniam potior vniuersaliorq; est.Dicebamus & paulo antea spectari in inanimis aut imaginariis figuram:morphen in animatis,morphes aliquando nomen feramus,id per abusum magis fieri, quod sit animatorum simulacrum:& vero hæc iure qualitates esse:quandoquidem disposita secundum hæc quodam pacto sunt quæ iis participant, atq; ab ipsis nominantur. {Ad hæc item rectitudo & curuitas & si quid simile his est.}Denominatiue enim a rectitudine recta linea dicitur:curuitate autem curua : suntq; lineæ affectus rectitudo & curuitas:Est vero illud sciendum,cum punctum, linea, superficies,corpus,quatuor hæc sese deinceps consequantur, a puncto quidem,vt q̄ impers est,neq; affectum,neq; figuram receptam: multo vero magis nec morphen.a linea vero, quæ spatium vnū habet,affectum solum.nam aut curua est,aut recta, aut si qua alia dicitur,a superficie,cum duabus pateat dimensionibus, longitudine inquam ac latitudine,& affectum admissum,& figuram. Affectus itaq; sunt superficiei,angustum & latum,figuræ, triangulus, vel quadrangulus,& quæ sunt huiusmodi : propterea enim quod superficies omnis clauditur lineis:(sunt enim inquit Euclides superficiei finis lineæ)eapropter figuras quoq; iure accepit:cōstant enim ex lineis figuræ.at vero a corpore,quod in spacia tria porrectum est,longitudinem,profunditatem,latitudinem,&susceptos

affectus esse,& figuras,& morphas:affectus quidem,crassum & tenue,figuras,quoniam aut cubita est,aut cylindrica, aut id genus aliqua.sed suscipit morphas quoq; animatum corpus. Quamobrem vero & verba illa adiecit,& si quid simile his est:ob innumera inter rectum ac circunflexum comprehensa, quod magis minusq; altero participent, hoc est conuoluta omnia : sunt autem hæc qualitates , nanque impertita qualia quædam illarum causa dicuntur.Triangulus enim tum concretus tum abstractus, & rectus,& curuus est,& retortus.

LIII.

RARVM *vero & spissum & asperum & lene putabuntur quidem quale quid significare:sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione quæ circa quale est.quandam enim positionem magis videntur partium vtrunq; monstrare. spissum.n. dicitur,eo quod partes sibiipsis propinqua sint.rarum vero, eo quod distent à seinuicem.& leue quidem, quod rectitudinem aliquo modo partes iaceant. asperum vero, quod hæc quidem superet,illa vero sit inferior.*

{Rarum autem & densum, & asperum, & lene, videri quidem possunt quale quidquam indicare,cæterum hæc a qualitatis diuisione aliena esse videntur quippe situm quendam magis partium significari iis singulis constat.}

Quoniam enim secundum raritatem vel spissitudinem & asperitatem lenitatemq;modo quodam disposita sunt participantia, atq; ab iis nominantur,existimationem quãdam inquit qualitatũ habent.hoc aũt verũ non est,sed magis ad situs prædicamentum referentur nam positum quendam significant.est.n. densum cuius prope inuicem sunt partes positæ adeo, vt corpus admittere diuersi generis nequeant. Rarum quod diductas habet partes, vt recipere alterius generis corpus valeat. Rursus lene id vocamus quod æquales inuicem habet partium eminentias extantesq; pariter. Asperum vero quod inæquales inter se prominentias habet partium. lene malum est verbi gratia, nam huius est superficies æquabilis.facies aspera,quoniam ex inæqualibus ac minus

planis constat partibus, ore, naso, oculis, reliquisq; situm partim propensiorem partim cauum habentibus ergo situm quendam magis iudicare partes eorum videntur: asperumq; & lene ad situs prædicamentum dictis de causis omnium consensu rediguntur. Rarum porrò ac densum hoc loco id solum cepit quod artis magisterio tale redditum est. hoc autem est id quòd ad positus prædicamentum reducitur: vt siquis alutam extendens raram fecerit, non enim rarescit per totum prorsus, sed mutatur quarundam situs eius partium, quod a se mutuo magis discedant. Rursus si nucibus quis manum impleuerit, consistens ex omnibus corpus rarum dicitur, quod sit vnum. nam ma non hoc est rarum, to mi hen on. idest quod vnum non est Græce appellatur. Similiter & densum. nuces enim si minutatim contusas animo contemplabimur, promiscuum ex omnibus corpus erit densum. & rursus si compressum quis globulum lanę ac densatum concerpat, efficiet rarum. Itaq; hoc loco ad situs prædicamentum artificialem hãc raritatem ac spissitudinem reuocat, velut ad introducendos sermonem habens, quoniam hęc vel densa vel rara pro situ partium dicuntur. Non sunt autem qualitates, neq; si naturalem raritudinem aut spissitudinem habeant: neq; si tota per totum aut densa sint aut rara. sed solo partium positu censetur, non ipsis vero etiam partibus similem totorum raritatem accipientibus. At in na turali auscultatione qualitates esse vult naturalem raritatem vel spissitudinem quæ circa vnum subiectum atq; idem versatur. Aqua verbi gratia cum naturalem habeat densitatem, totaq; sit per se ipsam totam densa, si deposita hac densitate irraruerit, fit aer. quoniam aquæ sextarius decem forte sextarios fecerit aeris: idq; fit aqua non in minutas portiunculas dissipata: velut si in aerem plena manu pronuncias puluerem, plurimumq; is occupet spatii, quod partes sint eius explicitæ, quandoquidem si id esset, nobis quoq; conficere aerem dispersa minutatim aqua perinde liceret. Cæterum si quis dixerit, at nobis negatum est aquam tenuiter adeo dispartiri quod si vel opere nequimus, vtique ne ratione id quidem supposuerimus: neque fieri hoc ita potest: quæ enim pattes, prorsus aquulæ sunt. nam partes sunt toti substantia similes, ac dissoluitur quoq; in hęc ex quibus quodq; componitur. Aqua igitur si ex partibus quæ aquę sunt similibus constat (nam toti sunt similes partes vt diximus) in has etiam omnino resoluendas tribuitur, aer au

tem non foret continuus sed inanibus mediis interciperetur capedinibus. nam aut continuas esse aquæ partes necesse est, aut distinctas. fieri non potest vt se tangant mutuo: nam si tangant, continuæ protinus ob humiditatem fiunt. ergo si diuisæ sunt, non erit aer continuus: quod falsum est, ac præter euidentiam. sin coniunctæ, totum rursus aqua erit, nec aer. Aerem igitur non facit aqua tenuissime discerpta, sed conuersa prorsus atque alterata. Porrò quod qualitates hæ sint, palam facit in Physica Aristoteles, Quéadmodum enim corpus inquit cum capax qualitatum sit, per seipsum totum secundum eas mutatur, fitq; nigrum ex albo, & album ex nigro, sic quoniam qualitates sunt raritas etiam & densitas, corpus quoque iure secundum eas mutatur: ac spissitudinem accipiens fit aqua: terra autem si magis item desetur. quod ex densitate in raritudinem transeat, fit aer: magis vero adhuc rarescens ignis euadit. Itaque naturalis raritudo vel densitas quæ circa subiectum vnum versatur qualitas est: quæ vero non circa vnum, sed plura corpora habetur, vel si naturalis sit, non qualitas sed positus nominatur, qualis dentium frequentia est aut infrequentia. quanquam enim est ex natura, tamen quoniam non circa vnũ subiectum, sed plura fit, hoc est dentes, non qualitas dicitur, sed positus magis. hæc quidem hactenus. Verum cum Aristoteles qualitates esse rectitudinem ac curuitatem dicat, asperitatem autem lenitatemq; non etiam qualitates, sed vt ante prodidimus asperum & lene situm esse partium duntaxat: sunt qui addubitent vtrum rectum quoq; & curuum situm solum indicet partium, si recta quidem linea est ea quæ suipsius punctis æqualiter sita est, vel rursus a cuius mediis pręprediuntur extrema. constat autem vel hic a tali partium lineæ positu fieri rectam, nempe vt pars eius nulla foras intro ve vergat, sed ab æqualitate obtendantur extremis media. Et uero curuum a rectitudine, situ partium solo differt. quippe si inflectantur eius partes, forasq; aliæ, quædam intrò exorbitent, curuitatem fieri accidit. Ergo si & asperum & lene qualitas non sunt, hæc autem situm solum significant partium, idem utiq; & rectum curuumq; indicabit. huiusmodi igitur est quæstio: quam hunc in modum soluemus. Non est idem rectam lineam fractamq; dicere. non. n. fracta recte speciem qua recta est, mutua, sed ex una duæ fiunt, & faciunt angulum, curua autem speciem habet a recta diuersam. nam curuum circum uexum signifi

cat.Porrò q̄ circunferentia specie a recta euariet ex pluribus cõperias argumentis.primum q̄ pars circunferentiæ omnis parti omni cohæret,quo pacto & rectæ rursum lineæ partes inter se omnes conueniunt.nulla autem pars rectæ . cuiquam parti circunferentiæ congruit.Secundo,si consistentes ex rectis figuræ a compositis ex circunferentia specie distant,specie igitur & recta a circunferẽtia dirimitur.Item recta linea neq; vna,neq; duæ,sed tres minimum figuram absoluunt.Vnde rectilinearum prima figurarũ ac simplicissima Triangulus est, qui tribus rectis comprehẽditur: circunflexa autem vna circuli figuram reddit:est enim circulus figura vna linea contenta ,&c . Itaq; si recta & ambiens diuersam sunt speciem sortitæ,& situ solo partium differunt, asperum tamẽ & lene solo dissident partium positu , quapropter nec circa hæc subiectum specie euariat , sed specie eadem manente superficiei eadem aspera lenisq; fit.Exempli causa si sit ager quadrangularis,quem quis fodiendo partim excauet,partim cumulet,asper fit manens quadrangularis , ac si derasis rursum partibus eminentibus ciuitates impleat , lene , quadranguli non demutata specie, nec aliqua ascita qualitate redditur, sed dimoto duntaxat partiũ positu.quamobrem probe Aristoteles rectitudinem curuitatemq; idest circunferentiam qualitates dixit,asperum autem & lene pro sola partium positione differre.

LIIII.

FORTASSE *quidem igitur alius quispiam modus apparuerit qualitatis.sed ferè qui maxime dicuntur, hi sunt .*

{Alius quoq; videri forsitan queat qualitatis modus , sed qui dicantur maxime tot ferè sunt.}

Postquam species quatuor nobis qualitatis tradidit, conclusionem quoq; infert,atq; hi sunt inquit qualitatis modi . Cæterum cum non eius dictis acquiescere nos velit , nec desidere ociosos, atq; ab aliis mouendos, sed interno aliquo & nos ipsos motu esse præditos ,ac scrutari , fortassis & alium videri posse dicit qualitatis modum . at re vera præter traditos alius non est vt diuisio monstrauit , & antiquorum ac prudentium virorum indagatio .

LV.

QVALITATES itaque sunt quæ dictæ sunt. Qualia vero sunt quæ secundum has denominatiue dicūtur, vel quo modolibet aliter ab his. In plurimis itaque & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & à iustitia iustus, similiter & in aliis. In aliquibus vero: eo quod non sunt posita nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici: ut cursor, aut pugilator, qui secundum naturalem dicitur potentiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim posita sunt nomina potentiis secundum quas isti quales dicuntur, sicuti disciplinas secundum quas pugiles vel palæstrici secundum dispositionem dicuntur. Pugilatoria enim & palæstrica disciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autem & posito nomine non dicitur denominatiue quod secundum eam quale dicitur: ut à uirtute studiosus. eo enim quod virtutem habeat, studiosus dicitur: sed non denominatiue à virtute. non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur. aut aliquo modo aliter ab eis.

{Sunt ergo qualitates eæ quas recensuimus: qualia vero quæ denominatiue secundum eas dicuntur.}

Postquam de qualitate disseruit, nunc de quali sermonem instituit. fecit enim de vtroq; inscriptionem. sunt ergo qualitates, vt albedo, nigredo, & similia. quale autem, quod partem qualitatum habet: vt album corpus, nigrum, dulce, amarum vel modestus animus, vel iracundus: corporeaq; id genus animariaq;. Et insumuntur quidem qualitates, qualia autem iis participiant. Dicuntur vero a qualitatibus qualia, vt proditum sæpe est. at non denominatiue ab ipsis dicuntur omnia: sed non nulla & æquiuoce: aut ne ab ipsis quidem prorsus nominantur. nam & huiusce rei gratia dixit, vel alio quouis ab ipsis modo. { In plurimis itaq;. formeq;

in omnibus denominatiue dicuntur.} Quoniã in sermone de qualitate exordiendo illam esse qualitatem dixit a qua denominatiue uocantur impertita rudiusq; de ea nec subtiliter pronunciauit.(non enim hoc qualitatem omnem consequitur)nunc sermonẽ repetit,atq; exactius decernit:uerumq; esse in plurimis inquit sermonem,nempe a qualitate denominatiue impertita nũcupari. dicitur.n.albus ab albedine,& a grammatica grammaticus. { At in qualitatibus nonnullis propterea quod non sint posita, qualitatibus nomina , non dicuntur ab ipsis denominatiue impertita.} Hoc in specie secũda qualitatis accidit.quæ in potẽtia atq; impotẽtia posita ẽ.Nã neq; cursorii,neq; pugillici q naturalẽ in his q̃dã obtinent aptitudinem denominatiue ab his dicuntur facultatibus nomina propterea quod absolutis rebus actuq; existentibus nomina indere consuetudo studuerit. nam pugilicus ac cursorius a scientiis in actu pugilica nempe & cursoria nominantur. Ac quid inquam in potestatibus quibus non sunt indita nomina : quando nec in quibusdam qualitatibus nomina habentibus denominatiue ab ipsis participantia dicuntur ? quippe uirtutis particeps non uirtuosus,sed studiosus uocatur.Quandoq; uero & æquiuoce appellantur a qualitatibus participantia,ut a grammatica scientia grammatica mulier:& musica a musica.Proinde acquisitiorem nobis hoc loco uti diximus sermonem exhibens qualitatis , uerba illa adiecit,uel quoui alio ab ipsis modo.addidit uero hæc ab innominabilia ac diuersiuoca .

LVI.

INEST *autem & contrarietas secundum qualitatem:ut iustitiæ iniustitia contraria est : & albedo nigredini : & alia. Similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur:ut in iustum iusto:& album nigro.*Non *in omnibus autem hoc accidit.rubro enim aut pallido aut huiusmodi coloribus nihil est cõtrarium qualibus existentibus,*Amplius.*Si cõtrariorum alterũ fuerit quale,& reliquũ erit quale.hoc autẽ palam est ex singulis proponenti alia prædicamenta: ut si est iustitia iniustitiæ cõtrarium.quale autem est iustitia:quale igitur & iniustitia nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ, neq;*

quãtum, neque ad aliquid, neque ubi, nec omnino aliquid huiuſ modi niſi quale. ſic autem & in aliis quæ ſecundum quale ſũnt contraria.

{Ineſt uero & contrarietas in quali: ut iuſtitia iniuſtitię contrarium: & albedo nigritiei.}

Accedit & proprium qualitatis, eadem quemadmodum in prædicamentis aliis præceptionis regula utens. Proprium igitur qualitatis inquit eſt contrarietatem admittere. neq; iniuria. nam & in corpore album nigro, & in anima iuſtitia iniuſtitiæ, & in utroq; ſanitas morbo repugnat. ſpectatur. n. in qualitate proprie contrarietas. Etenim uel in prædicamentis aliis contrarietas penes qualitatem conſiderabatur, quippe & ſubſtantia huius nomine contrariorum eſt capax: & quæ contrarietatem admittunt relatiua ex qualitatis prædicamento deſumebantur. Proprie igitur ut modo dixi contrarietas circa qualitatem uiſitur. Cęterum non adeſt omni qualitati contrarietas, nihil. n. eſt contrarium qualitatibus inter contrarias qualitates mediis: vt rufo, uel luteo, uel ſimilibus. Sed ne figuris quidem eſt contrarium, triangulo inquam, & circulo, atq; id genus reliquis. Similiter ineſt contrarietas & qualibus. dicitur nanq; album nigro contrarium: & calidum frigido. {Item ſi contrariorum unum quale ſit, erit & alterum quale. id uero prædicamenta alia proponenti conſtabit. ut ſi iuſtitia eſt iniuſtitiæ contrarium. qualis autem iuſtitia eſt, qualis igitur & iniuſtitia fuerit.} Patet enim ſub quod prædicamentum contrariorum quodq; recipitur, alterum quoq; eodem iri relatum, ex eo ꝙ in aliud prædicamentum nobis coaptari non poſſit. nam genus idem eſt contrariorum.

LVII.

SVSCIPIVNT *autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album, alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero magis & minus. Sed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, cum candidum nanque ſit, contingit amplius candidum fieri. non tamen omnia ſed plurima. Iuſtitia nanque ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt quilibet ambigere, ſimiliter autem & in aliis diſpoſitionibus. quidam enim dubitant de*

talibus.iustitiam nanque iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici:nec sanitatem sanitate. minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt:& iustitiam alterum minus altero habere decitur.sic autem & grammaticam,& alias dispositiones.sed tamē ea quæ secundū eas dicuntur,indubitāter,recipiūt magis & minus.grammaticior enim alter altero dicitur:& iustior: & sanior: sic autem & in aliis. Triangulum uero & quadrangulum non uidentur magis & minus suscipere:neq; aliqua alia aliarum figurarū.quæ .n. diffinitionem trianguli recipiunt & circuli,omnia similiter trianguli vel circuli sunt.eorū autem quæ non recipiant rationem eandem: nihil magis alterū altero dicetur.nihil enim quadratum magis quàm,parte altera lōgius circulus est.neq; alterum enim recipit circuli rationem, simpliciter autem si vtraq; non recipiunt propositi rationem, non dicetur alterum altero magis.non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

{Suscipit autem quale & magis & minus album enim magis & minus aliud alio dicitur,& iustum aliud alio magis & minus & uero ipsum sibiipsi incrementum capit.}

Aliud consequens ipsius qualis,nempe suscipere magis & minus.album nanq; albo magis & minus dicitur & ipsum se ipso albius.hoc autem inquit non est omnibus consequēs,idq; merito siquidem dictum est,ubi contrarietas ac mistio contrariorum visitatur,ibi magis quoq; & minus considerari. ubi nec contrarietas, nec cōtrariorum mistio est,ibidem nec magis minusq; spectari.{Iustitia vero an magis quam iustitia & minus dicatur sane quis dubitauerit.} Quod autem nō in omni qualitatis prædicamēto susci pi magis & minus dicere conueniat, patet ex eo quod circa hæc quidem addubitant,nolentes iustitiam magis & minus iustitia esse,& sanitatem sanitate,& similia.verum de his Arist. non articulate nobis rationem explicat.nos vero hæc de iis in medium afferimus,affirmamusq; admitti citra controuersiam a qualibus quem in modum diximus magis & minus a qualitate tamen quę finibi-

his est ratione, magis minusq́; non suscipi: ut iustitia, sanitate, ac similibus. iustitia enim ipsa per se non utiq; magis & minus quam iustitia fuerit. nam siquid iustitiæ finitionem non capiat, ne omnino quidem iustitia est. Vt enim sunt homines nihilominus ii quibus hominis finitio congruit, in quibns autem pars uel minima finitionis non conuenit, vel rationale, ut brutis, uel scientiæ capax aut mortale, vt angelis, nec omnino sunt homines, ita nisi iustitiæ, vel sanitatis, vel alicuius huiusmodi finitionem ad æquabiliter accipiat, neq; tale erit iustitia, neq; sanitas, neq; eius generis quidpiam. Recipiunt tament hæc qualia magis minusq́; quoad sibi siue plus siue minus ununquodq; qualitatis vendicauerit. nam quod albedinis plus quam nigri indeptum est, magis album id dicimus plus nigredinis quam albedinis obtinente. similiter eum quoq; magis iustum appellamus qui communicationem erga iustum uberiorem est amplexatus. & salubrem qui aliis magis sanitate fruitur. perindeq́; in id genus omnibus. Quo enim pacto non æque ignis omnes qui circunstāt si forte accidat calorem percipiūt, sed magis propinquiores quo pyram etiam liberalius fouent, remotiores minus tametsi ignis unus idemq́; sit calor, ita uel in qualitatibus omnibus arbitrari conuenit, nec intendi nec remitti per se eas posse. quod si in subiectis fiant corporibus, in quibus misceri quoq; natura sunt aptæ, contrariorum plus minus admistione intenduntur aut remittuntur. {Triangulus autem quadrangulusq́; ipsum magis & minus accipere nou videntur, neque aliarum ulla figurarum: nam quæ trianguli uel circuli rationem admittunt. omnes perinde trianguli sunt aut circuli.} Per hæc etiam magis & minus non omni inesse qualitati comprobat. neq; enim vlli competit figuræ. quippe triangulus nullus triangulo magis & minus triangulus dicitur. nanq; horum uterq; rationem similiter capit trianguli. neq; circulus circulo, quanquam decies milies fuerit maior. nam suscipit & vterq; horum similiter circuli rationem. pariq; in cæteris modo, in quibus eadem inuariabiliter ratio cohæret. {Eorum uero quæ non admittunt, aliud nihilo magis quam aliud dicetur. nihilo enim quadrangulus magis quam parte altera longius quadratum circulus est.} Hoc est quod sibi vult per hæc uerba. In quibus inquit ipsum magis minusq́; consideratur, eadem in iis finitio, non tamen similiter prorsus, oportet conueniat. nam si

nulla euariatione congruat, non accipiunt ipsum magis & minus Salubre exempli causa est quod ad sanitatem se commode habet. competit exercitationi quoq; hæc ratio, & cibis, & vrinis, aliisq; compluribus. Quandoquidem igitur finitionem eandem, non tamen indifferenter recipiunt omnia, sed vt sanitatis custos, exercitatio: cibus vt efficiens: lotia vt indicatiua: ipsum magis quoq; ac minus iure admittunt. dices. n. exercitationem cibo magis salubrem nam præsentem illa sanitatem tuetur: hic absentem reuocat. magis vero cibus quam lotia. tantum quippe duntaxat obtinent salubris lotia, quãtum dispositionem salubrem indicent: Quod si sit in quibusdam finitio eadem nullo discrimine, aut prorsus diuersa, hæc ipsum magis ac minus non suscipiunt. nam prorsus quædam diuersa, nonnulla prorsus eadem sunt. ut homo & equus, nemo quippe dixerit hominem equo magis hominem: nec equum cane magis equum: quoniam diuersa plane sunt. sed neq; hominem homine magis hominem eadem de causa affirmabit: neq; equum equo magis equum, quoniam inter se sunt eadem penitus, finitionemq́; eandem perinde accipiunt. Verum quoniam album in niue & veste eadem finitionem, sed non citra differentiam admittunt, iure aliud magis quam aliud dicitur. suscipit enim diffinitionem vtraq; non similiter eandem: sed nix vt cognatum habens album proprieq; completiuum substantiæ, nec admittens contrarii: vestis vero. arte comparatum si forte accidat, nec substantiæ completiuum nec contrarii minime capax. idem quoq; in nigro modus est, atq; aliis. Polygonum igitur seu multangulus non magis triãgulo circulus dicitur. quoniam eorum neuter finitionem recipit circuli. neq; vero multangulus circulis aliis minus circulus perhibetur, eadem rursus ratione.

LVIII.

HORVM *itaque quæ prædicta sunt, nihil est proprium qualitatis similia vero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitatis. Simile enim & dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare proprium est qualitas secundum eam simile uel dissimile dici.*

{Nullum ita ex iis quæ recensuimus qualitatis proprium est. similia vero & dissimilia in solis qualitatibus dicuntur.}

Quemadmodum "in substantia" atq; aliis fecit, ac reprobatis prius iis quę propria videbãtur, postea quæ propria reuera essent tradidit, ita vel hoc loco, reiectis duobus ipsius qualis consequentibus, nimirum inesse ipsi contrarietatem, & magis ac minus accipere. quasi non omne comitentur quale, eligit quod simile dicatur atq; dissimile. nanq; in aliorum prædicamentorum nullo id dicitur. Cæterum non ipsa qualitas, sed quali simile ac dissimile suscipiunt. Nam qualitas quæuis una eadẽq; est, si ipsa per se nec in subiecto spectetur. quoniam igitur pacto similis ipsa vel dissimilis sibiipsi fuerit? subiecto tamen insita simile ac dissimile excipit vel proueniens syncera iidem, vel contrarii similiter admistionem recipiens, itaq; subiecta ipsi similia secundum eam inter se eo reddens vel dissimilia, quod non similiter in concretum deducatur, sed cõtrarii mistione ipsum magis & minus in subiectis admittat. Itaq; ea de re quo omni prædicamento proprium accommodemus, vti fecimus in substantia assignato eius proprio non nihil addentes dicentesq; substantiæ esse prædicamenti proprium, vt eius indiuidua vnum idemq; numero manentia contrariorum sint alternis capacia, atq; eo modo proprium omnis substantiæ consequens effecimus, ita vel hoc loco agemus, ac qualitatis proprium esse dicemus prædicamenti, ut ei subiecta indiuidua similia vel dissimilia dicantur. sic nanque & omni prædicamento consequens & soli conuenerit.

LIX.

AT VERO *non decet conturbari, nequis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quæ sunt ad aliquid connumerasse. habitus enim dispositiones eorum quæ ad aliquid sunt, esse dicebamus*. *Pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia. nam cum disciplina genus sit, idipsum quod est ad terius dicitur: alicuius enim disciplina dicitur. eorum vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur, ut*

grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec musica alicuius alterius musica. sed forte secundum genus. & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina: non alicuius musica. quapropter quę singularia quidem sunt, non sunt ad aliquid. dicimur autem quales secundum singula. hæc enim & habemus. scientes enim dicimur, eo quod habemus singularum scientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates quæ singulares sunt, secundum quas aliquando & quales dicimur. hæ autē non sunt eorum quæ sunt ad aliquid. Amplius. Si contingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in utrisque hoc generibus enumerare.

{Minime vero turbari conuenit, nequis cum de qualitate verba facere instituerimus, complura quæ ad aliquid sunt connumerare nos putet. habitus enim dispositionesq; ad aliquid esse dicebamus.}

Quandoquidem ei de qualitate sermo est habitus vero ac dispositiones sub qualitatem redegit, quę erant ad aliquid (nam ipse quoq; ad aliquid prius ea retulit, & habitum inquiens habilis rei habitū, & dispositionē rei disponēdæ dispositionē esse) iccirco difficultatē sentiés, duplici, eā rōne soluit. ac primū leuius quidē, dein subtilius. haberq; solutio prima ad hūc modum. {Ferme enim in eiusmodi omnibus genera ad aliquid dicuntur, singulare autem nullum.} Hæc solutio prima est difficultatis, talium enim inquit genera ad aliquid referuntur: species vero ad quale. scientia verbi causa est ad aliquid. genus est enim scientia: & scibilis rei scientia dicitur. Geometria vero ad aliquid nō est, cum species sit sciētiæ: sed ad quale reducitur. habet similiter sese in habitu & dispositione, eiusq; notæ omnibus. habitus nanq; habilis habitus, & habile habitu habile. & dispositio disponendi dispositio: & disponēdum dispositione disponendum. Sunt tamen qualitates sanitas uel morbus, & grammatica vel rhetorica: cum species habitus dispositionesve sint. quales enim secūdum eas sumus: denominatiueq; ab ipsis grammatici uel rhetorici vel salubres vel morbosi quo-

uis modo appellamur, dicimur vero & scientes: non quod simpliciter scientiæ simus, sed particularis alicuius scientiæ participes, grammaticę, uel musicæ, uel alterius cuiusquam. Hæc igitur leuio est solutio. porrò leuior est, quoniam in prædicamentis omnibus genere ad quod species quoq; prædicamentum referuntur, se se eodem recipiunt. Exactior autem sic pote habet. {Item si idem forte sit quale & ad aliqud, absurdum nihil est in vtroq; ipsum genere censeri.} Vt enim reducuntur ad substantiam pater & filius, reducuntur vero & ad relationem, alia tamen atq; alia ratione, ita absurdum nihil est habitus dispositionesq; ut res ad qualitatẽ vt respectũ quendã recipientia, ad ea quæ sunt ad aliquid referri.

DE FACIENDO ET PATIENDO LX.

RECIPIT *autem agere & pati contrarietatem: & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est: & calefieri, ei quod est frigefieri: & delectari ei quod est contristari, quare suscipiunt contrarietatem, & magis & minus. est enim calefacere, & magis & minus: & calefieri magis & minus, & tristari magis & minus suscipiunt igitur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur. Dictum est autem & de eo quod est situm esse in ijs quæ sunt ad aliquid quod denominatiue a positionibus dicitur. De reliquis vero: idest quando, & ubi, & habere, propterea quod manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur, quam quæ in principio dicta sunt: quod habere quidem significat calceatũ esse, armatũ esse: vbi uero, vt in Lyceo, in foro: & alia quæcũque de ijs dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quę proposuimus sufficiunt dicta.*

Facere autem & pati tum contrarietatem, tum magis & minus recipiunt.

Simplicia quædam sunt prædicamenta:quædam ipsum esse per simplicium combinationem complexumq; obtinēt.Simplicia sunt quatuor exposita,substantia,quantum,quale,& ad aliquid relata per complexionem vero ad horum unum substātiæ vel ad seipsam, sex fiunt reliqua:vt ex substantia & quanto , vbi, & quando: ex substantia & quali,facere,& pati:ex substantia & relatiuis,habere, & situm esse.Ceterum vt id quoq; intelligamus, proprie inquam prædicamenta supradicta quatuor esse,sex vero reliqua ex mutuo horum complexu fieri:ea quæ diximus ex diuisione sumamus. Ex iis quæ sunt subsistunt alia per se,quædam ipsum esse in aliis possident.Subsistit per se,substantia.Quorum esse in aliis est,ea partim in respectu considerantur,vt relatiua: partim eodem carent. Quæ se ad aliud non habent,alia secari in partes possunt,vt quā ta.proprium enim id quanti esse dicebamus , nempe diuiduum in partes.alia distribui in easdem nequeunt,qualitates.Hæc sunt quæ proprie ad primum prædicamenta appellantur. Alia vero sex fiunt complicata tribus reliquis substantia,quanto inquam,relatio ni,& quali.Quanto enim iuncta substantia duo prædicamenta effi cit,quando,& ubi.nam tempori sociata prędicamentum facit,quā do.significat enim quando neq; substantiam duntaxat, neq; tempus sed substantiam quæ sit in tempore.significatiuum autem est temporis quando,tribus sui partibus,instante,prçterito,consequē te.Sin vero cōnectatur loco substātia, vbi prædicamentū cōficit. quippe vbi neq; locū solūmodo indicat,(nō est.n.locus in loco) neq; substātiā: sed substātiam quæ sit in loco.ubi autem loci declaratio est.diuiditurq; sursum,deorsum,dextorsum , læuorsum, prorsum,retrorsum.Rursus prædicamenta alia procreat duo substantia,ipsi quali addita,faciendi,& patiendi. nam facere & pati penes qualitatem fiunt,qui enim facit in aliquid,is aut calefaciendo,aut refrigerando,aut alia qualitate aliqua facit. Aliter quoq;. Facere est in aliquid agere:& aut in seipsum agere,ut per sese laborare,cernere,sermocinari:aut in aliud,vt verberans uapulātem verberat. Et uero patiens vel in calescendo,vel nigrescendo, aut alia qualitate aliqua patitur:pati enim est ab aliquo alterari. Diuiditurq; ita,ut uel in corruptionē a contrario ducatur: vel in perfectionē ut visio a visibili,Iterum si relatiuis adiiciatur substan tia,situs prædicamentum facit: est enim situm esse talis corpo ris positus,atq; in hæc diuiditur. quæ sunt recubare, sedere,stare,

situm

situm autem esse ad aliquid dicebamus. Ipsa uero sibiipsi complicata in re quapiam arte constructa, prædicamentum habendi efficit: significat enim habere substantiæ circa substantiam obuolutionem. Hęc porrò arte cōparata res aut tota est in tota substantia, vt tunica in corpore: aut tota in parte, ut anulus in digito, uel telū in manū. Dicitur nanque tribus modis habere, in animo vt habitus, in corpore ut cicatrix, circa corpus vt palliū, tunica, calceamētum, arma, Cæterū proditis quatuor prędicamentorū rationibus finitionibusq; ac consequentibus, Arist. sex aliquorum neq; finitiones, neq; diuisionem in species tradidit: perinde quasi hæc nobis ex dictis incognoscere liceat. nos igitur cuiusq; definitionem oportet ac diuisionem in species edamus. Facere est id quidquam agere: cuius species duæ sunt, nam faciens aut in seipsum facit, ut animus seipsum viuificans, cognoscensq;, aut in aliud, ut ignis in nos cum calefimus, atq; in sensus circa sensibile agens. Vel aliter quoq; duplex est facere: per animi impetū, ut in cane latrante: per naturam ut in ignis vstione. Pati verò est alterari ab aliquo. suntq; species eius duæ: nam aut perinde patitur ac quidquā quod in corruptionē agatur, vt lignū quod ab igne uritur: aut velut in perfectionem ducitur, ut cum a uisibili pati dicimus visum: deducitur enim visus in perfectionem a visibili: cum proprium actum recipiat patitur discipulus quoq; a prǽceptore: neq; corrumpitur ipse, verum perficitur. Rursus item duplex est pati: nam aut corruptiuum est, ut secari, vri: aut perfectiuum, ut discere, legere. Positum esse autem est situm quēdam habere, huius sunt species tres, recumbere, sedere, stare: aut enim ut sæpe commemorauimus, reclinatum corpus totum est, ac recumbere dicitur: aut partim reclinatum est, partim rectum, & sedere nuncupatur: aut totum est erectum, & stare appellatur. Quando est quod tempus declarat, vel quod est in tempore, species tres eius sunt, præsens, præteritum, & futurum. Vbi est quod locum significat, vel est in loco. sex sunt huius species, supra, infra, dextrum, sinistrum ante, & pone. Sex autē iure sunt loci discrimina: est enim locus vti nos prodidimus, finis ambientis quatenus ambitum complectitur: ambitum autem corpus est. quod in tria patescit spacia: quorum secundum rectam lineam quodq; definite, nec secundum aliam quampiam spectatur. Si quis enim dimensionem in longitudinem, verbi gratia nosse quāta sit parietis uelit, ad perpendiculum hanc metietur. est vero

perpendiculum recta linea: eodem modo si spatium in latitudi-
nem vel profunditatem quantum sit cognoscere cuiqam libeat,
id fundiculo extento metietur, qui & ipsa recta est linea. habet ve
ro omnis recta duos fines. Ergo si tribus dimensionibus constat
omne corpus, quælibet autem per rectam lineam figuratur di-
mensio, habetq; recta omnis linea duos fines, iure sex finibus cor-
pus concluditur. Sex igitur si sint corpori fines, locus quoq; ip-
sum ambiens totidem habeat necesse est: quoniam locus secundú
dimensionem omnem corpus amplectitur, suntq; dimensus in lon
gitudinem extrema vt in animato dixerim, supra & infra: in latitu
dinem: dextrum ac sinistrum: in profundum ante & retro. Habere
autem est substantiæ circa substantiam amictus, hoc vero aut cir-
cundatur vt totum, velut tunica totum corpus ambit: aut totum
corpus ambit: aut totum parti inducitur, vt annulus digito. { Fa-
cere autem & pati contrarietatem recipiunt. } Quærendum hoc
loco quid sit quod ipsum facere & pati Philosophus non ad ea
quæ sunt ad aliquid redigat, sed alterius esse ea dicat prædicamen
ti: faciens enim in patientem facit: & patiens a faciente aliquo pa
titur: quamobrem sunt hæc quoq; ad aliquid. Itaq; ad hoc dicimus
infinitiua verba naturæ actionum vel passionum significatiua es-
se duntaxat, nam aut actionem tantum, aut passionem declarant:
alia autem verba, vel participia, substantiarum vel cum actu, vel
cum affectu coniunctionem indicant. facere igitur & pati cum in-
finitiua sint verba, factionis ipsius indicatiua passionis ve sunt,
nec ex eorum genere quæ sunt ad aliquid: nemo enim ipsum face-
re in id quod pati est facere: vel ipsum pati ab eo quod est facere
pati dixerit: patiens tamen vel faciens sub relatiua recipiuntur:
nam faciens in patienté facit: & a faciente patiens afficitur. Quæ
rit autem merito in naturali auscultatione Arist. si ex faciendo
patiendoq; prodeat motus, vtrum in faciente an patiente specte-
tur: affirmatq; in patiente. est enim motus a potestate in actum
uia. porrò actus, est habitus ipsa adiectio. mouentur ergo quæ
sunt indiga, atque ab imperfecto ad perfectum transmigrant. mo
tibus igitur cientur pluribus quæ plura desiderant: quæ paucis
opus habent, parcius mouentur. Deus sane Opt. Max. cum nihilo
egeat, est prorsus immobilis. Faciens itaq; si habitum in hoc ip-
so quod facit perfectum obtineat, non secundum illud quod facit
mouebitur. patiens vero perinde quasi facientis egeat, quo insi-

tam ei facultatem in actum producat, iure ab eo quod est potestatis ad ipsum actus esse moueri dicitur quod natura esse idoneus est cum prouehitur. Quamobrem vnus est motus qui in solo patiente consideratur, duplicem tamen licet esse motus rationem. potest enim & in faciente, & in patiente spectari. nam cum a faciente aspexerimus inchoantem motum in patiens desinere, factionē eam vocamus. passionem vero, cum a patiente exordiri eum, ac cessare in faciens viderimus. similis modus quoq; in doctrina disciplinaq; est. Vnus est itaq; subiecto motus, ratione differens. Quæ vero ad aliquid habentur, nō solū ratione, sed subiecto quoq; diuersa sunt. quamobrem ad aliquid non erunt facere & pati: cum circa subiectum vnum hoc est motum diuersantur, si ad aliquid pertinentia non relationem solum habere, sed subiecta quoq; volunt diuersa. Quid ergo quod non de factione & passione titulum indidit? quoniam duplex inquam est factio. siquidem & via ipsa factio dicitur: vt ædificatoris actio, & finis ipse actionis, verbi gratia domus. ne errorem igitur quempiam æquiuocatio pareret, cumq; de fine disserere arbitraremur, ob id ita inscripsit. De faciendo & patiendo, idest de actione ipsa & via. {Facere autem & pati tum contrarietatem, tum magis & minus recipiunt.} Neq; iniuria. nam contrarietas in qualitatibus duntaxat cernitur. facere autem ac pati ex substantiæ complexu ad qualitatem consistit. Et vero magis minusq; ab illis suscipi sæpe prodidimus, quæ & contrarietatem admittunt. Quandoquidem vero non omnis qualitas contrarietatem, nec magis & minus recipit, cuiusmodi sunt figuræ, merito nec contrarietatem, nec magis ac minus suscipere omni faciendi & patiendi prædicamento est consequens. sed si magis minusq; accipiat quod est ex qualitate desumptum, hoc ipsi inest. quod si ex qualitate prodeat quæ contrarietatem non capiat, neq; erit quidquam ipsi contrarium. {Itaq; de propositis quidem generibus dicta sufficiunt.} Ex pauculis hisce verbis de solis conceptibus prędicamentorum intentionē esse suspicati sunt quidam interpretes. Arist. enim aiunt genera sola nouit posterius genita, ac mente concepta. Quippe vniuersale inquit ipse in commentatione de anima, vel nullum est, vel posterius. quæ vero præ multis sunt, ne omnino quidem vult esse, sed ea næuias dicit & superuacuas nugas.

DE OPPOSITIS. LXI.

DE oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est. dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliquid, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur autem unumquodque istorum, vt sit figuratim dicere, tanquam ad aliquid quidem, vt duplum dimidio, tanquam contraria autem, vt malum bono. tanquam autem secundum priuationem & habitum, vt cæcitas & visio. tanquam vero affirmatio & negatio, vt sedet, non sedet.

{De oppositis vero quot modis opponi consueuerint dicendium.}

Absoluta est prædicamentorum disputatio: ac post prædicamentorum sectionem auspicatur: nanq; diuisum esse in tres partes librum inter initia diximus: nempe in eam quæ prædicamenta antecedit, & quæ de ipsis agit prædicamentis, & quæ a prædicamentis consequitur. De vocibus quoq; in antepredicamentis tractari quibus foret in prædicamentorum præceptione vtendum, nobisq; ignotæ ex vsu esset commonuimus. in secundo autem segmento de prædicamentis ipsis. in tertio hoc est proposito, de vocibus quibusdam in prædicamentorum præceptionem assumptis, quarum notitiam quidem habemus nonnullam, cæterum non articulate distinctam atq; explicitam. Quod vero hæc non seiuncta à prædicamentorum scopo sectio sit, vt sunt quidam arbitrati, tũ ex iis quæ diximus liquet, tum ex ipsa locutionis serie innotescit. quippe coniunctioni quidem in sectionis fine præcedentis positæ, in hac ipsam vero coniunctionem intulit nam cum in illa dixisset. Itaq; de propositis quidem generibus dicta sufficiant, nunc in huiusce primordio inquit, De oppositis vero. Itaq; vel ex hoc patet scopi continuitas. Docet vero de oppositis primum. etenim mentionem horum fecit cum de quanto differeret, quando oppositum esse magnum paruo nõ vt contrario, sed vt ad aliquid

affirmabat, docere igitur hoc loco uult opposita quod modis dicantur. Obiacent ergo quatuor īquit modis opposita: uel ut ad aliquid, uelut contraria, uel ut habitus & priuatio, uel ut affirmatio ac negatio. Cæterum quærendum est cur species quatuor solæ oppositorum, nec plures nec pauciores habeantur. & quænam sit huiusmodi ipsorum ordinis causa. ut ergo cur quatuor species sint condiscamus, dicamus hoc pacto. Opposita uel ut orationes, vel vt res mutuo sibi aduersantur. quæ veluti res opposita sunt, aut in respectu quodā spectantur, ut quæ ad aliquid sunt. aut carent respectu. si nusquam pertineant, aut in se mutantur inuicem, uelut contraria, ut album & nigrum, aut non mutantur, quemadmodum priuatio & habitus, ut uisus cæcitasq;. obiacent ergo ut orationes affirmatio & negatio, vt Socrates ambulat, Socrates non ambulat. ut res autē respectum habētes opposita sunt quæ ad aliquid referuntur, vt pater & filius: dextrum & sinistrū; scientia & scibile. vt res nullo respectu deuinctæ, atq; in se mutuo transeuntes, opponuntur contraria, vt nigrum & album: & calidum frigidumq;. ut res autem quæ nec ullo respectu iunguntur, nec in se uicissim mutātur, habitus, & priuatio, ut visio & cæcitas. mutatur enim in priuationē habitus, ut uisus in cæcitatē. nō tamē priuatio in habitum commeat, ut cæcitas in uisum. Porrò priuationē hoc loco absolutā formæ potestatisq; ipsius corruptionē capit. at in auscultatione. Naturali nō interitū absolutam potestatis, priuationem vocat. (vult enim in libris illis priuationem quoq; in habitū mutari) sed formæ solius absentiam. Cuiusnam igitur rei gratia species quatuor tātum sint oppositorum nobis aperuit diuisio. Quamobrem uero oppositionem statuerit relatiuorum primam, secundam contrariorum, tertiam habitus ac priuationis, quartam affirmationis negationisq;, nunc explicabimus. Dicimus itaq; ab iis quæ molliorem oppositionem haberent, relatiuis inquam occepisse. haud enim hæc sua oppositione non se mutuo solum corrumpunt, sed simul etiam inuehunt. quippe uno posito, uerbi gratia patre, secum alterum quoq; infertur, ut filius. sublatoq; uno simul aufertur & alterum: cum alterum ipsum esse alteri præstet. Locum secundum obtinet contrariorum oppositio, ut albi & nigri. horum enim est oppositio quodam pacto ualentior: quoniam non se mutuo duntaxat non inferunt, sed etiam corrumpunt, alterum enim non permanet

vno præſente. quanquam hæc inuicem quoq; in ſe tranſmutentur, vt calidum & frigidum: album & nigrum. Tertium obtinent ordi nem quæ per habitum & priuationem repugnant. eſt enim horũ validior oppoſitio contrariorum oppoſitione. nam mutantur in ſe inuicem contraria, priuatio nunquam in habitum tranſit. nec enim ex cæco quis rurſus videbit quod ad naturalem aut artificialem rationem attinet, niſi id diuina poteſtate acciderit. Poſtremo loco ſita ſunt quæ per affirmationem negationemq́; obnitun tur. quippe horum oppoſitio valentior eſt, quoniam in omnibus quæ ſunt & non ſunt, verum falſumq́; diuidit. diuidit enim Socra tes vel eſſe dexter, vel dexter non eſſe. veraq́; hæc ſane diuiſiõ eſt. vel ſi ſolus ſit Socrates, vel cum pluribus, vel neq; omnino ſit. nam & ſolus ſi ſit, vera eſt diuiſio quæ eum dicit dextrum non eſ ſe, ſiue cum pluribus, ſimiliter. nam aut dexter eſt in pluribus, aut non eſt dexter, ſed vel medius, vel ſiniſter. vtiunq; autem non dex trum ſignificat. ſed ſiue omnino, quidem etiam ſit, verum eſt dicere dextrum non eſſe. quomodo enim, ſi ne omnino ſit quidem? Vox quoq; alba eſſe dicitur, vel non alba, & lapis aut habere uſum, aut non habere. Et vero hanc in omnibus oppoſitionem veram eſſe non in particularibus ſolum oppoſitionibus, ſed in vniuerſalibus quoq; comperies. nam quæ ſunt, aut dextra ſunt, aut nõ dextra: vel alba ſunt, vel non alba: vel viſum habent, vel non habẽt non. n. hæc oppoſitio in corporibus duntaxat, ſed in incorporeis quoq; obtinet locum. quippe nec illa dextrum habent ſitum: quã doquidem nec corpora ſunt: neq: ſunt alba: neq; noſtro ſunt viſu prædita. Quin & non ens neq; dextrum eſt. neq; album: neq; viſũ obtinet. Ergo affirmatio & negatio vti prædiximus omnia entiã & non entia dirimunt. oppoſitiones aliæ minime. nam nec relatiuorum oppoſitio in omnibus dicitur. ſi quis enim forte ſolus ſit, non eſſe dicitur dexter, aut ſiniſter. ſed neque vllum ex incorporeis, aut anima. quippe neq; dextra eſt, neq; ſiniſtra. Verum nec contrariorum oppoſitio. eſſe enim vox alba non dicitur aut nigra cum quædam etiam mollis vocetur. neq; in coloribus hi ſunt albi, illi nigri, quandoquidem ſunt & medii, fuſcus, & pallidus, atq; con ſimiles. Sed neq; in priuatione & habitu, non enim cæcus eſſe di citur lapis, vel præditus viſu. Merito igitur primam dixit relatiuorum, ſecundam contrariorum. tertiam quæ per priuationem & habitum, quartam quæ per affirmationem negationemq́; obitur:

orsus nimirum ab iis quæ oppositionem sunt mollionem fortitas progressusq; ad ea quæ obiacent vehementius.{ Opposita vero sunt id genus singula, vt formula explicem, ceu relatiua quidem, quale duplum dimidio.} Notitiam per hæc nobis quandam eorum tradit, sermonem in exemplis meditans:tum ita separatim vnunquodq; discernit a reliquis:nequis eandem horum esse oppositionem putet. eandem nanq; esse oppositionem contrariorum relatiuorumq; sunt quidam suspicati. contrarium enim inquiunt contrario contrarium est. Ad hoc igitur res quæ contrarietatem admittunt qualitates esse dicimus,vt album & nigrum: & calidum & frigidum, nemo quippe dixerit album nigro esse album: neq; nigrum albo nigrum.ipsa tamen ad aliquid se habentium est contrarietas. neq; absurdum quidquam sane est contrarietatem quæ relatiuorum sit,aliis in rebus visitari.nanq; ad aliquid spectantia propria non frui subsistentia dicebamus,sed in aliis prædicamentis consistere.{Vt autem contraria,velut malum bono.} Bonum hoc loco non supersubstantiale dicit:quandoquidem huic non est oppositum malum.sed quod in generatione corruptioneq; versatur:quod malum habet contrarium. Est enim duplex bonum,alterum per se,Deo suppetens substantialiter,quod contrarium obtinet nullum.nam nihil contrarium est substantiæ.alterum per accidens,quod ad distinctionem contrarii dicitur, id inquam quod in nobis est. Quemadmodum lucem quoq; duplicem affirmauimus, tum solarem, cui tenebræ oppositæ minime sunt, quoniam solis substantiam complet, substantialisq; eius est. tum aeri infusam.et per accidens iunctam,cui sunt tenebræ oppositæ, nimirum & ipsæ aeri lucis recessu superuenientes. Est vero & cognitio duplex vt Plato quoq; affirmat,altera intellectualis, quæ verum duntaxat nouit,nec falsum habet oppositum:altera sunt cogitatiuæ opiniones,quibus est oppositum falsum. falso nanq; cogitare opinariq; est.falso vero non est intelligere,siquidem mens amens esset. aut enim inquit Arist. attigit mens intelligibile, aut non attigit. quocirca uacat errore huic igitur apud nos bono, generabili inquam,malum esse oppositum dicit.

LXII.

QVÆCVNQVE *igitur ut ad aliquid opponuntur, ea ipsa, quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet*

aliter ad ipsa: vt duplum dimidij, hoc ipsum quod est, alterius dicitur. alicuius enim duplum dicitur. & scientia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur. & dicitur scientia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur scilicet scientia scibile. quæcunq; ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.

{Quæ ergo vt ad aliquid sunt opposita, ea quæ sunt aliorum esse dicuntur, aut ad ipsa quouis aliter modo.}

Relatiuorum oppositionem vult cum contrariorum oppositione non eandem esse demonstrare: probatq; id tali in secunda figura vtens syllogismo. Quæ opposita sunt vt ad aliquid, ea quæ sunt, aliorum dicuntur, vt dextrum sinistri dicitur dextrum. quæ vero vt contraria sunt opposita, non ea quæ sunt dicuntur aliorum. nam album nigri album non dicitur. opposita ergo vt ad aliquid ab oppositis vt contraria diuersa sunt.

LXIII.

ILLA *vero quæ opponuntur vt contraria, ea ipsa quidē quæ sunt, nullo modo ad se inuicem dicuntur: contraria tamen sibi inuicem dicuntur neque enim bonum mali dicitur bonum: sed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppositiones. Quæcunque vero contrariorū talia sunt, vt in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. Quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium. vt ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, vel ægritudinem, vel sanitatem. & par quidem & impar de numero prædicantur: & necesse est horum,*

alterum numero inesse, vel par vel impar: & non est horum aliquod medium. neque ægritudinis & sanitatis: neque imparis atque paris, Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium: vt nigrum & album in corpore animalis nata sunt fieri: & non est necessarium alterum eorum inesse corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrum est. sed & prauum & studiosum prædicantur quidem de homine, & de aliis compluribus: non est autem necessarium alterum eorum inesse iis de quibus prædicantur. non enim omnia aut praua aut studiosa sunt: sed est aliquid eorum medium, vt albi & nigri fuscum & pallidum: & quicunque alij colores. praui vero & studiosi quod neque prauum neque studiosum est. In aliquibus igitur mediis posita sunt nomina: vt albi & nigri fuscum & pallidum, & quicunque alij huiusmodi coloris: in aliquibus vero non est nomine facile medium assignare: vtriusque vero extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum neque malum est, neque iustum neque iniustum.

{Quæ autem sunt eiusmodi contraria, vt in quibus fieri natura sunt idonea, vel de quibus prædicantur, ipsorum inesse alterum sit necesse, eorum nihil est medium.}

Discreta relatiuorũ a contrariorũ oppositione, nunc sciungere eam a cæteris cogitat: priusq; ab habitus & priuationis oppositione discriminat. Quoniam vero ad hoc ei diuersarum enumeratio cõfert specierum quæ per habitum priuationemq; sunt oppositæ, prius tradit nobis harum differẽtias speciesq; ante hæc prodit diuersas contrariorũ. nimirũ enim has quoq; ab iis protinus discernit quæ per habitum priuationemq; opponuntur. post varias autẽ oppositorũ per habitum priuationemq; enumeratas species, eorũ quoq; exponit differentias quæ per affirmationẽ negationẽq; obluctantur postremo igitur hæc quoq; a cæteris discernit. nam si oppositionis cuiusq; differentias consequentiaq; nouerimus,

oppositionum quoq; inter se discrimina facile intelligimus. Primũ igitur contrariorũ ut dictum est diuisionẽ tradit, habet autem hunc in modũ potestate. Contrariorum alia medio carent. ut par & impar: alia medium obtinent, ut albũ & nigrum. medium. n. fuscum est. & colores reliqui, ac medio præditorum quædam sic habent. ut abesse utraq; a subiecto ualeant. neq;. n. corpus omne albũ simul esse vel nigrum est necesse. nam esse & fuscũ potest. quædã ita, vt ex necessitate præfinite alterũ, nec quolibet, adsit subiecto, vt caliditas ignis nec vnquam frigiditas. similiter & in niue frigiditas, caliditas nunquam: ꝙ horum sic uterq; natura sit comparatus. atq; hæc quidẽ tum diuisio, tum subdiuisio est. Cæterum superdiuiduntur & hoc pacto contraria mediis prædita. Mediatorũ cõtrariorũ quorundã media sunt nominibus, quorũdã orationibus, atq; extremorum negatione explicata. Nominibus vocata sunt quæ albo nigroq; interiacent vt fuscum, luteum, flauum, & similia. quod autẽ inter vitiosum studiosumq; est mediũ, id nõ exprimitur nomine, sed negatione extremorũ indicatur, ꝙ neq; vitiosum neq; studiosum est. {Quæ aũt sunt eiusmodi cõtraria ut, in quibus fieri natura sunt idonea, vel de quibus prædicãtur.} Cõtraria partim per accidẽs, partim per se sunt in subiecto. Declarauit igitur per hæc verba, fieri natura sunt idonea, quæ per accidens: per prædicari, quæ per se subiecto in sunt Porro ipsum per se duplex est, vt in demõstratiua ipse cõmentatione affirmat tũ ꝙ pars definitionis subiectæ rei fit, ut animal, rationale. sunt. n. p se hęc in homine, atq; in eius definitione assumuntur. tũ id in cuius finitione subiectum accipitur: vt par & impar: simitas & desimitas (adunci nasi affectum p desimitatẽ intelligo) nanq; & par & impar finientes subiecti meminimus. numeri inquam. Par enim dicimus numerum qui bipartito ac æque diuiditur, & impar numerum qui in partes æquales duas secari nequit. At numerum finientes non necesse est paris meminisse: est enim multitudo collectusq; vnitatum numerus: etsi numerus omnis maxime aut par est aut impar. Simitatem quoq; ac desimitatem finientes, subiectum hoc est nasum necessario commemorauimus, simitatem dicentes, cauitatem esse in naso: desimitatem gibbum in naso. {Ipsorum inesse alterum sit necesse, eorum nihil est medium.} Quod dicere vult his verbis, huiusmodi est. Quæcunq; sunt id genus contraria, vt ipsorum inesse alterum, vel ut per sese, vel ut per accidens ex necessitate

oporteat, horum nihil interiacet medium. Quæ vero sunt eius notæ vt ambo a subiecto abesse possint contraria, in quo uel per se, uel per accidens insunt, hæc medio non carent, sed aliquod habent intersitum medium. Exemplum prioris. Contrariorum quæ per se insunt, par & impar: horum enim nihil in medio est, prædicatur autem par & impar de numero. est enim numerus omnis aut par aut impar: nec qui id genus non si dici poterit numerus: eorum autem quę per accidens insunt contraria, morbus & sanitas: nam nec est aliquid horum medium sed adesse ex necessitate eorum alterum animalis corpori est opus, vel sanitatem, vel morbum, vt per morbum, omnem quouis modo a naturali statu egressum capiamus. Secundi exemplum, eorũ quæ per se adsunt: vt caliditas igni, & aquę frigiditas. medium enim est horum aliquod, tepidum puta. eorum vero quæ per accidens vt nigrum in nobis atq; album, quibus fuscum est medium. {Et vero prauum studiosumq; de hominibus prædicatur, aliisq; compluribus.} Nam non in hominibus solum, sed in aliis quoq; prauum ac studiosum dicimus, vt in equo. {In nonnullis itaq; imposita sunt mediis nomina.} Per hoc uti iam diximus alio pacto mediatorum contrariorum subdiuisionem facit: subdiuisis iam ante his ipsis in ea quæ abesse a subiecto ambo possunt, & quæ per oppositorum alterum subiecto ex necessitate inesse natura sunt comparata.

LXIIII

PRIVATIO *uero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt uisio & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autem dicere est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur utrunque eorum fieri. priuari uero tunc dicimus ununquodque habitu susceptibilium, quando in quo natum est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit. edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet uisum: sed quod non habet quando natum est habere. aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque uisum: sed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari uero & habere habitum non est priuatio & habitus.*

Habitus enim uisus est, priuatio uero cæcitas: habere autem uisum, non est uisus: nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cæcitas: cæcum uero esse priuari, non priuatio est. Amplius si idem esset cæcitas et cęcum esse, utraquede eodem prędicarentur. sed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas uero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista uidentur, priuari scilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas uisui opponitur, sic cæcũ esse & uisum habere opponuntur. Non est autem neq; hoc quod sub affirmatione et negatione est, affirmatio & negatio. Affirmatio nanq; oratio affirmatiuá est: & negatio oratio negatiua. quod vero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio sed res. dicuntur autem hæc esse opposita ad inuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his modus oppositionis idem est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur, ut quod sedet, ei quod non sedet: sic et res quæ sub utroq; est opponitur, scilicet sedere aliquem ad non sedere.

{Priuatio & habitus circa idem aliquod dicitur.}

Cum diuersa contrariorum opposita significata prodiderit, nũc eo conuertitur vt de priuatione atq; habitu doceat iam enim diximus horum ipsi præceptionem ut a relatiuis ea dirimat conferre, neq; vt ab iis solum, sed ab aliis quoq; oppositis discernat. {Vniuersaliter autem loquendo in quo fieri habitum natura comparatum est eorum vtrunq; circa id dicitur. {Vt rem designaret, in quo natura comparatum est dixit: quo particulare ostenderet natura autem comparatum, vt tempus indicaret. Illud vero sciendum est, aut esse priuationem substantiæ, aut facultatis, aut habitus aut actionis, aut rectitudinis, aut perfectionis, sed nomen ac res priuatiua in quibusdam sunt, vt in sensibili in quibusdam nomen solum, vt in immortali, atq; incorporeo, illo quod a corpore in oppositum seiungitur. in aliis res duntaxat, non etiam no

men, & in surdo, & cæco. Tria sunt in habitu priuationeq; obseruanda: quod accipere natum est & quando accipere, idest quo tempore sit aptum natura: & in qua parte accipere. Circa quam rẽ vero dicitur habitus, circa eandem & priuatio spectatur: nõ enim visu priuatum esse dicimus lapidem: quoniam ne omnino quidem visum recipere suapte natura est aptus. neq; visu priuatũ in pedibus hominem: quando visum ab eo hac in parte obtineri natura noluit. Sed nec catulum uisu orbatum vocamus: quoniam eo tempore visu frui haud quaquam est natura idoneus. at hominem in facie visu priuatum appellamus quod homo visus compos esse naturæ beneficio est aptus, & hac in parte, atq; hoc similiter tempore. Dicimus quoq; edentulum non eum absolute qui dentes non habeat: haud enim sane & recens natum: cum habere tunc sit natura ineptus, quomodo nec cæcum catulum. sed eũ verbi gratia edẽtulum nominamus qui a senectute vel affectu priuatus est dentibus. {Priuatum vero esse & habitum obtinere non est priuatio & habitus.} Vult hisce Philosophus non esse idem priuatum esse cũ priuatione, neq; habitũ obtinere cũ habitu ostendere. nã, qualitates quidem sunt habitus ipse ac priuatio: qualia vero ea quę habitum ac priuationem habent: denominatiueq; ab ipsis dicuntur, ut albedo & albũ. est enim qualitas illa: hoc quale, denominatiue ab ea deductum. Ostendit hoc porrò Philosophus habitum in quam aliud esse & habere habitum non per genera, hoc est per habitum & habitu pręditum, vel per priuationem & priuatione affectum, sed per species hoc est visum ac cæcitatem, & eum qui visum cæcitatemq; obtinet: quippe notiores sunt species generibus. Prospicuum nanq; in his est aliud cæcitatem, aliud habens cæcitatem esse: & aliud visum, aliud qui visum habeat sunt.n. qualitates illa: hæc participes earũ substantię, itaq; si diuersa sint hæc, erunt & horũ diuersa genera. Vt enim visus cæcitasq; ad eum qui visu ac cęcitate præditus est sese habet, sic habitus & priuatio ad eum qui habitum & priuationem obtinet quoniam ut ad habitum quoq; ac priuationem sese habent uisus & cæcitas, sic cui visus & cæcitas est ad eum qui habitum & priuationem habet confertur, cum eorum sint species. ergo si diuersa sunt hæc, visus inquam & habens visum, & cæcitas ac cæcitatem habens, erunt & genera eorum diuersa, habitus inquam & qui habitum possidet: & priuatio ac priuationem obtinens. Cæcitas præterea si idem esset

ac cæcum esse, prædicaretur de eodem vtrunq;. Et aliter, si vi sus esset idem inquit & visum habens, ambo de subiecto eodem prædicarentur. Vt enim mortalis, & homo, meropsq;, cumidē sint, de uno subiecto appellanrur, ita hæc quoq; si essent eadem, de vno subiecto eodemq; dicerentur. nunc vero habere homo cæcitatem aut visum fertur, cæcitas autem vel visus simpliciter esse non dicitur: quamobrem vel ex hoc constat esse hæc differentia. Verum tametsi diuersa hæc inquit sunt, habent eundem tamen oppositionis modum: nam vt cęcitati obiacet visus, ut priuatio habitui, sic habere visum, & cæcitatē, & per habitum sunt priuationemq; opposita. {Neq; vero quod sub affirmatione negationeq; comprehenditur idē affirmationi est & negationi.} Nec quod sub affirmatione ac negatione continetur id affirmatio est & negatio. Quod autem non idē sit affirmatio negatioq; illis quæ ab iis significantur, probat ex eo quod orationes sint affirmatio ac negatio, res vero, quæ ab ipsis indicantur. Nam sedet Socrates, oratio est: res autem, sedens ipse Socrates est enim substantia cum actione quadam, cum eo inquam quod sedere est Et vero eodem hæc oppositionis modo sibi mutuo refragantur. etenim quemadmodum Socrates sedet dicens oratio. Socrates non sedet dicenti aduersatur: ita & sedens Socrates non sedenti repugnat oppositio enim vtraque vt affirmatio negatioq; obnititur.

LXV.

QVOD *autem priuatio & habitus non opponantur ut ad aliquid, manifestum est. non enim dicitur id ipsum quod est oppositi. visus enim non est cæcitatis visus: nec ullo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas visionis cæcitas dicatur sed priuato quidem visionis dicitur: cæcitas vero visionis non dicitur: neque visus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt esset, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur. sed non conuertitur. non enim dicitur uisus, cæcitatis visus.*

{Quod autem non vt relatiua priuatio habitusq; opponatur, perspectum est.}

Cum nos de oppositione seorsum vnaquaque docuerit, nunc discretionem earum facit: oppositaq; vt ad aliquid ab oppositis per habitum ac priuationem discriminat: iam enim ea a contrariis diduxit. Sermonem autem in speciebus rursus, utpote clarioribus exercet, visu inquam & cæcitate, ac primum quidem ita probat, iterum syllogismo in secunda utens figura. Relatiua, ea ipsa quæ sunt, dicuntur oppositi: nam pater filii pater, & dextrum sinistri dicitur dextrum quæ autem per habitum ac priuationem obstant, non ea ipsa quę sunt oppositorum perhibentur. visus quippe non cæcitatis esse visus dicitur. ergo relatiue opposita ab iis quę per habitum priuationemq; obuertuntur diuersa sunt. ita primum quidem ab illustriore confessoq; demonstrauit, ab eo inquam quod uisus non cæcitatis visus dicatur. dein post quoq; & ab ambiguo, nempe quod nec cæcitas uisus dicatur cęcitas. nam hoc dici uidetur. {Nec aliter vllo ad ipsum modo uisus dicitur.} Hoc ē quæcunq; modo finxeris nomina, nullo pacto ad oppositū dicitur. Quod ergo dixit nec ullo modo. siue ad ablatiuum, siue ad alium casum assignaueris indicat. neq; enim uisus cæcitate est uisus eodem modo nec cæcitas uisus dicitur cæcitas. quippe qui uisus est, is non fit cæcitas, tametsi cæcus fit oculus. Non itaq; cæcitas uisus cæcitas, dicitur, sed uisus priuatio cæcitas. nam nec tenebræ lucis dicitur tenebræ sed lucis priuatio, quippe nec lux fit tenebræ, sed tenebrosus aer, quanquam per lucis obumbrationem. Sciendum porrò est non uidendi, actū solum, sed subiectum quoq; hoc est oculum græcis uisus nomine indicari. Cum ergo in confesso idest uisu non eum dici ad oppositum probauerit, nunc in ambiguo demōstrat. nā cæcitas inquit priuatio quidē dicit visus, cæcitas aūt visus nequaquā. An vero potius cęcitatē nō visus cæcitatē dici perperā pronunciari arbitramur. Nam si priuationē vt ipse quoq; inquit visus dicimus, genus aūt si de quoquā prędicetur, speciē quoq; eius aliquam prorsus de quoquam prædicari est necesse. (non. n quidquam esse animal potest quod omnino aut homo aut equus, aut aliorum quopiam non sit animalium. similiter nec priuationem esse licet, nisi quidquam sit omnino cuius esse priuatio dicatur(prorsus ergo est necesse oppositā quoq; illi secundum speciem habitudini priuationem illius esse perhiberi. quippe

uisus priuatio non simpliciter vniuersaliterq; omnino priuatio est sed quædam uidelicet priuatio,idest cæcitas. Ergo si visus priuatio est quædam priuatio,ipsa autem quædam priuatio nihil,quã cæcitas aliud est,cæcitas ergo est visus cæcitas. Qui enim fieri possit quin cum dicatur alicuius esse genus, species quoq; alicuius esse affirmetur,siquidem ni species aliqua sit,genera existere minime possunt?aut ergo nec genus,idest priuatio, uisus esse priuatio dicitur:aut si genus,omnino & species aliqua. Sed ad hoc dixerit quisquam fortasfis, si scientiæ priuationem dicimus, speciem priuationis huius aliquam(quod ad rationem hanc attinet,) esse oportere, quæ de scientia predicabitur,aut ad eam dicetur. nunc vero cum prædicetur de scientia genus,quampiam de eadem prædicari speciem non comperimus. Dicere ergo ad id possimus, nec nominatam haberi oppositam scientiæ priuationem quemadmodum opposita visui priuatio cæcitas nũcupatur.quæ si esset ad scientiam illa quoq; ut cæcitas visus cæcitas, diceretur. Vbi enim priuationes per habituum priuationem,nominamus,ut inscitiam,idocilitatem,indoctum,ac similia,non talia inesse videlicet oppositi,sed recipientis dicuntur.Non enim inscitia scientiæ fertur inscitia, sed animi inscitia: & indocilitas: & reliqua. quippe in seipsis oppositum de quo priuationem prædicant habent. Verum priuatio etsi idipsum,quod est fertur esse oppositi,nõ genus ipsum duntaxat,sed si species quoq; nomem adepta sub hac quæpiam sit,non præterea tamen & habitus id ipsum quod est priuationis esse dicitur.at oppositorum utrunq; relatiuorum id ipsum quod est oppositi esse perhibetur,ut Aristoteles de inceps affirmat, quamobrem per habitum priuationemq; opposita a relatiuis secerni hac ratione possunt.Quin & hoc affirmare habeas,nõ quomodo ad aliquid spectantia ea ipsa quæ sunt esse aliorum dicũtur, sic priuationem quoq; esse habitus priuationem dici. Namq; in relatiuis,vt quæ causæ sibi mutuo sunt,sic esse utrunq; oppositorum dicitur reliqui.habitudinis vero esse fertur priuatio, ceu quæ illi non vt sit,sed contra,vt non sit causam præstet. An uero est Aristotelis dicto opitulari,priuationem dici visus esse priuatione asserenti,cæcitatem autẽ uisus non itẽ? Ecce itaq; lucis quoq; priuationem,tenebras autem lucis non etiã dicimus.tametsi quid aliud sunt tenebræ obsecro quam lucis priuatio, ut visus priuatio, cæcitas?velut alibi nobis pluribus ostensum est. Verum quo

pacto

pacto crurum, verbi gratia læsionem vocamus, haud vero etiam integritatis, vel rectitudinis, uel quouis modo crurum situm naturalem appellaueris, sic tenebras quoq; videlicet aeris, lucis autem tenebras non etiam nominamus, Ergo nec visus cæcitatem: sed siquidem loquendum sit, oculorum cæcitatem, vt oculorum quoq; læsione nuncupamus significat enim partem oculus visionis participem: uisio potestatem ipsam. Verum quoniam vt in qualitatibus aliis quoque sæpenumero qualitate affectum corpus æquiuoce cum qualitate nominamus, albumq; tum dealbatū corpus, tum ipsam appellamus albedinem, & calidum frigidumq; similiter, & graue ac leue, & reliqua: ita visum quoq; nō in potestate solum, sed in ipsis quoque instrumentis ferimus, oculosq; ipsos visum seu lumina uocamus: cæcitatem vero oculorum esse proprie dicimus at oculi vti prodidimus visus proprie græcis vocantur. itaque ea de re cæcitatem quoque visus dicimus. non in facultate visus nomen, sed instrumentis nimirum ferentes. Aristoteles autem cęcitatem non ad oppositam facultatē dici, id quod verum est, arbitratur. Reliquum est igitur illud soluamus quo modo cum genus cæcitatis, priuatio inquam, esse prodatur habitudinis nō species quæuis etiam priuationis, oppositæ cuiuspiam esse habitudinis dicatur: si verum quidem sit in quibus dicitur genus, omnino subiectam quoq; generi prædicari aliquam speciem. Habitus igitur res quasdā esse formam adeptas subsistentesq; aio. proinde genus cum sit habitudo, subiectas quoq; ipsi species iure existentes ac forma quapiam naturali præditas obtinet singulas. At priuatio nihil aliud porrò est quam habitus absentia. quamoborem non ens est ipsa sua ipsius ratione quonamigitur modo non entis vt existentis aliqua species quærimus? Quare tametsi specialior aliqua cuiusquam habitui sit priuatio opposita, non ut ens aliquod tamen, sed rursum ut non ens per habitus negationem obstat, vt docto indoctum, & dentes obtinenti edentulum, ab ē priuatiua particula, & dente. Itaq; & particulares hæ priuationes quidem similiter generi per habitus negationem dicuntur. Quod si priuationi cuiquam inditum nomen usquam fuerit inuentum, vt visus absentia cæcitas nominatur, uel luminis absentia tenebræ, non de habitus absentia, sed de affectu penes subiectum genito, aut aliqua re alia quæ habitudinis absentiæ superue-

nit eiusmodi prædicatur nomen:ut tenebræ quod scotos Græcis dicitur,a uerbo sciazin quod est obumbrare:est autem umbra lucis impedimentum quod in aere,uel simpliciter perlucido contingit.uel,ut Herodianus auctor est,a uerbo schethin, quod est detinere:detinet enim quo minus intelligamus,aut aggressus actusq; complures remoratur.Et uero typhlotes forte. i. cæcitas a tiphin .i.inurendo deducitur.& typhlos.i.cæcus, quasi typhos, hoc est inustos habens oculos nominatur.Oculi enim inquit Poeta paulatim utuntur inanes.quemadmodum peros quoq; idest oblæsus a petho peso.i.patior patiar,ut ab ocno ocneso ocneros, hoc est a pigresco pigrescam piger factus est. Merito igitur talia esse instrumentorum dicuntur,nec habitum:ipsorum nanq; sunt habitibus subiectorum,nec ipsorum habitum affectus. { Item relatiua omnia ad reciprocantia dicuntur.} Alio rursus probat syllogismo diuersa esse ut ad aliquid opposita ab iis quæ per priuationem habitumq; aduersantur: sic enim potestate inquit. Quæ sunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: nam ut pater filii pater, sic & filius patris filius dicitur,quæ uero per habitum priuationemq; obsistuntur,non dicuntur ad conuertentia:non enim uisus esse dicitur cæcitatis uisus.relatiua igitur ab iis quæ per habitum ac priuationem opponuntur diuersa sunt.

LXVI.

QVOD *autem neque ut contraria opponuntur quæ secundum priuationem & habitum dicuntur ex his manifestum est. Contrariorum enim quorum nihil est medium, necesse est uel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipsorum inesse semper. eorum enim nihil medium erat quorum alterum inesse susceptibili necesserium erat: vt in languore & sanitate: & impari atque pari. Quorum vero aliquid medium est,nunquam necesse est omni inesse alterum.neque enim necesse est omne susceptibile uel candidum, uel nigrum esse:neque frigidum uel calidum.horum enim medium aliquid nihil esse prohibet.Insuper autem & horũ erat*

aliquid medium, quorum alterum inesse susceptibili non necessarium erat: præter illa quibus unum inest naturaliter: ut igni calidum esse: & niui candidum. in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & non utrumuis contingit, non enim possibile est ignem frigidum esse: neque niuem nigram. Quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse: sed solis quibus natura unum inest. & his determinate unum, non utrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta sunt verum est. non enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessarium est. quod enim nondum natum est habere uisum, neque cæcum, neque uisum habens dicitur. Quare non erunt hæc ut ea contraria quorum nihil est medium. Sed neque ut ea quorum aliquid est medium. necessarum enim est aliquando omni susceptibili alterum eorũ inesse. Quando enim iam ad habendum uisionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens uisum dicetur. & eorum non determinate alterum, sed utrumuis contingit. non enim necessarium est uel cæcum uel uisum habens esse: sed utrumuis cõtingit. in contrariis autẽ quorũ aliquid mediũ est, nunquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam, & his determinate vnum, & uon vtrumuis contingit. Vnde palam est quod secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea quæ secundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius. In contrariis quidem cum sit susceptibile, adinuicem mutationem fieri possibile est: nisi alicui unum natura inest, ut igni calidum. etenim sanum possibile est languere: & calidum nigrum fieri: & calidum frigidum: & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus & doctrinas, et si

ad modicum aliquid proficiat ut melior sit, si certa semel quantuis modicum incrementum sumpserit, palam est, quia aut perfecte mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. semper enim bene mobilior ad uirtutem fit, etiam quodcunque incrementum sumpserit a principio. quare etiam verisimile est plenuis eum sumere incrementum. & hoc dum semper fit, perfecte in contrarium habitum restituetur: nisi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impossibile est adinuicem mutationem fieri. ex habitu enim in priuationem mutatio fit: a priuatione vero in habitum impossibile est. neque enim cæcus factus aliquis, rursus uidit: neque cum clauus fuerit. rursus comatus factus est. neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt.

{Quod vero neq; ut contraria quæ per priuationem atq; habitum dicuntur sint opposita, ex his dilucescit.}

Oppositionem relatiuorum a contrariorum & habitus priuationisq; oppositione discreuit. nunc deinde quæ per priuationem & habitus ab iis quæ vt contraria sunt opposita dirimat, ac relatiua quidem ab affirmatiue negatiueq; oppositis discernere, quod ad consequentia attinet, debebat, verum quoniam futurum est vt ratione quadam vna quæ per affirmationem negationemq; opposita sunt secernat a reliquis, iccirco nunc ralatiuorum ab affirmatione ac negatione discretionem differt, ne eadem dicere cogatur. Rursus autem specierum contrariorum enumerationem repetit. vult enim contrariorum omnium opposita habitus priuationisq; oppositioni conferre. {Nam contrariorum quibus nihil medium interiacet, necesse est in quo natura fieri.} Numerum. n. aut parem esse aut imparem omnino, & animal aut male aut bene ualere est necesse. quibus autem medium quidquam intercedit, nunquam inesse omni alterum necesse est. neq; enim corpus ex necessitate aut album aut nigrum est omne. nam fuscum quoq; est. vel rursus calidum aut frigidum est enim & tepidum. { Præterea est

& horum medium aliqned quorum inesse receptiuo alterum non est necesse: nisi in quibus est vnum natura.} Tertia fuit hæc species contrariorum, quæ aliquod obtinet medium. nisi ad si ex necessitate cōtrariorum alterum acceptiuo, quoniam sit illi natura insitum, vt igni calidum, album niui. Nunquam vero contrariorũ vtrunq; a susceptiuo potest abesse. quippe fieri nequit vt calidus nō sit ignis: nix non frigida: terra non grauis ignis non leuis. { At in priuatione atq; habitu neutrũ est ex iis quæ dicimus uerũ.} Cũ diuersos nobis contrariorum oppositionis modos ad memoriam reuocauerit, nunc nullo ex dictis modo contrariorum oppositionem esse cum priuationis habitusq; oppositione eandem posse ostendit. priusq; a contrariis eam medio carentibus discernit. ita enim inquit. {Neq; enim susceptiuo inesse eorum alterum perpetuo est necesse.} Nam in contrariis quę medio carent inest ex necessitate alterum subiecto. at in iis quæ per habitum sunt ptiuatio nemq; opposita, subiecto non adest necessario alterum: sed potest vtrunq; abesse, quippe nec cæcus catulus est, nec visum obtinet. & editus recens in lucem puerulus neq; edentulus est, nec præditus dentibus. At vero numerus est aut par prorsus, aut impar, & animal ex necessitate vel aduersa conflictatur, vel secunda fruitur valetudine. aliter ergo quæ mediis vacant contraria, aliter priuatio habitusq; opponuntur. {Sed nec quibus est intersitum medium. susceptiuo nanq; omni aliquando inesse ipsorum necesse est alterum.} Nunc quæ per priuationem atq; habitum sunt opposita a contrariis medium obtinentibus discernit. ac primum sanè ab iis quæ vtroq; contrario possunt a subiecto suapte natura abesse. Nanque in oppositis per habitum ac priuationem cum horum capax subiectum fuerit, adest ipsi ex necessitate alterum. cũ enim iam aptus natura est Socrates, dicetur necessitate aut cæcus, aut visu frui, non ita vero in contrariis. quippe non est ex necessitate vel albus vel niger. siquidem ipse neuter esse horum potest. quanuis ex natura contrario vtroque recipiendo sit habilis. {Nec definite horum alterum, sed vtrumuis continga t.} His rursus per priuationem habitumq; inter se aduersa a mediatis contrariis diducit in quibus alterum præfinitæ contrariorum susceptiuo adesse est natura idoneum. Nam in priuatioue & habitu non adest tunc inquit præfinite alterum subiecto cum suapte natura capax est,

ſed vtrumuis eueniat.non eſt enim aut cæcus definite Socrates, aut uiſu præditus : ſed utcunq; acciderit . in mediatis vero contrariis in quibus adeſt alterum per naturã ſubiecto , unum adeſſe certum nec eſſe eſt , nec unquam contrarium . adeſt enim igni calor diſtincte:albedo & frigiditas niui : contrarium nunquam idq; ob ſubiecti naturam . cum alioqui intercipiantur mediis . per ſe caliditas ac frigiditas . Eadem itaq; cum neutro mediatorum contrariorum modo priuationis habitusq; oppoſitio eſt . { Item in contrariis ſi exceptiuum exiſtat , poteſt utriuſq; in alterum mutatio fieri . } Cum diuiſis contrariis , eandem nulli ipſorum ſpeciei eſſe priuationis habituſque oppoſitionem particulatim oſtenderit,hæc nunc a ſe mutuo uniuerſali ſermone diſcrimine ſic inquiens , Contraria in ſe inuicem commeant.nam calidum in frigidum & frigidum in calidum. & nigrum in album,,& album in nigrum demutatur .quæ autem ſunt per priuationem habitumq; oppoſita non in ſe mutuo tranſeunt. tamen ſi enim in cæcitatem uiſus degeneret, non reddit tamen & cæcitas ad uiſum. non ſunt eadem igitur contraria per priuationem habitumque obiacentibus . Probe autem dixit , ſi exceptiuum exiſtat . quippe ob id & contrariorum in ſe per vices mutatio fit . quandoquidem ipſæ per ſe qualitates ſunt immutabiles : in ſubiecto vero cum ſunt, mutationem ſuſtinent . probe etiam poteſt dixit . non enim mutuum ſemper in ſe faciunt tranſitum contraria . Nam quæ definite cuiquiam ſubiecto naturam inſunt , hæc nunquam in contraria mutantur . quippe nec ignis caliditas in frigiditatem, nec niuis frigiditas aut candor in calorem uel nigritiem commigrauerit . {Poteſt & uitioſum ex ſtudioſo, & ſtudioſum ex uitioſo fieri . } Quod fieri quidem è ſtudioſo uitioſus posſit . non oſtendit : probat autem ex uitioſo ſtudioſum reddi . Porrò ſtudioſum hic uocat, non conſumatum , quique id quod eſt in ſcientia præcipuum obtinet . Nam is habitum posſidet immutabilem : quippe qui uirtutem cur honeſta quoq; res ſit,nedum honeſtam eſſe intelligat. Non hunc igitur inquit mutari,ſed rectæ opinionis hominem. his enim labi in deterius poteſt falſis perſuaſus rationibus , aut ab hominibus malis deceptus, cum quamobrem honeſtum uirtus ſit neſciat.

{ Idq; si assidue fiat, prorsus in contrarium habitum restituitur, nisi tempus prohibeat. } Verisimile est enim uel interrumpi morbo continuitatem: vel negotiorum curis: uel prauorum hominum consuetudine. Et uero aliter siquis in postrema senectute philosophari cœperit, deinde morte præuentus non in absolutum uirtutis habitum traduci potuerit. { Neque enim cæcus quis redditus uisum recepit. } Medica certe ratione videlicet ac naturali nemo unquam amissam oculorum aciem recuperauit: nisi quoquam modo diuinitus effulserit.

LXVII.

Q V Æ C V N Q V E *uero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam est quod nullo prædictorum modo opponuntur. in solis enim his necessarium est semper hoc quidem eorum uero, illud autem falsum esse. neque enim in contrariis necessarium est semper alterum uerum esse, alterum autem falsum: neque in ijs quæ ad aliquid sunt: neque in habitu & priuatione: vt sanitas & languor contraria sunt: & neutrum horum neque uerum, neque falsum est. similiter autem & duplum & dimidium tanquam ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum neque uerum neque falsum. sed neque ea quæ secundum priuationem & habitum dicuntur, sicut uisio & cæcitas.* Omnino autem eorum quæ secundum nullam dicuntur complexionem nihil neque uerum neque falsum est. omnia autem quæ dicta sunt, sine complexione di-

cuntur. Veruntamen maxime tale hoc contingere videbitur in ijs quæ secundum complexionem contraria dicuntur. sanum nanque esse Socratem, ac languere Socratem contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum verum esse, & alterum falsum. cum enim Socrates sit, aliud quidem verum aliud autem falsum erit, cum uero non sit, ambo falsa sunt. neque enim languere, neque sanum esse verum est, cum ipse non sit omnino Socrates. In priuatione uero & habitu, cum non sit omnino, neutrum verum est. cum autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum. habere nanque visum Socratem ei quod est cæcum esse Socratem opponitur sicut priuatio & habitus. & cum sit, non necessarium est alterum verum esse vel falsum. cum enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt. & cum non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque & visum eum habere, & cæcum eum esse. In affirmatione vero & negatione semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipse sit, palam est quod alterum eorum verum, alterum uero falsum est: & cum non sit, similiter. Languere etenim, cum non sit, falsum est: non languere autem, uerum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum verum, alterum falsum esse, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

{Quæ vero vt affirmatio negatioq; aduersa sunt ea nullo oppositorum modo obstare compertum est.}

Quæ ad aliquid spestant ab oppositis per priuationem & habitum ac contrariis disiungit. & hæc ab iis quæ per priuationem & habitum repugnant. Tres igitur fiunt coniugationes. ergo & tres aliæ reliquæ sunt, secundum eam methodum quam in intro-

ductionem tradidimus.erat autem id genus methodus.Multipli-canda proposita est multitudo ad minorem uno numerum:dimidiumq; collecti numeri insumendum : ac tot coniugationes esse pronunciandum est.Sunt res quatuor nobis verbi gratia propositæ.has vsque ad vnitate minorem,hoc est tria,pluries complicamus.fiuntq; quater tria duodecim.sex horum dimidium.tot ergo sunt coniugationes.Quapropter tribus nodis, vt dictum est traditis,tres restant:reliquæ:quas nunc communi oratione docet.nã quæ per affirmationem negationemq; opponuntur nunc communi sermone a cæteris tribus discernit { Nam in solis his partem eorum alteram veram esse,alteram falsam perpetuo est necesse.} Si enim dicam Socrates sedet,Socrates nõ sedeat:horum alterum verum est,alterum falsum.aliorum trium nec veritatem nec falsitatem vllum significat. nam si pater:vel album,vel nigrum:vel visum,vel cæcitatem sexcenties dixero, nullam nec veritatem nec falsitatem indicaui.quippe si ipsa per se sine verbis proferantur. nomina,nec veritatem vllam nec falsitatem declarant. sin verbis coniungantur, tunc vel veritatis significatiua sunt vel falsitatis. Quin & ipsa si per se dicantur verba,nec veritatem nec falsitatẽ indicant.quod si applicentur pronominibus,veritatem aut falsitatem ostendunt,vt ego ambulo. Enimuero & pronomen a uerbo ipso ambulo potestate continetur.etenim personam declarat. Id comprobant ita esse infinitiua:quippe quæ non veritatem declarent falsitatem ve,cum personas non indicent vt ambulare, vel currere.nudum enim ipsum est per se verbum : nec facultate pronomen complectitur:vt ambulo. Ergo si per affirmationem ac negationem dicta veritatis sunt vel falsitatis indicatiua,trium autem cæterorum ne unum quidem veritatem aut mendacium designat: eadem nulli horum oppositio per affirmationem negationemq; est. { Neque enim semper in contrariis alterum verum esse alterum falsum,neque in relatiuis, neque in habitu priuationeq; necesse est.} Aduerbium semper ea propter adiecit, quoniam hæc aliquando subiectis complexa, capacia veritatis aut falsitatis fiunt:vt bene valet Socrates non bene ualet Socrates. { Deniq; eorum quæ nullo in complexu dicuntur uerum neque falsum est nullum.} Quæ per nullam dicuntur,complexionem,eorum nullum aut verum aut falsum indicat, nam relatiua, & contraria &

per habitum priuationemq; occurſantia abſque ullo dicuntur cõplexu .nihil hæc igitur ueri aut falſi declarant . quare nec eadem ſunt per affirmationem atque negationem dictis.{Verum enimuero id in illis euenire contrariis quę per complexum dicuntur uideri poſſe maxime.} Quam quis obiicire ipſi difficultatem potuiſſet ,hanc aſſumens ipſe proponit , ac ſoluit. Contraria enim inquit quæ cum ſubiecti dicuntur complexum verum falſumq; diuidunt.nam ſanus eſt Socrates vel ægrotat , partim verum,partim falſum eſt.ſed & uiſum habere vel cæcum eſſe,vel patrem aut filium , hæc quoque verum aut falſum oſtendunt. Ad hoc igitur etſi hæc inquit verum a falſo diuidere per complexum videantur : multo tamen vel hoc pacto ab affirmatione ac negationẽ differunt. Affirmatio enim ſemper & negatio in entibus omnibus & non entibus verum falſumq; diuidunt.nam cæcum eſſe Socratem vel cæcum non eſſe , vel album eſſe vel non eſſe album, vel patrem eſſe,vel patrem non eſſe ſiue ſit ipſe , alterum verum ſemper ex neceſſitate eſt, alterum falſum , ſiue non ſit , ſemper verum eſt alterum. Nam qui ne eſt quidem omnino, is neque pater, neque cæcus, neque albus eſt . Et qui albam eſſe animam dicit aut albam non eſſe , & habere viſum aut uiſum non habere & eſſe dextram aut dextram non eſſe , is parte qaltera verus erit,altera mentietur. At non ſic habent contraria . Sed ſi quidẽ ſit Socrates , verum eſſe alterum neceſſe eſt , alterum falſum nam aut frui illum ſanitate oportet,aut morbo torqueri. ſin non ſit,ambo ſunt falſa.nam qui prorſus non eſt,quo queat pacto aut ſanus agere.aut ægrotare?in priuatione autem & habitu, tũ ſi ſit,non ſemper contrariũ verum alterũ eſt,ſed ambo interim falſa:tum niſi ſit,falſum ſemper eſt utrunque.ſiquidem edentulũ eſſe Socratem,aut habere dentes,ſuperſtite eo,verum non eſt perpetuo alterum,ſed eſt cũ falſa ſunt ambo:nõ exiſtẽte, ambo nunquã non falſa.Nam qui ne eſt quidem omnino,quomodo aut eſſe edentulus poterit aut dẽtatus? Perinde & in catulo utrunque & habitus & priuatio.ſiue ſit ille,ſiue non ſit, nempe & viſum habere falſum eſt,& cæcum eſſe.Similis quoque in relatiuis ratio eſt . Nam & eſſe dextrum ſiniſtrum ue,tum exiſtente . non ſemper verum alterum eſt ,ſed ambo falſa interim, ſi ſolus quiſpiam ſit; tum falſa ambo rurſus ,non exiſtẽte,ſimiliter patrem quoque aut

filium esse & nisi sit, falsa sunt ambo. & si sit, ambo falsa quandoque.etenim si nec patrem quis nec filium habeat,cuius nam pater vocari aut filius poterit?nisi quis per memoriam:alioqui re uera dici potest nullius. Quamobrem opposita per negationem affirmationemq;ab aliis vel hoc pacto non parum differunt. Nam hæc si semper,tum in entibus,tum in non entibus,verum falsumq; diuidunt.cætera uero in entibus non semper in non entibus nunquam,non idem ergo cum cęteris affirmatio est ac negatio.Quin & aliter dixeris.nempe quod veritatē interdum vel falsitatē prorsus admittat,non ipsis aliunde euenire quam ex eo quod in affirmationes euaserint.quandoquidem ipsa per se harum neutrius capacia sunt.nam valet Socrates,aut cæcus est,aut pater, aut id genus quidquam,affirmatio est.Quare & quod verum aliquādo vel falsum,prorsus diuidant, id sibi propter affirmationem vendicarunt.Cæterum sciendum in his rursus quæ per priuationem & habitum,quæq; relatiue opponuntur.medium inter contraria & Affirmationem negationem negationemq; locum obtinere.Nam cū verum falsumq; affirmatio ac negatio in entibus omnibus ac non entibus perpetuo diuidant.

LXVIII.

CONTRARIVM *autem bono quidē ex necessitate malum est.hoc autem per singulorum inductionē palam est:ut sanitati languor: & iustitiæ iniustitia: & fortitudini timiditas. similiter autem & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonū est contrarium, aliquando malum. defectui enim cum malum sit,superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum: similiter autem & mediocritas, cum utrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet: in pluribus vero semper malo bonum contrarium est.*

{Contrarium autem bono ex necessitate est malū, id quod ex singularium inductione patet.}

Abſoluta oppoſitorum diſputatione, quædam nūc nobis præcepta contrariorum tradit: quorum primum eſt, Bono quidem malum omnino eſſe oppoſitum: malo autem bonum non prorſus: ſed quandoque & malum: ut iuſtitiæ, quod eſt bonum, iniuſtitia, quod malum eſt, aduerſatur: & modeſtiæ petulantia. pluris tamen uendicationi, quod malum eſt, non iuſtitia undequaque. ſed minoris quoque uendicatio obiicitur, ut exceſſui defectus. Quid ergo? iniuſta eſt adeo natura, vt vni duo ſtatuat pugnantia? unū enim ubique uni oppoſitum cernimus: ut aquę ignem: graui leue: humidū ſicco. Malo igitur bonum ut immoderationi moderationem oppoſitum dicimus: malo autem malum non item vt immoderationem moderationi repugnare (ſiquidem immoderationes ambo ſunt) ſed ut exceſſioni defectum. Nam cum uirtus in moderatione conſideretur uitium utrinque unum, alterum per exceſſum, alterum per defectum ſpectatur. Iuſtitiæ uerbi gratia. quam in moderatione contemplamur, exceſſus eſt, maioris uendicatio: defectus, minoris poſſeſſo: quarum immoderatio eſt utraque: obſtant enim ut immoderationi moderatio. Rurſus modeſtiæ exceſſus procacitas: defectus ſtoliditas, fortitudinis quoque timiditas & audacia: prudentię calliditas atque amentia. Vtraque igitur declinatio virtuti vt bono malū, & immoderatio moderationi obiicit. inter ſe uero nō ita, ſed ut defectus exceſſui: quare non duo uni, ſed unū uni oppoſitū eſt.

LXIX.

AMPLIVS *Contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanq; omnibus, ſanitas quidem erit languor uero non. ſimiliter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non.*

{In contrariis item non neceſſe eſt, ſi ſit alterum & reliquum eſſe}.

Secundum eſt hoc contrariorum præceptum. Vnum enim ſi ſit contrariorum inquit, non neceſſe eſt eſſe & alterum: quippe ſi omnes homines ſanos eſſe ſuppoſuerimus, erit ex neceſſitate ſanitas, morbus non erit. ſimilis ratio quoque in morbo eſt, & al-

bedine & nigricia ,& cæteris id genns. Porrò hæc Aristoteles. ipsas per se res quæ contrarietatem admittunt,non etiam vt contraria scrutando pronunciat:album enim ut res vel absq; nigro esse potest.vt vero huic contrarium,per se intelligi non etiam potest , quandoquidem sunt ad aliquid contraria ipsumq; esse in alterius adnexu habent:contrarium nanq; contrario cõtrarium est.

LXX.

AMPLIVS. Si ei quod est Socratem sanum esse Socratem languere contrarium est,non contingit autem simul vtraque idem inesse ,nõ vtiq; continget cum alterum contrariorum sit & reliquum esse.cum enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit.

{Item si sanum Socratem esse & ęgrotare Socratem sunt contraria,eidem vero simul inesse nequeunt ambo non utiq; , existente contrariorum altero,esse & reliquum licet.}

Sciendum porrò dictum hoc vel ad superioris fuisse approbationẽ,uel quoniã alia esse in contrariis simplicia dicebamns , alia per subiectorum complexum intelligi. Cum itaque per superiora posse contrariorum existente uno alterum non esse in simplicibus commonstrauerit,nunc in iis quoque quæ per complexum considerantur idem fieri posse ostendit:nam si ægrotans Socrates sano contrarius Socrati est,minime vero possunt in eodem esse contraria,contrariorum uno existente,non esse alterum omnino est necesse : quippe si sanus sit Socrates ægrotare eodem tempore ipse haud quaquam potest.

LXXI.

PALAM uero est quod circa idem aut specie,aut genera nata sunt fieri contraria.Languor nanque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri.albedo autem & nigredo,simpliciter in corpore.Iustitia vero & iniustitia in anima hominis.

{Constat quoq; apta nata esse contraria ut circa idē uel, spe-
cie, vel genere fiant.}

Tertium hoc theorema, de contrariis dicit, quod est uel circa unum atque idem genus fieri, uel circa unam, eandemq; speciem nata esse contraria, ut albedo & nigricia: nam circa unum & idem genere uersantur, in lapide inquam, & equo, & homine, ac denique inanimato corpore. atque inanimi quæ sunt eædem genere: horum nāq; genus est corpus simpliciter. Sanitas uero & morbus circa unum idemq; specie habetur, ut in homine, & equo atq; animali absolute omni, quæ specie sunt eadem quippe animalis corpus species est simpliciter corporis. Iustitia similiter & iiustitia in hominis anima prouenire natura solēt, hęc vero ipsius simpliciter animæ siue incorporeæ species est. Quamobrem vero cum idem vel specie vel genere dixerit, non adiecit vel numero? nam idem vt supra docuimus, vel genere, vel specie, vel numero est idem quomodo & diuersum genere, ut homo & equus: specie, vt Socrates & Plato: numero, vt ensis, gladius, mucro, machæra, & similia. Aut ergo ut confessum, id superhabitum ab eo dicimus, perinde quasi subaudiri nobis posset: aut quoniam etsi circa idem numero diuersentur contraria, non in parte eadem tamē. nam albus parte alia Socrates est, alia niger: ut capillo. calidus itē alia, & alia frigidus, quippe fieri nequit ut in eadē simul parte existant cōtraria.

LXXII.

NECESSARIVM *autem est omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrarijs generibus vel ipsa genera esse album enim & nigrum in eodem genere sunt. color enim eorum genus est. iustitia vero & iniustitia, in contrarijs generibus: illius nanq; virtus genus est: huius autem uitium. bonum uero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorū existentia.*

{Omnia vero contraria, aut in eodem sint genere necesse est, aut in contrariis genetibus, aut ipsa sint genera.}

Quartum est hoc contrariorum Theorema, nempe aut sub-

vno eodemq; genere esse contraria,ut album & nigrum:sunt enim sub colore, aut sub contrariis generibus, ut iustitia, & iniustitia nam illa sub virtute,hæc sub vitio reponitur:contraria autem virtus est vitio,aut ipsa esse genera,vt bonum ac malum: hęc enim sub genere alio non continentur,sed genera duntaxat sunt. Quid ergo?duo alia decem illis addenda prædicamenta boni & mali,ut non decem amplius prædicamenta sed duodecim numerentur? Hęc igitur vocata dicimus genera non eadem cum aliis prædicamentis significatione,quod per se hæc inquam, quo pacto & prædicaméta,subsistút:sed quemadmodum & Plato quinque illa, genera entiú dixit ens inquá,identitaté,diuersitaté,motú ac statú, propterea quod in iis quæ sunt omnibus visitentur,non aút quod hæc per seipsa subsistant.Sic ergo & bonum malumq; esse genera dixit hoc loco Aristoteles,non quod ipsa per se,sed quod in prædicamentis omnibns conspectentur:est enim in substantia bonú quodpiam ac malú:& in quanto: & in quali prædicamentisq; reliquis. Bonum nanque in substantia, est eius perfectio, absolutamq; habere numeris omnibus naturæ rationem, neque in ratione redundare,aut deficere,in quanto,commoda cuique rei quátitas . in quali color unicuique commodus , similiter & in aliis. At exactius rem æstimantibus ne contraria quidem bonum & malum , sed per priuationem habitumq; opposita videbuntur.Contrariorum enim utrunque forma præditum sit oportet, ac finitam habeat naturam,vt album & nigrum ,malum aút certá quæ subsistant naturam non habet,siquidem ametria hoc est (ut sic dixerim)immensitas quædam est,at immensitas,quomodo formam obtinere præfinitam potest? Ea de re fit ut nec sub definitionem cadat uitium, sed quemadmodum habitus absentia venit priuatio, naturam quampiam ipsa certam non habens, sic uitium quoq;,vel per excessum, vel per defectum superest, virtutis absentia.nam illa cum in mediocritate spectetur, declinatio a mediocri per excessum vel defectum , vitium fecit. Neq; vero id nos prætereat,contraria quanuis sub contrariis generibus esse prodiderit non de genere tamen eorum generalissimo, sed proximo dixisse, & subalterno.nanq; agere sub eodem genere contraria necesse est.Quanuis enim sub vitio sit iniustitia, sub virtute iustitia habeatur,tamen ea quoq; sub cómuni quodá vno genere,

habitu inquam ac dispositione comprehenduntur,id autē ad qualitatem refertur,quæ genus est omnium contrariorum generalissimum.Jureq; sub uno genere degunt cõtraria.quippe mutuũ eorũ bellum intelligens natura,superne illa atq; inferne connectenda curauit.superne nimirum,communi genere : inferne , subiecto communi.

DE PROPRIE LXXIII.

PRIUS autē alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie secundum tempus.secundum quod antiquius alterum altero,& uetustius dicitur, In eo enim quod tempus amplius est & antiquius & uetustius dicitur. Secundo autem quod non conuertitur secundum subsistendi consequentiam : ut unum duobus prius est.duobus enim existentibus,mox unum esse consequens est.uno uero existente, duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab uno consequentia , ut reliquum sit . prius autem illud esse uidetur à quo non conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertio uero secundum ordinem quendam prius dicitur:quemadmodum & in scientijs , & in orationibus . Nam in demonstratiuis scientiis est prius & posterius ordine. elementa enim in Geometria priora sunt ordine ijs quæ describuntur sed & in grammatica , elementa syllabis priora sunt . & in orationibus similiter prohemium narratione prius ordine est. Amplius præter ea quæ dicta sunt, quod melius & honorabilius est , prius natura esse uidetur . consueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à se priores apud se dicere. Est quidem & pene alienissimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti sunt

cti sunt de priore, fere tot sunt. Videtur autem *præter eos qui dicti sunt alter esse prioris modus.* Eorum enim *quæ conuertuntur secundum esse cosequentiam ::* quod *alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dici possit.* quod vero *quædam sunt huiusmodi, palam est. esse nanque hominem, secundum esse consequentiam ad veram de se conuertitur orationē.* Nam *si homo est, vera est oratio qua diximus quod homo est: & conuertitur.* Nam *si vera est oratio qua dicimus quod homo est, est homo.* Est *autem vera oratione nequaquam causa ut sit res. ueruntamen res quodamodo causa videtur ut sit vera oratio. eo enim quod res est aut nō est uera oratio aut falsa dicitur. quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.*

{Prius aliud alio dicitur modis quatuor.}

Prioris meminit in relatiuorum disputatione, ubi sibile scientia, & sensibile sensu prius esse affirmabat. eam ob rem itaque diuersa hic eius. significata enumerat, & quatuor numero esse ait. Ac primum quidem tempore prius, secundum natura, tertium ordine, quartum dignitate. {Nam primum quidem ac maxime proprie, tempore: quatenus antiquius aliud alio ac uetustius dicitur. quod enim plus intercesserit temporis, & antiquius & uetustius nominatur. { Primum quidem ac maxime proprie inquit prius dicitur quod tempore antiquius & uetustius est. tempore enim Socratem esse dicimus Aristotele priorem. Primum autem & maxime proprie hoc prioris significatum dicit, quoniam quod antiquius est tempore, id consuetudo quoq; prius maxima appellare solita est. Sciendū porrò uetustius idest to palæoteron, tū in animatis, tū in inanimatis, antiquius aūt seu magis, vt ita dixerim, senius hoc est to presbyteron, in solis animatis dici consueuisse. { Secundum est quod per existendi consequentiam non reciprocat: ut unum duobus prius. } Secundum est hoc significatum prioris quod per existendi consequentiam non reciprocat, hoc est in quo existendi non reflectitur

consequentia : nempe quod simul infertur quidem sed secum non infert:ut si sint duo,erit ex necessitate unum.nam simul unum infertur.at unum si sit,non ex necessitate duo erunt . non enim simul cum uno inferuntur.quare prius est vnũ duobus Rursus existente homine,erit animal necessario . nam simul animal cum homine infertur.at si sit animal,non prorsus erit homo . siquidem non simul homo cum illo infertur:cum animalia quæ homines nõ sunt complura existant.prius igitur quam homo est animal natura,non tempore.{Tertio loco,secundum ordinem quendam prius quemadmodum in scientiis atq; orationibus,dicitur.} Tertium hoc est significatum prioris.nempe prius ordine, quemadmodum habet se inquit res in scientiis.Nam præcedunt & in demonstratiua scientia propositiones,conclusiones consequuntur.& in Geometria priora sunt inquit descriptionibus elementa. Vocant autem Geometræ elementa,punctum,linea, superficiem , & similia; quæcunq; Theorematum demonstrationem antecedere consueuerunt.Descriptiones uero,quas diagrammata græci nominant, ipsa theoremata.Et uero in literis priores sunt syllabæ dictionibus:elementa syllabis.Idem & in orationibus dicemus.nam præcedunt exordia:præconstitutio sequitur:dein constitutio :proxime sunt his narrationes:mox certamina.hæc autem ut priora sint omnia solo obtinent ordine:neq; uero natura,neq; tempore. Potest nanq; & artis expers orator primũ uti certaminibus:deinde exordiis:& tunc narratione.Et Geometra speculamen prius exponere:de hinc elementa quapropter hæc ordine duntaxat, prioris obtinent rationem.De aliis igitur prius ordine solo fortassis dici concesserit:verum in literis non ordine etiam solo esse uidentur syllabis elemẽta,vel nominibus,uel orationibus priora. Neq; .n.licet ordine obuerso primum nomina discere, deinde syllabas; postremo elementa.siquidem nota reliqua esse non cognitis elementis nullo modo possunt:pereuntq; simul reliqua sublatis elementis. at manere possunt elementa vel si reliqua illa tollantur. Quo fit ut sint elementa iis priora quæ ex ipsis constant elementis non solum ordine,sed etiam natura non recte igitur in grammatica solo ordine elementa prima esse dicit . nisi forte ad aliud respexit,ꝙ & orationes nectere,& proferre nomina, elementorũ autem uim ignorare queant literarũ rudes.sed quanquam uideli-

cet ex usu loquant̃,ac significata uocum teneant,ipsam tamẽ quæ est in uoce uim nesciant orationis:cum ex quibus constet nequaquam intelligant.{Item pręter ea quę diximus,ꝙ melius honorabiliusq; est id natura esse prius videtur.} Quartus est hic prioris modus honorabilius inquam quod consuetudo prius nominat. est autem hoc inter prioris significata ptorsus alienũ. quãobrẽ & id ipse reprobat.quintũ autẽ quẽdã modum huius loco deinceps affert,vt quatuor prioris significata expleat. Iccirco cum diuersa quoq; simul aduerbii significata enumerando unum huius modũ prioris singulis opponat,huic soli,nullum obiecit,a prioris ipsum significatis prorsus exterminans, {Videri autem quis possit pręter enumeratos alius esse prioris modus.} Quintũ hunc addit.nã quartus vt diximus a prioris significatis erat alienus: quoniam a nostra electione,non a rerum natura proficiscebatur. Quintum autem est secundo contrariorum nam cum illud secundum ipsius esse consequentiam non reciprocet,neque sit alterum alteri causa,hoc & reflectitur,& alterum alteri causa est, vt pater & filius. quippe hęc inter se commeant in existendi consequentia. siquidẽ vtrouis posito,omnino alterum sequitur:est tamen reliquo alterũ causa,filio inquam pater. Ratio in re quoq; similis est & vera de re ipsa oratione:nam & horum in existendi consequentiam reciprocantium alterum alteri causa est:vt Philosophus est Socrates: & oratio de eo quędã est quę ipsum esse Philosophum dicit. utrũ ergo ex his fuerit positũ, alterum quoque ex necessitate cõsequitur. Si enim uera est oratio quæ philosophum esse pronunciat, Socratem necesse est esse Philosophũ & si sit Socrates Philosophus, uera ex necessitate oratio erit quæ illum esse Philosophum perhibet. Verum hæc tametsi mutuo conuertuntur, res tamen orationi quo uere sit causam præstat. Nam nisi res sit, uera esse de re ipsa non potest oratio. Potest igĩ modis quinque aliud alio prius dici. Cæterũ de eo qđ prius est sermone habito, nõ de posteriore etiã meminit, siquidẽ cũ de priore ageretur, præceptio quoq; posterioris enituit:hæc enim simul habentur,suntq; ad aliquid, proinde & uno cognito,alterũ quoq; ẽ notũ nã prius posteriora prius dicit̃,& posterius priorĩ posterius. Quare quot modis uocat̃ prius totidem & posterius nuncupabitur, siquidem quocunq; alterum modo sese habeat relatiuorum, eodem habet & reliquum.

DE SIMVL ADVERBIO LXXIIII.

SIMVL autem dicuntur simpliciter quidem & propriissime quorum generatio in eodem est tempore. neutrum enim eorum neque prius neque posterius est. simul autem secundum tempus hæc dicuntur. Natura vero simul sunt quæcunque conuertuntur quidem secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est ut sit, ut in duplo & dimidio. conuertuntur etenim hæc. nam cum duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est ut sit. Dicuntur autem simul natura & quæ ex eodem genere è diuerso abinuicem diuiduntur. è diuerso autem diuidi ab inuicem dicuntur quæ secundum eandem sunt diuisionem: ut uolatili gressibili, & aquatili. hæc enim ab inuicem diuerso diuiduntur: cum sint ex eodem genere. Animal nanque diuiditur in hæc, in uolatile, gressibile, & aquatile & nihil horum prius uel posterius est, sed simul hæc natura esse videntur. Diuiditur autem & unumquodque horum in species rursus: vt uolatile: gressibile, & aquatile. Erunt ergo & illa simul natura quæcunque ex eadem genere secundum eandem sunt diuisionem. Genera vero speciebus semper priore sunt neque enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentia: vt cum quidem aquatile sit, animal est: cum vero sit animal, non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur quæcunque quidem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri ut sit causa est & ea quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur ab in-

uicem. Simpliciter autem simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

{Simul simpliciter quidē Et maxime proprie dicitur ea quorum generatio in eodem est tempore.}

Meminit & uerbi simul in relatiuorum disputatione, ubi dicebat. Videntur autem quæ sunt ad aliquid simul esse natura: quapropter merito de eo nunc sermonem instituit. Quoniam uero simul aduerbium est priori oppositum, triplice eius aduerbii differentiam tradit: ac primum quidem modum primo prioris modo opponit: secundum secundo & quinto. tertium tertio: quarto autem nullum aduersum statuit modum. etenim hunc esse ante iam diximus ex prioris significatis alienissimum. Primum igitur simul aduerbii modum quem maxime quoque proprium dicit, eum esse pronunciat qui ad tempus pertinet: uerbi causa si duo quidam aut plures eodem in tempore generationem obtinerent. Hunc autem ire maxime proprium affirmat: siquidem fert etiam uerbum simul consuetudo in his maxime, nempe iis quæ eodem tempore existunt. Cæterum primo prioris uti docuimus significato est aduersus hic modus: quod ipsum quoque prius esse maxime ac præcipue dicebatur, id inquam ꝙ penes tempus intelligitur: ut Socrates & Alcibiades est enim. Socrates prior tempore. Ergo si ꝙ tempore ipso est, id prius dici magis ac potissimum ualet, obstat autem uerbum simul priori, poterit & quod simul est tēpore peculiarius nuncupari. sunt autem simul ea quæ neq; priora neq; posteriora habentur. {Simul autem natura sunt ea quæ secundum ipsius quidem esse reciprocant consequentiā.} Secundus est hic simul aduerbii modus, qui secundo & quinto prioris significato repugnat. secundo quidem, quoniam prius id esse illic dicebamus quòd in existendi consequentia non reflectitur. ut unum & duo. neq; .n. ut unum duobus, sic & duo uni sunt consequentia. hic uero simul id esse pronunciat quot in ipsius esse conuertitur sequela, ut duplum & dimidium. Ut .n. duplo existente consequens est esse dimidium, ita si dimidium sit, duplum esse ex necessitate consequitur. Quinto autem est oppositum, quoniam prius quidem illud esse prodebatur quòd in ipsis quidem es-

se obambulabat consequentia,causa tamen alteri ut esset reliquũ erat:uelut in patre ac filio dicebatur.hæc.n.quanquàm in existen di reciprocantur sequela(nam vtrouis posito alterum quoq; sub sequitur)causa tamen ut sit est filio pater.iccirco & prior esse se rebatur.hic uero simul dicuntur quæ in existendi commeant con sequentia,nullo autem pacto alterum alteri est causa,duplum inquàm ac dimidium.hæc.n.tum reflectuntur.nanq; uno posito infertur & alterum necessario.tum neutrum ut sit causa est alteri. Porrò uerbis illis nullo autem pacto alterum alteri est causa, ad uerbium duntaxat addendum.quoniam pater ac filius, & duplum ac dimidium difficultatem in re pariunt.est.n.causa duplum dimi dio,quanquam non ita solum.etenim causatum quoq; est, a dimidio causam obtinens.similiter filio quoq; cum causa sit pater,cau sam obtinet filium.adiectum itaq; sit aduerbium duntaxat conue nit.quippe & causa proprie est ea quæ causa est duntaxat,sed non eius quoq; causa tum cuius est causa.{ Et quæ ex eodẽ genere a se mutuo disiuncta in aduersum sunt simul dñr natura.} Hic tertius simul existendi modus est,qui tertio significato prioris repu gnat,ordine inquàm priori.qualia sunt in syllabis elementa,syllabę in dictionibus in orationibus,proœmia .Hic uero simul ea sunt quæ eundem ex priore ordinem possident,qualia genera sunt,ex diuisione eadem sumpta:ut corpus & incorporeum. distant. n. æqualiter hæc & a substãtia,& speciebus specialissimis, homine ĩ quàm & equo,angelo & anima.Simul quoq; animatum & inanime ratione eadem dicuntur:siquidem hæc pari,tum a corpore simpli citer dicto,tum ab animali,interuallo recedunt. Terrestre quoq; & volucre & aquatile atque id genus omnia simul dicuntur. eorũ enim nullum alterum altero est prius nam & a supremo genere parem distantiam eademq; obtinent.similiter & a specie specialissima.Quod siquis forsitan volucre in aues & locustas diuiserit. non etiam auis & uolucre simul dicuntur sed prius uolucre, quoniam ex animalis diuisione acceptum est:auis autem ex uolucris sectione prodiit.Sunt uero priora semper speciebus genera,quoniam in nulla existendi reciprocant consecutione.nam specie posita sequitur genus necessario:at positis generibus species non ne cesse est consequantur.

E MOTV.
LXXV.

MOTVS *autem species sunt, sex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio.*

{Sex motus sunt species: generatio, corruptio, auctio, decretio, alteratio, ac loci mutatio.}

Non est sub prædicamentis motus, quod in ipsis visitetur. in substantia enim generatio corruptioq; spectatur sed nec substantia generatio & corruptio, neque auctio & decretio quantum, nec alteratio qualitas, nec localis motus ubi dicitur. sed neque ad aliquid, quoniam nec ipsum esse obtinet in eo motus quod sese quodam pacto ad aliquid habeat. Nec vero illud nos prætereat, disputationem de motu uito esse naturæ rationes perscrutanti consentaneam. siquidem habent ipsum esse res naturæ omnes in motu. est enim & natura, ut finiuit ipse, motus principium & quietis. qua propter & in naturali auscultatione sermonem de eo producit longius, atque exactius differit. Cæterum quærendum est cuius rei gratia hoc loco motionis meminerit. Quidã ergo quod prædicamenta facere & pati motiones essent, de quibus est nihil locutus, ea propter hic ab eo sermonem de motu institutum affirmarunt. quodam modo enim motus inquit genus est. species eius, tum alia plura, tum uiuere facere & pati, sic igitur de his nonnulli definit. Sed nõ admittenda id genus ratio est. non enim propositum Philosopho est plus quid de prædicamentis facere & pati quam a principio dixerit protari. Præterea, ut inter initia quoque dicebamus, mouere ad facere prædicamentum refertur: moueri ad pati, ipse uero motus non item. nõ est enim motus facere. Motus quoque non prædicaměta, sed uias in prædicaměta esse dicebamus. Quam ergo nos sententiã ferimus? nempe ut in præsumptis uocibus præceptionem fecit, quoniam earum cum de præ-

tu dictum iri. Habuit enim in sermone de substantia mentionem de motu, cum proprium assignauisset, substantiæ, vnum idemq; nu mero capax uicissim contrariorum esse. dubitationemq; ad hoc protulisset non esse hoc proprium forsan substantiæ, quan do quidem non soli ipsi, sed orationi quoque & opinioni comperat. Nam & hæc unum idemq; numero manentia, contrariorum sunt alternis capacia, ueritatis inquam ac falsitatis, dubitarionem soluens intulit, non eodem hæc modo capacia contrariorum cum substantia esse. sit enim capax contrariorum substantia, motum patiens ipsa illa vero, non ipsa motu agitata, sed aliis motum substinentibus ueritatem falsitatemq; accipiunt. Proinde igitur quoniam meminit motionis, necesse de ea esse nos docere arbitratus est. Decet itaq; physicum uirum, ut iam ante dixi sermo de motu quámobrem quatuor & ipse posteriores ex octo physicę auscultationis libris in disputationem de motu consumpsit. hic uero tamen de eo disputat quantum Logico uiro scrutari conuenit. in quot spẽs diuidat motus: & quæ sint, & quæ quas consequantur, uel non consequantur. {Sex motus sunt species: generatio corruptio, auctio, decretio, alteratio, ac loci mutatio.} Cur in sex partes motus discerpitur? quoniam motus alienatio quędam ac demutatio est. Deturbatur autem vel a sua ipsius quidquam substantia, & generationem ac corruptionem facit, uel ab iis quæ in ipsa sunt substantia penes quantitatem, facitq; augmentum ac decrementum. uel penes qualitatem, & fit alteratio. aut ab iis quæ circa seipsum sunt, & mutatio loci conficitur. Q uęri autem hæc tria in disputatione de motu sciendum est, quot species sint motionis quibus mutuo discernantur, & ad hæc tertium, quali speciei motus qualis sit opposita. Quot igitur species sint motionis iam ipse enumerauit, sex esse pronuncians. Verum quo nos scientiaria quoq; ratione intelligamus cur species motus sex nec plures sint, nec pauciores, rationem in medium ex diuisione afferamus. Tria igitur esse dicimus quæ circa naturam nostram spectantur: ipsa substantia, quæ in substantia habentur, quæ sunt circa substantiam. Sunt ergo in ipsa, si magnas partes diuidias, quantum & quale. magnas partes propterea diximus, quoniam etsi prædicamenta alia sint in substantia, habent tamen ex his generationem ut ante prodidimus: circa substantiam uero sunt locus & tempus. Hæc tria cum

ſint,generatio & corruptio eſt ſubſtantiæ motus:qualitatis altera tio:incrementum ac decrementũ quantitatis : ubi uero prædicamenti,localis mutatio,quæ latio nominatur. Porrò latio quædam recta appellatur, quæ ſurſum uidelicet ac deorſum tendit : non nulla circularis,quæ in orbem circumagitur:ut cœli latio,recta,& in gyrum.Sex itaq; ſpecies hic tradit motionis, lationem in rectam & circularem nequaquam diuidens. At in naturali auſcultatione,genus eſſe vult mutationem,eiusq; tres eſſe ſpecies, motum,generationem, corruptionem. motum nanq; a generatione & corruptione illa in aduerſum diſtinguit.Non.n. vult illic generationem aliquorum manentium mutationem eſſe formamq; obtinentium,uerum ſecundum illorum aliquod quæ circa eam accidunt.Iccirco quæ mouentur,ea ſecundum quantum,uel quale, uel locum inquit moueri,ſubſtantialem formam quæ ab initio fuerat ſeruantia.in generatione vero ac corruptione vetus forma in eo quòd mutatur non manet: quoniam generatio via eſt a quoquo modo non ente in ens quodam modo.hoc eſt ab eo quòd poteſtate eſt in ens actu.corruptio contra uia eſt ab ente in non ens. Verum hic quoniam introductorius liber eſt,& logicus magis, non phyſicus,exacta de his ratione non diſſerit:ſed generationẽ quoq; & corruptionem motiones eſſe pronunciat. quandoquidem non vt phyſicus hoc loco,ſed vt logicus diſputat, quærens in his quę quibus ſint,uel non ſint conſequentia.

LXXVI.

A L I I *itaque motus palam eſt q̃d ab ſeinuicẽ diuerſi ſunt. non.n.eſt generatio corruptio:neq; augmentum diminutio,neq; ſecundum locum mutatio : ſimiliter autẽ & alii.* In *alteratione uero habet quandã dubitationẽ,ne ſit forte neceſſariũ id ꝙ alte*

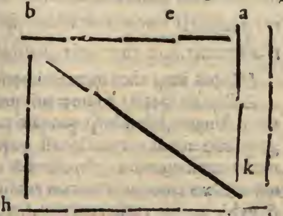
domum & agrum ditimur. Dicitur autem & uir vxorem habe re: & uxor virum. Sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere. nihil. n. aliud vxorem habere significamus, quam quod cohabitant. Forte tamen et alij quidam eius quod est habere, apparebunt modi: sed qui dici cōsueuerūt, penè oēs enumerati sunt.

{Habere autē pluribus dicitur modis. nam aut perinde atque habitum & dispositionē, uel qualitatē quamlibet aliam.}

AEquiuoca uox est habere. non enim decem prædicamentorū unum tantum significat, sed alia quoq; complura. nam & habere scientiam dicimur, & uirtutem, ac quotquot enumerātur alia. Proprie uero habendi prædicamentum substantiæ circa substantiam amictum declarat, ut cum circumpositum pallium. uel anulum, uel calceos dicimus, habere autem uxorem, uel agrum, uel id genus aliquid, aliud quiddam est. Ergo ne ex æquiuocatione fallamur, distinctè nobis hoc loco quot nam modis habere dicatur, exposuit. At uero quoniā de substātia, & quāto, & quali, & relatione, & faciendo, & patiendo superius locutus, sermonē de cæteris prædicamentis ut minime obscurū prætermisit finiuit aūt & habendi prædicamentum, substantiæ circa substantiam esse obuolutionē inquiens, diciturq; aliis etiam modis habere, iccirco nunc de eo sermonem repetit. atq; habere ait pluribus modis dicere consueuimus. nam dicitur inquit habere uel penes qualitatem, quippe habitum, aut dispositionem habere, aut scientiam dicimur uel secundum quantitatem, ut si quis lignum habere tres uerbi gratia cubitos dicat hæc quidem in corpore habentur. Circa uero corpus dicimur, ut uestem, uel locum, uel tantū habere temporis. Dicimur uero & partem habere, ut manum, aut pedem: & ut possessionem, ut domum aut fundum. & ut in uase, ut cū seria habere uinum fertur. ac quotquot aliis modis dici potest habere.

idem tamen ex hoc aliis motibus alterationem esse affirmamus. Quandoquidem vel localis motus alios omnes comitatur. nam & quòd gignitur, & quòd corrũpitur, locali quoq; agitatu prorsus mouetur. similiter augescens quoq; ac decrescens. nam singulis his localis motus necesse est antecedat. qui nisi sit, aliorum quemquã fieri haudquaquam potest. Nam siue in cõe rẽ æstimes appropinquante sole & recedente uniuersalis generatio corruptioq; consistit. siue priuatim perpendas, semen videlicet in terram, vel etiam in uterum cadat oportet. aut mas quoq; fœminam adeat. hoc autẽ localis est motus & in corruptione videlicet congressa elementa a se inuicem opus est discernantur. Porrò in augmento & decremento perspicua est loci mutatio. siquidẽ maiorem ex minore locum obtineat oportet ꝙ augetur: & minorem ex maiore ꝙ deminuitur. Sed id etiam quòd alterascit: tum ꝙ a profundo ad superficiem qualitas, ut in erubescentibus, uel pallescẽtibus, permeet: tũ quòd alterans appropinquare alterascenti sit necesse. Verum etsi motum omnem localis consequitur motus, quòd tamen sit ab iis alius, plane dilucet. quandoquidem & si luci expositũ corpus omnino comitatur umbra, non ob id tamem & umbra iam corpori in luce posito est idem. sic ergo & in alteratione quanuis motus hæc alios omnes sequatur, nõ ea ramen de re idem quoq; est illis. quãdo ne motionis quidẽ omnis comes est alteratio, na quæ p additio nẽ augentur, crescũt quidẽ (euadunt. n. ex minoribus maiora) vt si aqua cisternæ addatur. sed non fiunt alteratiora quippe aqua in ea contenta, affusa alia creuit non alterata. Et quæ extrahitur recta linea, non alterascens augetur. Verum nec quidquid alteratur augescit; si qui irascitur, metuit, non augescendo alteratur. id ꝙ uel ipse declarans subiungit, atq; inquit. {Quadrangulus circumpositio ipsi gnomone augescit quidem, at non alteratius euadit. Nam & auctus, manet etiam quadrangulus. quare ne decrementum quidem est alteratio, siquidem detracto a quadrato gnomone, quadratum quòd reliquum est, mansit. Verum quoniam alterationis a cæteris motibus diuersitatem ostendere volens Arist. quadranguli gnomonisq; commeminit, age verba illa exponamus. Gnomonem igitur Geometræ unum quempiam ex ambientibus diametrum quadrangulis nominant, ubi cum duobus simul complementis fuerit, quo autem plana ea quæ dicimus fiant, sermonẽ

In hoc ipso descriptio meditemur. Spatiũ eē dicitur quadrãgulus quod ab lateribus quatuor inuicẽ æqualibus, & rectis angulis cõtinetur. Sit ergo quadrangulum spacium. a b c d. quòd æquales quatuor angulos, & æqualia totidem habeat latera. ducaturq; per ipsum diameter. b c. in latere autem. a. b. sumatur punctum. e. uerbi causa. atq; ab ipso. e. puncto, ab vtrauis a c. b d. costarum æque distans ducatur linea: sitq; hęc e f. ab. a c. vero latere abstrahatur. a g linea æqualis lineæ. e b. perducaturq́, a. g. pũcto, linea quæ ab utrolibet a b c. d. laterum pariter distet, sitq; hæc. g h. quæ. e. f. lineam in. k. puncto intersecet. fiunt quatuor itaq; intra a b. c d. quadrangulum spatia. quorum duo diametrum ambientia, nempe & e b. h k. & k. g. c. f. sunt quadranguli reliqua duo, complementa nuncupãtur. Vnum ergo vtrunuis quadrangulorum. g. c. f k. uerbi gratia cum ambobus complementis, quæ sunt. a e. k g. & k. h. d f. gnomõ vocatur. Quo autem modo similis e b k h. quadrangulus a b c d. quadrangulo sit haud obscura est probatio. Gnomonem igitur cõtemplare. nam e b h k. quadrangulus per. a b c d. quadrangulum auctior euactior euasit alteratusq́; minime est, si quidem paruus auctus quadrangulus, similiter existens quadrangulus mansit. At vero tametsi a toto quadrangulo, qui est. a b c d. gnomonem. a e g h c d. detraxeris, quadrangulus tamen. e b k h. relinquitur. atq; id totum quidem quòd ab initio fuerat decreuit ac minus euasit. nequaquam vero est alteratum, sed species ipsa mansit quadrãguli. Quod si neq; decretio, neq; augmentum qui motus est in quantitate, speciei quadranguli proprietatem dimouit, patet mo-

minui: uel quandã aliarum motionum sequi: sed non necesse est. Similiter autẽ & q̃d augetur, aut alia aliqua mutatione moue tur, alterari oporteret. sed sunt quædã quæ augmentãtur quæ non alterantur: ut quadratum gnomone circũposito creuit quidẽ alteratum vero nihil factum est. sic et in alijs huiusmodi, quare alij motus sunt ab se inuicẽ. Est autẽ simpliciter motui quidem quies contrarium. ijs vero quæ p singula sunt & singula generationi quidẽ corruptio contrarium, augmẽtationi vero diminutio: secundũ locũ mutationi: ut ei quæ inferius est, ea quæ superius: est & ei quæ superius est, ea quæ inferius est. reliquo vero assignatorum motuum non facile est assignare quid forte est contrarium. videtur autem nihil esse ei cõtrarium, nisi quis et in hoc secundũ qualitatẽ quietẽ opponat: aut in contrarium qualitatis mutationẽ: sicut et in mutatione secundum locum, quietẽ secundum locum: aut in contrarium locum mutationem est. n. & alteratio mutatio secundũ qualitatẽ. qua propter opponitur motui secundum qualitatẽ, quies secundum qualitatẽ: aut in contrariũ qualitatis mutatio: vt album fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur. n. in contraria qualitatis mutatione facta.

{Motus itaq; alios inter se diuersos esse constat.}

Postquam species enumerauit motus. hic eas deinceps a se mutuo distinguit, ostenditq̃; quonam pacto non sint eædem. neq;. n. generatio inquit corruptio est. neq; augmentum diminutio. quo modo enim quandoquidem sunt & contraria? sed nec auctio est generatio. ens enim augetur: non ens fit. nec decremẽtũ corruptio. nã & in his eadem ratio congruit. significat enim decretio remissionem entis secundum quantitatem: corruptio absolutam entis abolitionẽ. Neq; vero rursus localis mutatio cuiquam supradictorũ consentit, nam quod a loco in locum demigrat, id neq; gignitur, neq; corrumpitur, neq; augetur, neq; minuitur. neq; enim si Athenis verbi gratia proficiscatur Corrinthum Socrates, aliquid ex dictis patietur unum: sed idem manens per omnia loco solo dimo

uetur.{Verum in alteratione dubitatio habetur nonnulla,sit ne id quòd alteratur necesse cuiusquam reliquarum motionum modo alterari.}Quod aliæ quidem inquit motiones omnes non eadem inter se fiunt,nemini dubium fuit.at in alteratione quęrendum est, an ꝙ alterascit,i.d secundum generationem,uel corruptionem vel incrementũ,vel decrementum,uel aliquam cæterarum alteretur. Sed non est verum hoc inquit.nanq; in plurimis affectibus calefa ctione inquàm,perfrictione ac similibus,alteramur quidem pror sus,non tamen quemquam ex reliquis motum perferimus.neq;.n. augeatur omnino ꝙ calescit aut refrigeratur, vel decrescat ,uel fiat, vel corrumpatur , aut reliquorum quodpiam oportet sustineat.quare seiuncta ab aliis motibus est alteratio.{Eadẽ.n.si esset,protinus quòd alterarĩ vel augeri uel minui oporteret.}Si idẽ vni essęt inquit aliorum motuum alteratio opus esset omnino ꝙ alteratur,reliquorum etiam motuum quempiam sustineret. minime uero id nunc accidit. nam corpora quidem in sole uersata ca lescendo nigrescendoq; alteratur , non tamen huiusce rei gratia augentur,minuuntur ue,aut cæterorũ aliquod perpetiuntur.eadẽ potesu& de iis dicere quæ a frigore,aut quouis aliter modo alterantur,{Similiter & quod augetur, aut aliis quibusdã cietur mo tibus,alterari.}Sermonem uice inuersa probat. non enim inquit solum si idem in aliis motibus esset alteratio,id protinus quod al teratur unoquoq; aliorum motuum cieri oporteret , sed contra etiam siquid secundum augmentũ vel decremẽtum uel cæterorũ aliquem motum esset,id statim quoque alterari quanquam maxime cæteris motibus alteratio prior existat, siue ipsos consequatur.nã alteratius quoq; omnino fiat oportet ꝙ augetur. siquidem cibum alterari primum in sanguinem opus est augescentibus: atq; illum in carnem : nec fieri aliter non præcedente alteratione incrementum posset. Sed antecedit quoq; alteratio quæ

& vestis dominum habeat. In partibus quoq; & toto, non solum habet pa tes totum, sed etiam partes integritatem. ¶ Fortassis vero & alii quidam videri possunt habendi modi cæterum enumerati ferme sunt omnes qui dici consueuerunt. ¶ Rursus vero nisi acquiescere eius verbis velimus, modeste nobiscum agens, sunt qui dem & alii fortitam inquit habendi modi, verum nos tamen eos qui dici consueuere, omnes recensuimus.

FINIS.

VENETIIS Ex officina Francisci Bindoni,
Et Maphei Pasini. Anno à virginis partu.
M D XXXXX.